ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

9

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com

مۇقاۋا رەسىمنى سىزغۇچى : مەمەت ئابدۇرېھىم
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت

ISBN 978-7-228-12032-1
9 787228 120321 >
定价:12.00 元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

9

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

— شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى —

图书在版编目（CIP）数据

维吾尔民间故事. 9:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.11
（维吾尔民间文学大典）
ISBN 978—7—228—12032—1

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2008）第 177983 号

策　　划　阿不都热合曼·艾白，艾合买提·伊明
责任编辑　艾合买提·伊明
责任校对　阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计　买买提·诺贝提
出版发行　新疆人民出版社
地　　址　乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话　（0991）2827472
邮　　编　830001
经　　销　新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷　乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本　880×1230 毫米　1/32
印　　张　5
版　　次　2008 年 11 月第 1 版
印　　次　2008 年 11 月第 1 次印刷
印　　数　1—5000
定　　价　12.00 元

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 9

نەشرگە تەييارلىغۇچى : «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
پىلانلىغۇچىلار : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى : ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 5
نەشرى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12032—1
باھاسى : 12.00 يۈەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بىسىيار ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ ـ ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۇملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۈرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۈمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەقىقەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئېسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۇكلۇك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ بالىلارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. بالىلار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق

چۆچەكلىرىنىڭ خەلق تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىزاكى ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كېتىشىنىڭ ئالدى ئېلىنىپ، مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دولقۇنىنىڭ تۈرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سېلىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چىچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ - ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

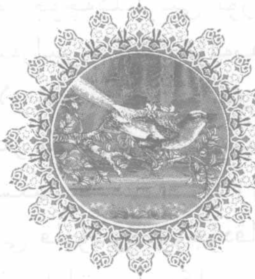

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

قىزىلگۈل 1
تايغان بىلەن بۈركۈت 53
ئاھپەلەك 62
ئادەم بىلەن شەيتان 77
سېھىرلەنگەن شەھەر 84
كۆھىقاپ پادىشاھىنىڭ قىزى 114
گۈلچى تازنىڭ مەلىكىگە ئۆيلىنىشى 139

قىزىلگۈل

بۇ ۋەبلارنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، بۇنىڭدىن كۆپ بۇرۇنقى زاماندا، تەڭرىتېغىنىڭ تۆۋەن تامانى، تارىم دەرياسىنىڭ ۋادىسىدىكى بىر ئەلنىڭ گۈزەلشاھ ئىسىملىك بىر پادىشاھى بولۇپ، ئەل - يۇرتنى ئادىللىق بىلەن سورىغانىكەن. گۈزەلشاھ پۇقرالىرىنىڭ ھال - مۇڭىنى ئاڭلاپ، دادىغا يېتىپ تۇرۇشنى ئۆزىنىڭ دائىملىق ئادىتىگە ئايلاندۇرغانىكەن. خەلق ئۇنىڭ ئادىللىقىنىڭ سايىسىدە كۈنلىرىنى خۇشال - خۇرام، خاتىرجەم ئۆتكۈزىدىكەن، شۇڭا يۇرت خەلقى ئۇنى ئادىل پادىشاھ، دەپ ئاتايدىكەن. خەلق ئۇنىڭدىن رازى ئىكەن، ئۇ خەلقىدىن پەخىرلىنىدىكەن. خەلق ئىچىدە گۈزەلشاھ توغرۇلۇق مۇنداق قوشاق تارقالغانىكەن:

بىزنىڭ گۈزەل شاھىمىز
يۇرتنى ئادىل سورايدۇ.
چىقىپ ئوردا - خانىدىن
زارىمىزنى ئاڭلايدۇ.
كۈلسەك بىللە كۈلىدۇ،
يىغىمىزغا يىغلايدۇ.
قىلىنى قىرىق پارچىلاپ،
ئىش كۆرىدۇ مىزانلىق.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئەل ـ يۇرتىغا كۆيۈمچان،
شېرىن، ئىسسىق زۇۋانلىق.
بەختىمىزگە تىلەيمىز
شاھىمىزغا ئامانلىق.

مانا بۇ ئادىل پادىشاھ ــ گۈزەلشاھنىڭ گۈلجاھان ۋە گۈلزامان دەپ ئىككى ساھىبجامال قىزى بولغانىكەن، ئۇلار ھۆسن ـ چىرايدا، گۈزەللىكتە كۆرگەنلەرنى تاڭ قالدۇرغۇدەك دەرىجىدە ئوپئوخشاش بولسىمۇ، لېكىن مىجەز، ھەۋەس ۋە ئەقىل ـ پاراسەتتە بىر ـ بىرىگە زادىلا ئوخشىمايدىكەن. گۈلجاھان كەم ئەقىل، تەرسا ھەم ياسانچۇق ئىكەن. گۈلزامان بولسا خۇش پېئىل، شېرىن زۇۋان، چىقىشقاق، ئەقىل ـ پاراسەتلىك ئىكەن، ئۇنىڭ ئوقۇمىغان كىتابلىرى يوق ئىكەن. شۇڭا، گۈلزامان بىلەن بەس ـ مۇتالىئەلەردە بولغانلار ئۇنىڭ پىكىر ـ مۇلاھىزىلىرىنىڭ تەكتىگە يېتىپ بولالماي خىجىل بولىدىكەن. كىشىلەر گۈلزاماننىڭ بىلىمىنىڭ كۆپلۈكى، مۇلاھىزىلىرىنىڭ چوڭقۇرلۇقىغا قاراپ ئۇنى «دانىشمەن گۈلزامان» دەپ ئاتايدىكەن. گۈلزاماننىڭ يەنە بىر ئالاھىدىلىكى، ئۇ ئوردا ـ قەسىرگە قارىغاندا دالىلاردا، كەڭ يېشىل ۋادىلاردا ئايلىنىشنى، گۈل ـ گىياھلارنى پۇراپ زوقلىنىشنى ياخشى كۆرىدىكەن، بۇ ئۇنىڭغا ئەڭ ياخشى كۆڭۈل ئېچىش ھېسابلىنىدىكەن.

گۈزەلشاھ پادىشاھمۇ كىچىك قىزى گۈلزامانغا ئامراق ئىكەن. گۈلزاماننىڭ ئەدەپ ـ قائىدىلىكلىكىدىن، شېرىن سۆزلۈكلۈكىدىن، چوڭلارنى ھۆرمەتلەپ، كىچىكلەرنى ئىززەتلەيدىغانلىقىدىن، چوڭقۇر پىكىرلىك، كەڭ بىلىملىكلىكىدىن سۆيۈنىدىكەن، پەخىرلىنىدىكەن. شۇ سەۋەبتىن گۈلزاماننىڭ ھەرقانداق تەلەپ ـ ئارزۇسى بولسا بەجانىدىل ئادا قىـ

لىپ بېرىدىكەن. لېكىن، گۈلزامان ھېچقاچان غەلىتە، ئورۇن-
سىز تەلەپلەرنى قويمايدىكەن، ئۇنىڭ تەلىپى پەقەت كەڭ
دالىلارنى كۆرۈپ كېلىشلا ئىكەن. كۈنلەر شۇ بويىچە ئۆتۈپتۇ.

مەلىكە گۈلزامان بىر كۈنى چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە
ئوڭىدا بولغانىدەك ئاجايىپ ئىشنى كۆرۈپتۇ: ئېرىق - ئۆس-
تەڭلەردە مۇز قاتقان، يېشىل ۋادا، باغ، دالىلارنى ئاپئاق قار
يوپۇقى ياپقان قىش پەسلىدە مەلىكە گۈلزامان كېنىزەك -
ھەمراھلىرى بىلەن ئۆزئارا قار چېچىشىپ ئويناپ كېتىۋې-
تىپ، تۈرلۈك مېۋىلەر پىشىپ مەي باغلىغان، رەڭگارەڭ گۈل-
لەر ئېچىلىپ ئەتراپقا باھار پۇرىقى چېچىپ تۇرغان، باھار
مەنزىرىلىك، جەننەت سۈپەتلىك بىر باغقا كىرىپ قاپتۇ. باغ-
نىڭ ئوتتۇرىسىدا دائىرىگە ئېلىنغان بىر گۈلزارلىقنى كۆرۈپ
شۇ تەرەپكە مېڭىشىغا، بىردىنلا شىۋىرغان چىقىپ دەل - دە-
رەخ، گۈل - گىياھلارنىڭ ياپراق - گۈللىرىنى ئۈششۈتۈپ
تۆكۈپ تاشلاپتۇ ۋە يەنە لەپىلدەپ قار يېغىپ، بىردەمدىلا باغ-

نى بىر قەۋەت قىلىن قار قاپلاپ كېتىپتۇ، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچىلىك ئارىلىقتا يۈز بەرگەن ھادىسىگە ئەقلى يەتمەي ھەيرانلىقتا چۆككەن گۈلزامان ھېلىقى گۈلزارلىقنىڭ ئوتتۇ ـ رىسىدا بەرگى ـ يوپۇرماقلىرى ياپيېشىل، گۈل تاجى ئاپ ـ ئالتۇن رەڭگىدەك ساپسېرىق، يالقۇنجاۋاتقان چوغدەك قىپقى ـ زىل پورەكلەپ ئېچىلىپ تۇرغان بىر گۈلنى كۆرۈپ تېخىمۇ ھەيران قاپتۇ، قارلىق شىۋىرغاندىمۇ ئۇششۇمىگەن، بەلكى تېخىمۇ ياشناپ تۇرغان بۇ قىزىلگۈلگە زوق ـ ھەۋىسى كې ـ لىپ، ئۇنى ئۈزۈش ئۈچۈن قولىنى ئۇزىتىشىغا قولى «چىم» قىپتۇ ـ دە، قارىسا بارماقلىرىنىڭ ئۇچىدىن قان ئۆرلەپ چىقىپتۇ. گۈلزامان شۇ چاغدىلا گۈلنىڭ شۇ قەدەر ئېسىل، جەزبىدار بولغىنى بىلەن ئۇنىڭ قويۇق، ئۆتكۈر تىكەنلىك ئى ـ كەنلىكىگە دىققەت قىپتۇ. تىكىنى ئۇنى يامان قوللاردىن ئاس ـ رىغۇچىسى ئىكەن، دېگەننى ئويلاپ يەتكەن گۈلزامانىنىڭ بۇ قىزىلگۈلگە بولغان زوق ـ ئىشتىياقى تېخىمۇ ئېشىپتۇ ـ دە، گۈلنى ئۈزۈۋېلىپ ھەۋەس بىلەن قاراپتۇ، ئۇ ئۆمرىدە بۇنداق خاسىيەتلىك گۈلنى كۆرۈپ باقمىغانىكەن. گۈلزامان قىزىلگۈلنى قولىغا ئېلىپ شۇنداق بىر پۇرىشىغا، گۈلنىڭ شېرىن پۇرىقىدىن كۆڭلى مەستخۇش بولۇپ ھوشىدىن كې ـ تىپتۇ. بىرھازادىن كېيىن ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ ئەتراپىغا قارىسا، ئۆزىنى ئۆز ھۇجرىسىدا كۆرۈپتۇ. باياتىن كۆرگەنلىرى چۈشى ئىكەن. ئۇ چۈشىنى ئەسلەپتۇ، ئويلاپ ئەجەبلىنىپتۇ، ئويلىغانسېرى ئۆزىنىڭ ھېلىقى قىزىلگۈلگە ئاشىقى بىقارار بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىپتۇ، ئولتۇرسا ـ قوپسا پۈتۈن ئەس ـ يادى قىزىلگۈلدە بولۇپ قاپتۇ. گۈلزامان ئۆزىنىڭ قىزىلگۈلگە بولغان ئىنتىزارلىق ھېسسىياتىنى ئىپادىلەپ مۇنداق نەزم پۈتۈپتۇ:

www.uyghurkitap.com

سەن قەيەردە قىزىلگۈلۈم ـ قىزىلگۈل،
گۈللەر گۈلى، شاھى ـ تاجى ئېسىل گۈل.
مېنى مەپتۇن، مەستخۇش قىلدى پۇراقىڭ،
كېلىپ ئەمدى يۈرىكىمدە ئېچىل گۈل.

قىزىلگۈلۈم، سەندە قالدى خىيالىم،
دەردۇ غەم يەپ ئازلاپ قالدى ماجالىم.
بىلسەم ئىدىم ئۆسكەن ـ تۇرار جايىڭنى،
چۈشتە كۆرگەن ئىشقا يوقكەن ئامالىم.

قىزىلگۈل، دەپ ئۆمرۈم ئۆتۈپ كېتەرمۇ؟
ئۈن ـ ئاۋازىم سەن گۈلۈمگە يېتەرمۇ؟
چۈشۈم ئوڭۇم بولماي، كۆيگەن كۆيەكىم
يۈرىكىمنى كاۋاپ ـ زىيدە ئېتەرمۇ؟

گۈلزامان ھەتتا قىزىلگۈلگە ئېرىشىش غېمىدە گېلىدىن تاماق ئۆتمەس، ئالغان ـ قويغىنىنى بىلمەس بولۇپ قاپتۇ. تېنىدىن ئەت ـ گۆشى، چىرايىدىن رەڭ ـ قېنى قېچىپ، جۇدەشكە، سارغىيىشقا باشلاپتۇ. قىزىنىڭ بۇ ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى كۆرگەن ئانىسى بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىسا، گۈلزامان: «ھېچنېمە بولمىدىم» دەپلا جاۋاب بېرىپتۇ.

گۈلزامان چۈشىدە كۆرگەن قىزىلگۈلنىڭ خىيالىغا غەرق بولۇپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، پادىشاھ گۈزەلشاھ يۇرت كېزىپ، جاھان سەيلىسى قىلماقچى بولۇپ قاپتۇ. ئۇ سەپەرگە ئاتلىنىش ئالدىدا قىزلىرىنىڭ نېمە تەلەپ ـ ئارزۇسى بارلىقىنى، سەپەردىن ئۇلارغا نېمە ئالغاچ كېلىدىغانلىقىنى سوراپتۇ.

— ماڭا ئاز تېپىلىدىغان ئېسىل زىبۇزىننەت بۇيۇملىرى بىلەن ئالتۇن ئۆكچىلىك ئاياغ ئالغاچ كېلىڭ، — دەپتۇ چوڭ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قىزى گۈلجاھان.

— ساڭا نېمە ئالغاچ كېلىمەن؟ — دەپ سوراپتۇ پادىشاھ.
گۈزەلشاھ كىچىك قىزى گۈلزاماندىن.
گۈلزامان ئىلتىماسىنى بايان قىلىپ مۇنداق قوشاق ئوقۇپ قويپتۇ:

مەن دەردىمنى ئېيتارمەن
قۇلاق سالغىن سۆزۈمگە.
قاراپ باققىن، جان ئاتا،
قانى قاچقان يۈزۈمگە.
بۇ ئالەمدە ھېچ نەرسە
كۆرۈنمەيدۇ كۆزۈمگە.

ئايان بولغان چۈشۈمدە
چوغدەك قىزىلگۈل كۆردۈم.
قارلىق جۇدۇن — قىشتىمۇ
سولماس ئېسىل گۈل كۆردۈم.
يامان قولغا نەشتەرلىك،
بەرگى يېشىل گۈل كۆردۈم.

كۆرمىدىم مەن ھېچ گۈلدە
ئۇنىڭدىكى يۇراقنى.
يۇراپ قويسا بىر بالا،
مەست قىلادۇر دىماغنى.
گۈپۈلدەپ بىر ئالىدۇ
بۇيى يېقىن - يىراقنى.

ئەقىل - ھوشۇم بەند بولدى،
كۆرگىنىمچە چۈشۈمدە.

ئۇنىڭ ئېسىل سىياقى
ئورناپ قالدى كۆڭلۈمدە.
مېنىڭ كۆڭلۈم ئېچىلماس،
بىر كۆرمىسەم ئۆمرۈمدە.

جانىم ئاتا، جان ئاتا،
گۈللەرگە كۆز سالغاچ كەل.
ئۇچراپ قالسا قىزىلگۈل،
ماڭا ئاتاپ ئالغاچ كەل.
ۋەدە بەرگىن، جان ئاتا،
ئارمانلىرىم بولسۇن ھەل.

گۈلزامانىنىڭ ئىلتىجاسىنى ئاڭلىغان پادىشاھ، زىمىستان قىشتىمۇ باھار ـ يازدىكىدەك سولاشماي ـ سولماي ئېچىلىپ تۇرىدىغان گۈللەرنىڭ گۈلى قىزىلگۈلنى نەدىن تاپارمەن؟ دەپ ئويغا چۆكۈپتۇ. قىزىنىڭ شەرتى ئېغىر بولسىمۇ، گۈلزامانىغا ئىنتايىن ئامراق بولغانلىقتىن، قىزىلگۈلنى چوقۇم تېپىپ كېلىشكە ۋەدە بېرىپ، ئىرادە كەملىرىنى باغلاپ سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ.

پادىشاھ گۈزەلشاھ شۇ ماڭغىنىچە ھەر ـ ھەر شەھەر ـ يۇرتلارنى كېزىپتۇ. چوڭ قىزىغا ئۇنىڭ ئۆزى ئېيتقىنىدىنمۇ ئېسىل سوۋغاتلارنى ئاپتۇ. لېكىن، كىچىك قىزى بۇيرۇغان قىزىلگۈلنى ھېچ يەردىن تاپالماپتۇ. ئىزدىمىگەن شەھەر باغ-چىلىرى، ئوردا ھەرەمىنىڭ چارباغلىرى، ئارىلىمىغان يېزا ـ قىشلاق، تاغ، يايلاق قالماپتۇ، قىزىلگۈلنى زادىلا تاپالماپتۇ، ھەتتا قىزىلگۈلنىڭ بار ـ يوقلۇقىنىڭ ئۇچۇرىنىمۇ ئالالماپ-تۇ. مەھەللە، شەھەردىن، ئوردا ـ قەسىردىن تاپالمىغاندىن

كېيىن، قىزىلگۈلنى چۆل ـ باياۋاندىن ئىزدىمەكچى بولۇپ، سەپەر يولىنى دەشت ـ چۆللەرگە توغرىلاپتۇ. مېڭىپتۇ، مې- ڭىپتۇ، ماڭغان يولىدا چەكسىز قۇم دەشتلىرىنى بېسىپتۇ، كۆرمىڭ داۋانلاردىن ئېشىپتۇ. ئاچ قاپتۇ، چاڭقاپتۇ، كۆپ يول يۈرگەنلىكتىن قاتتىق چارچاپتۇ، پۇتلىرى تىلىپتۇ، تاپانلىرى يېرىلىپتۇ. شۇنداق بولسىمۇ، كۆز قاراقىدەك ئەتىۋارلىق قىزى گۈلزامانىنىڭ تەلىپىنى ئورۇنداش ئۈچۈن قىزىلگۈلنى ئىز- دەشنى توختاتماپتۇ.

پەسلى تومۇز، ۋاقتى قىيامى چۈش مەزگىلىدە پايانسىز دەشت ـ قۇم چۆللۈكىگە كىرىپ قاپتۇ. پۈتۈن قۇملۇق كۈن- نىڭ قىزىتىشى بىلەن تونۇر تەپتىگە كىرىپتۇ. گۈزەلشاھ ئۆتتەك ئىسسىق دەستىدىن ۋە تەشنالىق ئازابىدىن ماغدۇر- سىزلىنىپ، كۆزى قاراڭغۇلاشقاندەك بوپتۇ ـ دە، ئەگەر ئۆزد- نى سەللا قويۇۋەتسە يىقىلىپ چۈشىدىغانلىقىنى ئويلاپ، بې- شىنى قاتتىق بىر سىلكىۋېتىپ كۆزىنى ئاچسا، ئالدى تەرد- پىدە ھەيۋەتلىك بىر ئېگىز تاغ، تاغ باغرىدا چوڭ بىر باغ كۆرۈنۈپتۇ. پادىشاھ بۇ ئالامەتلەرگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئد- شەنمەي، غەيرىتىگە ئېلىپ باغقا قاراپ مېڭىپتۇ. بېرىپ قا- رىسا، باغ ئۇچۇقچىلىقتا بولۇپ، تامسىز ئىكەن. پادىشاھ باغقا كىرىپتۇ. كۆرۈپتۇكى، باغ ھەم چوڭ، ھەم چىرايلىق بولۇپ، ئۇ باغدا جاھاندا بارلىكى مېۋىلىك دەرەخ ۋە گۈل ـ گىياھلار بولغاندىن سىرت، پادىشاھ ھېچقاچان، ھېچ يەردە كۆرۈپ باق- مىغان مېۋىلەر، گۈللەر بار ئىكەن. مېۋىلەر مەي باغلىشىپ پىشىپ كەتكەن، گۈل ـ غۇنچىلار ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكە- نىكەن. تۈرلۈك ـ تۈمەن قۇشلار يېقىملىق ئاۋازدا سايرد- شىۋاتقان، بىر ـ بىرىگە خۇددى توردەك تۇتىشىپ كەتكەن ئېرىق ـ ئۆستەڭلەردە مەرۋايىتتەك سۈزۈك سۇلار شىلدىرلاپ

ئېقىۋاتقانىكەن. پادىشاھ بۇ كۆرگەنلىرىگە قىزىقىپ ئىچكىرى-لەپ مېڭىۋېرىپتۇ. مېڭىپ - مېڭىپ باغنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىپ قاپتۇ. بۇرنىغا ئاش - تاماقنىڭ مەززىلىك پۇرىقى پۇراپتۇ. قارىسا، يوغان بىر چىنارنىڭ ئاستىدا چوڭ بىر داش قازاندا قانداقتۇر بىر خىل ئاش پورۇقلاپ قايناۋاتقان. پادىشاھ ئەتراپقا قاراپتۇ، بىرەر ئادەمنىڭ قارىسى، ھەتتا شەپىسىمۇ سېزىلمەپتۇ. گۈزەلشاھ، بۇ نەرسىلەرنى تىلسىم بولسا كې-رەك، دەپ ئويلاپتۇ، لېكىن قورسىقىنىڭ ئېچىشى، چاڭقاپ كېتىشى ئۇنى كۈتۈپ تۇرۇشقا قويماپتۇ. ئالدى بىلەن ئېرىق-تىكى سۇدىن ئوچۇملاپ ئىچىپتۇ، جېنى ياشارغاندەك بوپتۇ. پورۇقلاپ قايناپ تۇرغان ئاشتىن بىر تاۋاق ئۇسۇپ تىلىنى تەگكۈزسە كۆيمەپتۇ، بەلكى دوغاپتەك ھۇزۇر بېغىشلاپتۇ. ئە-جەبلەنگىنىچە بىر تاۋاق ئاشنى بىر نەپەستىلا غورتۇلدىتىپ ئىچىۋېتىپتۇ. تېنىگە تەن، جېنىغا جان، كۈچ - ماغدۇر قو-شۇلۇپ، ئۆزىنى دىۋە سۈپەت كۈچلۈك ھېس قىپتۇ. پادىشاھ ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇرۇپ، قورسىقىنى تويغۇزۇپ، قانغۇدەك ئارام ئېلىۋالغاندىن كېيىن، يەنە باغنى ئارىلاپ ئايلىنىشقا باشلاپتۇ، جەننەتتەك گۈزەل مۇشۇنداق چوڭ باغدا بىرەر ئا-دەمزاتنىڭ كۆرۈنمىگىنىگە ھەيران بولۇپ كېتىپ بارسا، ئالدى

تەرىپىدە ئالتۇن ۋادەكلىك دائىرە ئىچىدە تۆپىدە ئېچىلىپ تۇرغان گۈلزارلىقنى كۆرۈپتۇ، قىزىقىپ يېقىن بېرىپتۇ، رەڭگارەڭ گۈللەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا چوغدەك چاقناپ تۇرغان بىر تۈپ قىزىلگۈلنى كۆرۈپتۇ، سىنچىلاپ قارىسا، قىزىل تە-رىپىنى قىلغان گۈلنىڭ ئۆزى ئىكەن، بىرىپ غۇنچىسىدىن بىرنى ئۈزمەكچى بولۇپ يەنە توختاپ قاپتۇ، چۈنكى گۈللەر بەك قويۇق بولۇپ، بىر گۈلنى دەپ باشقا گۈللەرنى چەيلەپ قويۇشقا كۆڭلى ئۇنىماپتۇ، لېكىن ئۈزمەي دېسە يەنە بولماپ-تۇ، قىزىنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن ئالتۇن ۋادەكنى ئايلىنىپ، كى-رىش ئىشىكىدىن كىرىپ قەدەم قويۇشقا، يەتتە ـ سەككىز تۈپ گۈل دەسسىلىپ كېتىپتۇ، شۇئان پۈتىنى تارتىشقا، با-يىقى گۈللەر بۇرۇنقى تىك ھالىتىگە قايتىپتۇ. گۈزەلشاھ بۇ تىلسىم گۈللەرنىڭ سولمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، قىزىل-گۈلنىڭ تولۇق ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان غۇنچىسىدىن بىرنى ئۈزمەكچى بولۇپ قولىنى سوزۇشىغا:

— قولۇڭنى تارت ! — دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ.

پادىشاھ ئاۋازغا ھەيران بولۇپ ئەتراپقا قاراپتۇ، ھېچبىر ئادەمزات كۆرۈنمەپتۇ، بىرھازا تۇرۇپ بېقىپتۇ، تاقىتى ـ تاق بوپتۇ، ئاخىر قىزىلگۈلگە يەنە قول ئۇزىتىپتۇ.

— ئەي ياخشى نىيەتلىك ئادەم، مېنىڭ جېنىم بىلەن ئوخشاش قەدىرلىك گۈلۈمنى نېمىشقا ئۈزمەكچىسەن ؟ — دې-گەن ئاۋاز يەنە ئاڭلىنىپتۇ. پادىشاھ ئاۋازنىڭ ئۈستى تەرەپتىن كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىسا، سەل نې-رىدىكى بۈككىدە باغجانلىغان ئاسمان ـ پەلەك چىنارنىڭ ئۈستىدە يوغان بىر غول شاخقا مىنىپ ئولتۇرغان غەلىتە بىر مەخلۇقنى كۆرۈپتۇ. ئۇ بىر قارىماققا ئادەمگە ئوخشايدى-كەن، يەنە بىر قارىماققا ئادەمگىمۇ، ھېچقانداق ھايۋانغىمۇ

ئوخشىمايدىكەن. كۆزى سوزۇنچاق، ئاغزى ئۈچ بۇرجەك، بۇرنى
خۇددى يوغان بىر چامغۇرنى يۇزىگە چاپلاپ قويغاندەك ئىكەن.
قېشى ئاتنىڭ يالىدەك، قۇلىقى مۇرىسىگە چۈشۈپ تۇرىدىغان
دەرىجىدە سالپاڭ، بېشى تىكەندەك شاخلىق مۈڭگۈزلۈك، پۇت -
قوللىرى يۇڭلۇق، قۇيرۇقلۇق، بەتبەشىرە سۈرلۈك مەخلۇق
ئىكەن. پادىشاھ سۈر بېسىپ سەل قورقۇپتۇ، تەنلىرى قورۇ-
نۇپتۇ، لېكىن يەنە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇ بولسا بىر مەخ-
لۇق، مەن بولسام ئادەم، قېنى ئاقىۋىتىگە قاراپ باقاي، دېگەن
ئويغا كېلىپ مەخلۇققا قاراپتۇ.

— ئەي، ياخشى نىيەتلىك كىشى، قورقما، مەن ساڭا زى-
يانكەشلىك قىلمايمەن. بۇ بىر تىلسىملىق باغ، باغدىكى جې-
نى بارلىكى نەرسە، يەردىن چىققانلىكى دەل - دەرەخ، گۈل -
گىياھلارنىڭ ھەممىسى تىلسىملىق. ئابايا سەن سۇدىن ئىچ-
كىنىڭدە قورسىقىڭ ئاغرىمىدى، قايناۋاتقان ئاشنى ئىچكىنىڭ-
دە تىلىڭ كۆيمىدى، گۈللەر ئايىغىڭ ئاستىدا چەيلەنمىدى.
دېمەك، سەن بۇ تەرەپكە ياخشى نىيەتتە كەلدىڭ. قېنى، پەقەت
قىزىلگۈلۈمنىلا ئۈزمەكچى بولۇشۇڭنىڭ سەۋەبىنى سۆزلە، —
دەپتۇ بەتبەشىرە مەخلۇق.

پادىشاھ مەخلۇقنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ كۆڭلى سەل جايىغا

چۈشۈپ، قورقۇنچى تارقاپتۇ ـ دە، ئۆزىنىڭ كىملىكىنى، نى-مە ئۈچۈن بۇ تەرەپكە كېلىپ قالغانلىقىنى قىسقىچە بايان قىلىپ بېرىپتۇ.

ــ ئېيتقانلىرىڭ راست بولۇپ، قىزىڭ ھەقىقەتەن مېنىڭ قىزىلگۈلۈمگە ئاشىق بولۇپ قالغان بولسا، بوپتۇ، قىزىلگۈلۈمنىڭ تولۇق ئېچىلغىنىدىن بىرنى ئۈزۈپ قىزىڭغا ئالغاچ بار. شەرت شۇكى، قىزىلگۈلنى قىزىڭغا ئاپىرىپ بەرگەندىن كېيىنكى ئۈچىنچى كۈنى قىزىڭنى بۇ باغقا ماڭدۇرۇۋەت. ئەگەر مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلمايدىغان بولساڭ، گۈل شاھلىق تەختىڭ-نى، بەختىڭنى گۇم قىلىدۇ، خەلقىڭنى قۇل، ئوردا ـ قەسرىڭنى كۆل، شەھەر، قىشلاقلىرىڭنى دەشت ـ چۆل قىلىۋېتىدۇ. ئەگەر مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلساڭ، ئۆزۈڭنىمۇ، قىزىڭنىمۇ ھەم مې-نىمۇ بەختلىك قىلىسەن، ــ دەپتۇ مەخلۇق.

پادىشاھ قىزىلگۈلنىڭ توق ئېچىلغىنىدىن بىرنى ئۈزۈپ مېڭىشقا تەمشىلىپتىكەن، مەخلۇق:

ــ مانا بۇ خاسىيەتلىك ئۈزۈكنى قولۇڭغا سالساڭ، بىر-دەمدىلا ئۆزۈڭنى ئۆز ئۆيۈڭدە كۆرىسەن. ئۈزۈكنى قىزىڭ قولىغا سالسا، ئۇ كۆزىنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئۆزىنى بۇ باغدا كۆرىدۇ. مە، قولۇڭغا سال! ــ دەپ پارقىراپ تۇرغان بىر ئۈزۈكنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا تاشلاپ بېرىپتۇ. پادىشاھ ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ، ئۈزۈكنى قولىغا سالغانىكەن، كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشقاندەك بولۇپ، ھېچ نەرسىنى پەرق ئېتەلمەپتۇ، ئۆزىنى يېنىك شامال ئۇچۇرۇپ كېتىۋاتقاندەك بىلىنىپتۇ، بىر چاغدا كۆزىدىكى قاراڭغۇلۇق يوقىلىپ، ئەتراپ سۈزۈلۈپتۇ. قا-رىسا، ئۆزىنىڭ ئوردىسى ئالدىدا تۇرغۇدەك. پادىشاھ ھەيرانۇ ھەس بولۇپ، ئوردىسىغا كىرىپ، ئۆيىدىكىلەر بىلەن ئامان ـ ئېسەن كۆرۈشۈپتۇ، ئاندىن ئېلىپ كەلگەن سوۋغاتلىرىنى قىزلىرىغا

بېرىپتۇ. مەلىكە گۈلجاھان بىلەن مەلىكە گۈلزامان دادىسى-نىڭ سوۋغىتىدىن ناھايىتى خۇشال بوپتۇ. مەلىكە گۈلزامان قىزىلگۈلگە قارىسا، ئۆزى چۈشىدە كۆرگەن قىزىلگۈلنىڭ دەل ئۆزى ئىكەن. ئۇ خۇشاللىقىدىن دادىسىنىڭ مەڭزىگە بىرنى سۆيۈپ قويۇپتۇ. شۇ چاغدىلا نېمە ئۈچۈندۇر دادىسىنىڭ تەش-ۋىشلىك ئولتۇرغىنىنى سېزىپتۇ.

— دادا، بىز بىلەن كۆرۈشكىنىڭىزگە خۇشال بولۇشىڭىز ئورنىغا چىرايىڭىز سۇنۇق، ئۆزىڭىز غەمكىن كۆرۈنىسىز، بۇ-نىڭ سەۋەبى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ دادىسىدىن.

قىزى قايتا - قايتا سوراۋەرگەندىن كېيىن پادىشاھ ۋەقە-نى سۆزلەپ بېرىپتۇ. پادىشاھتىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۆيدىكى-لەرنىڭ ھەممىسى غەم - ئەندىشىگە چۈشۈپتۇ، لېكىن گۈلزامان-نىڭ كۆڭلى قانداقتۇر بىر ياخشىلىقنى تۇيغاندەك بوپتۇ - دە:

— دادا، خاسىيەتلىك ئۈزۈكنى كۆرۈپ باقاي، ئەكېلىڭا! — دەپ يالۋۇرۇپتۇ.

پادىشاھ قىزىغا بولغان ئامراقلىقىدىن ئۇنىڭ گېپىنى يىرالماي ئۈزۈكنى بېرىپتۇ. گۈلزامان ئۈزۈكنى ئېلىپلا قو-لىغا سالغانىكەن، ئوردا ئىچىدە ئۇنى يېنىك بىر شامال تەۋ-رەتكەندەك بولۇپ، يەردىن لىككىدە كۆتۈرۈلۈپ، ئۇچار گىلەم ياكى پەرىزاتلاردەك ئۇچۇپ، ئوردا ئۈستىدە لەيلەپ تۇرۇپتۇ. گۈلزاماننىڭ دادىسى، ئانىسى، ئاچىسى ۋە باشقا ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ھەم ئوردا خادىملىرى قاراپلا قاپتۇ. گۈلزامان ئوردا ئۈستىدە لەيلەپ تۇرۇپ:

— دادا، ئانا، مەندىن غەم قىلماڭلار، ماڭا ئامانلىق تى-لەپ، مېنى خۇداغا تاپشۇرۇڭلار، مەن تىلسىم باغنى بىر كۆ-رۈپ باقاي، خەير - خوش! — دەپتۇ - دە، ھاۋا بوشلۇقىدا تۇتۇنگە ئايلانغاندەك بولۇپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ.

گۈزەلشاھ، گۈلزامانىنىڭ ئانىسى ۋە باشقا تۇغقانلىرى ئاھ ئۇرۇپ، ياقىلىرىنى يىرتىپ يىغلاپ پۈتۈن ئۆينى بېشىغا كىيىپتۇ.

مەلىكە گۈلزامان كۆزىنى يۇمۇپ — ئاچقۇچە ھېلىقى باغقا يېتىپ كەپتۇ، باغنى ئارىلاپ سەيلە — تاماشا قىپتۇ. بۇ باغ مەلىكە چۈشىدە كۆرگەن باغقا بەكمۇ ئوخشايدىكەن. گۈلزامان قايسى دەرەخنىڭ يېنىغا بارسا، شۇ دەرەخنىڭ يوپۇرماقلىرى چاۋاك چالغاندەك شىلدىرلاپتۇ، قايسى گۈلنىڭ يېنىغا بارسا، ئېگىلىپتۇ ۋە تېخىمۇ شېرىن، خۇش پۇراق چېچىپتۇ، ھەر خىل قۇشلار باش ئۈستىدە ئەگىشىپتۇ. مەلىكە گۈلزامان باغنى، گۈللەرنى ئارىلاپ يۈرۈپ قىزىلگۈلنىڭ يېنىغا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ، گۈلنىڭ ھۆسنى — رەڭگىنى تاماشا قىلىپ تۇرغىنىدا: «خۇش كەپسىز، مەلىكەم!» دەپ، غايىبتىن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. بۇ ئاۋاز شۇنداق سىرلىق، لېكىن ئاجايىپلا يېقىملىق تۇيۇلۇپتۇ. مەلىكە گۈلزامان ئالاقزادە بولۇپ ئەتراپقا قارىغان بولسىمۇ، ھېچ نەرسە كۆرۈنمەپتۇ. ئۇ تەشۋىشلىك خىياللار ئىچىدە بىر بېسىپ — ئىككى بېسىپ كۆل بويىغا كېلىپ، يوغان بىر چىنار دەرىخىنىڭ سايىسىدە ئولتۇرۇپ، كۆلنىڭ كۈمۈشتەك سۈزۈك سۈيىدە يۈز — قوللىرىنى يۇيماقچى بولۇپ ئېڭىشكەنىكەن، سۇدا ئادەم دېسە ئادەم ئەمەس، ئاجايىپ سەت، بەتبەشىرە بىر غەلىتە مەخلۇقنىڭ سايىسى كۆرۈنۈپتۇ. مەلىكە گۈلزامان بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىغانىكەن، چىنار ئۈستىدە ياتقان ياكى ئولتۇرغانلىقىنى پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان ئىنتايىن سەت بىر مەخلۇقنى كۆرۈپ تېنى شۈركۈنۈپ، ۋۇجۇدىنى قورقۇنچ بېسىپتۇيۇ، لېكىن يەنە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، مەخلۇقتىن ئەھۋال سوراپتۇ، ئەمما مەخلۇقتىن ئاۋاز چىقماپتۇ. تۇرۇپلا مەلىكە گۈلزاماننى مۈگدەك بې-

سىپ، كۆزى ئۇيقۇغا ئىلىنىپ، بىرئاز ئۇخلاپتۇ. غايىبتىن بىر قول ئۇنى تۇرتۇپ ئويغاتقاندەك بوپتۇ، ئۇ كۆزىنى ئېچىپ ئەتراپىغا قارىسا، كۆل بويىدا ئاجايىپ ئېسىل، تاملىرى قاش-تېشىدەك چاقناپ تۇرىدىغان بىر ئۆي تۇرغۇدەك. مەلىكە گۇلزامان ئۆي ئىچىگە كىرىپتۇ. ئۆي ئالتۇن جاھازلار بىلەن سەرەمجانلانغان، چىنە - قاچىلار گۆھەر، ياقۇتتىن ياسالغان، ئالتۇن كارىۋاتتا ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغان ئەتلەس - شايى ۋە كىمخابتىن تىكىلگەن يوتقان - كۆرپىلەر يىغىقلىق تۇر-غان، يەردە بولسا گىلەم - پايانداز سېلىنقلىنقمىش. مەلىكە گۇلزامان بۇ كارامەتلەرگە ھەيرانلىقتا قاراپ قالغىنىكەن: «ھەيران قالماڭ، مەلىكەم، بۇ سىزنىڭ ئۆيىڭىز، بۇ باغدا سىزنىڭ توققۇزىڭىز تەل، كۈتكىنىڭىز دەل بولۇپ تۇرىدۇ» دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. بۇ ئاۋاز بايا كۆل بويىدا ئاڭلانغان ئاۋازغا بەك ئوخشايدىكەن. گۇلزامان دېرىزە پەردىسىنى قايرىپ چىناردىكى مەخلۇققا قارىسا، ئۇ مەلىكىگە قاراپ يېقىملىق كۈلۈمسىرەپتۇ. بۇ كۈلۈمسىرەش گۇلزامانغا ئاجايىپ تەسىر قىپتۇكى، ئۆيدىن چىقىپ ئىختىيارسىز چىنار يېنىغا بې-رىپ، ھېلىقى مەخلۇققا قاراپ تەزىم - ھۆرمەت بىلدۈرۈپتۇ. مەخلۇق زۇۋانغا كېلىپ:

— ئەزىز مەلىكەم، مېنىڭدىن قاچماڭ، مەندىن قورقماڭ، مەندىن سىزگە ھېچقانداق خەۋپ - خەتەر يەتمەيدۇ، مېنى تاشلىماڭ. مېنىڭ دېگىنىمدەكلا قىلسىڭىز، ئاخىردا بەختلىك بولىسىز، — دەپتۇ.

مەلىكە گۇلزامان بۇ سىرلىق مەخلۇقتىن قورقمايدىغان، كۈندە كۆل بويىغا چىقىپ، چىنار سايىسىدە ئولتۇرۇپ مەخ-لۇق بىلەن سۆزلىشىدىغان بوپتۇ. نەچچە - نەچچە قېتىم ئۇ-نىڭدىن نېمىشقا چىناردا قىمىرلىماي، يەرگىمۇ چۈشمەي ئول-

تۇرۇشىنىڭ سەۋەبىنى سورىماقچى بوپتۇيۇ، ئۇيتىياپ قىلىپ سورىماپتۇ. مەخلۇق مەلىكىگە ھەر كۈنى قىزنى قىزىق ھېكايىلەرنى ئېيتىپ بېرىدىكەن. مەخلۇق كۆرۈنۈشىدە بەتبەشىرە بولغىنى بىلەن شېرىن سۆزلۈك ئىكەن. مەلىكە ئۇنىڭغا مەھلىيا بولۇپ قاپتۇ، باغقىمۇ كۆنۈپ قاپتۇ، كۈنلىرى خىيال تىرجەملىك ئىچىدە ئۆتۈۋېرىپتۇ.

بىر كۈنى گۈلزامانىڭ چۈشىگە ئۆز يۇرتى، ئاتا ـ ئانىسى، ئاچىسى، بىللە ئويناپ ئۆسكەن دوست ـ ئاغىنىلىرى ئايان بولۇپ: «سىنى سېغىندۇق» دېيىشىپتۇ. مەلىكە گۈلزامان ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ چۈشىنى ئەسلەپتۇ، ئەسلىگەنسېرى ئۆزىنىڭمۇ ئۇلارنى سېغىنغانلىقىنى ھېس قىلىپ، سېغىنىش ئوتىغا پايلىيالماي يىغلىۋېتىپتۇ. مەلىكىنىڭ يىغىسىنى ئاڭلىغان مەخلۇق:

ــ يىغلىماڭ، مەلىكەم، يۇرتىڭىزنى، ئاتا ـ ئانىڭىزنى سېغىنغان بولسىڭىز، مەن سىزگە بىر كۈنلۈك ۋاقىت بېرەي، بېرىپ يۇرتىڭىزنى، ئاتا ـ ئانىڭىزنى كۆرۈپ كېلىڭ، ۋەدىڭىزدە تۇرۇپ، ھەرگىز قونۇپ قالماڭ، ھەرقانچە كەچ قالسىڭىزمۇ چوقۇم قايتىپ كېلىڭ. ناۋادا ۋەدىڭىزدە تۇرماي، دېگەن قەرەلدە قايتىپ كەلمىسىڭىز، مېنى نابۇت قىلىسىز، سىزگىمۇ ياخشىلىق بولمايدۇ، ئاقىۋەت ئۆمۈر بويى ھەسرەت ـ نادامەت چېكىپ ئۆتىسىز، ــ دەپتۇ.

مەلىكە گۈلزامان چوقۇم ئۆز قەرەلىدە قايتىپ كېلىدىغانلىقىغا ۋەدە بېرىپتۇ ۋە مەخلۇقنىڭ دېگىنى بويىچە ئۈزۈكنى قولىغا سالغانىكەن، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا يۇرتىغا يېتىپ بېرىپتۇ، ئاتا ـ ئانىسى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى بىلەن كۆرۈشۈپتۇ. گۈلزامانىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىدىن بەك خۇرسەن بولۇپ، خۇشاللىق ياشلىرىنى تۆكۈپتۇ.

— خۇدايىمنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ھاياتكەنسەن، كۆرۈش-
تۇق، ئەمدى بىزنى تاشلاپ ھېچ يەرگە كەتمە، — دەپتۇ ئانىسى.
— مېنىڭدىن ئەنسىرىمەڭلار، تىلسىملىق باغدا زىيان-
زەخمەتسىز، ناھايىتى ياخشى تۇردۇم. سىلەرنى بەك سېغىنىپ
كەتكەنلىكىم ئۈچۈن پەقەت بۈگۈن بىر كۈنلۈك قەرەل بىلەن
كەلدىم، — دەپتۇ مەلىكە گۈلزامان.
— بىر يىلدىن بۇيان ئاران كېلىپ، يەنە بۈگۈنلا كې-
تىمەن دەمسەن؟ ھېچبولمىسا ئۈچ كۈن تۇر، — دەپ ئانىسى
يېلىنىپتۇ. مەلىكە گۈلزامان بۈگۈن كېتىشتە چىڭ تۇرۇپتۇ.
مەلىكە يىراق - يېقىندىن كەلگەن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى
بىلەن پاراڭلىشىپ قېنىشماپتۇ، ۋاقىتنىڭ كەچ بولغىنىنىمۇ
تۇيماپتۇ. بىر چاغدا ئىشىككە چىققۇدەك بولسا، كۈن پېتىپ،
ئەتراپقا تۈن پەردىسى يېيىلىشقا باشلاپتۇ. مەلىكە كەتكىلى
تەمشەلگەندە، ئانىسى ھېچبولمىسا بۈگۈن بىر ئاخشام قونۇش-
نى، بىر ئاخشام مۇڭدىشىپ قېنىشىۋېلىشنى ئېيتىپ تۇرۇۋاپتۇ.
بۇيان قارىسا ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇغقانلىرى، ئۇيان قارىسا
ھېلىقى مەخلۇق. ئىككى تەرەپنىڭ سۆزى ئوتتۇرىسىدا تېڭىر-
قاپ قاپتۇ. بەلكى، ئۇ مېنى كەلمەي قالارمىكىن دەپ، قورقۇ-
تۇپ شۇنداق دېگەندۇ، بىر ئاخشام قونمامدىم، يەنە قاچان كې-
لىشىمنى كىم بىلىدۇ، دېگەنلەر كۆڭلىگە كېچىپ، قونۇشقا
رازىلىق بىلدۈرۈپتۇ. لېكىن، ئۆزىنى قانداق تەقدىر كۈتىدى-
غانلىقىنى خىيال قىلىپ، غەم تۆشكىدە زادىلا ئۇخلىيالماي،
تۈننى ئاران تاڭغا ئۇلاپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەندە تاماققىمۇ قارى-
ماي، ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇغقانلار بىلەن خوشلىشىپ باغقا
راۋان بوپتۇ. باغقا كەلسە، باغدا قارا بوران دەھشەت بىلەن
گۈركىرەۋاتقان، جۇت - شىۋىرغان مېۋىلەرنى، گۈل - گى-
ياھلارنى، قۇش - جانىۋارلارنى ئۇششۇتۇۋەتكەن، قىزىلگۈلنىڭ

ياپراقلىرى چۈشۈپ، غۇنچە ـ پورەكلىرى تۆزۈپ، قاقشال ياغاچقا ئوخشاپ قالغانىكەن. بىر كۈن ئېچىدىلا باغدىكى بۇنداق بۇزۇلۇش ئۆزگىرىشلەردىن يۈرىكى ئېچىشقان مەلىكە گۈلزامان كۆكۈل بويى-غا كەلسە، شېرىن زۇۋاندار مەخلۇق يەردە سۇنايلىنىپ جانسىز ياتقۇدەك. قىشمۇ ياز ياشناپ ـ چېچەكلەپ، مېۋىلەپ تۇرىدىغان باغنىڭ نابۇت بولۇشىغا، سىرلىق مەخلۇقنىڭ ئۆلۈشىگە، ئۆزى ئاشىق بولغان قىزىلگۈلنىڭ قاقشال ياغاچ بولۇپ قېلىشىغا ئۆزى سەۋەبچى بولغانلىقىنى ئويلاپ، مەخلۇقنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلاپ، جانسىز گەۋدىنى قۇچاقلاپ زار ـ زار يىغلاپتۇ. ئۇنىڭ دەردلىك يۈرىكىدىن قايناپ چىققان ئاھۇزارى پەلەككە يېتىپتۇ، تاغ ـ تاشلار تىترەپتۇ. ھەممە سەۋەنلىك ئۆزىدىن ئۆتكەنلىكىنى، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماي مۇشۇ ئاقىۋەتنى كەلتۈرگەنلىكىنى ئويلاپ تېخىمۇ قاتتىق يىغلاپتۇ. يىغىسىنىڭ قاتتىقلىقىدىن ئىككى

كۆزى بۇلاققا ئايلىنىپتۇ، كۆز يېشى مەخلۇقنىڭ جانسىز تېنىنى يۇيۇپتۇ، جانسىز گەۋدىنىڭ تەشنا يۈرىكى مۇھەببەت جامى-نىڭ شېرىن شارابىدا ياشارغاندەك ئاستا ـ ئاستا مىدىرلاپتۇ. مەلى-كىنىڭ كۆز ياشلىرى ئۇنىڭ قورۇپ قالغان يۈزىنى، لەۋلىرىنى سۇ-غىرىپتۇ. جانسىز تەن پۇت ـ قوللىرىنى ھەرى-كەتكە كەلتۈرۈپ، كۆزىنى

ئېچىپ ئورنىدىن تۇرۇشىغا، ئۇنىڭ ئۇستىدىكى سەت كۆرۈ-
نۇشلۇك نەرسىلەر — مۇڭگۈز، قۇيرۇقلار سىيرىلىپ چۈشۈپ
كېتىپتۇ. كۆرۈمسىز، بەتبەشىرە تېرە ئىچىدىن ئون تۆت
كۇنلۇك تولۇن ئايدەك بىر يىگىت چىقىپتۇ. مەلىكە گۈلزامان
بۇ ئەھۋالغا ھەيران بولۇپ قاراپ قاپتۇ. يىگىت مەلىكىگە كۈ-
لۈمسىرەپ تۇرۇپ:

— مەلىكەم، ھەيران قالماڭ، مەن ئەسلىدە ئادەمزات ئى-
دىم، سىزگە ئوخشاش بىر پادىشاھنىڭ شاھزادىسى ئىدىم.
ئۆزۈمنىڭ قانداق بولۇپ بۇ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغانلىقىمنى
سىزگە كېيىن سۆزلەپ بېرىمەن. كەچمىشىم قىزىق بىر ھې-
كايە. بىز ھازىر بەختلىك بولدۇق. مېنى بۇنداق بەختكە ئې-
رىشتۇرۇپ، ئادەملىك ئەسلىمگە كەلتۈرگەن سىزنىڭ پاك ۋە
چىن ئەقىدىڭىز، مۇھەببىتىڭىز. سىز خالىسىڭىز، مەن سىز-
نىڭ قىيامەتلىك جۈپتىڭىز، شۇنداقلا ۋاپادار خىزمەتچىڭىز
بولاي، — دەپ قولىنى كۆكسىگە ئاپتۇ.

چۈشتەك بولۇۋاتقان ئىشلاردىن ئېسىنى يىغىۋالغان مە-
لىكە گۈلزامان بۇ ئۇچرىشىشنىڭ تېگى - تەكتىنى چۈشىنىپ
يەتكەندىن كېيىن، كۆزلىرىدىن شادلىق ياشلىرىنى تۆكۈپ
تۇرۇپ يىگىتنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئېتىپتۇ. شۇئانلا باغدى-
كى قۇرۇپ خازانغا ئايلانغان دەل - دەرەخ، گۈل - گىياھلار
ئاستا - ئاستا باش كۆتۈرۈپ - ياشىرىپ ئۆز ئەسلىگە كې-
لىشكە باشلاپتۇ. ئىمجان ياتقان ئۇچار قۇشلار، جان - جا-
نىۋارلار جانلىنىپ سايراشقا، سايراشقا باشلاپتۇ.

مۇراد - مەقسىتىگە يېتىشكەن ئىككى ئاشىق - مەشۇق
باغ سەيلىسىنى قىلىپ تۇرسۇن، بىز يىگىتنىڭ بۇرۇنقى
ئەھۋالىدىن گەپ ئاچايلى:

— شۇ زاماندا، ھازىرقى تىلسىملىق باغدىن كۆپ يىراق —

كەڭ دەشتى قۇملۇقنىڭ نېرىسىدا بىر مەملىكەت بولۇپ، سۇلتان ھۇسەيىن دېگەن كىشى پادىشاھلىق قىلىدىكەن. سۇلتان ھۇسەيىن پادىشاھقا توققۇز ئۆلكە، ئوتتۇز شەھەر تەۋەسىدىكەن. بۇ پادىشاھنىڭ كۆز قارىچۇقىدەك يالغۇز بىرلا ئوغلى بولۇپ، ئىسمى ئىسكەندەر ئىكەن. ئىسكەندەر ئون بەش ياشقا تولغاندا، ھۆسن-جىرايىمۇ ئون تۆت كۈنلۈك ئايدەك تولۇپ كامالىغا يېتىپتۇ. سۇلتان ھۇسەيىن پادىشاھنىڭ كۆڭلى شىكار سەيلىسىنى تار-تىپ، بىر كۈنى خاس نۆكەرلىرى بىلەن ئاتلىنىپتۇ. ئوغلىدىن بىردەممۇ ئايرىلغۇسى كەلمەيدىغان پادىشاھ بۇ قېتىممۇ ئىسكەن-دەرنى شىكارغا بىللە ئېلىپ چىقىپتۇ. ئۇلار چۈشكىچە ئوۋ ئوۋلاپتۇ، غەنىيمەتلەر ئاز بولماپتۇ. كېيىن، جەرەن گۆشلىرىنى كاۋاپ قىلىپ يەپتۇ، ئىچىملىرى قىزىپ ئۇسساپتۇ. ئۇلار بۇلاق-تىن يىراقراق يەرگە چۈشكەنىكەن، نۆكەرلەردىن بىرنەچچىسىنى سۇغا ئەۋەتىشكە توغرا كەپتۇ. ئىسكەندەرمۇ دادىسىنىڭ توسقى-نىغا ئۇنىماي سۇغا بىللە بېرىشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋاپتۇ. سۇلتان ھۇسەيىن ئىلاجسىز ئوغلىنى نۆكەرلەرگە قوشۇپ قويۇپ-تۇ. ئۇلار بۇلاقنىمۇ يېتىپ بېرىپتۇ. ئىسكەندەر ئەتراپقا نەزەر سالغۇدەك بولسا، يېقىنلا يەردە بۈك ئورمانلىق كۆرۈنۈپتۇ. نۆ-كەرلەرگە: «سىلەر كۈپكە سۇ قاچىلاپ بولغۇچە كېلىمەن» دەپ، نۆكەرلەرنىڭ توسقىنىغىمۇ قارىماي ئورمانلىق تەرەپكە ئات چاپ-تۇرۇپ كېتىپتۇ. ئورمانلىق ئىچكىرىلىگەنسېرى ھەم بۈك، ھەم گۈزەل ئىكەن، ھەر خىل ئۇچار قۇشلار، ھايۋانلار بەك كۆپ ئى-كەن. ئىسكەندەر بۇلارغا قىزىققانسېرى ئىچكىرىلەپ كېتىۋېرىپ-تۇ. بىر چاغدا كۆزى بۈك بىر دەرەخ شېخىدا يالغۇز مۈگدەپ تۇرغان بىر قۇشقا چۈشۈپتۇ. قۇشنىڭ تۇمشۇقى قارا، بېشى ئاق، ئىككى قانىتى ئالا بالداق، قۇيرۇقى قىپقىزىل بولۇپ، ئىسكەن-دەرگە بەك چىرايلىق كۆرۈنۈپتۇ، ئۇنىڭغا زوقى كېلىپ،

ئاستا ماراپ بېرىپ تۇتۇۋاپتۇ. بۇ قۇش ئويغىنىپ، ئۆزىنى ئادەمزاتنىڭ تۇتۇۋالغانلىقىدىن قورقۇپ، قۇتۇلۇپ قاچماقچى بولۇپ بىر يۇلقۇنغانىكەن، پۇتىنىڭ بىر بارمىقى ئۈزۈلۈپ ئىسكەندەرنىڭ قولىدا قاپتۇ، قۇش ئۆزى قۇتۇلۇپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

بۇ قۇش مۇشۇ ئورمانلىقتىكى جىنلار پادىشاھلىقىنىڭ ئون ئىككى ياشلىق قىزى جەھەر ئىكەن. ئۇ ئوينىغىلى چى-قىپ ئورمانلىقنى ئايلىنىپ بىرئاز چارچىغانلىقتىن قۇش قى-ياپىتىگە كىرىپ شاخقا قونۇپ ئۇخلىغانىكەن. جەھەر بولغان ئەھۋالنى، بىر بارمىقىنىڭ ئادەمزات بالىسىنىڭ قولىدا قال-غانلىقىنى دادىسىغا ئېيتىپتۇ. جەھەرنىڭ دادىسى دەرغەزەپكە كېلىپ، قىزىنىڭ يول باشلىشى بىلەن ئورمانلىققا كەپتۇ ۋە چوڭ بىر قۇشقا ئايلىنىپ، ئىسكەندەرنى گەجگىسىدىن قامال-لىغىنىچە ئاسمان قەرىگە كۆتۈرۈلۈپتۇ. ئۇچا - ئۇچا، ئىس-كەندەرنى ئەزىم تارىمنىڭ ئايىغىدىكى بىر خارابە باغقا ئەكې-لىپ تاشلاپتۇ. ئۇ ئىسكەندەرنى شۇ يەردە بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋې-تىش نىيىتىگە كەپتىكەن، لېكىن ئىسكەندەرنىڭ تولىمۇ چىرايلىقلىقىنى ھەم ياش بالا ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ نىيىتىدىن يېنىپ، بىر ئەپسۇن بىلەن ئۇنى ئادەم دېسە ئادەم ئەمەس، ھايۋان دېسە ھايۋان ئەمەس، غەلىتە بىر مەخلۇققا ئايلاندۇ-رۇپ، تىلسىم زەنجىرىگە باغلاپ، چىنارغا بەند قىلىپ ئول-تۇرغۇزۇپ قويۇپ كېتىپتۇ. ئۇ كېتەر چېغىدا:

— ناۋادا سېنىڭ مۇشۇ سەت قىياپىتىڭدىن يىرگەنمەي، قايسىبىر ساھىبجامال ياكى پەرىزاتلار تەبىقىسىدىن بىر گۈ-زەل مەلىكە ساڭا كۆڭۈل بېرىپ چىن ئاشىق بولسا، شۇ چاغدىلا ئۆز ئەسلىڭگە كېلەلەيسەن، — دەپتىكەن.

نۆكەرلەر ئىسكەندەرنى كۆپ ساقلاپتۇ، ئورمانغا بېرىپ

ئۇزاق ئىزدەپتۇ، زادىلا تاپالماپتۇ. ئوغلىنىڭ يوقىلىپ كېتىـ
شى سۇلتان ھۇسەيىننى قاتتىق قايغۇدا قويۇپتۇ. بارلىق نۆكەرـ
لىرى بىلەن ئەتراپتىكى ئورمانلىقلارنى ئۈچ كۈنگىچە ئاختۇرۇپ،
ئىسكەندەرنىڭ ئۆلۈك ـ تىرىكلىكىدىن خەۋەر ئالالماپتۇ. بىرتـ
قۇچ ھايۋان يەپ كەتكەن ئوخشايدۇ دەپ، تۆتىنچى كۈنى يىغاـ
زار ئىچىدە ئوردىغا قايتىپ كېتىپتۇ. توققۇز ئۆلكە، ئوتتۇز شەـ
ھەر خەلقىگە يەتتە كېچە ـ يەتتە كۈندۈز قازان ئېسىپ نەزىر ـ
چىراغ ئۆتكۈزۈپتۇ. سۇلتان ھۇسەيىن بۇ جۇدالىق دەردىگە چىدىـ
يالماي، ئوغلى ئىسكەندەرنىڭ ھەسرىتىدە تولا يىغلاپ سارالڭ
بولاي دەپ قاپتۇ. ئۆلىما ـ دانىشمەنلەرنىڭ مەسلىھەتى بويىچە
ئوردا ئىشلىرىنى سادىق ۋەزىرى ھەسەنگە ھاۋالە قىلىپ، جاـ
ھانكەچتىلىك قىلىپ چىقىپ كېتىپتۇ.

ئەمدى ئەسلىي ھېكايىمىزگە كەلسەك، مەلىكە گۈلزاماننى ئىسكەندەرنىڭ ئەھۋالىنى بىلگەندىن كېيىن، ئىسكەندەردىن خاسىيەتلىك ئۈزۈك توغرۇلۇق سوراپتۇ. ئىسكەندەر خاسىيەتـ
لىك ئۈزۈك توغرۇلۇق ھېكايە قىلىپ بىرىپ مۇنداق دەپتۇ:

— مەن مۇشۇ باغدىكى چىنارغا بەند قىلىنىپ زەنجىر بىلەن باغلىۋېتىلگەندىن كېيىن، بىرنەچچە كۈن بەختى ـ پېشانەمنىڭ تەتۈرلۈكىدىن زارلىنىپ يىغلىدىم، قاقشىدىم، كۆزۈمگە ئۇيقۇ ئىلىنمىدى. بەشىنچى كۈنى تاڭ مەزگىلىدە كۆزۈم ئۇيقۇغا ئىلىنغاندەك بولدى. چۈش كۆردۈم، چۈشۈمدە بىر ئاپئاق ساقاللىق بوۋاي: «ئوغلۇم، تولا يىغلاپ ئۆزۈڭنى نابۇت قىلىۋەتمە، ئىنسان بالىسىغا ئۆمرىدە خۇشاللىقمۇ، قايـ
غۇمۇ ھەمراھ بولىدۇ. مۇشكۈللۈككە چىدىغان ئادەم ئاسانلىققا چىقىپ بەختلىك بولالايدۇ. سەن ئۆزۈڭدىن چوڭلارنىڭ نەسىھەتـ
لىرىگە قۇلاق سالماي، شاھزادىلىقىڭغا ئېلىپ باشباشتاقلىق قىلىپ، ئۆزۈڭگە مۇشۇ ئاقىۋەتلەرنى تېپىۋالدىڭ. ياخشى نىيەتـ

لىك كىشىنىڭ تەقدىرى ئىككىلا ئالەمدە ياخشى بولىدۇ. ساڭا ماۋۇ ئۈزۈكنى بېرەي، بۇ خاسىيەتلىك ئۈزۈك. ئۈزۈككە قاراپ نېمىنى تەلەپ قىلساڭ، شۇ نەرسە ئالدىڭدا ھازىر بولىدۇ. قو- لۇڭغا سالساڭ ئالتە ئايلىق يولنى كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بېسىپ، خالىغان جايىڭغا بارالايسەن. ئۈزۈكنى چىڭ ساقلا، ھەرگىز يوقىتىپ قويما. خەير، ساڭا بەخت تىلەيمەن» دەپلا غايىب بولدى. ئۆزۈم شۇ ھامان ئويغىنىپ كېتىپتىمەن. ئالى- قىنىمدىكى ئۈزۈككە قاراپ، ئەسلىدىكى چىرايلىق شاھزادىدىن قارىغان ئادەمنىڭ قورققۇسى كېلىدىغان سەت بىر مەخلۇققا ئايلىنىپ قالغىنىمغا ئىشەنگەن بولسام، يەنە شۇ سەت مەخلۇق قىياپىتىدىن ئەسلىدىكى ھالىتىمگە قايتىدىغانلىقىمغىمۇ ئى- شەندىم. ئۈزۈكتىن خارابىنى مۇشۇنداق گۈزەل بىر باغقا ئايلاندۇرۇشنى تەلەپ قىلىۋىدىم، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا بۇ باغ بىنا بولدى. شۇ كۈنى كېچىسى چۈ- شۈمدە ھېلىقى بوۋاي يەنە پەيدا بولۇپ: «يارايسەن، ئوغلۇم، سەن ئۈزۈكتىن باشقا نەرسە تەلەپ قىلماي، خارابىلىكنى باغ- قا ئايلاندۇرۇشنى تەلەپ قىلدىڭ. بۇ جاي ئەسلىدە مۇشۇنداق گۈزەل ئىدى. سەن گۈزەللىكنى ئەسلىگە كەلتۈردۈڭ. خالىس نىيەت بولساڭ، كېيىنچە ئاۋاتلىقنىمۇ ئەسلىگە كەلتۈرىسەن!» دەپلا غايىب بولدى. ئويغانسام چۈشۈم. شۇنىڭدىن كېيىن مەن ئۈزۈكتىن ھېچ نەرسە تەلەپ قىلمىدىم. دادىڭىزنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىدىن كېيىنكى ئىشلار ئۆزىڭىزگە ئايان.

مەلىكە گۈلزامان شاھزادە ئىسكەندەرنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ غايىب بوۋايدىن، ئۆز تەقدىرىدىن سۆيۈنۈپتۇ، يىگىتكە باشقىدىن ئوتلۇق مېھرى بىلەن قاراپتۇ. بۇ ئىككىسى خۇشاللىق- قا چۆمۈلگەنسېرى، باغ تېخىمۇ گۈزەللىشىپتۇ، دەل - دەرەخلەر بۇرۇنقىدىن نەچچە ھەسسە ياشىرىپتۇ، مېۋىلىرى بولۇق، مېغىزى

توق، تەمى تاتلىق بولۇپ، ۋايىغا يېتىپتۇ. ئۇچار قۇشلارنىڭ ئاۋازى تېخىمۇ ساز، يېقىملىقلىشىپتۇ؛ گۈل — گىياھلار تېخىمۇ رەڭ تۈزىشىپ، گۈل — غۇنچىلىرى كۆپىيىپتۇ، پۇراقلىق — خۇشبۇيلىشىپتۇ، بولۇپمۇ قىزىلگۈلنىڭ گۈل بەرگى، گۈلتاجى تېخىمۇ نۇرلىنىپتۇ، رەڭگى چوغدىنمۇ بەك قىپقىزىل بولۇپ جىلۋىلىنىپتۇ. بۇ گۈزەل باغدا ئۇلار تەلپى ھەل، توققۇزى تەل بولۇپ، شاد — خۇرام ياشاپتۇ.

ئارىدىن بىر مەھەل ئۆتۈپتۇ. مەلىكە گۈلزامان يۇرتىنى، ئاتا — ئانىسىنى سېغىنىپتۇ.

— ئاتا — ئانامنى، يۇرتۇمنى سېغىندىم. ئۇلار پات — پات چۈشۈمگە كىرىۋالىدىغان بولدى. ماقۇل كۆرسىڭىز بىللە بېرىپ كەلسەك، — دەپ ئىسكەندەرگە تەلەپ قويۇپتۇ.

ئىسكەندەرمۇ ئاتا — ئانىسىنى سېغىنغانىكەن. ئۇلار ئاۋۋال ئىسكەندەرنىڭ يۇرتىغا بېرىپ، ئاندىن گۈلزاماننىڭ يۇرتىغا بېرىشقا كېلىشىپ، ئۈزۈكتىن ئىككى ئات تەلەپ قىلغانىكەن، ئىگەر — جابدۇقلىرى ئالتۇن — كۈمۈشتىن ياسالغان بىر جۈپ تۇلپار ئاسماندىن ئۇچۇپ چۈشۈپتۇ. سەپەر جابدۇقىنى سەرەم-

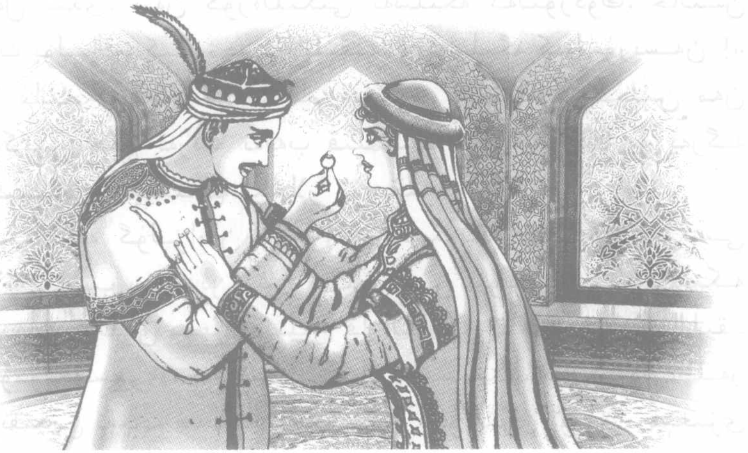

جانلاپ، ئىككىسى بىردىن تۇلپارغا مىنىپتۇ ۋە بىردەمدىلا
ئۇلار ئىسكەندەرنىڭ يۇرتىغا بېرىپ ئوردا دەرۋازىسى ئالدىدىلا
پەيدا بوپتۇ. ئۇلار ئوردىغا، ھۇسەيىن پادىشاھنى چۆل -
جەزىرىلەردە ئۆلۈپ كېتىپتۇ، دەپ ئاڭلاپ ئۇنىڭ روھىغا نە-
زىر ئۆتكۈزۈۋاتقانلىق ئۈستىگە كىرىپ كەپتۇ. ئىسكەندەرنىڭ
ئانىسى تولا يىغلاپ ئەما بولۇپ قالغانىكەن. ئىسكەندەر خاسى-
يەتلىك ئۇزۇكنى ئانىسىنىڭ كۆزىگە بىرلا سۈركىگەنىكەن،
ئانىسىنىڭ كۆزى ۋاللىدە ئېچىلىپتۇ. ئانا ئوغلىنى باغرىغا بې-
سىپ يىغلاپتۇ، قايغۇ - مۇسىبەت ياشلىرى خۇشاللىق يامغۇرىغا
ئايلىنىپتۇ. ئىسكەندەر سەپەر ھاردۇقى چىققاندىن كېيىن، ئۆي-
دىكىلەرگە كەچۈرمىشلىرىنى بىرمۇ بىر سۆزلەپ بېرىپتۇ،
ئۇلارغا گۇلزامانىنى تونۇشتۇرۇپتۇ. ئىسكەندەرنىڭ ئانىسى سا-
ھىبجامال كېلىنىگە قاراپ زوقلىنىپتۇ ۋە ئوغلىغا نىجاتلىق تې-
پىپ بەرگىنىگە چوڭ تەشەككۈر ئېيتىپتۇ. نەزىر - چىراغ
ئۈچۈن ئېتىلگەن ئاش توي ئېشىغا ئايلىنىپتۇ. ئوردىدا يەتتە
كېچە - كۈندۈز توي مەرىكىسى ئۆتكۈزۈلۈپتۇ. سەككىزىنچى كۈ-
نى ئىسكەندەر ئانىسىدىن گۇلزامانىنىڭ يۇرتىغا بېرىشقا ئىجازەت
سوراپتۇ. ئىسكەندەرنىڭ ئانىسى ئۇنىڭغا قاراپ:

ئەزىز ئاتاڭ دەردىڭدە
چىقىپ كەتتى باش ئالىپ.
جان قاراقىم قايدا دەپ،
كۆزلەرىگە ياش ئالىپ.
مېنى باستى غېرىبلىق،
قامۇشتەك يالغۇز قالىپ.

بالام، سەندىن ئايرىلىپ،
ئىچىمگە ھەسرەت تولغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

تولا يىغلاپ دەردىڭدە،
كۆزلىرىم كۆرمەس بولغان.
سېنى كۆرۈپ، جان بالام،
جانىمغا جان قوشۇلغان.

يەنە كەتسەڭ قاراقىم،
ساڭا قانداق چىدارمەن.
ياش ئورنىغا قان تۆكۈپ،
سېنى ئەسلەپ يىغلارمەن.
كەتسەڭ نېمە ئامالىم،
خۇدايىمغا قويارمەن.

دەپ يىغلاپتۇ ۋە گۈلزامانغا قاراپ:

جېنىم قەستىنى بۇزۇپسەن،
كۆڭۈل بېرىپ ئوغلۇمغا.
خۇدا ئارا بولغاندۇ
پاك قەدەملىك يولۇڭغا.
يامان تىللار تەگمىسۇن
قىزىلگۈلدەك بويۇڭغا.

كەتمە دېسەم ئوغلۇمنى،
تىلىم كۆيەر، گۈل قىزىم.
بارما دېسەم سېنىمۇ،
دىلىم كۆيەر، گۈل قىزىم.
كۆرۈپ ئاتا ـ ئاناڭنى،
سەنمۇ خۇشال كۈل، قىزىم.

دەپ قوشاق ئېيتىپتۇ ۋە ئوغلى بىلەن كېلىنىگە نۇرغۇن قىممەت باھالىق سوۋغاتلارنى بېرىپتۇ.

ئۇلار مېڭىش ئالدىدا دادىسىنىڭ ئورنىدا يۇرت سوراۋاتقان ۋەزىر ئىسكەندەرگە گۈلزاماننىڭ يۇرتىدىن قايتىپ كېلىپ دادىسىنىڭ شاھلىق تەختىگە ئولتۇرۇشىنى ئېيتقانىكەن، ئىسكەندەر: «مېنىڭ پادىشاھ بولۇشقا رايىم يوق، مېنى ئۆز بېغىمدا تىنچ، خاتىرجەم كۈن ئۆتكۈزۈشكە قويۇڭلار !» دەپ، پادىشاھ بولۇشنى رەت قىپتۇ.

ئىسكەندەر بىلەن گۈلزامان تۇلپارلىرىغا مىنىپ نەچچە ئايلىق يولنى يېرىم كۈندىلا بېسىپ، مەلىكىنىڭ يۇرتىغا كەپتۇ. مەلىكە گۈلزاماننىڭ دادىسى گۈزەلشاھ، ئانىسى، ئاچىسى ۋە ئوردا ـ ھەرەم خادىملىرى ئۇلارنى خۇشاللىق ياشلىرىنى تۆكۈپ قارشى ئاپتۇ، توي ـ تاماشىلار ئۆتكۈزۈپتۇ.

مەلىكە بىلەن ئىسكەندەر بىرنەچچە كۈنلىرىنى توي ـ تاماشىلار ئىچىدە ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، ئۆز بېغىغا قايتىش قارارىغا كەپتۇ. گۈزەلشاھ:

— مەن قېرىپ قالدىم، مېنىڭ ئورنۇمدا تەختىمدە ئولتۇرسىڭىز، — دەپتۇ ئىسكەندەرگە.

ئىسكەندەر بۇ تەلەپنىمۇ قوبۇل قىلماپتۇ. گۈزەلشاھ ئۇلارنى تۇتۇپ قالالمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، تۆۋەندىكى قوشاقنى ئوقۇپتۇ:

يۇرتتىن يىراق كېتىپ قانداق ئۆتەرسەن؟
يار ـ يۆلەكسىز نېمە كۈننى كۆرەرسەن؟
تىلسىم باغدا تەييارنى يەپ ئۆتسەڭمۇ،
يۇلتۇز ئوخشاش ئىزسىز ئېقىپ ئۆچەرسەن.
دەۋران سۈردۈم مۇراد تاپىپ ئارمانىم،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

ۋۇجۇدۇمدا بار چاغىدا دەرمانىم.
ئىككى قىزلىق بولۇپتىمەن، ئوغۇل يوق
تەقدىر شۇنداق بولسا نېمە ئامالىم؟
تەقدىر شۇنداق بولسا نېمە ئامالىم؟
يالغۇز ئۆتەر چېغى كەلمىش زاۋالىم.
ئويلاپتىمەن بوپ قالدىم دەپ ئوغۇللۇق،
زەھەر بولدى قىلغان تاتلىق خىيالىم.

پادىشاھ قىزىغا قاراپ يەنە مۇنداق قوشاق ئوقۇپتۇ:

گۈل بولسۇن دەپ سىن - چىرايىڭ، زاتىڭنى،
گۈلزامان دەپ قويغاندىم ئاتىڭنى.
قىزىلگۈلگە قالغان چېغىڭ باغلىنىپ،
بەردىڭ ئاڭا پۈتۈن ئەسۇ يادىڭنى.

جاھان كەزدىم دەپ سىنىڭلا كۆڭلۈڭنى،
تاپماق بولۇپ كۆڭلۈڭدىكى گۈلۈڭنى.
مۇرادىڭغا سەنغۇ يەتتىڭ، جان قىزىم،
سەنسىز قانداق ئۆتكۈزەرمەن كۈنۈمنى؟

كۆز قاراقىم ئىدىڭ بالام ئىچىدە،
گۈلزامان دەپ ئويغىناتتىم كېچىدە.
سەنسىز، قىزىم، بولماس مېنىڭ خۇشلۇقۇم،
ئولتۇرسامۇ شاھانە تەخت ئۈستىدە.

مۇشۇ كەتسەڭ يەنە قاچان كېلەرسەن؟
يا كېلەرسەن ياكى كەلمەي ئۆتەرسەن.
تىلسىم باغنىڭ راھىتىنى سۈرسەڭمۇ،
ئاخىر بىر كۈن يۇرت قەدرىنى بىلەرسەن.

ئاقيول تىلەپ دۇئا بېرەي ئاتالىق،
جان ئاناڭمۇ دۇئا بەرسۇن ئانالىق.
قىزىلگۈلدەك كۈلۈپ ئۆتسۇن كۈنۈڭلار،
جۈپ ـ پارىڭغا بولغىن، قىزىم، ۋاپالىق.

گۈزەلشاھىنىڭ ئاقيول ۋە بەخت تىلەپ بەرگەن دۇئاسىدىن كېيىن، ئىسكەندەر بىلەن گۈلزامان تۇلپارلىرىغا مىنىپ ئۆز قارارگاھىغا قاراپ راۋان بوپتۇ.

ئۇلار بىر دەشت ـ باياۋانغا كەلگەندە، كېيىملىرى جۇل ـ جۇل، بېلى مۈكچەيگەن، يول ئازابىدىن يىغا بېسىپ ئاغزى ئۈمەچەيگەن، ئۆشنىسىگە بىر خۇرجۇننى ئارتىپ، ھاسىغا تايىنىپ ئاران كېتىۋاتقان بىر مومايىنى ئۇچرىتىپتۇ. ئىسكەندەر مومايدىن نەدىن كېلىپ، نەگە كېتىۋاتقانلىقىنى سوراپتۇ.

— باققۇچىم يوق ئىگە ـ چاقىسىز خوتۇنمەن، نەگە بېرىپ، نەدە تۇرۇشۇمنى بىلمەيمەن، بېشىم قايغان تەرەپكە كېتىۋاتىمەن، — دەپ موماي كۆزىگە ياش ئاپتۇ.

مومايىنىڭ غېرىب ـ بىچارە ھالىغا ئىسكەندەرنىڭ ئىچى ئاغرىپتۇ، خىيال بېسىپتۇ: گۈلزاماننىڭ مەندىن باشقا پاراڭلىشىدىغان ھېچقانداق ھەمراھى يوق، بولۇپمۇ مەن شىكارغا چىقىپ كەتسەم، ئۇ يالغۇزلا قالىدۇ، بۇ مومايىنى ھەمراھ قىلىپ بەرسەم زېرىكىشمۇ تۈگەپ قالار، دېگەن ئويغا كەپتۇ ـ دە، خىيالىنى مەلىكە گۈلزامانغا ئېيتىپتۇ. مەلىكە ئىسكەندەرنىڭ سۆزىگە دەرھاللا جاۋاب بەرمەي، مومايىنىڭ چىرايىغا، كۆزىگە تازا سەپسېلىپ قاراپتۇ، گۈلزامانغا ئۇنىڭ تەقى ـ تۇرقى، چىرايى، بولۇپمۇ كۆزى قانداقتۇر بىر شۇملۇقنى يوشۇرۇپ تۇرغاندەك بىلىنىپتۇ. گۈلزامان ئىسكەندەرنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

— ئۆزىڭىز بىلىڭ، لېكىن بۇ مومايىڭىز ئۆزۈمگە ھەمراھ قىلغۇم يوق، كۆڭلۈم تارتماي تۇرىدۇ، — دەپلا قويۇپتۇ.

موماي قولىنى دۇئاغا كۆتۈرۈپ تۇرۇپ:

— ئوغلۇم، ياخشى، ئۇلۇغ ئادەمنىڭ بالىسىدەك قىلىپسەن، ئاتاڭدەك رەھىمدىللىق قىلىپ، مەندەك يېسىر خوتۇنغا باشپاناھلىق قىلغىن، بېشىمنى سىلا، ئىككى ئالەملىك ھەققىڭگە دۇئا قىلاي، — دەپ كۆز يېشى قىپتۇ.

ئىسكەندەر نېرى - بېرىسىنى ئويلىمايلا تۇلپاردىن چۈشۈپ، مومايىنى ئۆزىنىڭ ئورنىغا مىندۈرمەكچى بولغانىكەن، تۇلپار سەكرەپ - چىچاڭلاپ، مومايىنى مىندۈرگىلى قويماپتۇ. ئىسكەندەر خېلى ھەپىلىشىپ مومايىنى تۇلپارغا مىندۈرەلمەي، جىلىلىكتە تۇلپارىغا قاتتىق بىر قامچا سايتۇ. ئىسكەندەرنىڭ بۇ ئىشىدىن مەلىكە نارازى بولسىمۇ، يەنە ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ گەپ قىلماپتۇ. قامچا يېگەن تۇلپار ئىلاجسىز جىم بوپتۇ. موماي تۇلپارغا مىنىشىگە، تۇلپارنىڭ كۆزىدىن ياش چىقىپتۇ. بۇنى مەلىكە كۆرۈپ مومايدىن تېخىمۇ يىرگىنىپتۇ، لېكىن يەنىلا زۇۋان سۈرمەپتۇ. ئۇزاق ئۆتمەي ئۇلار ئۆز بېغىغا يېتىپ كەپتۇ. موماي باغقا كەلگەندىن كېيىن، ئىسكەندەر بىلەن مەلىكە گۈلزامانىنىڭ ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇپ ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا باشلاپتۇ، ھەربىكەتلىرىمۇ چاققانلىشىپ كېتىپتۇ. مومايدىكى بۇ ئۆزگىرىش مەلىكە گۈلزامانىنىڭ تېخىمۇ گۇمانىنى ئاشۇرۇپتۇ، شۇڭا ئۇ مومايغا ئانچە چىراي ئاچماپتۇ، ئۇشۇقچە گەپمۇ قىلماپتۇ، بەلكى ئۇنىڭ ھەربىكەتلىرىگە كۆز تىكىپ يۈرۈپتۇ. ئىسكەندەر بولسا، باققۇچىسىز موماي باشپاناھلىققا ئېرىشكىنىگە خۇشال بولۇپ، بىزنى رازى قىلىش مەقسىتىدە ئاۋارە بولۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ، گاھىدا موماي بىلەن مۇڭدىشىدىكەن، ھەتتا كەچۈرمىشلىرىنىمۇ سۆزلەپ بېرىدىغان

بوپتۇ. بۇ موماي ئىسكەندەرنى سېھىرلەپ دەرەخكە بەند قىلىپ قويغان جىنىنىڭ ئانىسى ئىكەن. ئۇ ئوغلىدىن ئىسكەندەر ھەققىدىكى ھېكايىنى ئاڭلاپ، خىسلەتلىك ئۈزۈكنى قولغا چۈشۈرۈۋېلىش نىيىتىگە كېلىپ، بىچارە ـ مىسكىن قىياپەتلىك موماي سۈرىتىگە كىرىۋېلىپ، ئىسكەندەر بىلەن گۈلزامانىنىڭ ماڭىدىغان يولىغا چۈشۈۋالغانىكەن. ئاق كۆڭۈل، ساددا ۋە رەھىمدىل ئىسكەندەر مومايىنىڭ ئەسلىي قىياپىتىنى بىلمىگەچكە، ئۇنىڭغا بەزى سىرلىرىنى ئېچىپ بېرىشكە باشلاپتۇ، لېكىن موماي ئىسكەندەردە گۇمان پەيدا قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن خىسلەتلىك ئۈزۈك توغرۇلۇق ئالدىراپ گەپ ئاچماپتۇ. ئۇ ئىسكەندەرنىڭ تولۇق ئىشەنچىگە ئېرىشىۋالغاندىن كېيىن، بىر كۈنى ئىسكەندەردىن:

— ئوغلۇم، بۇ ئاجايىپ باغنى سەن قانداق تاپقان ياكى ئاتاڭ ساڭا ئاتاپ بىنا قىلدۇرۇپ بەرگەنمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. مومايىنىڭ غەرىزىنى بىلمىگەن ئىسكەندەر ئۆزىنىڭ كېيىنكى كەچۈرمىشلىرى، ئاقساقال بوۋاي، خىسلەتلىك ئۈزۈك، باغ، گۈلزامان... توغرۇلۇق قالدۇرماي سۆزلەپ بېرىپتۇ. موماي بىلىندۇرمەي ئىسكەندەرنىڭ بارماقلىرىغا قاراپتۇ، لېكىن ئۈزۈكنى كۆرەلمەپتۇ. ئۇنىڭ پۈتۈن ئەس ـ يادى قانداق قىلىپ ئۈزۈكنىڭ نەدىلىكىنى بىلىۋېلىشتا قاپتۇ. موماي ئىسكەندەردىن ئۇستىلىق بىلەن:

— ئوغلۇم، ئۆزۈڭ ياخشى ئادەمنىڭ پۇشتى بولغاچقا، خىزىر بېشىڭنى سىلاپتۇ، جەننەتتەك باغنىڭ ئىگىسى قىپتۇ، جەننەت ھۆرلىرىدەك بىر قىزنى ساڭا ئاشىق بىقارار قىلىپ، ئىككى دۇنيالىق ھەمراھى ـ جۈپتۈڭ قىپتۇ. بۇنىڭ ھەممىسى خىزىر بەرگەن خىسلەتلىك ئۈزۈكنىڭ كارامىتى ئىكەن. ئۈزۈكنى پۇختا ساقلا، ئۆزۈڭ بىلەن بىرگە ئېلىپ يۈرمە. ئۇنى باشقىلارنىڭ نەزىرى چۈشمەيدىغان يەرگە تىقىپ قوي، كېرەك

بولغاندىلا ئېلىپ، ھاجىتىنىڭ بەجا كەلتۈرۈلگەندىن كېيىنلا يەنە تىنقىۋەت، — دەپ نەسىھەت قىلغان بوپتۇ. ئۇ ھەيرانچە تىل ياغلىمىلىق ۋە كاززاپلىق قىلىپمۇ خاسىيەتلىك ئۈزۈكنىڭ نەگە قويۇلغانلىقى توغرۇلۇق ئىسكەندەردىن زادى سوۋ ئالالماپتۇ، چۈنكى «خاسىيەتلىك ئۈزۈك توغرۇلۇق مومايغا پەقەت گەپ قىلماڭ» دەپ گۈلزامان ئىسكەندەرنى ئاگاھلاندۇرغانىكەن. لېكىن، مومايىنىڭ سۆزلىرى ئىسكەندەرگە ئورۇنلۇق تۇيۇلۇپ، خاسىيەتلىك ئۈزۈكنى باشقا يەرگە تىقىپ قويۇشنى ئويلاپ، ئەسلىدىكى ئورنى — ئىچكەركى ئۆيدىكى تام ئىشكاپتىن ئۈزۈكنى ئاپتۇ. مومايىنىڭ يېقىندىن بۇيان ئىسكەندەرگە بەكلا يېپىشىپ يۈرگىنىگە دىققەت قىلغان گۈلزامان ئىسكەندەرنىڭ بىرەر بىخەستەلىك قىلىپ قويۇشىدىن ئەندىشە قىلىپ يۈرگەنىكەن.

— ئۈزۈكنى نەگە ئاپىرىسىز؟ — دەپ مەلىكە ئىسكەندەردىن سوراپتۇ.

— ئۈزۈكنى مېنى بەند قىلىپ قويغان چوڭ چىنارنىڭ تۆشۈكىگە تىقىپ قويايمىكىن دەيمەن، — دەپتۇ ئىسكەندەر.

— بوپتۇ، شۇنداق قىلىڭ، ئەمما ئۈزۈكنىڭ كۆزىنى ئېلىۋېلىپ، ئۇنى ئۆز يېنىڭىزدا ساقلاڭ، ھەر ھالدا ئېھتىيات قىلايلى، — دەپتۇ مەلىكە. ئىسكەندەر ئۈزۈكنىڭ كۆزىنى ئېلىۋېلىپ، ئۆزىنى چوڭ چىنارنىڭ بىر تۆشۈكىگە تىقىپ قويۇپتۇ. ئىسكەندەرنىڭ ھەرىكەتلىرىنى يوشۇرۇن پايلاپ يۈرگەن موماي ئۇنى كۆرۈپ قاپتۇ، ئەمدى ئۈزۈكنى ئېلىپ قېچىشنىڭ پەيتىنى كۈتۈشكە باشلاپتۇ. بىر كۈنى ئىسكەندەر بىلەن گۈلزامان بىر-بىرىنىڭ كۆڭلىنى دەپ مەي-شارابنى جىقراق ئىچىپ قويۇپ، تەڭلا كەيپ بولۇپ غەرق ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. مومايمۇ دەل مۇشۇنداق ۋاقىتنى كۈتۈپ تۇرغانىكەن. ئۇ يۇرگۇرگىنىچە چوڭ

چىنارنىڭ تۈۋىگە بېرىپ تۆشۈكتىن ئۈزۈكنى ئاپتۇ ـ دە، ئۆز هالىتىگە قايتىش ئۈچۈن يەرگە دومىلاپتۇ، جىن هالىتىـ گە قايتماپتۇ. سېھىرىي ئەپسۇننى ئوقۇپتۇ، يەنىلا جىن هالىـ تىگە قايتماپتۇ. ئۇ بۇنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمەي تىت ـ تىت بوپتۇ. ئىسكەندەر بىلەن گۈلزامانىنىڭ مەستلىكتىن يېشىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، مىنىپ قېچىش نىيىتىدە تۇلپارنىڭ بىرىنى تۇتماقچى بوپتىكەن، تۇلپار چاپچىپ، چىشلەپ يېقىن كەلتۈرمەپتۇ، يەنە بىر تۇلپارمۇ چىشلەپ، تېپىپ يېقىن كەلـ تۈرمەپتۇ، ئىككى تۇلپارنىڭ ئارىسىدا قېلىپ خېلى تېپىك يەپ ۋايجىنى چىقىپتۇ، ئىلاجسىز پىيادە قېچىپتۇ. ئىسكەندەر بىلەن گۈلزامانىنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ كېلىشىدىن قورقۇپ، يول بىلەن ماڭماي تاغ ئىچى، جىرا ـ جىلغىلار بىلەن مېـ ڭىپتۇ. نەچچە تاغ ـ بەلدىن ئېشىپتۇ، تولا مېڭىپ هېرىپتۇ، هالىدىن كېتىپتۇ. بىرئاز دېمىنى ئېلىۋېلىش ئۈچۈن بىر

www.uyghurkitap.com

تاشنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ قولىدىكى پارقىراپ تۇرغان ئۇ-زۈككە قاراپتۇ، ئىچ ـ ئىچىدىن خۇشاللىقى تۈنۈپ ئۈزۈكنى قايتا ـ قايتا سىلاپتۇ، ئۈزۈككە قارىغىنىچە شېرىن خىياللار-غا پېتىپتۇ: «قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئۈزۈكتىن ئۆزۈمگە جەننەتتەك باغ، ھەشەمەتلىك پادىشاھلار ئوردىسى تەلەپ قىلغى-مەن. ئىسكەندەرنىڭ بېغىنى، جىنلار پادىشاھىنىڭ ئوردىسىنى شۇ تۇرقىدىلا تاشقا ئايلاندۇرغۇزۇۋېتىمەن. ئۆزۈم جىنلار ئىق-لىمىنىڭ شاھىنشاھى بولىمەن...» ئۇ يەنە شۇنداق خىياللارغا چۆكۈپ، ئاستا ـ ئاستا ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئۇيقۇسىدا چۈش كۆرۈپتۇ: ئۈزۈكنىڭ ھېكمەت ـ خاسىيىتى بىلەن بىر گۈزەل كاتتا شەھەر بىنا بولغانمىش. ئۆزى شاھ ئايىم بولۇپ، ئالتۇن تاجنى كىيىپ، ئالتۇن تەختتە ئولتۇرغانمىش. ئوڭ ـ سول يېنىدا ۋە ئارقىسىدا ئوندىن ئوتتۇز لەشكىري مۇلازىم ئايپال-تىسىنى تۇتۇپ مۇھاپىزەتتە تۇرارمىش، ئالدىغا جىنلارنىڭ بۇرۇنقى پادىشاھىنى چەمبەرچاس قىلىپ باغلىغىنىچە ئېلىپ كىرگەنمىش. لېكىن، بۇرۇنقى پادىشاھ ئۇنىڭغا ئازراقمۇ ھۆر-مەت قىلىپ قويماي، شاھانە قىياپەتتە غادىيىپ تۇرغانمىش. جۇدۇنى ئۆرلىگەن شاھ ئايىم «جاللات !» دەپ غەزەپ بىلەن ۋارقىرىغانمىش... موماي ۋارقىرايمەن دەپ ئويغىنىپ كېتىپ-تۇ. ئۇ، چۈشۈمدە بولغان ئىش چوقۇم ئوڭۇمدىمۇ بولىدۇ دەپ ئۆز ـ ئۆزىگە پىچىرلاپ، ئۈزۈككە ھەۋەس بىلەن قاراۋاتقاندا، تۇيۇقسىزلا بىر نەرسە يېقىنلا يەردە قورقۇنچلۇق ھۇۋلاپتۇ. موماي ئۇيقۇلۇق كۆزىنى ئېچىپ قارىغۇدەك بولسا، بىرنەچچە ئوت چېكىتلىرى كۆرۈنۈپتۇ. «بۆرە» دېگەن قورقۇنچلۇق تۇيغۇ چاقماق تېزلىكىدە مېڭىسىدە پەيدا بوپتۇ. ئۈزۈكتىن بۆرىلەر-نى تاشقا ئايلاندۇرۇۋېتىشنى تىلەپتۇ، تىلىكى بەجا بولماپتۇ. ئۈزۈككە بىرنەچچە قېتىم ئۆتۈنۈش قىپتۇ، ئۆتۈنۈشى زادى

ئۆتمەپتۇ. سەۋەب، ئۇزۇكنىڭ كۆزى بولمىسا، ئۇنىڭ ھېچ-
قانداق خاسىيىتى بولمايدىكەن. مومايىنىڭ بۇنىڭدىن خەۋىرى
بولمىغاچقا، ئۇزۇكنى قولغا چۈشۈرگىنىگە خۇش بولۇپ كې-
لىۋەرگەنىكەن. موماي ئالدىدىكى بۆرىلەرگە قاراپ قورقۇپ
ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشىلىشىگە، ئاچ بۆرىلەر ئۇنىڭغا تەڭلا
ئېتىلىپ كېلىپ ئېغىز ساپتۇ. «نىيىتى يامانىنىڭ قازىنى
تۆشۈك» دېگەندەك، موماي جىن ئۆزىنىڭ يامان نىيىتى بىلەن
بۆرىلەرگە يەم بوپتۇ. خاسىيەتلىك ئۇزۇكمۇ ئۇنى بۆرىگە يەم
بولۇشتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالالماپتۇ.

ئىسكەندەر بىلەن مەلىكىگە كەلسەك، ئۇلار شۇ مەست
بولغىنىچە ئەتىسى چۈشكىچە خۇدىنى بىلمەي يېتىپتۇ. بىر-
كەمدە مەستلىكى يېشىلىپ، مومايىنى چاقىرسا ئۇنىڭدىن شەپە
يوقمىش. ئۆيدىن چىقىپ قاراپتۇ، باغلارنى ئارىلاپتۇ، يەنە شە-
پە يوقمىش. گۇلزامان بىرنەرسىدىن ئەنسىرەپ، ئىسكەندەرگە:
«ئۇزۇك بارمۇ، يوق؟ قاراپ بېقىڭ» دەپتۇ. ئىسكەندەرمۇ كۆڭ-
لى ئۇيگەندەك بولۇپ، ئىتتىك بېرىپ چىناردىكى ھېلىقى
تۆشۈككە قارىغۇدەك بولسا، ئۇزۇك يوق تۇرغۇدەك. ئىسكەندەر
بىلەن گۇلزامان ئېغىر غەمگە چۆكۈپتۇ. مەلىكە گۇلزامان ئىس-
كەندەرگە يىغلاپ تۇرۇپ:

www.uyghurkitap.com

— سىز ئۇ شورى قۇرغۇر شۇم موماقا بەكلا ئىشىنىپ، يېپىشىپ قالدىڭىز. مەن باشتىلا ئۇنىڭدىن بىر شۇملۇقنىڭ پۇراپ تۇرغىنىنى ئېيتساممۇ، گېپىمگە قۇلاق سالمىغانسىز. تولپار چېغىدا ئۇنى يامان كۆرۈپ مىندۈرمىگىنىدىنمۇ ھېچ نەرسىنى خىيالىڭىزغا كەلتۈرمىدىڭىز. ئەكسىچە، تولپارنى ئۇرۇپ ئازار بەردىڭىز. ئاقىۋەتتە شۇم موماي بىزنىڭ بىردىنبىر تايانچىمىز بولغان خاسىيەتلىك ئۈزۈكنى ئوغرىلاپ قېچىپتۇ. ئەمدى بىز قانداق قىلىمىز؟ — دەپتۇ. ئىسكەندەر سەۋەنلىكىنى بويىنىغا ئېلىپ:

— مەلىكەم، جىمى گۇناھ مەندە، مەن ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ كېتىپتىمەن. بولغۇلۇق بولدى، قانچە قاقشىساقمۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ. ئۈزۈكسىزمۇ كۈنىمىز ئۆتەر، بېغىمىزدا ھەممە نەرسىمىز تەلغۇ، — دەپ گۈلزامانغا تەسەللى بېرىپتۇ.

ئۇلار ئۆزلىرىگە ئەنە شۇنداق تەسەللى بېرىپ بىرنەچچە كۈن خاتىرجەم ئۆتكەندەك قىلىشىمۇ، لېكىن يەنە قانداقتۇر بىرەر پېشكەللىكنىڭ شەپىسى كېلىۋاتقاندەك، كۆڭۈللىرى غەمگە پېتىپتۇ. ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي ئۇلارنىڭ بېغىغا بىر توپ كارۋان كېلىپ چۈشۈپتۇ. ئۇن قىچىرغا ئون كوزا يۈكلەنگەن، بىر قىچىرنىڭ كەينىدە بىردىن ئادەم بولۇپ، كارۋان بېشى بىلەن ئون بىر كىشى ئىكەن. ئۇلارنىڭ چىرايلىرى سۇرلۇك، كۆزلىرى ئالاق - جالاق، قورقۇنچلۇق، ھەربىرى بىردىن خەنجەر، بىردىن قىلىچ ئېسىۋالغانىكەن. كارۋان بېشىنىڭ ئىسمى يۈسۈپ ئىكەن. ھەمراھلىرى ئۇنى گاھىدا يۈسۈپ پالۋان دېسە، گاھىدا يۈسۈپ قاۋان، دەپ ئاتايدىكەن. يۈسۈپ قاۋان مەلىكىنى كۆرۈپلا ئۇنىڭغا يامان كۆزى بىلەن تىكىلىپ قاراپتۇ. مەلىكە ئۇنىڭ قارا نىيىتىنى سېزىپ، بەدىنى شۈركۈنۈپ كېتىپتۇ.

مەلىكە يۇسۇپ قاۋاندىن ئۆزىنى تارتىپ، ئۇنىڭغا كۆرۈنمەي يۈرۈپتۇ. ئىسكەندەر ئۇلارغا ساھىبخانىلىق قىلىپ، ئېسىل تائام، ئېسىل شارابلارنى كەلتۈرۈپ مېھمان قىپتۇ. ئىككىلا ئادەم بار بۇ ماكاندا بۇنچىلىك ئېسىل نەرسىلەرنىڭ بارلىقىغا ئەجەبلەنگەن يۇسۇپ قاۋان سىر ئېلىش غەرىزىدە، ئىسكەندەردىن:

— ئۈچ تەرىپى چەكسىز چۆل، بىر تەرىپى تاغ بىلەن توسۇلغان، ئادەمزاتتىن ناھايىتى يىراق بۇ ماكاندا بۇنچىلىك ئېسىل نەرسىلەرنى قەيەردىن ئالىسىلەر؟ — دەپ سوراپتۇ. ئىچكەركى ئۆيدە تۇرۇپ بۇلارنىڭ سۆز - ھەرىكىتىنى كۆزىتىپ تۇرغان گۈلزامان يۇسۇپ قاۋاننىڭ سوئالىنى ئاڭلاپ، ئىسكەندەر جاۋابقا ئېغىز ئېچىپ بولغۇچە، ئىچكەركى ئۆيدىن چىقىپتۇ. يۇسۇپ قاۋان باشلىق كارۋانلار تەڭلا گۈلزامانغا قاراپتۇ، قاراپلا ھوشىدىن كەتكىلى تاس قاپتۇ. گۈلزامان ئۇلاردىن سىر ئېلىپ تېگى - تەكتىنى بىلىپ بېقىش مەقسىتىدە، ئۆزى ساھىبخانىلىق قىلىپ، ئۆز قولى بىلەن مەي - شاراب قۇيۇپتۇ. ئۇلارنى شاراب ئىچىشكە، نازۇ نېمەتلەرنى يېيىشكە ئارقا - ئارقىدىن تەكلىپ قىپتۇ. كارۋانلار شارابنىڭ ياخشىلىقىنى ماختىشىپ ھە دەپ ئىچىۋېرىپتۇ، ئەمما يۇسۇپ قاۋان ئىچمەي، يەپلا ئولتۇرۇپتۇ. ئىسكەندەر ئۇنى مەيگە تەكلىپ قىلغانىكەن، ئۇ بايىقى سوئالنى يەنە تەكرارلاپتۇ. ئىسكەندەر جاۋاب بەرگۈچە گۈلزامان ئاتايىن:

— بىزدە بىر خاسىيەتلىك قىلىچ بار، ئۇنىڭدىن نېمىنى تەلەپ قىلساق، شۇئان ئۇنى تەل قىلىپ بېرىدۇ، باغنى تاغ، تاغنى باغ قىلالايدۇ، ئادەمنى ھايۋان ۋە دەل - دەرەخكە ئايلاندۇرۇپ قويالايدۇ. ياۋ بىلەن ئېلىشىپ قالغىنىمىزدا، بىر شىلتىسەك يەتمىش غۇلاچ ئۇزىرايدۇ. مۇشۇ باغ، ئالدىڭلاردىكى

نازۇ نېمەت بىلەن ئېسىل شارابلار شۇ قىلىچنىڭ خاسىيىتى-
دىن پەيدا بولغان، — دەپتۇ.
بۇ گەپنى ئاڭلاپ كارۋانلار كۆزىنى چۆچەكتەك قېلىپلىشىپ
بىر - بىرىگە قورقۇنچ بىلەن قارىشىپتۇ. يۈسۈپ قاۋانمۇ
قورقۇپتۇ، لېكىن قورققانلىقىنى بىلىندۈرمەسلىك ئۈچۈن
بىپەرۋا قىياپەتتە ئولتۇرۇپتۇ، ئانچە - مۇنچە يەپتۇيۇ، زادى
ئىچمەپتۇ. ئۇنى قىلىپ، بۇنى قىلىپ كۈن كەچ بولغاندا زىيا-
پەتتىن تارقىشىپتۇ. ئىسكەندەر بىلەن مەلىكە ھۇجرىسىغا كى-
رىپ، بۇ كېچە ئۇخلىماي سەگەك تۇرۇشنى مەسلىھەتلىشىپتۇ.
يۈسۈپ قاۋان باشلىق بۇ ئون بىر كىشى ئەسلىدە كارۋان
بولماستىن، كارۋان قىياپىتىگە كىرىۋالغان قاراقچىلار ئىكەن،
ئۇلار بۇ يەرگە غەنىيمەت ئىزدەپ كېلىپ قالغانىكەن. ئۇلار بۇ
گۈزەل، باي، مەئىشەتلىك ماكاننىڭ خوجايىنىمۇ، يوقىراسىمۇ
ئىككى ئادەملىكىنى بىلگەندىن كېيىن، يۈسۈپ قاۋان ئىسكەن-
دەرنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، گۈلزامانى ئولجا ئورنىدا ئېلىپ قېلىش-
نى، باغنى ئۆزلىرىنىڭ ماكانى قىلىۋېلىشنى ئويلىغانىكەن.
گۈلزاماننىڭ خاسىيەتلىك قىلىچ توغرىسىدىكى گېپىنى ئاڭلاپ،
يۈسۈپ بۇلارغا قول سېلىشتىن قورقۇپ، بىر ئامال قىلىپ
گۈلزامانى ئېلىپ قېچىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ. يۈسۈپ قاۋان
تۈن تەڭ بولغاندا، ئىسكەندەرلەر ياتقان ئۆينىڭ دېرىزىسىدىن
بېھوشلاندۇرۇش دورىسى بىلەن ئىس سېپتۇ. ئىسكەندەر بىلەن
گۈلزاماننىڭ بۇرنىغا غەلىتە، ئەمما خۇشبۇي بىر نەرسىنىڭ
پۇرىقى گۈپپىدە ئۇرۇلۇپتۇ. ئۇلار بۇ پۇراقنىڭ نېمە ئىكەنلى-
كىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە بىردىنلا بېشى قېيىشقا، كۆزى
قاراڭغۇلىشىشقا باشلاپتۇ، بەدەنلىرى بوشىشىپ، پۇت - قول-
لىرى جانسىزلىشىپتۇ. قىسقىسى، ئۇلار تىرىك مۇردا بولۇپ،
ھەيكەلدەك قېتىپ قاپتۇ... بىر چاغدا مەلىكە گۈلزامان كۆ-

زىنى ئاچسا، ئۆزى نامەلۇم بىر غارنىڭ ئىچىدە تۇرغۇدەك. ئۇ نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەي ئورنىدىن تۇرۇپ: «ئىسكەن-دەر ! ئىسكەندەر !» دەپ توۋلاپتۇ.

— ئىسكەندەرىڭىز بېغىدا تىرىك مۇردا بولۇپ قالدى. ئەمدى مەن سىزنىڭ ئىسكەندەرىڭىز، بېگىڭىز بولىمەن. ئۇ بىرنېمىڭىزنى ئۇنتۇپ كېتىڭ. ھېلىقى قىلىچىڭىزنىمۇ قولغا چۈشۈردۈم، ئۇنىڭ كارامىتىنى ئەمدى مەن كۆرسىتىمەن، — دەپتۇ يۈسۈپ قاۋان. ئۇ قىلىچ توغرىسىدىكى گەپكە ئىشىنىپلا قالغانىكەن. ئۇنىڭ بۇ ئاجىزلىقىنى بىلىۋالغان گۈلزامان ئەقلى-نى ئىشقا سېلىپ، ئۇنى يەنە بىر قورقۇتماقچى بوپتۇ — دە:

— يالغان سۆزلەۋاتىسەن ! ئۇ قىلىچ ھەرگىز سېنىڭ قو-لۇڭغا چۈشمەيدۇ. ئۇ سېھىرلەنگەن قىلىچ، سېھىرىي سۆز ئېيت-تىلمىغۇچە ئېلىشقا سۇنۇلغان قولنى كېسىپ تاشلايدۇ. سەن ئۇ سېھرىي سۆزنى بىلمەيسەن. سەن ئىسكەندەر بىلەن ئىككىمىزنى بىھوش قىلىپ قويۇپ، مېنى بۇلاپ كەپسەن. ئىسكەندەر تىرىك، ئۇ ھوشىغا كېلىپلا قىلىچنى ئېلىپ مېنى ئىزدەپ چىقىدۇ، سېنى چوقۇم تاپىدۇ. ئۇنىڭ تۇلپارىنىڭ ئىز پۇراش خۇسۇ-سىيىتى بار، سەن جاھاننىڭ ئۇ چېتىگە بېرىۋالساڭمۇ چوقۇم تېپىۋالىدۇ، سېنى ئامان قويمايدۇ ! — دەپتۇ.

يۈسۈپ قاۋان مەلىكە گۈلزاماننىڭ بۇ گېپىگىمۇ ئىشەن-مەپتۇ، ئۇنى قاتتىق قورقۇنچ ۋەھىمىسى بېسىپتۇ. ئىسكەندەر راستىنلا ئىز پۇراپ تۇلپارىغا مىنىپ، قىلىچىنى كۆتۈرۈپ كېلىپ قالسا قانداق قىلارمەن، دەپ غەمگە چۈشۈپتۇ. بىر-دىنلا ئۇنىڭ كاللىسىغا گۈلزاماندىن پايدىلىنىپ سېھىرلىك قىلىچنى قولغا چۈشۈرۈش ئويى كەپتۇ — دە، گۈلزامانغا زور-لۇق قىلىش نىيىتىدىن ۋاز كېچىپ، «سېھرىي سۆز» نى بى-لىۋالماقچى بوپتۇ. يۈسۈپ قاۋان دەسلەپ گۈلزاماننى «سېھرىي

سۆز»نى ئېيتىپ بەرسە ئۆز جايىغا يەتكۈزۈپ قويىدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئالداپ بېقىپتۇ، كېيىن قورقۇتۇپتۇ. بىراق كۈتكىنىدەك جاۋابقا ئېرىشەلمەپتۇ.

ئالداش ۋە قورقۇتۇش بىلەن مەقسىتىگە يېتەلمەسلىكىگە كۆزى يەتكەن يۇسۇپ قاۋاننىڭ راستتىنلا قاۋانلىقى، يىرتقۇچلۇقى تۇتۇپتۇ. گۈلزاماننى ئېسىپ قويۇپ قىل ئارغامچا بىلەن ئۇرۇپتۇ، ئاندىن قوتاز تاسمىسىدا ياسالغان قامچا بىلەن ئۇرۇپتۇ. قامچا زەربىسىدىن گۈلزاماننىڭ پۈتۈن بەدىنى تىتىلىپ كېتىپتۇ. شۇنداق بولسىمۇ مەلىكە گۈلزامان ئىسكەندەرنى، سۆيگۈ ـ مۇھەببىتىنى سېتىۋېتىشنى ئۆزىگە زادىلا راۋا كۆرمەپتۇ. تاياق، قامچا بىلەن گۈلزاماننىڭ ئىرادىسىنى بويسۇندۇرالمىغان يۇسۇپ قاۋان ئۇنى كۈندە ئون چاقىرىم يەردىن بىر يۇدۇم تىكەن ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپ، كەينىگە ئاتارمىنىدىن بىرنى سېلىپ قويۇپتۇ. ئاتارمىنىغا گۈلزاماندىن بىر ئاماللاپ «سېھرىي سۆز» توغرۇلۇق گەپ ئېلىشنى تاپىلاپتۇ. گۈلزاماننىڭ قامچا زەربىدىن تىتىلغان بەدىنىگە تىكەن سانجىلىپ تېخىمۇ ئازابلىنىپتۇ، شۇنداق بولسىمۇ بۇ ئازابقىمۇ چىداپتۇ. يۇسۇپ قاۋاننىڭ ئاتارمىنى بىر ئېغىزمۇ گەپ ئالالماپتۇ. ئۇ ئەھۋالنى يۇسۇپ قاۋانغا ئېيتىپتۇ. يۇسۇپ قاۋاننىڭ يەنە ۋەھشىيلىكى تۇتۇپ، شۇ كېچىسى گۈلزاماننى تېخىمۇ قاتتىق ئازابلاشنى كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ. كۈن پاتارغا يېقىن ئۇنىڭ «ئوۋ ئوۋلاش»قا كەتكەن ئادەملىرى بىرنەچچە ئات، قېچىرغا بولاپ تاپقان ئالتۇن ـ تىللا، ئۈنچە ـ مەرۋايىتلارنى ئارتىپ قايتىپ كەپتۇ. ئولجىنىڭ كۆپلۈكىدىن گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتكەن يۇسۇپ قاۋان ئاۋۋال ئاخشامدىلا قازان ـ قازانغا ئۆلتۈرۈلگەن كېيىك ـ جەرەنلەرنى پۈتۈن ـ پۈتۈن سېلىپ، هاراق ـ شاراب ئىچىشكە باشلاپتۇ. تۈن يې-

رىم بولمايلا قاراق-
چىلار غەرق مەست
بولۇپ، ئۆلۈكتەك يې-
تىشىپتۇ. پۇرسەتنى
غەنىيمەت بىلگەن
گۈلزامان غاردىن چى-
قىپتۇ-دە، باغلاقلىق
ئاتتىن بىرنى مىنىپ
قېچىپتۇ. ئەتىسى
چۈشكە يېقىن يۇسۇپ
قاۋان مەستلىكتىن
يېشىلىپ قارىسا،
گۈلزامان يوق. سىرت-
قا چىقىپ قاراپ ئات-
نىڭ بىرىنىڭ يوقلۇ-
قىدىن گۈلزاماننىڭ
قاچقانلىقىنى بىلىپ،
ئىز بېسىپ قوغلاپتۇ.
كەچكە يېقىن قاراقچىلار گۈلزاماننى قوغلاپ تۇتۇۋاپتۇ. غارغا ياندۇرۇپ ئەكېلىپ ئاسماققا ئېسىپ قويۇپ قىيناپتۇ. گۈلزامان بىر ئېغىزمۇ «ۋاي» دېمەپتۇ. ئۇنىڭغا بىر كېچە - كۈندۈز يا بىر بۇردا نان، يا بىر يۇتۇم سۇ بەرمەپتۇ. ئاچ - زېرىنلىق، قىيىن - قىستاق، تاياق زەربىسى ۋە ئۇنىڭغا جۇپتىگارى ئىسكەندەرنىڭ جۇدالىق دەردى قوشۇلۇپ، گۈلزاماننىڭ هالى كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىپ كېتىپتۇ، يۈزىدە قان دىدارى قالماي سارغىيىپتۇ، ئورۇقلاپ بىر تېرە - بىر سۆڭەك بولۇپ قاپتۇ. ئۇ غارنىڭ ئاغزىدا سوزۇك كۆك ئاسمانغا

قاراپ ياتقان كۆنلىرىنىڭ بىرىدە، ئۇچۇپ يۇرگەن بىر توپ تاغ كەپتىرىنى كۆرۈپتۇ. توساتتىنلا كەپتەرلەر غۇژمەكلىشىپتۇ، گۈلزامان بۇنىڭغا ھەيران بولۇپ تۇرسا، كەپتەرلەرنىڭ ئەتراپىدا ئەگىپ يۇرگەن بىر لاچىننى كۆرۈپتۇ. لاچىن كەپتەرلەرنى پارچىلاشقا ھەم ئۇلارنىڭ ئۇستىگە ئۆرلەپ چىقىشىۋېلىشقا ئۇرۇنغانسېرى كەپتەرلەر تېخىمۇ غۇژمەكلىشىپ، بارغانسېرى يۇقىرى ئۆرلەپ، لاچىنغا زادى بوي بەرمەپتۇ. لاچىن ئىلاجسىز پەسلەپ، باشقا تەرەپكە ئۇچۇشقا باشلاپتۇ. دەل شۇ ئارىلىقتا ئىككى كەپتەر پەيدا بوپتۇ. باياتىن نەپسىنى قاندۇرالماي تاقىتى - تاق بولغان لاچىن ئىككى يېتىم كەپتەرگە ئۆزىنى ئېتىپتۇ. كەپتەرلەر ئىككى تەرەپكە بۆلۈنۈپتۇ. لاچىننىڭ كۆتكىنىمۇ شۇ ئىكەن، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا ئىككى كەپتەرنىڭ بىرىنى قاماللىغىنىچە پەسكە شۇڭغۇپ كېتىپتۇ. توپ كەپتەرنىڭ لاچىنغا بوزەك بولمىغانلىقى، توپتىن ئايرىلغان يالغۇز كەپتەرنىڭ بولسا لاچىنغا ئوڭايلا يەم بولۇپ كەتكەنلىكى گۈلزاماننى چوڭقۇر ئويغا ساپتۇ. يۇرتىدىن چىقار چاغدا، دادىسىنىڭ:

يۇرتتىن يىراق كېتىپ قانداق ئۆتەرسەن؟
يار - يۆلەكسىز نېمە كۈننى كۆرەرسەن؟
تىلسىم باغدا تەييارنى يەپ ئۆتسەڭمۇ،
يۇلتۇز ئوخشاش ئىزسىز ئېقىپ ئۆچەرسەن.

دەپ ئېيتقان قوشىقى ئېسىگە كەپتۇ، يۇرتىنىڭ، ئەھلى قوۋمىنىڭ قەدرىگە يەتكەندەك بوپتۇ. بولار ئىش بولدى، ھەرقانچە پۇشايمان قىلساممۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ. ئىسكەندەرگە بولغان ئەقىدە - ۋاپادارلىقىمنى ساقلاپ، پاك پېتىم ئۆلۈپ كەتسەم مەيلى، ئەمما

قاراقچىلارغا ھەرگىز باش ئەگمەيمەن، دېگەنلەرنى ئوي ـ خىيال-
ىدىن ئۆتكۈزۈپتۇ ۋە ئىچىدە تۆۋەندىكى قوشاقنى ئوقۇپتۇ:

باھار كەتتى، ياز كەلدى،
كۆل بويىغا غاز كەلدى.
كېچىدىكى چۈشۈمدە
غايىبتىن ئاۋاز كەلدى.
يۈرتنى تاشلاپ چىققانتىم،
بۇ كۆرگۈلۈك ئاز كەلدى.

قىزىلگۈلۈم، قىزىلگۈل،
كۆز ئالدىمدا سىياقى.
دىماغىمدىن كەتمەيدۇ،
ئۇنىڭ خۇشبۇي پۇراقى.
سۆيگۈمنى ئۇزەلمەدى
قاراقچىنىڭ قىيناقى.

يۇسۇپ قاۋان ھەرقانچە قىلىپمۇ گۈلزاماندىن قىلىچ تۇغ-
رۇلۇق بىر ئېغىزمۇ سۆز ئالالماپتۇ ياكى ئىسكەندەردىن كۆڭلى-
نى ياندۇرالماپتۇ. قاراقچىلىق پەيلىگە ئېلىپ ئۇنى ئۆلتۈرۈۋې-
تىشنىمۇ ئويلاپتۇ، لېكىن ئۇنىڭ مال ـ دۇنياغا تويماس نەپسى
گۈلزاماننى مۇشۇنداقلا ئۆلتۈرۈۋېتىشكە قويماپتۇ، بەلكى ئۇنىڭ
گۈزەل ھۆسن ـ جامالىدىن پايدىلىنىپ ئاز ـ تولا نەپ ئۇندۇرۇ-
ۋېلىشقا ئۇندەپتۇ. ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئۇنى سېتىپ پۇل
تېپىۋېلىش قارارىغا كەپتۇ.

گۈلزاماننى شۇ ئەتراپتىكى بازارغا ئېلىپ بېرىپ ھاممامدا
يۇيۇندۇرۇپتۇ، چېچىنى قىرىق ئۆرۈمە قىلىپ ئۆرۈپ، زىبۇ زىن-
نەتلەرنى تاقاپتۇ، تاۋار ـ دۇردۇندىن ئۇستىۋاش كىيدۈرۈپ

ياساندۇرۇپتۇ. ئاندىن ئۇنى تارىمنىڭ يۇقىرى تەرىپىدىكى ئاۋات بىر شەھەرگە ئېلىپ بېرىپ مىڭ تىللا باھا قويۇپ بازارغا ساپ-تۇ. نۇرغۇن خېرىدارنىڭ گۈلزاماننى سېتىۋالغۇسى كەلسىمۇ، باھاسىنىڭ يۇقىرىلىقىدىن قۇربى يەتمەي ئالالماپتۇ. بۇ شەھەر سۇلايمان شاھ دېگەن پادىشاھنىڭ دىيارى بولۇپ، ئۇنىڭ شىرئەلى ئىسىملىك بىر ئوغلى بار ئىكەن. يۇسۇپ قاراقچى گۈلزاماننى بازارغا سالغان كۈنى شاھزادە شىرئەلى شەھەر سەيلىسى قىلىپ، خاس يىگىتلىرى بىلەن كوچىغا چىققانىكەن. ئۇ شەھەر كوچى-لىرىنى ئارىلاپ يۈرۈپ گۈلزاماننى كۆرۈپ قاپتۇ. گەرچە گۈلزا-ماننىڭ رەڭگىرويى سېرىق، بەكلا ئورۇق بولسىمۇ، تېگى - تې-گىدىن ساھىبجامالىلىقى مانا مەن دەپ تۇرغان چىرايىغا، ئە-قىل - پاراسەت يېغىپ تۇرغان كۆزىگە قاراپلا ئۇنى كېنىزەك-لىككە سېتىۋېلىشنى ئويلاپتۇ. ئۆزىگە ياراپ قالغان مالنى باھا تالاشمايلا سېتىۋالىدىغان شاھزادە مىڭ تىللاغا گۈلزاماننى سې-تىۋاپتۇ. گۈلزامان كۆڭلىدە ئوغرىدىن قۇتۇلۇپ، قاراقچىنىڭ قولىغا چۈشكەندىمەنمۇ دەپ، ئۆزىنىڭ كېيىنكى تەقدىرىدىن ئەن-دىشە قىلىپ، شىرئەلىگە قاراپتۇ. شىرئەلىنىڭ كۆزى ۋە چىرا-يىدىن رەھىمدىل، مۇلايىملىقنىڭ شولىسىنى كۆرگەندەك بولۇپ، كۆڭلى بىر ئاز خاتىرجەم بوپتۇ.

شىرئەلى گۈلزاماننى ئەگەشتۈرۈپ ئوردىغا قايتىپ، گۈلزاماننى مەخسۇس مۇلازىملارغا تاپشۇرۇپتۇ. ئۇبدان كۈتۈش نەتىجىسىدە گۈلزامان كۈندىن - كۈنگە ئۆز ئەسلىگە كېلىشكە باشلاپتۇ. ئارىدىن بىر ئاي ئۆتكەندە ئۇ تولۇق ئەسلىگە كېلىپ، ئوردىدىكى ھەرقانداق ساھىبجامال كېنىزەكلەردىن چىرايلىقلى-شىپ كېتىپتۇ. شىرئەلى گۈلزاماننىڭ ھۆسن - جامالىغا قاراپ، ئۇنى قۇللۇقتىن ھۆرلۈككە چىقىرىپ، باش كېنىزەكلىك مەرتى-ۋىسىگە كۆتۈرۈپتۇ. ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي شاھزادە شىرئەلى

گۈلزامانغا ئۆيلىنىش مەقسىتىنى بىلدۈرۈپ خاس كېنىزەك-
لەردىن بىرىنى كىرگۈزۈپتۇ. گۈلزامان شاھزادىنىڭ تەلىپىنى
رەت قىلغاندىن كېيىن، ئىنىكئانىسىنى كىرگۈزۈپتۇ. بۇ قې-
تىممۇ گۈلزاماننىڭ تەكلىپىنى رەت قىلغانلىقىنى ئاڭلىغان
شاھزادە ئەجەبلىنىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆزى سۆزلەشمەكچى بو-
لۇپ، گۈلزاماننىڭ يېنىغا كىرىپتۇ.

— مەن سىزنى مىڭ تىللاغا سېتىۋالدىم، قۇللۇقتىن ئازاد
قىلىپ ھۆرلۈك بەردىم، باش كېنىزەكلىك ئورۇننى بەردىم،
يەنە ئوردا مەلىكىسى قىلىۋالاي دېسەم، تەكلىپىمنى نېمىشقا
ماقۇل كۆرمەيسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— سىز مىڭ تىللاغا مېنىڭ قارا كۈچۈمنى سېتىۋالدى-
ڭىز، ئەمما مېنىڭ كۆڭلۈمنى، مۇھەببىتىمنى سېتىۋالمىدى-
ڭىز، سېتىۋېلىشىڭىزمۇ مۇمكىن ئەمەس. كۆڭۈل پۇلغا سې-
تىۋالغىلى بولىدىغان مال - مۈلۈك ئەمەسقۇ. مەن سىزگە
قۇل بولۇپ ئىشلەشكە رازى، لېكىن ئۆزۈمنى سىزگە قوبۇل
قىلالمايمەن، — دەپ گۈلزامان شاھزادىنىڭ تەلىپىنى چىراي-
لىق گەپ بىلەن رەت قىپتۇ.

— مەن سىزدىن ئۆتۈنۈپ قالاي، سىزدىن تىلەي، تەلىپىم-
نى ماقۇل كۆرسىڭىز، — دەپتۇ شىر ئەلى يەنە. گۈلزامان يەنە
چىرايلىقچە:

— كۆڭۈل، مۇھەببەت تىلىنىۋالىدىغان بىر پارچە نان ئەمەس-
قۇ. مېنى خىجىل قىلماڭ، بۇ ھەقتە ماڭا ئىككىنچى ئېغىز
ئاچمىسىڭىز، — دەپ كۆزىگە لىققىدە ياش ئاپتۇ ۋە، — بىر
ئەرنىڭ بىرنەچچە خوتۇن ئېلىشىغا بولىدۇ، ئەمما بىر ئايالنىڭ
بىرنەچچە ئەرگە تەگكىنى بارمۇ؟ — دەپتۇ ھەم ئۆزىنىڭ ئېرى
بارلىقىنى، ئۆلگۈچە ئېرىگە ئەقىدە ساقلايدىغانلىقىنى، بۇنىڭ
ئۈچۈن ھەرقانداق ئازاب، خورلۇق تارتسىمۇ چىدايدىغانلىقىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئېيتىپ يىغلاپتۇ.

— ئېرىڭىزنىڭ ئىسمى كىم؟ ئۇ ھازىر نەدە؟ قانداقسىگە قول بولۇپ قالدىڭىز؟ — دەپ گۈلزامانىنىڭ سۆزىدىن ئىسمىنى بىلگەن شاھزادە شىرئەلى گۈلزاماندىن سوراپتۇ.

گۈلزامان شىرئەلىگە ئۆزى ۋە ئىسكەندەر توغرۇلۇق ھەممىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ، يۈسۈپ قاۋاننىڭ زۇلۇم — زورلۇقلىرىنى بىرمۇبىر دەپ، تارتىنىپ تۇرۇشنىمۇ ئۇنتۇپ، بەدەنلىرىدىكى يۈسۈپ قاراقچى قالدۇرغان جاراھەت ئىزلىرىنى كۆرسىتىپتۇ.

ئەسلىدە كۆڭلى يۇمشاق، رەھىمدىل شىرئەلى گۈلزامانىنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلاپ، بەدەنلىرىدىكى قامچا، تاياق ئىزلىرىنى كۆرۈپ كۆڭلى ئېزىلىپتۇ. تەن جاراھىتى ئۈستىگە تۇز سەپكەندەك، ئۆز كۆڭلىنى دەپ گۈلزامانىنىڭ دىلىنى يېغىدىن ئازابلىغانلىقىغا خىجىل بولۇپ، گۈلزامانغا ئۆيلىنىش تەلىپىنى ئەمدى قويمايدىغانلىقىنى، يۈسۈپ قاراقچىدىن چوقۇم ئىنتىقام ئېلىپ بېرىپ، ئېرى — ئىسكەندەرگە ئۆز قولى بىلەن تاپشۇرۇپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. مەلىكە گۈلزامان:

— ئۇ ياۋۇز قاراقچىنىڭ جاجىسىنى خۇدايىم ئۆزى بېرەر، ھازىر ئىنتىقام ئېلىشقا ۋاقىت يوق. بىر كۈن بالدۇر بولسىمۇ ئىسكەندەرنى تاپسام دېيمەن، ئۇ ھازىر تىرىكمۇ، ئۆلۈكمۇ؟ تىرىك بولسا قايسى ھالدا، بىلمەيمەن، — دەپتۇ.

شاھزادە شىرئەلى ئۆز لەۋزىگە ئەمەل قىلىپ، ئىككى كۈن تەييارلىق قىلىۋالغاندىن كېيىن، ئىسكەندەرنى تېپىش ئۈچۈن ئاۋۋال ئۇنىڭ يۇرتىغا قاراپ، مەلىكە گۈلزامانىنى ئېلىپ، بىر قانچە ھەمراھلىرى بىلەن يولغا ئاتلىنىپتۇ.

ئەمدى گەپنى ئىسكەندەردىن ئاڭلايلى:

ئىسكەندەر ئىككى كۈندىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ قارىسا، گۈلزامان يوق تۇرغۇدەك. باغقا چىقىپ قارىسا، ئۇ يەردىمۇ

يوق، كارۋانلارمۇ يوق، گۇلزاماننى كارۋانلارنىڭ ئىلىپ كەت-
كەنلىكىنى جەزم قىپتۇ. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ئوت بولۇپ يىنىپ-
تۇ، كۆزى قاراڭغۇلىشىپ، يۈرەك - باغرى ئازابقا تولۇپتۇ.
خاسىيەتلىك ئۇزۇكتىنمۇ، گۇلزاماندىنمۇ ئايرىلىپ قالغانلى-
قىنى ئويلاپ ئىچ - ئىچىدىن بۇقۇلداپ يىغلاپتۇ. ئىككى كۈن
ئىچىدىلا باغمۇ غازاڭ بىسىپ، گۇللەر پۈراق چاچمايدىغان،
مىۋىلەر پىشماي تۆرۈپلا تۆكۈلۈپ كىتىدىغان هالەتكە كىلىپ
قاپتۇ، بولۇپمۇ قىزىلگۈل سولاشقىلى باشلاپتۇ. ئۇ ئۇزۇقلۇق
غەملەپ، يىنىغا ئازراق پۇل - پۈچەك سىلىپ، گۇلزاماننى
ئىزدەپ، «يا رەببىم» دەپ يولغا چىقىپتۇ.

ئۇ گۇلزاماننىڭ نەدىلىكىنى بىلمىگەچكە، ئۇدۇل ئۆز يۇر-
تىغا قاراپ مىڭىپتۇ. بىر ئايدەك يول يۈرۈپ، يۇرتىنىڭ قارىسى
كۆرۈنگەندە دەرۋىشچە كىيىنىپ، يالغان ساقال - بۇرۇت بىلەن
تۇسىنى ئۆزگەرتىپتۇ. شەهەرگە كىرىپ بىر هەپتىگىچە تىڭ-
تىڭلاپ، گۇلزاماننىڭ بۇ تەرەپكە كەلمىگەنلىكىنى بىلىپتۇ.
كارۋان ئارقىلىق ئاتىسىنىڭ يۇرتىغا بىرىپ قالدىمىكىن دەپ،
گۇلزاماننىڭ يۇرتىغا قاراپ مىڭىپتۇ. خەيرىيەت، ئىسكەندەر مىڭ
بىر جاپالار بىلەن گۇلزاماننىڭ يۇرتىغا بىرىپ ئۇقۇشقۇدەك
بولسا، گۇلزامان بۇ يەرگىمۇ كەلمىگەن. گۇلزاماننى قانداق تى-
پىش، نەگە بىرىشىنى بىلەلمەي بىشى قىتىپتۇ. سىهرى بەند-
تىن، مەخلۇقاتلىقتىن قۇتۇلدۇرغان ۋاپادار شەپقەتچىمنى ئىزدەپ
تاپمىسام، ۋاپانى ئۇنتۇغان بولىمەن، ئىككىلا ئالەمدە قارا يۈز،
تۇز كور بولىمەن، دىگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپ، قانداق قى-
لىپ بولسۇن گۇلزاماننى چوقۇم ئىزدەپ تىپىش كەمىرىنى
باشقىدىن چىڭ باغلاپتۇ. ئۇ شۇ ئىرادە بىلەن شەهەرمۇشەهەر،
مەهەللىمۇمەهەللە سەهرا - قىشلاقلارنى ئارىلاپتۇ، ياتىدىغان
جايى بولمىسا، تاشلاندۇق ئۆي، قەبرىستانلىقلاردا تۈنەپتۇ،

قورسىقى ئاچقاندا تىلەپتۇ. ئۇ كەزمىگەن دەشت ـ چۆل، ئاشمى-غان تاغ ـ داۋان قالماپتۇ. چاچلىرى ئۆسۈپ يەلكىسىگە، سا-قاللىرى مەيدىسىگە چۈشۈپتۇ. كىيىملىرى تىتىلىپ ئەتەك-يانلىرى ئېچىلىپ قاپتۇ، تاپان، ئالىقانلىرى چاك ـ چاك يى-رىلىپتۇ، شۇنداق بولسىمۇ ۋاپادارى گۈلزامانىنى ئىزدەش ئىرادىسىدىن يانماپتۇ. ئىسكەندەر ئۇيان مېڭىپ، بۇيان مېڭىپ، چەت ـ چېكى كۆرۈنمەس پايانسىز جەزىرە قۇملۇقىغا كىرىپ قاپ-تۇ. قۇملۇقتا بىر كۈن مېڭىپتۇ، ئىككى كۈنمۇ مېڭىپتۇ، قۇملۇقنىڭ چېتىنى كۆرەلمەپتۇ. ئۈچ كۈن بولدى دېگەندە چاڭقاپ، ئاغزىدا نەم دىدارى قالماپتۇ، كالپۇك ـ تىللىرى قۇرۇپ، بىر ـ بىرىگە يېپىشماس دەرىجىسىگە يېتىپتۇ. ئاچ-لىقتىن ھالسىزلىنىپتۇ، ماڭغۇدەك مادارى قالماپتۇ. بولالماي يىقىلىپتۇ، تىرەجەپ ئۆمىلەپ مېڭىپتۇ. ئىسكەندەرنىڭ ۋاپادا-رى گۈلزامان بىلەن قايتا دىدارلىششقا كۆزى يەتمەپتۇ، ھەت-تا ھاياتىدىنمۇ ئۈمىد ئۈزۈپتۇ. ئۇ يەنە گۈلزامانىنى، ئىككى-سىنى بىر ـ بىرىگە باغلىغان قىزىلگۈلنى كۆز ئالدىغا كەل-تۈرۈپتۇ. گۈلزامانىنىڭ دادىسىنىڭ:

يۇرتتىن يىراق كېتىپ قانداق ئۆتەرسەن؟
يار ـ يۆلەكسىز نىمە كۈننى كۆرەرسەن؟
تىلسىم باغدا تەييارنى يەپ ئۆتسەڭمۇ،
يۇلتۇز ئوخشاش ئىزسىز ئېقىپ ئۆچەرسەن.

دېگەن نەسىھىتىنى ئويلاپتۇ. تەييار راھەت ـ پاراغەت تۇرمۇشنى دەپ ئەل ـ يۇرتتىن يۈز ئۆرۈگەنلىكىگە ئېچىنىپتۇ، پۇشايمان قىپتۇ. يۇرتۇمدا شاھ بولماي ئاددىي پۇقرا بولۇپ ئۆتسەممۇ، بې-شىمىزغا كۈن چۈشكەندە، ياخشىلىق قىلىدىغان يار ـ يۆلەكلەر چىقاتتى، ئۆلسەم ئۇزىتاتتى، يۇيۇپ ـ كېپەنلەپ يەرلىكىمدە قو-

ياتتى. مانا ئەمدىچۇ؟! راستتىنلا ئىزسىز ئۆچىدىغان بولدۇم، كۆزۈمنى قاغا - قۇزغۇنلار يەيدۇ... دەپ ئويلاپتۇ.

ئەمدى شىرئەلى بىلەن گۈلزامانغا كەلسەك، ئۇلار ئىسكەندەرنى ئىزدەپ تىلسىملىق باغقا كەپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، باغ بۇرۇنقى ھۆسنىدىن كەتكەن، قىزىلگۈلمۇ سولاشقان، گۈللىرى ئېچىلىپ تۇرسىمۇ، بۇرۇنقىدەك چاقنىشى يوق، غۇنچىلىرىنىڭ بەرگى قۇرۇشقا باشلىغان. باغنىڭ پۈتۈنلەي نابۇت بولۇپ كەتمەي بار - يوقنىڭ ئارىسىدا بولۇپ قېلىشى خىسلەتلىك ئۈزۈكنىڭ كۆزىنىڭ باغدا قېپقالغانلىقىدىن ئىكەن. ئەگەر ئۇنداق بولمىغاندا، باغ ۋە بۇ يەردىكى بارلىق نەرسىلەر غايىب بولۇپ كېتىدىكەندۇق. بۇنى گۈلزامان ئويلاپ يېتىپتۇ. ئۇلار باغدىن ئىسكەندەرنى تاپالماپتۇ. گۈلزامان ئۇنىڭ ئۆزىنى ئىزدەپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى جەزم قىلىپ، شىرئەلى بىلەن ئۇنى ئىزدەپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار ئىسكەندەرنىڭ ئىز - دېرىكىنى قىلىپ يۇرتمۇ يۇرت كېزىپ بىر يىل ئىزدەپتۇ، زادى خەۋىرىنى ئالالماپتۇ. ئېھتىمال باغقا قايتىپ بېرىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن، دەپ ئويلىشىپ، تىلسىملىق باغقا قايتماقچى بوپتۇ. ئۇلار ئۆز يولىدا بۇرۇن كۆرۈپ باقمىغان قۇملۇققا كىرىپ قاپتۇ. بۇ چۈش مەزگىلى بولۇپ، ئاسمان چوغ، يەر قوغ بولغاندەك تومۇز ئىسسىقنىڭ قىيامىغا چىققان ۋاقتى ئىكەن. ئات - قېچىرلىرىمۇ ئىسسىققا چىدىيالماي قاپتۇ. ئۇلار سالقىن چۈشكەندە ماڭماقچى بولۇپ چېدىر - سايىۋەنلىرىنى تىكىپتۇ. مەلىكە گۈلزامان غەم تۇمانى باسقان كۆزلىرىنى بىپايان جەزىرىنىڭ يىراق جايلىرىغا تىكىپ يارى - جۈپتى ئىسكەندەرنى خىيال قىلىپ ئولتۇرغىنىدا، يىراق بىر جايدا قاغا - قوزغۇنلارنىڭ بىر نۇقتىنى ئەگىپ يۇرگەنلىكىنى كۆرۈپتۇ. شۇئان يۈرىكى بىر شۇملۇقنى سەزگەندەك ئەنسىز سوقۇپ كېتىپتۇ. ئۇ ئورنىدىن چاچراپ

www.uyghurkitap.com

قويۇپ قېچىرىغا مىنىپتۇ ـ دە، ھېلىقى تەرەپكە مېڭىپتۇ. شىر-ئەلى بۇ ھالەتتىن بىرپەس ھەيران قاپتۇ. يىراقتا پەس ئەگىپ يۈرگەن قاغا ـ قوزغۇنلارنى كۆرۈپ، ئۇمۇ ئىتتىنى ئېلىپ گۈلزامانىنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىپتۇ. ئۇلار خېلى مېڭىپ بىر قۇم دۆڭىدىن ئۆتۈپلا بىر جەسەتنى كۆرۈپتۇ، ئات ـ قېچىرلىرى-دىن چۈشۈپ جەسەتكە قاراپتۇ. قاغا ـ قوزغۇنلار جەسەتنىڭ كۆ-زىنى ئويۇپ، ئەتلىرىنىمۇ يەپ تۈگىتىپ، ئۇستىخانلىرىنىلا قويغاچقا، تونۇشقا ئامالسىز قاپتۇ، لېكىن ئۇستىخانىنىڭ قۇرۇپ كەتمىگىنىگە قاراپ، ئۆلگىنىگە بىر ـ ئىككى كۈن بولغان جە-سەتلىكىنى بىلىپتۇ. گۈلزامان ئەتراپقا قاراپ، جەسەتنىڭ يې-نىدا قۇمغا كۆمۈلۈپ قالغان لاتىنىڭ چىقىپ قالغان ئۇچىنى كۆرۈپ، لاتىنى تارتىپ ئېلىپ قاراپلا «ئىسكەندەر!» دەپلا جەسەتكە ئۆزىنى ئېتىپ، ھوشىدىن كېتىپتۇ. شىرئەلى لاتىنى قولىغا ئېلىپ قارىسا، تېخى تولۇق ئېچىلىپ بولمىغان بىر جۈپ قىزىلگۈل پورەكىنىڭ سۈرىتى كەشتىلەنگەن چۈچىلىق يىپەك ياغلىق ئىكەن. شىرئەلى ئەھۋالنى چۈشىنىپ، قېچىر-غا غانجۇغىلىغان قاپاقتىكى سۇدىن گۈلزامانىنىڭ يۈزىگە ئۈچ قېتىم چاچقاندىن كېيىن، گۈلزامان ھوشىغا كەپتۇ.

— بولار ئىش بوپتۇ، ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ — دەپ سوراپتۇ شىرئەلى. گۈلزامان:

— باغقا ئېلىپ بارايلى، — دەپتۇ.

ئۇلار ئىسكەندەرنىڭ جەسىتىنى باغقا ئېلىپ بېرىپ، كې-پەنلەپ قىزىلگۈل تۈۋىگە دەپنە قىپتۇ. ئۇلار بىر نەچچە كۈن باغدا قاتتىق قايغۇ ـ مۇسىبەت بىلەن ئۆتۈپتۇ. بىر ھەپتە ئۆت-كەندىن كېيىن، شىرئەلى گۈلزامانىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىدىغانلىقىنى سوراپتۇ.

— سىز كېتىڭ، مەن باغدا قالىمەن! — دەپتۇ گۈلزامان.

شىرئەلى ئوشۇق گەپ قىلمايلا باغدىن كېتىپ، بىر ھەپتىدىن كېيىن بىرنەچچە كېنىزەكلەرنى بىللە ئېلىپ قايتىپ كەپتۇ.

— سىز ئۆمرىڭىزنى ئىسكەندەرنىڭ تۇپرىقىنى تاۋاپ قىلىپ ئۆتكۈزمەكچى. يالغۇز قالسىڭىز بولمايدۇ، بۇ كېنىزەكلەر خىزمىتىڭىزدە بولسۇن، — دەپ ئۆزى قايتىپ كېتىپتۇ.

گۈلزامان شىرئەلىگە چەكسىز مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈپ، ئاقيول تىلەپ ئۇزىتىپ قويۇپتۇ. شىرئەلى كەتكەندىن كېيىن، گۈلزامان كېچەيۇ كۈندۈز ئىسكەندەرنىڭ قەبرىسىدىن نېرى بولماپتۇ، ئۇنىڭ روھىغا ئاتاپ كۈندە ياغ پۇرىتىپتۇ. ئىسكەندەردىن باشقا ھېچقانداق نەرسە ئۇنىڭ ئوي-خىيالىغا كىرمەيدىغان بوپتۇ. يۇسۇپ قاۋاندەك قاراقچى، ياۋۇز، ئادەم سىياقىدىكى مەخلۇقلارنى ئۆز باغرىدا بېقىپ يۈرگەن بۇ دۇنيادىن تېزرەك كېتىشنى ئويلايدىغان بولۇپ قاپتۇ. ئۇ مۇشۇ نىيەتتە كۈندە خۇدادىن ئۆلۈم تىلەپ يىغلايدىكەن.

شۇ يوسۇندا ئون يىل ئۆتۈپتۇ، يېشى ئوتتۇزغا بېرىپلا دەرد-ئەلەم، جۇدالىق، قايغۇ-مۇسىبەتتە قېرىپ، بەللىرى مۈكچىيىپتۇ، چاچلىرى قاردەك ئاقىرىپتۇ. كېچە-كۈندۈز يىغلاۋەرگەچكە، كۆز يېشىمۇ قۇرۇپتۇ. بۇ ئون يىل ئىچىدە دەل-دەرەخلەر بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى قۇرۇپتۇ، گۈللەرمۇ قورايغا ئوخشاپ قاپتۇ، باغ ئاستا-ئاستا چۆلدەرەشكە باشلاپتۇ. شۇنداق بولسىمۇ گۈلزامان بۇ باغنى بۇرۇنقىدەكلا جەننەت ئورنىدا كۆرۈپ، كۆڭلىگە تەسەللى بېرىپ كەپتۇ. گۈلزامان ئوتتۇز ياشقا تولغان كۈنى ئۇنىڭ ئاھۇ زارلىق ئىلتىجاسى خۇداغا يېتىپ بەجا بوپتۇ. تۇنجى قار ياغقان بىر كۈنى ئىسكەندەرنىڭ قەبرىسىنىڭ يېنىدىلا بۇ دۇنيادىن جىم-جىملا ئەبەدىي خوشلىشىپتۇ. كېنىزەك خىزمەتكارلار يىغا-زار ئىچىدە ئۇنىڭ ھايات ۋاقتىدىكى

تەلپى بويىچە ئىسكەندەرنىڭ قەبرىستىنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىپتۇ، نەزىر ـ چىرىغىنى ئۆتكۈزۈپتۇ.

گۈلزامان كۆز يۇمغان يىلى ئەتىيازدىن باشلاپ، بۇرۇن يىلى بويى ئېچىلىدىغان قىزىلگۈل باھاردىلا ئېچىلىپ، بىر مەزگىلدىن كېيىن توزۇيدىغان بوپتۇ، بۇرۇن يىل بويى بەرگى ـ يوپۇرماقلىرىدا شەبنەم كۆمۈشتەك يالتىراپ تۇرىدىكەنتۇق، ئەمدى بولسا، بىر جۈپ ئاشىق ـ مەشۇقلارغا تولا يىغلاپ كۆز يېشى قۇرۇغاندەك، يوپۇرماقلىرى قۇرغاقلىشىپ قاپتۇ.

قىزىلگۈل توغرىسىدىكى بۇ چۆچەك ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا پاك مۇھەببەتنىڭ، شەپقەت ـ ۋاپادارلىقنىڭ نامايەندىسى بولۇپ، خۇددى تارىم سۈيىدەك ئۈزۈلمەي ئېقىپ كەلدى. بوۋام دادامغا ئېيتىپ بەرگەنىكەن، دادام ماڭا ئېيتىپ بەرگەن، مەن سىلەرگە ئېيتىپ بەردىم.

تايغان بىلەن بۈركۈت

بۇرۇن بىر ئەر - خوتۇن بوپتىكەن. ئۇلارنىڭ بىر ئوغلى بولۇپ، خۇدادىن بىر قىز سوراپ يىغلايدىكەن. ئەر قېرى ئىكەن، خوتۇن ياش ئىكەن. ئۇلارنىڭ تىلىكى ئىجابەت بولۇپ، خوتۇن ھامىلىدار بوپتۇ. ئاي - كۈنى توشۇپ، ئۇ بىر قىز تۇغۇپتۇ. قىزى تۇغۇلغان كۈنى قوتاندىن بىر قوي يوقىلىپتۇ. ئوغلى ھەيران بولۇپ بۇنى ئىزدەپ يۈرگەندە، يەنە بىر قوچقار يوقىلىپ كېتىپتۇ. بالا قولىغا قىلىچ ئېلىپ، ئاخشىمى قوتانغا كىرىپ، ئۇخلىماي ماراپ يېتىپتۇ. سەھەردە كۆزى ئۇيقۇغا كەتكەنىكەن، يەنە بىر قوي يوقىلىپ كېتىپتۇ. ئەلەمگە چىدىمىغان بالا ئۆز - ئۆزىنى ئەيىبلەپ: «خەپ !» دەپ قويۇپتۇ. ئىككىنچى كۈنى قولىنى كېسىپ تۇز سېلىپ، قولىنىڭ ئېچىشىشىغا ۋاي - ۋايلاپ قوتاندا ئۇخلىماي تۇرسا، ئاسماندىن بىر پارچە ئوت يۇلتۇزدەك ساقىپ قوتانغا چۈشۈپتۇ. بالا قىلىچ بىلەن بىر چاپقانىكەن، ئوت چىرقىراپ ئاسمانغا چىقىپ كېتىپتۇ.

بالا بۇ ۋەقەگە ھەيران بولۇپ، يورۇق چۈشكەندە ئېغىلغا قارىسا، كىچىك بالىنىڭ چىمەلتىكى تۇرغۇدەك. بالا بۇ ئەھۋالنى ئاتا - ئانىسىغا ئېيتىپتۇ. ئۇلار ئوغرىنى تاپماق بولۇپ، قوشنىلىرىنىڭ ئۆيىدىن ئىزدەپتۇ، شەھەرنىڭ ھەممە

يېرىنى ئىزدەپتۇ، ھېچ يەردىن تېپىلماپتۇ، ئانىسى كېچىسى بۆشۈككە يۆلىنىپ قىزىنى ئېمىتىۋاتقاندا، كۆزى ئۇيقۇغا كەتكەندەك بوپتۇ. شۇ چاغدا بۆشۈكتىن بىر ئوتنىڭ سورۇلۇپ چىقىپ كېتىپ، يەنە سوزۇلۇپ كىرىۋاتقانلىقىنى بايقاپتۇ، شۇنداق بولسىمۇ، ئۆز قىزى ئۇستىدە يامان ئويغا كېلىشنى يۈرىكىگە پاتماپتۇ. ئەمما، ئوغلى سىڭلىسىنىڭ بىر چىمەلتىكىنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدىن گۇمانلىنىپ، ئانىسىغا:

— قارىغاندا، ماللارنى يەپ كەتكەن مۇشۇ قىزىڭ ئوخشايدۇ. ئۇنى ھازىر يوقاتمىساق، كېيىن بېشىمىزغا بالا بولىدۇ، شۇڭا قىزىڭنى ئۆلتۈرىمەن، — دەپتۇ.

بۇنىڭغا ئانىسى رازى بولماپتۇ، دادىسىمۇ ئۇنىماپتۇ. بالا جىق ئېيتىشىپتۇ، بىراق ئاتا - ئانىسى كۆنمىگەچكە ئىلاج قىلالماپتۇ.

— ئۇنداق بولسا، ماڭا دۇئا بېرىڭلار، مەن بۇ شەھەردىن كېتىمەن، — دەپتۇ ئوغلى. ئاتا - ئانىسى يىغلاپ - قاقشاپ ئوغلىغا دۇئا بېرىپ، ئۇزىتىپ قويۇپتۇ.

ئوغۇل قولىغا بىر تال چىۋىق ئېلىپ يول مېڭىپتۇ، چۆللەرنى كېزىپتۇ، بىر كۆلنىڭ قېشىغا كېلىپ دەم ئاپتۇ. ئۇ قولىدىكى چىۋىقنى كۆل بويىغا سانجىپ قويۇپ، باشقا بىر شەھەرگە كېتىپتۇ، ئۇ شەھەرگە بېرىپ، بەش - ئون يىل مەدىكارلىق قىپتۇ، پۇل تېپىپ ئۆي ساپتۇ، مىنىدىغان ئات ئاپتۇ، بىر بۈركۈت بىلەن بىر تايغان بېقىپ، ئوۋچىلىق قىلىپ يۈرۈپتۇ، تۇرمۇشى ئاز - تولا تۈزەلگەندە ئۆيلىنىپتۇ. يىل ئۆتۈپتۇ، ئۇنىڭ خوتۇنى ھامىلىدار بولۇپ بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. خوتۇنى تۇغقان كۈنلەردە بۇ يىگىت ئاتا - ئانىسىنى ئەسلەپتۇ، ئانىسىنىڭ تۇغقان قىزىنى ئېسىگە ئاپتۇ، تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتىنى سېغىنىپتۇ. بۇنى خوتۇنى سېزىپ:

— نېمە خىيال سۈرۈۋاتىسىز؟ — دەپ سوراپ قاپتۇ.
ئۇ ۋەقەنى خوتۇنىغا ئېيتماپتۇ، ئەمما خوتۇنىنىڭ بېشىنى سىلاپ، پېشانىسىگە سۆيۈپتۇ.
— ئېيتىڭ، — دەپتۇ خوتۇنى.
— ئاتا - ئانامنى كۆرگۈم كېلىۋاتىدۇ، — دەپتۇ ئاخىر يىگىت.
— بېرىپ كۆرۈپ كېلىڭ، — دەپتۇ خوتۇنى.
— سەن يېڭى تۇغۇتلۇق تۇرساڭ، مەن قانداق بارىمەن ؟ ئەڭ بولمىغاندا بالىمىزنىڭ قىرىقى سۈيىنى قۇيۇپ بولۇپ ئاندىن باراي، — دەپتۇ يىگىت.
ھەش - پەش دېگۈچە قىرىق كۈن ئۆتۈپتۇ. يىگىت بالىسىنىڭ بۆشۈك تويىنى ئۆتكۈزۈپ، ئاتا - ئانىسىنى كۆرۈشكە تەييارلىنىپتۇ. ئۆيدىن چىقىش ئالدىدا ئۇ بىر قاچىغا سۈت، بىر قاچىغا قېتىق قۇيۇپ قويۇپتۇ، بۇركۈتىنى قونداققا قوندۇرۇپ، تايغىنىنى تۇۋرۈككە باغلاپتۇ، ئاندىن كېيىن خوتۇنىغا:
— سەن ۋاقتى - ۋاقتىدا بۇ سۈت بىلەن قېتىققا قاراپ تۇرغىن، ئەگەر سۈت قانغا، قېتىق يىرىڭغا ئايلانسا، تايغان بىلەن بۇركۈتنى قويۇپ بەرگىن، — دەپتۇ. بۇركۈتى بىلەن تايغىنىغا يېقىن بېرىپ، ئۇلارنىڭ باش - كۆزلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ:
— ئەگەر بېشىمغا ئېغىر كۈن چۈشسە، مەن سىلەرنى ئۈچ قېتىم ۋارقىراپ تۇرۇپ چاقىرىمەن، شۇ چاغدا ئۇلگۈرۈپ بارساڭلار مەن ئامان قالىمەن، بولمىسا، بىر - بىرىمىزدىن ئايرىلىمىز، — دەپتۇ.
شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ خوتۇنىنى، ئوغلىنى، بۇركۈتىنى سۆيۈپ، تايغىنىنى سىلاپ ئەركىلىتىپ قويۇپ، تۇغۇلغان يۇرتىغا قاراپ راۋان بوپتۇ.

ئۇ ئۇزۇن مېڭىپتۇ، كۆل تۇۋىگە كەپتۇ، ھېلىقى سانجىپ قويغان چۈۋقى كارامەت يوغان دەرەخ بولۇپ كېتىپتۇ، ئۇنىڭ سايىسىدە ھاردۇق ئېلىپ، ئېتىنى ئوتقا چالدۇرۇۋېتىپ، يەنە مېڭىپ كېتىپتۇ. ئۇ شەھەرگە يېقىن بېرىپ قارىسا، شەھەر پۈتۈنلەي ئەسكى تام بولۇپ قالغان، قىمىرلىغان جان كۆرۈن- مەپتۇ، دەرەخلەر سۇسىراپ قۇرۇپ قاقشال بولۇپ قاپتۇ، ئەسكى تاملار جىنخانىدەك كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ توختاپ ئويلاپتۇ، بىر تۇرۇپ قايتىلىپ كەتمەك بوپتۇ، شۇنداق ئويدا تۇرسا، بىرلا تۇرخۇندىن ئىس چىقىۋاتقانلىقى چېلىقىپتۇ. شۇنىڭدىن كې- يىن ئۇ، شۇنچە يەردىن كېلىپ، ئەھۋالنى ئۇقماي كەتسەم مەردلىك بولماس دەپ، ھېلىقى تۇرخۇنىدىن ئىس چىقىپ تۇرغان ئۆيىنىڭ ھويلىسىغا كىرىپ كەپتۇ. ئۆي ئىچىدىن پې- شانىسىدە بىر كۆزى بار بىر قىز چىقىپ:

— ئەسسالام، ۋاي سادىقىڭىز بولاي، مېنىڭ ئاكام- غۇسىز ! — دەپ ئاكىسىنى تونۇۋاپتۇ، ئۇنى ئاتتىن چۈشۈ- رۈپ، ئۆيىگە باشلاپتۇ. ئاكىسىمۇ سىڭلىسىنىڭ بوۋاق ۋاقتىدا ئۆزى چېپىۋەتكەن چىمەلتىكىگە قاراپ تونۇپتۇ، ئەمما پېشا- نىسىدىكى بىر كۆزىنى كۆرۈپ ئەمانى قىرىق گەز ئۆرلەپتۇ. ھەممە ۋەقە چۈشىنىشلىك بولغاچقا، سىڭلىسىدىن ئاتا - ئا- نىسىنىمۇ سورىماپتۇ، لېكىن ئاشۇ قىزنىڭ ئاتا - ئانىسىنى پۈتۈن شەھەر خەلقىگە قوشۇپ، توخۇ - تۇمان، مال - ۋارانلارنىمۇ قويماي يەپ بولغانلىقىنى خىيالىدىن كەچۈرۈپتۇ. قىز شۇ ئارىدا:

— ئاكا، قورسىقىڭىز ئاچقاندۇ، مەن سىزگە ئاش ئېتىپ بېرەي، — دەپتۇ، ئەمما كۆڭلىدە، مېنىڭ بىر چىمەلتىكىمنى چاپقانلىقىنىڭ ئۈچۈن، سېنى بىر يالماپ يەۋەتمەي، تىرىكلا قاي- ناق سۇغا سېلىپ پىشۇرۇپ يەي، دېگەن نىيەتكە كەپتۇ.

— بولىدۇ، سىڭلىم، — دەپتۇ ئاكىسى ۋە بۇ مېنى قازانغا سېلىپ پىشۇرىدۇ، ئەمدى بۇنىڭدىن قۇتۇلۇشنىڭ يولى بارمۇ، يوقمۇ، دەپ خىيال قىپتۇ.

ئاڭغىچە قىز تۇرۇپ قازانغا سۇ قۇيۇپ، ئوچاققا ئوت يېقىپتۇ، ئوتۇنغا بىر چىقىپ كىرگىنىدە، ئاتنىڭ بىر پۇتىنى يەپتۇ.

— ئاكا، سىز ئۈچ پۇتلۇق ئات مىنىپ كەلدىڭىزمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ سىڭلىسى.

— ھەئە، سىڭلىم، — دەپتۇ ئاكىسى.

قىز يەنە بىر چىقىپ كىرىپتۇ ـ دە:

— ئاكا، سىز ئىككى پۇتلۇق ئات مىنىپ كەلدىڭىزمۇ؟ — دەپتۇ.

— شۇنداق، سىڭلىم، ئىككى پۇتلۇق ئات مىنىپ كەلدىم، — دەپتۇ ئاكىسى.

سىڭلىسى تالاغا يەنە بىر چىقىپ كەتكەندە، يىگىت ئەمدى ئۇ ئاتنى يەپ بولۇپ، مېنى يەيدۇ، دەپ ئويلاپ تۇرغىنىدا، سىڭلىسى كىرىپ:

— ئاكا، ئېتىڭىزنى دومىلىتىپ كەلدىڭىزمۇ؟ — دەپتۇ.

— ھەئە، سىڭلىم، — دەپتۇ ئاكىسى قۇتۇلۇشنىڭ ئامالىنى ئىزدەپ، — مەن چارچاپ قالدىم، دۇتارىڭىزنى بېرىڭ، تاماق پىشقۇچە مەن ئۆگزىدە تۇڭلۈكتىن پۇتۇمنى ساڭگىلىتىپ چېلىپ ئولتۇراي!

— بولىدۇ، — دەپتۇ قىز ۋە ئاكىسىنى ئۆگزىگە چىقىرىپ قويۇپ، قازاننى قاينىتىشقا باشلاپتۇ. ئاكىسى دۇتار چېلىپ ئولتۇرسا، بىر ئاغمىخان كېلىپ:

— سېنىڭ بۇ سىڭلىڭ پۈتۈن شەھەردىكى ئادەمزاتنى، مال ـ ۋاراننى، توخۇ ـ تۇماننى قويماي يەپ بولدى، بىزنىمۇ

كۆرسە قويمايدۇ، شۇڭا پەقەت ئۇۋىمىزدىن چىقمايمىز. ئەمدى ئېتىڭنى يەپ بولۇپ، سېنى يەيدۇ، جېنىڭنى ئالىدۇ، — دەيدۇ.

— قانداق قېچىپ كېتەلەيمەن؟ — دەپتۇ يىگىت.

— بۇ بىر كۆزلۈك يالماۋۇزنىڭ قىرىق قوشۇقى، سېھىر-گۆچ - تارغىقى، ئەينىكى بار، مەن ساڭا شۇلارنى ئوغرىلاپ بېرەي، سەن شۇلارنى ئېلىپ قاچ. يېتىشىپ كەلگەندە، بىرىنى تاشلاپ بەر، ئۇنى ئۆيىگە ئاپىرىۋېتىپ، يەنە قوغلاپ كېلىدۇ، ھەر كەلگەندە، بىرىنى تاشلا، شۇنداق قىلىپ قاچمىساڭ قۇتۇلالمايسەن، — دەپتۇ ئاغمىخان.

يىگىت ماقۇل بولغاندىن كېيىن، ئاغمىخان دېگەنلىرىنى ئوغرىلاپ بېرىپتۇ. يىگىت ئىككى ئۆتۈكىنىڭ قونچىسىغىچە تولدۇرۇپ قوم سېلىپ، تۆگىلۈكتىن ئۆي ئىچىگە ساڭگىلىتىپ قويۇپ، ئۆگزىدىن چۈشۈپ قېچىپ كېتىپتۇ. ئاغمىخان بولسا بۇ يىگىتنىڭ ئورنىدا دۇتارنى دىرىڭلىتىپ تۇرۇپتۇ. بىر كۆزلۈك يالماۋۇز ئېغىلغا كىرىپ، ئاكىسىنىڭ ئېتىنى پۈتۈنلەي يەۋېتىپتۇ، ئۇ ئاتنى ھەزىم قىلىپ سىڭدۈرگۈچە خېلى ۋاقىت ئۆتۈپتۇ. بىر چاغدا قورسىقى ئېچىپ، ئاكىسىنى يېمەك بولۇپ:

— ئاكا، چۈشۈڭ، تاماق پىشتى، — دەپتۇ.

ئاكىسى جاۋاب بەرمەي دۇتارنى چېلىۋېرىپتۇ. سىڭلىسىنىڭ غەزىپى كېلىپ، ئىككى پۈتىدىن تۇتۇپ بىر تارتقانىكەن، پېشانىسىدىكى بىر كۆزىگە قوم تولۇپ كېتىپتۇ.

— خەپ! — دەپتۇ يالماۋۇز كۆزىنى ئۇۋۇلاپ. ئۇ كۆزىدىكى قومنى ئاران چىقىرىۋېتىپ، قېنى سېنىڭ قېچىپ قۇتۇلغىنىڭنى كۆرەي، دەپ ئاكىسىنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ، بىر موللاق ئېتىپ ئاكىسىغا يېتىشىۋالاي دەپتۇ. ئاكىسى ئارقىسىغا قارىسا، بىر قارا قويۇن كېلىۋاتقۇدەك. سىڭلىسى يې-

قىن كېلىپ:

— ھە، قېچىپ قۇتۇلماقچىمۇسەن؟ پۈتۈن شەھەر خەلقى قۇتۇلالمىغان يەردە، سەن ھەرگىز قۇتۇلالمايسەن! — دەپتىكەن، ئاكىسى بىر قوشۇقنى تاشلاپتۇ.

— خەپ! — دەپتۇ سىڭلىسى قوشۇقنى ئېلىپ. قىز قوشۇقنى ئۆيىگە ئاپىرىۋېتىپ يەنە كەپتۇ. ئاكىسى يەنە بىر قوشۇقنى تاشلاپتۇ. شۇنداق قىلىپ يالماۋۇز قىرىق قېتىم ئۆيىگە بېرىپ كەپتۇ. قوشۇقلار تۈگىگەندىن كېيىن، ئاكىسى تارغاقنى تاشلاپتۇ، تارغاق ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا چوڭ بىر تاغ بولۇۋاپتۇ. بىر ھازادا يالماۋۇز تاغدىن ئۆتۈپ يەنە يېتىپ كەپتۇ. يىگىت سۈزگۈچنى تاشلاپتۇ. بۇ سۈزگۈچ ئۆتكىلى بولماس بىر كەڭ ئورمانغا ئايلىنىپتۇ. ئاكىسى قېچىۋېرىپتۇ. بىر چاغدا قارىسا، يالماۋۇز يەنە يېتىپ كەپتۇ. ئەمدى ئەڭ ئاخىردا ئەينەكنى تاشلاپتۇ. ئۇ ئەينەك كۆز يەتمەس دەريا بوپتۇ. يالماۋۇز بۇ دەريادىن ئۆتكۈچە ئاكىسى قېچىپ، ھېلىقى كۆلنىڭ تۈۋىگە يېتىپ بېرىپتۇ. ئەمدى قېچىپ قۇتۇلۇشقا ھېچ ئىلاجى قالمىغاچقا، ھېلىقى چىۋىقتىن ئۆسكەن يوغان تېرەكنىڭ ئۈستىگە چىقىۋاپتۇ. يالماۋۇز دەريادىن ئۆتۈپ، ئاخىر كۆل بويىدىكى تېرەك تۈۋىگە كېلىپ ئاكىسىنى يوقىتىپ قويۇپتۇ. كۆپ ئىزدەپ، ئاخىر كۆرۈپ قاپتۇ، تېرەككە چىقىشنىڭ ئىلاجىنى قىلالماپتۇ.

— ئاكا، ئاكا! — دەپتۇ يالماۋۇز.

— نېمە دەيسەن؟ — دەپتۇ ئاكىسى.

— سىزنى تېرەكتىن قانداق چۈشۈرىمەن؟

— ھەربىر چىشىڭنى بىردىن سۇغۇرۇۋېلىپ، ئوتتۇز ئىككى چىشىڭنىڭ ھەممىسىنى ھەرە قىلىپ تېرەكنى كەسسەڭ يىقىلىدۇ، شۇ چاغدا مېنى چۈشۈرەلەيسەن، — دەپتۇ

يىگىت.

يالماۋۇز بىرىنچى چىشىنى سوغۇرۇۋېلىپ ھەرە قىپتۇ ـ دە، تېرەكنى كېسىشكە باشلاپتۇ. ئاكىسى تېرەك ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئاسمانغا، يەرگە قارىسا، يا بۆركۈتى، يا تايغىنى كۆرۈنمەپتۇ.

بۇلار بۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن، بىز يىگىتنىڭ ئۆيىدىن گەپ ئاڭلايلى:

يىگىت ئاتا ـ ئانىسىنىڭ شەھەرگە كەتكەندىن بىرى خېلى ۋاقىت ئۆتۈپتۇ، خوتۇن كۈندە سۈت، قېتىقتا قارىسا، يا قان، يا يىرىڭ كۆرۈنمەپتۇ، شۇنىڭ بىلەن خوتۇنى ئۆز ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۆيىگە مېھماندارچىلىققا كېتىپتۇ. تايغان بىلەن بۆركۈت ئۆز جايىدا تۇرۇپ، سۈت ـ قېتىققا قاراپ تۇرۇپتۇ. بىردىنلا سۈت قانغا، قېتىق يىرىڭغا ئايلىنىپتۇ، بۆركۈت يىپىنى، تايغان زەنجىرىنى ئۈزۈشكە زورۇقۇپ بېقىپتۇ، ھېچ بوشىنالماپتۇ. بۆركۈت چاكىلداپ بېقىپتۇ، تايغان ھاۋشىپ بېقىپتۇ، بۇلارنى بوشىتىپ قويۇپ بېرىدىغان كىشى چىقماپتۇ. تاق مۈشۈ چاغدا بىر كۆزلۈك يالماۋۇز ئوتتۇزىنچى چىشىنى سوغۇرۇۋېلىپ تېرەكنى ھەرىدەۋېتىپتىكەن. بۆركۈت بىلەن تايغاننىڭ قۇلىقىغا يىگىتنىڭ ئۇلارنى چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. تايغان بار كۈچى بىلەن بىر يۇلقۇنۇپتىكەن، زەنجىرنى ئۈزۈۋاپتۇ. ئۇ دەررۇ بۆركۈتنىڭ پۇتىدىكى يىپىنى چىشلەپ ئۈزۈۋېتىپتۇ ـ دە، ئىككىسى ئىگىسى تەرەپكە قاراپ ياردەمگە مېڭىپتۇ. ئۇلار يولدا كېتىۋاتقاندا، ئىگىسىنىڭ ئۇلارنى ئىككىنچى قېتىم چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. بۆر-كۈت تايغانغا:

ــ سەن مېنىڭ كەينىمدىن بارارسەن، ــ دەپ، ئېگىز ئاسماندىن كۆل تەرەپكە پۈتۈن كۈچى بىلەن شۇڭغۇپتۇ ـ دە،

بوراندەك كېلىپ، بىر كۆزلۈك يالماۋۇزغا چاڭگال ساپتۇ. بۇ
ئىككىسى تۇتۇشۇپ كېتىپتۇ. يالماۋۇز ھالسىراپ، قاچار جاي
تاپالماي، بۈركۈتتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن كۆلگە سۆرەپتۇ. شۇ
چاغدا دەرەخ يىقىلىپتۇ، يىگىت كۆلگە چۈشۈپ كېتىپتۇ. بىر
كۆزلۈك يالماۋۇز ئۆلەر ھالەتتە ئاكىسىنى يەۋېتىشكە ئىنتى-
لىپتۇ. بۈركۈت بىر پۇتىدا يىقىلغان دەرەخ شاخلىرىنى تۇ-
تۇپ، بىر چاڭگىلىدا ئۇنى مۇجۇپ قويۇپ بەرمەپتۇ. شۇ چاغدا
تايغان يېتىپ كەپتۇ. ئۇ پۈتۈن غەزىپى بىلەن بىر كۆزلۈك
يالماۋۇزنىڭ گەجگىسىدىن چىشلەپ، ئىككى سىلكىپ، بېشىنى
كۆلنىڭ قىرغىقىغا ئۇرۇپ، پۈتۈن كۈچى بىلەن تالاپتۇ. بۇ
چاغدا يالماۋۇز بۈركۈتتىن ئاجراپ، تايغان بىلەن ئېلىشىپتۇ،
بىر - بىرىنى سۆرىشىپ ھەر ئىككىسى كۆلگە چۈشۈپ كې-
تىپتۇ. يىگىت بولسا، ناھايىتى تەسلىكتە كۆلنىڭ قىرغىقىغا
قاراپ ئۈزۈپ، بىر چۆكۈپتۇ، بىر چىقىپتۇ، ئاخىر ھالسىز-
لىنىپ قاپتۇ. شۇ چاغدا بۈركۈت قانىتىنى سوزۇپ، ئۇنى
سۇدىن تارتىپ چىقىپتۇ، ئاندىن كېيىن ئۇلار، كۆلدىن تايغان
تىرىك چىقامدۇ ياكى يالماۋۇز تىرىك چىقامدۇ، دەپ كۈتۈپ
ئولتۇرۇپتۇ.

— ئەگەر، يالماۋۇز چىقسا، سەن مېنى پۈتۈن كۈچۈڭ
بىلەن ئۇنىڭغا ئات، مەن ئۇنى مۇجۇپ ئېلىپ، ئاسمانغا كۆ-
تۈرۈپ چىقىپ، تاغۇ تاشلارغا ئۇرۇپ، كۆزىنى چوقۇپ قارىغۇ
قىلىپ ئۆلتۈرىمەن، — بۈركۈت شۇنداق دەپ تۇرۇشىغا،
كۆلنىڭ سۈيى زەرداب بولۇپ، يىرىڭغا ئايلىنىپ كېتىپتۇ.
شۇ چاغدا تايغان كۆلدىن ئۈزۈپ چىقىپ، بىر سىلكىنىپ،
ئىگىسىنىڭ ئالدىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپتۇ. يىگىت تايغىنىنى
قۇچاقلاپ ئەركىلىتىپتۇ، بۈركۈتنى سۆيۈپ، قولىغا قوندۇ-
رۇپتۇ، ئاخىر ئۇلار بىللە ئۆز يۇرتىغا قايتىپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

ئاھپەلەك

قەدىمكى زاماندا ئەل ئاتىسى تۇرانىس دېگەن بىر پادىشاھ ئۆتكەن بولۇپ، ئۇ مەملىكەتنى ئادىللىق بىلەن سورايدىكەن. ئۇ ھەر جەھەتتىن كامال تاپقان پادىشاھ بولغاچقا، ئۇنىڭ ئەقىل - پاراسىتى ۋە جەڭ ماھارىتىگە يەتتە ئىقلىمدىكى دانىشمەنلەر، پالۋانلار قايىل ئىكەن. ئۇ قوشنا مەملىكەتلەر بىلەن، بولۇپمۇ ئۆكۈزخاننىڭ ئېلى بىلەن بەكلا ئىناق - ئىتتىپاق ئۆتىدىكەن.

بىر قېتىم پادىشاھنىڭ مەملىكىتى دۈشمەنىنىڭ ھۇجۇمىغا دۇچ كەپتۇ. پادىشاھ تۇرانىس ئۆزى بىۋاستە قوشۇن تارتىپ چىقىپ جەڭدە مىسلىسىز قەھرىمانلىق كۆرسىتىپتۇ. پادىشاھ تۇرانىسنى يوقاتمىغۇچە مەقسىتىگە يەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى چۈشەنگەن دۈشمەنلەر تۇرانىسنىڭ يېقىنى ئۆكۈزخاننى ئاستىرتىن ئەل قىلىپ، «ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇش» ھىيلىسىنى قوللانماقچى بوپتۇ. ئۇلار ئۆكۈزخاننىڭ ھۇزۇرىغا نۇرغۇن سوۋغا - سالاملار بىلەن ئەلچى ئەۋەتىپ، ئۆزلىرىنىڭ شۇم نىيىتىنى بايان قىپتۇ. ئۆكۈزخاننىڭ مال - دۇنيا ئالدىدا كۆزى قىزىرىپ، تۇرانىسنىڭ ئېلى بىلەن بولغان قان قېرىنداشلىقىنى ئۇنتۇپ، دۈشمەن بىلەن بىرلىكتە ئەل ئاتىسى تۇرانىسقا قىلتاق قۇرۇپتۇ.

بىر كۈنى ئۆكۈزخان تۇرانىسنى يالغاندىن مەسلىھەتكە چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتىپتۇ. تۇرانىس ئۆز ئىتتىپاقـ دىشىنىڭ ھىيلىسىنى چۈشەنمەي، ئالماس قىلىچىنى يېنىغا قىستۇرۇپ، دۇلدۇلىغا مىنىپ، ئۆكۈزخاننىڭ ئوردىسىغا كەپـ تۇ. ئۆكۈزخان ئۇنى دەبدەبە بىلەن كۈتۈۋاپتۇ ۋە يالغاندىن دۈشمەننى تارمار قىلىشنىڭ جەڭ تەدبىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپـ تۇ. تۇرانىس ئۇنىڭ تەدبىرىدىن ناھايىتى خۇشال بوپتۇ، قايـ تىدىغان چاغدا، ئۆكۈزخان يېلىنىپ تۇرۇپ شۇنداق دەپتۇ:

— ئەي، جەسۇر تۇرانىس، بىز تۈزگەن بۇ تەدبىر بويىچە جەڭ قىلساق، يەتتە ئىقلىمدىكى دۈشمەنلىرىمىزنىڭ ھەممىـ سىنى يېڭىشكە قادىر بولالايمىز. سېنىڭ كۈچۈڭ ۋە پاراسىـ تىڭگە تەڭ كەلگۈدەك قۇدرەت ئىگىسى جاھاندا يوق. قېنى، ئەمدى ئارامخۇدا بەزمە قىلايلى. بۈگۈن كەتمىگىن، ئۇزۇن يول يۈرۈپ چارچاپ كەتتىڭ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بەكلا كەچ بولۇپ كەتتى. يولدا دۈشمەننىڭ قىلتىقى بولۇشى مۇمكىن، ساڭا ئازار يېتىپ قالسا، مەن ئەلگە جاۋاب بېرەلمەيمەن.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان تۇرانىس باتۇرلۇقىغا ئېلىپ:

— دوستۇم ئۆكۈزخان، تۇرانىسقا خۇدادىن باشقىسى قەست قىلالمايدۇ. ئېلىم مېنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتـ رۇپتۇ. دۈشمەنلەر قورغان ئەتراپىدا قاغىدەك ئەگىپ يۈرىدۇ، دەرھال قايتىشىم كېرەك. ئۇچقۇر ئارغىمىقىمنىڭ تاڭ سۈـ زۈلگۈچە مېنى ئوردىغا ئاپىرالايدىغانلىقىغا ئىشەنگىن، — دەپتۇ. ئۆكۈزخان ساختا كۆيۈنۈپ:

— ناۋادا بىرەر خېيىمخەتەرگە يولۇقساڭ، ئۇلۇغ ئېلىڭـ نىڭ ئەھلىگە قايسى يۈزۈم بىلەن قارايمەن؟ دۈشمەنلەرگە قايسى كۈچۈم بىلەن قارشى تۇرىمەن؟ قان قېرىنداشلىرىمنى قايسى باتۇرغا تايىنىپ قوغدايمەن؟ چارۋا ماللىرىمنى قايسى

يايلاقتا باقىمەن؟ ئەجەل بىقارار، ئەي تۇرانىس، ئەلنىڭ ئاماز-
لىقى ئۇچۇن بولسىمۇ سۆزۈمگە كۆنگىن، ــ دەپ تۇرۇۋاپتۇ.
تۇرانىس ئۇنىڭ ھىيلىسىنى چۈشەنمەپتۇ. ئۇ ئۆكۈزخاننى
ئۆز بىلىپ، ئۇنىڭ سۆزىگە نائىلاج كۆنۈپتۇ. ئۇلار كېچىچە بىز-
مە قىلىشىپتۇ. ئۆكۈزخان ھەر خىل چارە ـ ئاماللارنى قوللى-
نىپ، شاھ تۇرانىسقا مەينى ئادەتتىن تاشقىرى كۆپ ئىچكۈزۈۋې-
تىپتۇ. تۇرانىس ئاخىر مەست بولۇپ قاپتۇ. ھېچكىمنىڭ كۈچى
يەتمىگەن بۇ باتۇرغا مەينىڭ كۈچى يېتىپ، ئۇنى غەپلەت قوينى-
غا تاشلاپتۇ. ئەلياتقۇ بولغاندا، ئۆكۈزخان دۈشمەن بىلەن پۈتۈش-
كىنى بويىچە تۇرانىسنىڭ قوينىغا ئىككى نازىنىننى كىرگۈ-
زۈپ قويۇپتۇ. تۇرانىس مەستچىلىكتە ئايالللارنىڭ گۈزەللىكىدىن
ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپ، ئەتىسى چاشگاھ ۋاقتىغىچە
ئۇخلاپتۇ. ئۇ ئويغىنىپ ئېسىگە كەلسە، يېنىدا يوچۇن سەتەڭ-
لەر ياتقۇدەك. تۇرانىس دەرغەزەپ بولۇپ، ياساۋۇللارنى چاقى-
رىپ ئۆكۈزخاننى سورۇشتۇرۇپتۇ. «شاھىمىز جەڭگە چىقىپ
كەتتى» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئۇلار. ئارغىماقنى ئېلىپ كې-
لىشنى بۇيرۇغانىكەن، ئۇلار: «شاھىمىز مىنىپ چىقىپ كەت-
تى» دەپتۇ. غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولغان تۇرانىس نائىلاج
ئۆكۈزخاننىڭ ئېتىنى مىنىپ، مەملىكىتىگە قاراپ قوزغۇلۇدەك
چېپىپتۇ، كۆن پاتاي دېگەندە ئۆز ئېلىگە يېتىپ بېرىپتۇ.
كۆرۈپتۇكى، ياۋلار ئۆكۈزخاننىڭ لەشكەرلىرى بىلەن بىرلى-
شىپ، تۇرانىسنىڭ نۇرغۇن يەرلىرىنى ئالىلقاچان بېسىۋاپتۇ.
تۇرانىس شۇندىلا ئۆزىنىڭ ئالدانغانلىقىنى بىلىپتۇ ـ دە، چاچ-
لىرىنى يۇلۇپ نالە قىپتۇ، يۈز ـ كۆزلىرىنى تاتىلاپ قانغا
بوياپتۇ، ئالماس قىلىچىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ، دۈشمەن تو-
پىغا ئۆزىنى ئۇرۇپتۇ. مىڭلىغان دۈشمەننىڭ تېنى جېنىدىن
جۇدا بوپتۇ، لېكىن تۇرانىس ئۇلارنى قىرىپ تۈگىتىپ بولالا-

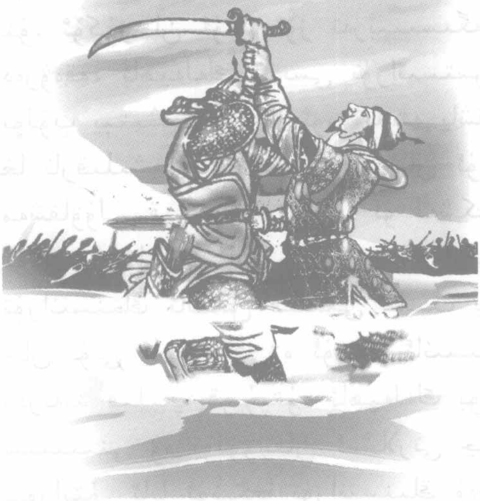

ماپتۇ، ئاخىر مىڭ يې-
رىدىن يارىلىنىپ، ئور-
دىغا چېكىنىپ كىرىۋاپ-
تۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭ
خوتۇنى ئېغىر ئاياغ بو-
لۇپ، ئوردا قورۇقچىلى-
رى ئۇنى جان تىكىپ
قوغداۋاتقانىكەن. شاھ
تۇرانىس خوتۇنىغا
شۇنداق دەپتۇ:

— ئېسىڭدە بول-
سۇنكى، بىزنى دۇشمەن
يەڭمىدى، قېرىندىشىمىزنىڭ ساتقۇنلۇقى يەڭدى. ياۋنىڭ بىز-
گە كۈچى يەتمەيتتى، ئاسىي پەيدا قىلغان بوشلۇق تەختىمىز-
نى غۇلاتتى. ئەگەر ئامان بولساڭ، پەرزەنت - ۋارىسىمىغا
ئېيتقىن، ئۇ قىساس ئۈچۈن ياشىسۇن. ئالدى بىلەن مۇناپىق-
نى يەر يۈزىدىن يوقاتسۇن، — دەپتۇ - دە، «ئاھ پەلەك» دەپلا
جان ئۈزۈپتۇ. دۇشمەنلەر ئوردىنى ئىشغال قىپتۇ. ياۋ جەسۇر
تۇرانىسنىڭ جەسىتىنى سازايى قىلىپ، ئۆز غەلىبىسىدىن
تەنتەنە قىلىشىپتۇ، تۇران شاھىنىڭ خوتۇنىنىمۇ چېپىپ
تاشلىماقچى بوپتۇ. بۇ چاغدا ئۆكۈزخان ئارىلىشىپ:

— ئۇنىڭ يەڭگىشىگە يول قويۇڭلار، تۇرانىسنىڭ نەسلى-
دىن دۇنياغا ئېسىل بىر جان تۆرىلىدۇ. ئۇنى پۇتىمىزغا پۇت،
قولىمىزغا قول قىلىۋالساق، ھەرقانداق تەھدىتكە ئۇچرىماي-
مىز، — دەپتۇ.

ئۇزۇن ئۆتمەي خانىش بوشىنىپتۇ، ئۇ ناھايىتى ساغلام
بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. تۇرانىسنىڭ ئۆلۈم ئالدىدا «ئاھ پەلەك»

www.uyghurkitap.com

دېگەنلىكىنى ئەسلەپ، ئوغلىغا «ئاھپەلەك» دەپ ئىسىم قويۇپ-تۇ. ئۆكۈزخان ئۇنى ئۆز تەربىيىسىگە ئېلىپ چوڭ قىلىپتۇ. دەرۋەقە، ئاھپەلەك دادىسى تۇرانىستىن قېلىشمىغۇدەك پالۋان بولۇپ يېتىشىپتۇ. ئۇ ئون يەتتە ياشقا كىرگەندە نامى جاھان-غا تارقىلىشقا باشلاپتۇ. ئۆكۈزخان ئۇنى ئوردا لەشكەرلىرىنىڭ مەشقاۋۇلى قىلىپ قويۇپتۇ. ئۇ لەشكەرلەرگە جەڭ ماھارىتى ئۆگىتىۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۆكۈزخاننىڭ خەزىنىسىدىكى تۇرانىسنىڭ ئالماس قىلىچى غايىب بولۇپ كېتىپتۇ. ئۆكۈز-خان بۇنى ئاھپەلەك ۋە ئۇنىڭ ئانىسىدىن كۆرۈپ، ئۇلارنى نە-زەربەند قىلىپ قويۇپتۇ. ئاھپەلەك بۇ ئالماس قىلىچنىڭ خا-سىيىتىنى ۋە بولۇۋاتقان ئىشلارنى چۈشەنمەي، ئانىسىدىن سوراپتۇ. ئانا ئۇنىڭغا تۇرانىسنىڭ ۋەسىيىتىنى يەتكۈزۈپ:

— سېنىڭ ئاتاڭ ئۆكۈزخان ئەمەس، بەلكى ئۆز مەملى-كىتىنىڭ مەرھۇم شاھى تۇرانىس. ئۆكۈزخان ئەلنىڭ ئاسىي-سى ۋە ئاتاڭنىڭ قاتىلى. ئالماس قىلىچ ئاتاڭنىڭ ئۆمۈرلۈك ھەمراھى ئىدى ، ئۆكۈزخان مىنىۋاتقان ئارغىماق ئاتاڭنىڭ قانىتى ئىدى. سەن جەزمەن ئالماس قىلىچنى تېپىشىڭ ۋە ئارغىماقنى قولغا چۈشۈرۈپ، ئاتاڭنىڭ ۋە ئەلنىڭ قىساسىنى ئېلىشىڭ كېرەك، — دەپتۇ. بۇلارنى ئاڭلاپ ئاھپەلەكنىڭ قەلبىدە قىساس يالقۇنى پەيدا بوپتۇ، ئەمما ئۆزى يالغۇز دۈش-مەنگە تاقابىل تۇرغىلى بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ پۇرسەت كۈتۈپتۇ.

ئۇ بىر كۈنى ئانىسىغا شۇنداق دەپتۇ:

— ئى ئانا، مەھكۇملۇقنىڭ ھاقارىتىگە چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى. ئۆكۈزخان مېنى قېرىنداشلىرىمغا قوش قىلىپ سالماقچى، قېرىنداشلارنىڭ قېنىدا يۇزۇمنى يۇغۇچە ئۆلگىنىم مىڭ ئەلا. بۇ قەپەستىن چىقىپ كېتەيلى. سەرسان بولۇپ

كەتكەن قىرىنداشلىرىمنى يىغىپ، ئەل قىساسىنى ئادا قىلاي.
ئانا ئوغلىنىڭ سۆزلىرىدىن سۆيۈنۈپ، ئۇنى باغرىغا بې- سىپتۇ. ئۇلار تۇن يېرىمىدا ئوردىدىن قېچىپ چىقىپ، كۈن- پېتىشقا قاراپ يول يۈرۈپتۇ. يەتتە كۈندىن كېيىن تىلسىم شەھىرىگە يېقىنلىشىپتۇ. ئاھپەلەك ئانىسىنى سىرتتا قالدۇ- رۇپ، شەھەرنى كۆزەتكىلى بېرىپتۇ. قەلئە دەرۋازىسىدىن كىرسە، ئالتە دىۋە يېنىغا بىردىن شەمشەرنى تىكلەپ قويۇپ ئۇخلاپ ياتقۇدەك. شەھەر ياپپېشىل ئورمانلار بىلەن قاپلانغان، يېشىللىق ئىچىدە ھەر خىل ھايۋانلار ئوتلاپ يۈرگۈدەك. ئۇ بۇنىڭ دىۋىلەرنىڭ ماكانى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ، شۇنداقتىمۇ يول ئوزۇقىغا بىرەر ـ ئىككى كېيىك ئوۋلىۋېلىش ئۇچۇن ئىچكىرىلەپ كىرىپتۇ. ئىنسان ھىدىنى ئالغان دىۋىلەر بىر- دىنلا ئويغىنىپ ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىپتۇ. ئۇ دىۋىلەر بىلەن كۈن پاتقۇچە ئېلىشىپتۇ. ئاخىر ئاھپەلەك ھەممە دىۋىنى ئۆلتۈ- رۈپ، جەسەتلىرىنى سۇيى قۇرۇغان بىر قۇدۇققا تاشلاپتۇ. دەل شۇ چاغدا ھاۋا گۈلدۈرلەپ، بوران چىقىپ، قۇم ـ شېغىل يېغىشقا، يەر تەۋرەپ، ئالەم ئۇڭ ـ تەتۈر چۆرگىلەشكە باشلاپتۇ. ئاھپەلەك نېمە بولغانلىقىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە، ئاسماندىن بەھەيۋەت بىر دىۋە چۈشۈپ كەپتۇ ـ دە، ئاھپە- لەككە خىتاب قىپتۇ:
— ئەي باتۇر يىگىت، ئەلمىساقتىن بېرى بۇ ماكانغا ئىنسان زاتى ئاياغ بېسىشقا جۈرئەت قىلالمىغانىدى، سەن يۇ- رىكىڭنى قاپتەك قىلىپ كەپسەن ۋە ئالتە قېرىندىشىمنىڭ جې- نىغا زامىن بوپسەن. مۇشۇ گۇناھىڭ ئۇچۇن تېنىڭنى مىڭ پارە قىلىۋەتسەممۇ ئازلىق قىلىدۇ. لېكىن، ئالدى بىلەن نامىشەرىپىڭدىن خەۋەر تاپاي. قايسى پالۋاننىڭ پۇشتىسەن؟ ئېلىڭ نەدە؟

— بۈيۈك ئېلىمنىڭ ئەل ئاتىسى تۇرانىسنىڭ ئوغلى ئاھپەلەكمەن، — دەپتۇ ئاھپەلەك دىۋىلەر باتۇرىغا مەغرۇرانە قاراپ.

— ئادەملەرنىڭ ئادىمى تۇرانىسنىڭ قىلىچى قولۇمدا تۇرۇپتۇ. بۇ قىلىچ بىلەن بىر ئەمەس، مىڭ جىنىڭ بولسىمۇ يەرچىشلىتەلەيمەن. سەن قانداق بولۇپ تۇرانىسنىڭ پۇشتى بولىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ دىۋە. ئاھپەلەك ئۆزىنىڭ راستتىنلا تۇرانىسنىڭ ئوغلى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ دىۋىنى ئىشەندۇرۇپتۇ ۋە سوراپتۇ:

— ئەي دىۋىلەرنىڭ باتۇرى، بۇ قىلىچنى قەيەردىن ئالدىڭ؟ ئەجەبا ئاتامنىڭ قىلىچى بىلەن مېنى ئۆلتۈرمەكچىمۇسەن؟

— مەن بۇ قىلىچنى ئۆكۈزخانىنىڭ ئوردىسىدىن ئوغرىلىۋالغان، — دەپتۇ دىۋە.

— ئۇ راستتىنلا ئاتامنىڭ قىلىچى بولسا، ساڭا تىغ تەگلىمەي ئەل بولىمەن. ئالدى بىلەن قىلىچنى كۆرۈپ باقاي، — دەپتۇ ئاھپەلەك ھىيلە ئىشلىتىپ. دىۋە ئاھپەلەكنى كىچىك كۆرۈپ قىلىچنى بېرىپ، ئۇنىڭ ئاتىسى تۇرانىس ئۈچۈن كۆز يېشى قىلىشىنى كۈتۈپتۇ. ئاھپەلەك قىلىچنى قولىغا ئېلىپ، بىسىدا ئاتىسىنىڭ نامىنى كۆرۈپتۇ - دە:

— بۇ راستتىنلا ئاتامنىڭ ئالماس قىلىچى ئىكەن، — دەپتۇ ئاھپەلەك شادلىنىپ، — بىراق بۇنى ئەمدى ساڭا قايتۇرۇپ بېرەلمەيمەن. بۇ مەن ئۈچۈن ئۆمۈرلۈك تەۋەررۈك. بۇنىڭ بىلەن ئۆكۈزخانىنىڭ جىنىنى ئالىمەن، رەقىبلىرىمنىڭ قېنىنى تۆكىمەن. ساڭا رەھمەتتىن باشقا سۆزۈم يوق، جان كېرەك بولسا، يولۇڭغا ماڭ.

دىۋىنىڭ غەزەپلىرى تېشىپ، بوراندەك ئېتىلىپتۇ. ئۇلار ئىككى ئاش پىشىم ئېلىشىپتۇ. ئاھپەلەك ئېغىر يارىلانسىمۇ،

ئىنسانغا خاس پاراستىگە تايىنىپ دىۋىنى يېڭىپتۇ، ئۇنىمۇ
ھېلىقى سۇسىز قۇدۇققا تاشلاپتۇ. ئاندىن قەلئەدىن چىقىپ،
ئانىسىنى تىلسىم شەھەرگە باشلاپ ئەكىرىپتۇ ۋە دىۋىلەرنىڭ
ھەشەمەتلىك ئوردىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. ئاھپەلەكنىڭ يارىسى
ساقايغۇچە ئۇلار شۇ يەردە بىر مەزگىل تۇرۇش نىيىتىگە
كەپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئاھپەلەك ھەر كۈنى سەھەر ئوۋغا
چىقىپ كېتىپ، كېيىك، جەرەن ئوۋلاپ قايتىپ كېلىدىكەن.
كۈنلەر شۇ تەرزدە ئۆتىۋېرىپتۇ. ئوردا ئەتراپىدىكى ھايۋانلار
بارغانسېرى ئازلاپ قاپتۇ. ئاھپەلەك تېخىمۇ يىراققا بېرىپ
ئوۋ قىلىشقا باشلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاھپەلەك بىر چىقىپ
كەتسە، بەزىدە ئىككى - ئۈچ كۈندە قايتىپ كېلىدىغان بوپتۇ.

بىر كۈنى يالغۇزلۇقتىن زېرىكىپ قالغان ئانا كونا قۇ-
دۇق بېشىدا ئولتۇرۇپ، ئۆز - ئۆزىگە: «يالغۇزلۇق جېنىمدىن
ئۆتتى. ئەگەر ئېرىم تۇرانىس ھايات بولغىنىدا كۆڭلۈم بۇنچە
پەرىشان بولمىغان، ئۆمرۈم بۇنداق مەنىسىز ئۆتمىگەن بولات-
تى. بۇ تەنھالىق ئازابىدىن مېنى كىممۇ قۇتقۇزار؟» دەپ ئاھ
ئۇرۇپتۇ. شۇ ئەسنادا قۇدۇق ئىچىدىن شۇنداق سادا كەپتۇ:

— ئەي ئۇلۇغ تۇرانىسنىڭ ساھىبجامالى، خۇدانىڭ ھەق-
قى - ھۆرمىتى ئۈچۈن ماڭا بىر ياخشىلىق قىلغىن، ئۇنىڭ
بەدىلىگە ھەممە ھاجەتلىرىڭنى راۋا ئەيلەيمەن، جىمىكى
غەملىرىڭنى يوق قىلغايمەن....

ئايال چۆچۈپ قارىسا، دىۋىلەرنىڭ باتۇرى قۇدۇقتا ھال-
سىراپ ياتقۇدەك. ئايالنىڭ ئۇنىڭغا رەھمى كەپتۇ ۋە دىۋىنى
كۆڭلى خالاپتۇ. ئۇنى قۇتۇلدۇرۇپ، ئۆز ھەۋىسىنى بېسىش
نىيىتىگە كېلىپ:

— سېنى قانداق قىلسام، بۇ يەردىن قۇتۇلدۇرۇپ چىد-
قالايمەن؟ — دەپ سوراپتۇ. دىۋە دەپتۇ:

— نىيىتىڭ شۇ بولسا، ئوردىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتكىن، ئۇ يەردە قىرىق بىر ھۇجرىنى كۆرىسەن. قىرىق بىرىنچى ھۇجرىغا كىرسەڭ، بىر دۇلدۇل بار. ئۇنىڭ بوينى ئالتۇن زەنجىر بىلەن باغلانغان. دۇلدۇلنى ئېلىپ چىقىپ، زەنجىرنى ماڭا تاشلاپ بەرسەڭ، ئۇ مېنى قۇتۇلدۇرالايدۇ.

ئايال ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە قىپتۇ. دىۋە ئۆلۈم گىردابىدىن قۇتۇلۇپتۇ. ئۇلار بىر - بىرىگە مېھرىبانلىق كۆرسىتىپتۇ. دىۋە ئاھپەلەك ھەر قېتىم ئوۋدىن قايتقاندا يوشۇرۇنۇۋالىدىغان، ئوۋغا چىقىپ كەتكەندە ئايالنىڭ ھۇجرىسىدا تونەيدىغان بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇزۇن ئۆتمەي ئايالنىڭ بويىدا قاپتۇ. بۇنى ئاھپەلەك زادىلا سەزمەپتۇ.

ئاھپەلەك ئوۋغا چىقىپ كەتكەن بىر كۈنى ئۇنىڭ ئانىسى بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. دىۋە بۇنىڭدىن ھەم چەكسىز سۆيۈنۈپتۇ، ھەم ئاھپەلەكنىڭ بىلىپ قېلىشىدىن قاتتىق ئەنسىرەپ، ئايالدىن بالىنى قانداق قوغداپ قېلىش توغرۇلۇق مەسلىھەت سوراپتۇ.

— بالىمىزنى يولۋاس تېرىسىگە يۆگەپ، ئوغلۇمنىڭ ئۆتەر يولىغا قويۇپ كەلگىن، ئاھپەلەك ئۇنى چوقۇم قايتۇرۇپ ئەكېلىدۇ، — دەپتۇ ئايال. دىۋە ئۇنىڭ دېگىنى بو-

يېچە قىپتۇ. دېگەندەك ئاھپەلەك ئۇۋدىن قايتىپ كېلىۋېتىپ
يول ئۈستىدە ئىنگراپ ياتقان بىر بوۋاقنى ئۇچرىتىپتۇ. بۇنى
خۇدانىڭ بىزگە قىلغان ئىلتىپاتى، دەپ چۈشىنىپ قوينىغا
سېلىپ ئەكەپتۇ ـ دە، ئانىسىغا شۇنداق دەپتۇ:
— ئانا، بۇ نارەسىدىنى تەڭرىمىز سېنىڭ زېرىكىشىڭنى
بېسىش ئۈچۈن پەرىشتىلەردىن ئەۋەتىپتۇ. ئۇنى بېقىۋالايلى ۋە
تەڭرى يولىدا جان پىدا قىلغۇچىغا ئايلاندۇرايلى.
ئانا ھەيران بولغان بولۇپ تەڭرىگە ۋە ئوغلىغا مەدھىيە
ئوقۇغان بوپتۇ، بوۋاقنى باغرىغا بېسىپ سۈت بېرىپتۇ. ئۇ-
نىڭغا «يەرمىش» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. يەرمىش ناھايىتى كۈچ-
تۈڭگۈر چوڭ بولۇپ، ئاكىسى ئاھپەلەكتىن ئەقىل ـ پاراسەت
ۋە ماھارەت ئۆگىنىپتۇ. ئۇ يەتتە ياشقا كىرگەندە ئاكىسى بى-
لەن بىرگە ئوۋغا چىقىپ، كېيىك ـ جەرەن ئوۋلىيالايدىغان
بوپتۇ. تاكى شۇ چاغقىچە ئانىسى ئۆزىنىڭ دىۋە بىلەن بولغان
مۇناسىۋىتى ۋە يەرمىشنىڭ كېلىپ چىقىشىنى ئاھپەلەكتىن
يوشۇرۇپتۇ. بىر كۈنى ئاھپەلەك ئانىسىغا:
— ئانا، كۆرۈپ تۇرۇپسەن، يارلىرىم سەللىمازا ساقاي-
دى، ئوزۇق ـ تۈلۈكنىمۇ يېتەرلىك جۇغلىۋالدۇق. ئەمدى سە-
پەرگە ئاتلىنايلى. ياقا يۇرتلاردا سەرسان بولۇپ يۈرگەن
پالۋانلارنى توپلاپ، ئۆكۈزخاننى جازالاي، ئەلنى دەرد ـ ئەلەم-
دىن ئازاد قىلاي، — دەپتۇ. ئانىسى بۇ گەپنى دىۋىگە يەتكۈ-
زۈپتۇ. دىۋە ھەرقانچە ئويلاپمۇ ئايالنىڭ ئاھپەلەك بىلەن بىل-
لە كېتىشىگە چىدىماپتۇ. ئۇلار ئۇزۇن باش قاتۇرۇشقاندىن
كېيىن، ئانا شۇنداق دەپتۇ:
— بىز بۇ سىرنى مەڭگۈ يوشۇرۇپ قالالمايمىز. ئەڭ ياخ-
شىسى، سەن بېرىپ ئاھپەلەككە ھەممە ئەھۋالنى ئېيتقىن. ئوغ-
لۇمدىن مېنىڭمۇ سەن بىلەن بىرگە تۇرۇپ قېلىشىمغا ئىجازەت

سورغىن. ئۇ بىزنىڭ گۇناھىمىزدىن كەچسە، ئەجەب ئەمەس.

شۇنىڭ بىلەن دىۋە ئاھپەلەكنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ:

— ئەي، باتۇر تۇرانىسنىڭ تەڭداشسىز ئوغلى. [illegible] ئۆلدى دەپ ئويلىغانىدىڭ. بەختىمگە رەھىملىك ئاناڭ جىيەنى قۇتقۇزۇپ قالدى. بىز تۇرمۇش قۇردۇق، بالىلىقمۇ بولدۇق. يەرمىش ئاللانىڭ ساڭا قىلغان شەپقىتى ئەمەس، بەلكى ئاناڭ ئىككىمىزنىڭ ئوغلى. ئۇنى سەندىن يوشۇرغان گۇناھىمىزنى كەچۈرگىن ۋە ئاناڭ ئىككىمىزنىڭ بۇ ماكاندا ئارامخۇدا ياشىشىمىزغا يول قويغىن. يەرمىش بىزگە ھەمراھ بولسۇن، — دەپتۇ.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئاھپەلەكنىڭ بېشىدىن تۇتۇن چىقىپ كېتىپتۇ، ئانىسىنىڭ ئۆزىنى ئالدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئار كەپتۇ، يەرمىشنىڭ كېلىپ چىقىشىنى بىلىپ، غۇرۇرى ئازار يەپتۇ. ئۇ كۆزلىرىگە ياش ئالغان ھالدا ئانىسىنىڭ يېنىغا كىرىپ:

— ئاشۇ بەتبەشىرە دىۋىنى باغرىڭنى يېرىپ چىققان ئوغلۇڭدىن ئەلا كۆرگەن بولساڭ قالغىن. سېنى ئاتام تۇرانىسنىڭ روھى جازالىسۇن، — دەپتۇ ـ دە، ئالماس قىلىچىنى يېنىغا قىستۇرۇپ تىلسىم شەھرىدىن ئايرىلىپتۇ. يەرمىش ئۇۋدىن قايتىپ كېلىپ بولغان ئەھۋاللارنى ئۇقۇپتۇ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قاقشاپ، توسۇشلىرىغا قارىماي ئاھپەلەكنىڭ ئارقىسىدىن ئات سالپتۇ. ئۇ ئاكىسىغا يېتىشىۋالغاندىن كېيىن، باغرى خۇن بولۇپ شۇنداق دەپتۇ:

— ھۆرمەتلىك ئاكا، مەندە نېمە گۇناھ؟ نېمىشقا مېنىمۇ تاشلاپ كەتمەكچى بولدۇڭ؟ نېمىشقا ماڭىمۇ نەپرەت كۆزۈڭ بىلەن قارىدىڭ؟ ساڭا ۋاپا قىلمىغان ئانا ماڭا ۋاپا قىلالاتتىمۇ؟ قۇلۇڭ بولاي، ئۇلىقىڭ بولاي، نېمە دېسەڭ شۇنى قىلاي، مېنىمۇ بىللە ئېلىپ كەت. ھېچبولمىسا، ئارمىنىڭ يولىدا جان

پىدا قىلىشقا ياراپمەن.

ئاھپەلەكنىڭ ئۆنىڭغا رەھمى كەپتۇ ـ دە، ئۇنى باغرىغا بېسىپ پېشانىسىگە سۆيۈپتۇ. ئۇلار بىرلىكتە دۇبلەر ماكانىدىن ئايرىلىپ، يىراق بىر يۇرتقا قاراپ سەپەر قىپتۇ. ئۈچ كۈندىن كېيىن بىر مەملىكەتكە يېتىپ كەپتۇ. بۇ يەردە تۇرالىسنىڭ ئېلىدىن سەرگەردان بولۇپ چىققان پالۋانلار قوشۇن تۈزۈپ، ئۆكۈزخاننى جازالاشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋاتقانىكەن. ئۇلار ئاھپەلەكنىڭ تۇرانىسنىڭ ئوغلى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئۇنى ئۆزلىرىگە باش قىپتۇ.

ئاھپەلەك ئىنىسى يەرمىش بىلەن بىرلىكتە ئۇلارغا جەڭ ماھارىتى ئۆگىتىپتۇ ۋە ئۆكۈزخاننى جازالاشنىڭ تەدبىرلىرىنى تۈزۈپتۇ. بىر كۈنى ئاھپەلەك پالۋانلارنى يىغىپ:

ـــ باشقىلارنىڭ يۇرتى گەرچە بىزنى يەكلىمىگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ يەر بىزگە مەڭگۈلۈك پاناھگاھ بولالمايدۇ. بىز قىساس ئۈچۈن ئۆكۈزخاننى ئۆلتۈرۈپ، نەسلىمىزنىڭ شەنىگە چۈشكەن داغنى يۇيمىغۇچە يېگىنىمىز يېگەن، ئىچكىنىمىز ئىچكەن بولمايدۇ. ئەمدى پۇرسەت يەتتى، ئاتام تۇرانىسنىڭ ئەتىنى ئېلىپ، يۇرتداشلىرىمىزنىڭ كۆز يېشىنى قۇرۇتايلى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن ئۆكۈزخاننىڭ ئوردىسىغا بېرىپ، ئاتامنىڭ خاسىيەتلىك ئارغىمىقىنى قولغا چۈشۈرۈش كېرەك. ئارغىماقنى تارتىۋالمىساق، مىڭ جېنىمىز بولسىمۇ، ئۆكۈزخاننىڭ قېنىنى تۆكەلمەيمىز، جەڭدە پۇخادىن چىقمايمىز. ئارغىماقنى ئۆزۈم ئوغرىلاپ كېلەي، ناۋادا يەتتە كۈنگىچە قايتىپ كېلەلمىسەم، ھۇجۇم قىلىڭلار، ـــ دەپتۇ.

يەرمىش ۋە پالۋانلار ئاھپەلەكنىڭ خەۋپكە ئۈچرىشىدىن ئەنسىرەپ توسقان بولسىمۇ، لېكىن ئۆكۈزخاننىڭ ئوردىسىنى ئۇنىڭدەك پۇختا بىلىدىغانلار بولمىغاچقا نائىلاج يول قويۇپتۇ.

www.uyghurkitap.com

ئاھپەلەك شۇ كۈنى ئەلياتقۇ بىلەن يولغا چىقىپ، ئۈچ كېچە - كۈندۈزدە ئوردىغا كەپتۇ. ئۇ يەم بىلەن ئارغىماق بىلەن ئېغىلغا كىرىپتۇ. ئەسلىدە ئۆكۈزخان شۇ كۈنى چۈشىدە ئاھپەلەكنىڭ كېلىدىغانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، ئەتراپقا قوروۋقچىلارنى قوۋۇپ قويغانىكەن، شۇڭا ئاھپەلەك ئەمدىلا ئارغىماقنى يېتىلەپ ئېشىكتىن چىقىشىغا، لەشكەرلەر ئۇنى تۇتۇۋاپتۇ. ئاھپەلەك ئارماندا ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ:

— ئەي ئاسمان - زېمىننىڭ لەنتىگە قالغان نومۇسسىز، قان قېرىنداشلىرىڭنىڭ قىساسىغا بوغۇلغان ئاسىي، سەن قوياش نۇرىنى ئۆچۈرەلىسەڭمۇ، قىساس يالقۇنىنى ئۆچۈرەلمەيسەن. مېنى ئۆلتۈرەلىسەڭمۇ، ئەلنىڭ ئارمىنىنى ئۆلتۈرەلمەيسەن. بۇلغانغان قېنىڭنى ئۆز قولۇم بىلەن تۆكۈپ، ئاتامنىڭ ئەنتىنى ئالالمىغانلىقىم ئۈچۈن ئارماندىمەن، لېكىن ئىنىم يەرمىش بۇ ئۆچنى ئېلىشقا قادىر. ئۇ سېنى يەتتە ئىقلىمغىچە سازايى قىلىدۇ، ئادەمزات ئەۋلادى ئۈچۈن مەڭگۈلۈك ساۋاق قالدۇرىدۇ. قېنى، قولۇڭدىن كەلگىنىنى قىل، — دەپتۇ. ئۇنىڭ سۆزلىرى ئۆكۈزخاننىڭ يۈرىكىگە سانجىلىپتۇ. ئۇ نومۇسقا چىدىماي ئۇنى ئۈچ كۈنگىچە شەھەر كوچىلىرىدا سازايى قىلىپ، پۇقرالارنى ئۆز غالجىرلىقى بىلەن قورقۇتماقچى بوپتۇ، لېكىن ئاھپەلەك كۆز يېشى قىلماپتۇ، ئاھ ئۇرماپتۇ، باش ئەگمەپتۇ. خالايىق ئۇنىڭ باتۇرلۇقىغا قەلبىدە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ، ئۆكۈزخانغا نەپرەتلىنىپتۇ.

يەتتىنچى كۈنىمۇ ئاھپەلەك قايتىپ كەلمىگەندىن كېيىن، يەرمىشنىڭ لەشكەرلىرى ئۆكۈزخاننىڭ دۆلىتىگە سەلدەك بېسىپ كىرىپتۇ. ئۇلار غادايغان دەرەختىن تارتىپ ئالايغان ھايۋانغىچە يەر چىشلىتىپ مېڭىپتۇ. خەلق ئۇلارنى قوللاپتۇ. ئۆكۈزخاننىڭ لەشكەرلىرىمۇ ئەسلىدىنلا پادىشاھنىڭ

نومۇسسىزلىقىدىن يىرگىنىدىغان بولغاچقا، قانداشلىق مېھرىنى ئەلا بىلىپ يەرمىشكە بويسۇنۇپتۇ ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى بىلەن قوشۇلۇپ ئوردىغا ھۇجۇم قىلىپ كەپتۇ، ئۇلار ئاھپەلەكنى قۇتقۇزۇپتۇ، لېكىن ئۆكۈزخاننى تۇتالماپتۇ. ئۇ تۇرانىسنىڭ دۇلدۇلىغا مىنىپ قاچقانىكەن. يەرمىش ئاھپەلەك بىلەن يۇرتنى قۇتقۇزۇپتۇ. ئەھلى ـ يۇرت شادلىققا چۆمۈپتۇ. لېكىن، ئۆكۈزخان قېچىپ كەتكەچكە، ئاھپەلەككە جەڭ غەلىبىسى، ئەلنىڭ تەنتەنىسى تەسەللى بولالماپتۇ. ئاھپەلەك تولا ھەسرەتلىنىپ ئۇيقۇ ۋە غىزادىن قاپتۇ، رەڭگىرويى كۈنسېرى سولىشىپ، كېچە ـ كۈندۈز قىساس ئىشتىياقىدا جان قىيناپتۇ. ئاكىسىنىڭ ھالى يەرمىشنى قاتتىق ئويغا ساپتۇ. ئۇ ھەر خىل چارىلەر ئۈستىدە ئىزدىنىپتۇ. ئاخىر ئاتىسى ـ دېۋىلەر باتۇرى يادىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن ياردەم تىلىمەكچى بوپتۇ ۋە ئاھپەلەككە بىلدۈرمەي، تىلسىم شەھىرىگە قاراپ يول ئاپتۇ. ئۇ ئاتىسى ۋە ئانىسى بىلەن دىدارلىشىپتۇ. دېۋىلەر باتۇرى ئوغلىنى باغرىغا بېسىپ سۆيۈپتۇ. ئانىسى قار ـ يامغۇر يىغلاپ، ئۇنى قۇچاقلاپتۇ. يەرمىش بولغان ئەھۋاللارنى سۆزلەپ، ئۇنىڭدىن ياردەم سوراپتۇ.

دېۋىلەر باتۇرى ئوغلىنىڭ تەلىپىنى رازىمەنلىك بىلەن قوبۇل قىپتۇ. ئۇزۇن يىل يەرمىشنىڭ دەرد ـ پىراقىدا باغرى خۇن بولغان ئانىمۇ خۇشاللىقتىن ئېرىنى ئۆكۈزخاننى تېزرەك تۇتۇپ كېلىشكە دەۋەت قىپتۇ. دېۋىلەر باتۇرى ئوغلى بىلەن تۇرانىسنىڭ ئېلىدە كۆرۈشۈشكە كېلىشىپ، ئالتۇن زەنجىرلىك دۇلدۇلىنى مىنىپ كۆككە كۆتۈرۈلۈپتۇ. يەرمىش ئانىسى بىلەن خوشلىشىپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇ ئاكىسى بىلەن ئەمدىلا يۈز كۆرۈشۈپ تۇرۇشىغا، ھاۋا گۈلدۈرلەپ، ئالەمنى قارا تۇمان بېسىپتۇ، ئاسماندىن قۇم ـ شېغىل تۆكۈلۈپتۇ. ئاھپەلەك بى-

لەن يەرمىش نىمە ۋەقە بولغانلىقىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە، دد-
ۋىلەر باتۇرى ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدا هازىر بولۇپ:
— ئەلنىڭ دۈشمىنى ئۆكۈزخان سىلەرنىڭ جارايشلارنى
كۆتۈپ تۇرۇپتۇ، — دەپتۇ. ئاھپەلەك بىلەن يەرمىش ئىشتىك-
تىن يا ئوقىدەك ئېتىلىپ چىقىپ قارىسا، ئۆكۈزخان زەنجىر
بىلەن باغلانغان هالدا بېشىنى ساڭگىلىتىپ تۇرغۇدەك. ئاھپە-
لەك دىۋىگە بولغان كونا ئاداۋەتنى ئۇنتۇپ، قىساس لەززىتى-
دىن مەست بولۇپ، ئۇنىڭغا تەشەككۈر بىلدۈرۈپتۇ. ئۇ يەر-
مىشكە پۈتكۈل شەھەر ئەھلىنى يىغىشنى بۇيرۇپتۇ، ئۆزى ئۆ-
كۈزخاننى ئوردا ئالدىغا سۆرەپ چىقىپتۇ. هايال ئۆتمەي پۈتۈن
ئەل ئوردا ئالدىغا جەم بوپتۇ. يەرمىش ئاكىسىدىن ئۆكۈزخاننى
قانداق جازالىغاندا پۇخادىن چىقىدىغانلىقىنى سورىغانىكەن،
ئاھپەلەك خەلقنىڭ رايىغا بېقىشنى بۇيرۇپتۇ.

بەزىلەر، ئالدى بىلەن ئاھپەلەكنىڭ ئىنتىقامىنى ئېلىش
ئۈچۈن ئۇنىڭ تىلىنى كېسىپ تاشلاش كېرەك، دەپتۇ. بەزى-
لەر، ئۇنىڭ جاجىسىنى بۆرىلەر بەرسۇن، دەپتۇ. يەنە بەزىلەر،
ھەممە ئادەم بىردىن تۈكۈرۈپ، ئۇنى تۈكۈرۈك ئىچىدە تۇن-
جۇقتۇرۇپ ئۆلتۈرۈش كېرەك، دەپتۇ. بەزىلەر بولسا، ئۇنىڭ
تېنىنى بىر بۆردا - بىر بۆردىدىن كېسىپ، ئىتقا تاشلاپ
بەرسەك، ئىت - مۈشۈكلىرىمىزمۇ ئاسىيلىق قىلمايدىغان بو-
لىدۇ، دەپتۇ. شۇ چاغدا ئاھپەلەك ئاتىسى تۇرانىسىنىڭ قىلى-
چىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ، ئۆكۈزخاننىڭ يۈزىگە بىرنى تۈكۈ-
رۈپ، ئۇنىڭ تىلىنى كېسىۋاپتۇ - دە، ئىتقا تاشلاپ بېرىپتۇ.
شۇنىڭ بىلەن ھەربىر ئادەم ئۇنىڭ بىر چىشلەمدىن گۆشىنى
شىلىۋېلىپ، ئىتلىرىغا تاشلاپ بېرىپتۇ. ئاھپەلەك ئۆز ئارمى-
نىغا يېتىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن خالايىق بىر - بىرىگە ئاسىي-
لىق قىلمايدىغان بوپتۇ.

ئادەم بىلەن شەيتان

رىۋايەت قىلغۇچىلار شۇنداق رىۋايەت قىلىپتۇلەركى، ۋاقتىكى ئىبلىس (شەيتان) ئاللانىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتقانلىقى ئۈچۈن، ئەرشئەلادىن روھىي زېمىنغا تاشلىنىپتۇ ۋە پېشانىسىگە قەھر - غەزەپ تامغىسى بېسىلىپتۇ. ئۇنىڭ كاساپىتىدىن ئادەم ئەلەيھىسسالاممۇ جەننەتتىن قوغلىنىپ يەر يۈزىگە چۈشۈرۈلۈپتۇ. ئۇل زامانلاردا شەيتان ئەرشتە پەرىشتىلەر، مالائىكىلەر بىلەن كۆرۈشۈپ تۇرار ئىكەن. كۈنلەردىن بىر كۈنى شەيتان ئەرشكە چىقىپتۇ. شەيتان ئەرشنىڭ دەرۋازىسىدا مۇئەككەل مالائىكىلەر بىلەن كۆرۈشۈپ:

— ئەي مالائىكىلەر، پەرىشتىلەر، ھەممىڭلار جەم بولۇڭلار، سۆزۈمگە قۇلاق سېلىڭلار، مەن بۈگۈن بۇ يەرگە رەببىل ئىززەت (ئاللا) كە ئەرز قىلىش ئۈچۈن كەلدىم. مېنىڭ ئاللاغا بىرقانچە سوئالىم بار، سوئالىمغا قۇلاق سېلىڭلار! — دەپتۇ.

پەرىشتىلەر بۇ دەھشەتلىك سۆزنى ئاڭلاپ دەرھال قېچىشىپتۇ. بۇ چاغدا ئىسراپىل ئەلەيھىسسالام بېشىنى سەجدىگە قويغانىكەن.

— ئەي ئىلاھىم، ھەركىمدىن ھېكمەتنى سورىماق راۋامۇ؟ — دەپ ئىلتىجا قىپتۇ ئىسراپىل ئەلەيھىسسالام، —

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

مەن شەيتاننىڭ سوئالىدىن بىزارمەن.

شۇ چاغدا ئاللادىن نىدا كەپتۇ:

— ئەي مەلئۇن، سوئالىڭنى سورا!

شەيتان ئاللانىڭ ئەلچىسى ئىسراپىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدا ئەيمەنمەي تۇرۇپ، ئاللاتائالاغا مۇنداق يەتتە سوئال تاشلاپتۇ:

— بىرىنچى سوئالىم شۇكى، ئى خۇدا، سەن مېنى ياراتتىڭ، بۇ بابتا سەن مېنى مېنىڭ خاھىشىمچە ياراتتىڭمۇ؟ لېكىن، بۇ بابتا ماڭا ئىختىيار يوق. مېنىڭ مەۋجۇت بولمىقىم سېنىڭ ئىختىيارىڭ بىلەن ئىدى. ئەگەر مېنى خالىمىساڭ نېمىشقا ياراتقاندىڭ؟

ئىككىنچى سوئالىم شۇكى، سەن مېنى ئوتتىن ياراتتىڭ، ئادەمنى بولسا تۇپراقتىن ياراتتىڭ. ئوت بىلەن تۇپراق ئوتتۇرىسىدا ھېچبىر نىزا - ئاداۋەت يوق ئىدى. ئادەمنىڭ نېسىۋىسىدە مېنىڭ ھەققىم يوق ئىدى، مېنىڭ ماكانىمدىن ئادەمنىڭ تەمەيى يوق ئىدى. ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا ئاداۋەتمۇ يوق ئىدى. سەن نېمە ئۈچۈن ئارىمىزغا ئاداۋەت پەيدا قىلدىڭ؟

ئۈچىنچى سوئالىم شۇكى، ئادەمگە بېھىشتىن جاي بەردىڭ، مېنى يەر يۈزىگە سەرگەردان قىلدىڭ. مەن بېھىشنىڭ ئىشىكىگە باردىم ۋە ئۇ يەرگە كىرىشنى مەقسەت قىلدىم. بېھىشكە كىرىپ، ئادەمگە ۋەسۋەسە سېلىپ، ئۇنى گۇمران قىلىشنى، ئۇنىمۇ ماڭا ئوخشاش جازاغا ئۇچرىتىشنى قەست قىلدىم. سەن شۇ چاغدا مېنىڭ مەقسەت - مۇددىئايىمنى بىلىپ تۇرۇپ، نېمە ئۈچۈن مېنىڭ بېھىشكە كىرىشىم ئۈچۈن ئىجازەت بەردىڭ؟

تۆتىنچى سوئالىم شۇكى، مەن بېھىشكە كىردىم، لېكىن

ئادەمگە ۋەسۋەسە سالماقچى بولغان سۆزلىرىمنى ئۇنىڭغا ئو-
چۇق ئېيتمىدىم. شۇنداق بولسىمۇ، ئادەم مېنىڭ ياغلىما سۆ-
زۇمگە ئىشەندى. سەن نېمە ئۈچۈن ئادەمنى مېنىڭ مۇددىئايىم
بويىچە غايىبانە سۆزۈمگە ئىشەندۈردۈڭ؟ نېمە ئۈچۈن تەخت ئال-
دىدا بۇغداي دەرىخىنى ئۆندۈردۈڭ؟ بۇلارنى قىلدۇرماسلىق سې-
نىڭ قولۇڭدىن كېلەتتىغۇ؟

بەشىنچى سوئالىم شۇكى، مەن سېنىڭ ئالدىڭغا زامان
تەلەپ قىلىپ باردىم، سەن ماڭا زامان بەردىڭ. ئەگەر سەن
مېنىڭ ئادەم بالىسىغا گۇمراھلىق قىلىشىمنى خالىمىغان
بولساڭ، شۇ چاغدا سەن نېمىشقا مېنى ئۆلتۈرۈپ يوقىلا قى-
لىۋەتمىدىڭ؟ ئەگەر شۇنداق قىلغان بولساڭ، مەنمۇ ئادەم
ئەۋلادىغا ۋەسۋەسە سېلىشتىن مەھرۇم ۋە ئامان قالغان بولار
ئىدىم، ئۇلارنىڭ تاپا - تەنىلىرىدىن خالاس بولار ئىدىم. نې-
مىشقا ماڭا زامان بەردىڭ؟

ئالتىنچى سوئالىم شۇكى، سەن ماڭا تاكى قىيامەت قا-
يىم بولغۇچە ئادەم بالىسىنى گۇناھكار قىلىپ تۇرۇشۇمغا
پۇرسەت بەردىڭ. مەن ئۇلارغا چوڭ - كىچىك گۇناھلارنى سا-
دىر قىلغۇزدۇم. ئەسلىدە ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىدىن ساڭا ھېچ-
قانداق زەرىرى، ئۇلارنىڭ تائەت - ئىبادەتلىرىدىن ساڭا ھېچ-
قانداق پايدىسى يوق ئىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇق نېمە ئۈچۈن
ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى گۇناھى سەۋەبلىك دوزاخقا ياكى ئىبا-
دەتلىرى سەۋەبلىك بېھىشكە كىرىشكە ئەمر قىلماي، بەزىلى-
رىنى بېھىشكە، بەزىلىرىنى دوزاخقا كىرىشكە ئەمر قىلدىڭ؟

يەتتىنچى سوئالىم شۇكى، گۇناھكارلارنىڭ گۇناھىدىن
سېنىڭ ئاستانەڭگە قىلچە زەخمەت يەتمەيدۇ، مۆمىنلەرنىڭ
ئىبادەتلىرىدىنمۇ بىئېھتىياجسەن. ئۇنداق ئىكەن، سەن نېمە
ئۈچۈن يەنە دوزاخنى ياراتتىڭ؟ ئادەملەرنى ئەمر قىلىپ

دوزاخقا كىرگۈزۈپ ئازابلاشتىن مەقسىتىڭ نېمىدۇر؟

شەيتان ئاللادىن سوئاللىرىنى سوراپ بولۇشىغا، ئاللادىن ۋەھيي كەپتۇ:

— ئەي مەلئۇن! سوئالىڭ تۈگىدىمۇ؟ سەن مېنىڭ خۇداۋەندىلىكىمنىڭ ھەقىقىتىنى بىلمەيسەن. مېنىڭ ھېچنېمىگە بىھاجەتلىكىمنى تونۇمايسەن. ھەرقانداق بەندىنىڭ مەن قىلغان ھەرقانداق ئىشنى «نېمىشقا قىلدىڭ؟ خاتا بولدى» دېيىشكە ھەددى يوقتۇر. ھۆكۈم ۋە ئىرادە ماڭىلا خاستۇر. بۇ سوئاللىرىڭ ئۈچۈن ساڭا مىڭ لەنەت!

مانا شۇ سەۋەب بىلەن شەيتان ئاللانىڭ قەھرىگە ئۇچراپ، بېشىغا لەنەت تاشلىرى يېغىپتۇ. ئاللا ئۇنى ئاسمانىدىن يەرگە تاشلاپتۇ، ئۇنىڭ كاللىسىغا گۇمراھلىق، زالالەت ئەلىمىنى سانجىپتۇ. شەيتاندىن سەل بۇرۇنراق ئاللانىڭ غەزىپىگە ئۇچراپ جەننەتتىن چىقىرىلغان «ھەۋۋا» بىلەن «دۇنيا» بۇ ئەھۋاللاردىن خەۋەردار بوپتۇ، شەيتان ئۇچۇن ئىچىنى ئاغرىتىپ ھازا تۇتۇپتۇ، شەيتاننىڭ قېشىغا كېلىپ تەسەللىي بېرىشىپ:

— ئەي خۇدانىڭ قەھر - غەزىپىنى يېگەن، دەردمەنلىك شەربىتى ئىچكەن، پەرىشتىلىك ئۇنۋانى شەيتان دېگەن نامغا ئالماشقان، ئاسماننىڭ تۆرىدىن يەرنىڭ پايىسىگە چۈشكەن، ئادەمنىڭ سەۋەبى بىلەن بۇ ئازارلارغا مۇپتىلا بولغان دوستۇم، كۆڭلۈڭنى زىنھار ئاغرىتمىغىن، بىزلەر ساڭا ھەمدەم بولىمىز. ئادەملەرنى كۆپۈرلۇققا، پىتنە - پاساتلارغا دۇچار قىلايلى، — دېيىشىپتۇ.

شەيتان ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ خۇشال بوپتۇ. ئۇچەيلەن بىر - بىرىگە بەيئەت قىلىشىپ، ئادەم بالىسىنى گۇناھكار قىلىش يولىدا قەسەم ئىچىپتۇ.

www.uyghurkitap.com

— مەن ئادەملەرنى تائەت ـ ئىبادەت قىلماي ئويۇن ـ تاماشا قىلىشقا دالالەت قىلىمەن، — دەپتۇ شەيتان.

— مەن ئادەملەرگە ساھىبجامال قىز سۈرىتىدە كۆرۈنىمەن، مەن ئۇچۇن ئۆزىنى قۇربان قىلىدىغان ھالغا كەلتۈرۈپ، توغرا يولدىن چىقىرىمەن! — دەپتۇ دۇنيا.

— مەن ئەركەكلەرنى ئۆزۈمگە مەھلىيا قىلىپ، گۈزەل ئارزۇلىرىنى يوق قىلىۋېتىمەن، — دەپ ۋەدە بېرىپتۇ ھەۋۋا.

ئۇلارنىڭ مەقسەتلىرى بىر ئورۇندىن، مۇددىئالىرى بىر ماكاندىن چىقىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار: «ئەمدى بىزگە باشچىلىق قىلىدىغان بىر خەلىپە لازىم، بىز بولمىغان چاغلاردا ئورنىمىزغا بۇ خەلىپە تۇرىدىغان بولۇشى كېرەك!» دېگەن قارارغا كەپتۇ. شۇ چاغدا شەيتان بۇنداق دەپتۇ:

— مەن ئۆز ئورنۇمغا كىبىر (تەكەببۇرلۇق) نى خەلىپە قىلىمەن، ئەگەر مەن بولماي قالسام، ئۇ ماڭا ۋەكىل بولسۇن.

— مەن، — دەپتۇ دۇنيا، — ھېرىسنى ئۆزۈمگە ۋەكىل قىلىمەن. مەن يوق چاغدا ئادەملەرنى ھېرىس ئۆزىگە مەپتۇن

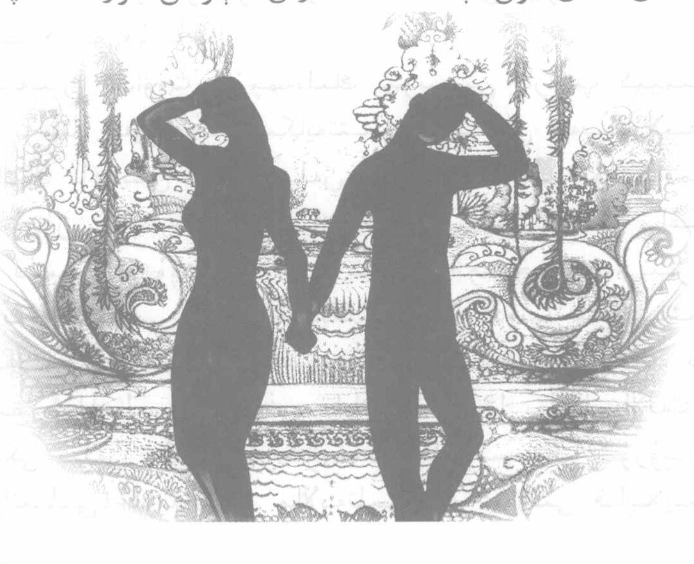

www.uyghurkitap.com

قىلىپ تۇردۇ.

— مەن ھەسەتخورلۇقنى ئۆز ئورنۇمغا خەلىپە قىلىمەن، — دەپتۇ ھەۋۋا، — مەن بولمىغاندا ئادەملەر ھەسەتخورلۇق ئازا-بىدىن ھالاك بولۇشىدۇ.

— بەخت - سائادەتكە، نازۇنېمەتلەرگە ئېرىشىپمۇ يەنە شۈكۈر قىلمايدىغان تەمەخورلار مېنىڭ لەشكەرلىرىمدۇر، — دەپتۇ شەيتان.

— راھەت - پاراغەت قوغلاشقۇچى راھەتپەرەسلەر مېنىڭ لەشكەرلىرىم بولىدۇ، — دەپتۇ ھەۋۋا.

— تىلى شېكەر، ئىچى زەھەر، كۆندۈزى ئىنسان، كېچىدىسى جىن، تەخسىكەشلەر مېنىڭ لەشكەرلىرىم، — دەپتۇ دۇنيا.

— مەن ئۆيقۇ - غەپلەت تۇغىنى كۆتۈرىمەن، — دەپتۇ شەيتان.

— مەن مەئىشەت تۇغىنى كۆتۈرىمەن، — دەپتۇ ھەۋۋا.

— مەن نەپسانىيەتچىلەرنىڭ تۇغىنى كۆتۈرىمەن. نەپسى - بالاغا گىرىپتار بولغۇچىلارنىڭ ھەممىسى بىزگە ئەگىشىدۇ، — دەپتۇ دۇنيا.

شەيتان ئاداۋەت، ئۆچمەنلىك تېرىسىنى تارتىپ كىيىپتۇ. دۇنيا بولسا، غەيۋەت - شىكايەتتىن دۇمباق تەييارلاپتۇ. ھەۋۋانىڭ ناغرىسى پىتنە بىلەن جۇدادىن ياسىلىپتۇ. ھەممىدىن بۇرۇن شەيتان دۈشمەنلىك تايىقى بىلەن ئاداۋەت ناغرىسىغا قاتتىق ئۇرۇپتۇ، شەك - شۈبھە، گۇمانخورلۇق، نىزا - ئاداۋەت، پىتنە - پاسات جاھانغا تولۇپتۇ. دۇنيا ھېرىسىنىڭ چوكىسىنى رىغبەتنىڭ دۇمبىقىغا ئۇرۇپتۇ، تەمەگەرلىك، بېخىللىق ئىللەتلىرى ئالەمنى قاپلاپتۇ. ھەۋۋا بولسا زالالەتنىڭ كالتىكى بىلەن ھاۋايى - ھەۋەسنىڭ ناغرىسىغا ئۇرۇپتۇ، شەھۋانىيلىق، كۆنداشلىق مالامەتلىرى يەر يۈزىنى قاپلاپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار تۈغ - ئەلەملىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، لاۋۇ لەشكەرلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ، ناغرا - كاناي، داقا - دۇمباقلىرىنى ياڭرىتىپ سەھرايى باتىندە توپلىشىپ، بەندەئى مۆمىنلەرنىڭ ۋىلايىتىگە ھۇجۇم قوزغاش قەستىگە چۈشۈپتۇ.

ئەلقىسسە، بۇ چاغدا ئادىمىي مۆمىنلەر پاك دىللىرىنى پادشاھ قىلىپ تىكلەپ، ئەقىل - پاراسەتلىرىنى ۋەزىر قىلىپ، ئىمان تۇغىنى ئېگىز قاداپ، مەرىپەتنى سىپاھ، مەدەنىيەتنى زۇلپىقار ئەيلەپ، ئىلمۇ ھېكمەت لەشكەرلىرىنىڭ سېپىنى راست قىلىپ، جەننەتۇل مەئۋانىڭ پۇتمەس - تۈگىمەس راھەت - پاراغەتلىرىگە يەتمەك مۇددىئاسىنى دىلىغا پۈكۈپ، شىجائەت تۇلپارلىرىغا مىنىپ، جۈرئەت قامچىلىرىنى قولىغا ئېلىشىپتۇ، شەيتان قوشۇنى تەرەپكە قاراپ ئات سېلىشىپتۇ. مۆمىن قوشۇنىدىكى سەردارلاردىن ئىنساپ بەگ، ۋاپا خېنىم، شەپقەت چوڭ، مېھرى بۇۋى، قانائەت بەگ، خەير - ئېھسان بەگ، شاپائەت بەگ، ساخاۋەت بەگ، سەۋرى گۈل، تاقەت خېنىم، دوستانە پالۋان، غازات باتۇر، شېھىت يىگىتۋېشىلەر شۇنداق باھادىرلىق كۆرسىتىپتۇكى، ئالەم بىنا بولغاندىن بۇيان تېخى مۇنداق شىددەتلىك جەڭ بولغان ئەمەس ئىكەن. ئەھلى ئىلىملەر قوشۇنىدىن ھەربىر قىلىچ كۆتۈرگەن مۆمىنلەر ھەربىر ھەرىكىتىگە «ئاللا ئۆزۈڭ نۇسرەت ئاتا قىلغايسەن» دېگەننى يار قىلىشىپتۇ. ئۇزاق سوقۇشۇشتىن كېيىن ئاللا مۆمىنلەرگە غەلىبە ئاتا قىپتۇ، زەپەر تونىنى ھەربىر سىپاھ، بەگلەرگە كىيدۈرۈپتۇ. ئاللانىڭ مەدەت لەشكەرلىرى شەيتاننىڭ پىتنە - پاساتلىرىنى تارمار قىپتۇ. ۋۇجۇد شەھرى ئىمان چىراغلىرى بىلەن يورۇپتۇ. بۇ جەڭدىن كېيىن ئادىمىي مۆمىنلەر تېخىمۇ كۈچكە تولۇپ، شەيتان مەلئۇننىڭ ھىيلە - مىكىرلىرىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇشقا ئىرادە باغلىشىپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

سېھىرلەنگەن شەھەر

قەدىمكى زاماندا بىر تاغلىق شەھەر بولغانىكەن. ئۇ شەھەرنىڭ ئەتراپىنى ئاسمانغا تاقىشىپ تۇرغان ئېگىز تاغلار ئوراپ تۇرغاچقا، ئۇچار قۇشلارمۇ خالىغانچە شەھەرگە ئۇچۇپ كىرەلمەيدىكەن. پەقەت شەھەرنىڭ شىمالىي تەرىپىدە بىرلا چوڭ دەرۋازا بار ئىكەن، شەھەرگە ئاشۇ دەرۋازا ئارقىلىق كىرىپ - چىققىلى بولىدىكەن. ئۇ شەھەر پادىشاھى ئۆز ئېلىگە ھېرىسمەن، خەلقىگە كۆيۈمچان ئىكەن، شۇڭا يۇرت پاراۋان، خەلق خۇشال - خۇرام تۇرمۇش كەچۈرىدىكەن. لېكىن، پادىشاھ يۇرتنى ياۋدىن خالىي قىلىش ئۈچۈن: «شەھەرگە كىرىش بار، چىقىش يوق» دەپ ھۆكۈم قىلىپ، دەرۋازىنى ناھايىتى چىڭ ساقلايدىكەن، ساقلىغاندىمۇ ئادەمگە ئىشەنمەي، بىر قارا دىۋىنى دەرۋازىنى ساقلاشقا قويغانىكەن.

يۇرت پاراۋان، خەلق شادىمان ئۆتكەچكە، خەلق ئۆزىنىڭ ئاشۇ تۇرمۇشىغا مۇيەسسەر بولغانلىقىنى پادىشاھنىڭ ياخشىلىقىدىن دەپ قاراپ، ئۆز مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن، ئۇنىڭ ھەرقانداق ئەمرىنى بەجا كەلتۈرۈپ، پادىشاھنىڭ توققۇزىنى تەل قىلغانىكەن. پادىشاھنىڭ قولىنى سۇنسا ئايىغا يەتكۈچىلىكى بار ئىكەن. لېكىن، ئۆز تەختىگە ۋارىسلىق قىلغۇدەك بىرەر پەرزەنتى بولمىغاچقا، دائىم پەرزەنت دەردىدە

كۆپ ھەسرەت چېكىدىكەن، دائىم پەرزەنتلىك بولۇشنىڭ ئاما-
لىنى ئويلايدىكەن. ئاخىر كاللىسىغا بىر ئوي كەپتۇ ـ دە،
ئۆز ئويىنى ۋەزىرگە ئېيتىش ئۈچۈن ئۇنى ئالدىغا چاقىرىپ:
— ئەي ۋەزىرئەزەم، ئۆزۈڭگە ئايان، مېنىڭ پەرزەنتىم
يوق، مەن بۇ توغرىدا كۆپ باش قاتۇردۇم، ئاخىر ياقا يۇرتتىن
ئانىسى تېخى ئەمچەك سالمىغان بىر جۈپ پەرزەنت ئېلىپ
كېلىپ بېقىش قارارىغا كەلدىم. سەنچە قانداق؟ — دەپتۇ. پا-
دىشاھنىڭ سايىسىدە كۈن ئېلىپ، قورساق بېقىپ كېلىۋاتقان
ۋەزىر قىلچە ئويلانماي، پادىشاھنىڭ بۇ ئويىنىڭ راستتىنلا
دانا ئوي بولغانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. ئۇلار ئىككىسى مەسلىھەت-
نى پىششۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ يېقىن ئادەمدىن بەش كىشىنى
ئالدىغا چاقىرىپ، بۇ ئىشنى ئۇلارغا تاپشۇرۇپ:
— بۇ ئىش شۇنداق مەخپىي بولسۇنكى، سىلەردىن باشقا
ئىنسۇ جىن بىلمىسۇن. سىلەر ئېلىپ كېلىدىغان بالا ئانى-
سىدىن يېڭى تۇغۇلغان، تېخى ئاغزىغا ئەمچەك سېلىنمىغان،
بىرى ئوغۇل، بىرى قىز بولۇشى شەرت. بالىلارنى تاپقاندىن
كېيىن ساق ـ سالامەت ئالدىمغا ئېلىپ كەلسەڭلار، سىلەر
رازى بولغۇدەك ئىنئام بېرىمەن، — دەپتۇ. ئۇلار، پادىشاھقا
خىزمەت قىلىش پۇرسىتى كەلدى دېيىشىپ، ھەممە شەرتلەر-
گە شەرتسىز ماقۇل بوپتۇ.
پادىشاھ ئۇلارنى ياخشى ئاتلارغا مىندۈرۈپ يولغا سالپتۇ.
ئۇلار پادىشاھ بىلەن خوشلىشىپ، كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ
ئاخىر بىر چوڭ شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ، شەھەرنىڭ ئاۋات
سارىيىغا ئورۇنلىشىپ، ئۆز ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن
پۇرسەت كۈتۈپ، شەھەرنىڭ كوچىلىرىنى، مەھەللىلىرىنى ئاي-
لىنىپ يۈرۈپتۇ. ئارىدىن خېلى ئۆتكەندە، بىر كۈنى ئۇلار
ھەشەمەتلىك بىر ھويلىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ يەڭ-

گىشكە ئاز كۈنى قالغان بىر ئايالنى كۆرۈپتۇ ھەم ئىككىسى شۇ ئايالنىڭ بالىسىنى ئوغرىلاش ئۈچۈن پۈرسەت كۈتۈپ يۈ- رۈپتۇ. قالغانلىرى شۇ مەھەللىنى ئارىلاپ، يەنە يەكشۈش ئۈ- چۈن كۈنلا قالغان بىر ئايالنى ئۈچرىتىپتۇ ھەم ئىككىسى شۇ يەردە قېلىپ، بىرىنى تەييارلىقنى پۈتتۈرۈپ تۇرۇشقا بۇي- رۇۋېتىپ، ئۆزلىرى پۈرسەتنى قولدىن بەرمەسلىك ئۈچۈن شۇ ھويلىلاردىن يىراق كەتمەي تۇرۇپتۇ. ئاخىر ۋاقىت ـ قەرەل توشۇپ، بىرىنچى ھويلىدىكى ئايال ئوغۇل تۇغۇپتۇ. ئۇلار قاراپ تۇرۇپ، كىندىكى كېسىلىپ بالا زاكىلانغاندىن كېيىن، زورلۇق بىلەن ئۆيگە باستۇرۇپ كىرىپ:

— بالىنى بىزگە بېرىڭلار، باقىمىز، — دەپتۇ، لېكىن ئانا ئۆز باغرىنى يېرىپ چىققان پەرزەنتىدىن قانداق كەچ- سۇن؟! ئۇ قىلچىمۇ رازى بولماپتۇ. ئەمما، ئۇلار ئانىنىڭ داد ـ پەريادى، يىغا ـ زارىغا پەرۋا قىلماي بالىنى ئېلىپ قېچىپتۇ...

ئىككىنچى ھويلىدىكى ئايال قوشكېزەك تۇغۇپتۇ. ئۇلار ئۇ ئايالنىڭ قىزىنىمۇ زورلۇق بىلەن تارتىۋېلىپ ئېلىپ قې- چىپتۇ. بالىلارنىڭ ئاتا ـ ئانىسى قان يىغلاپ قاپتۇ...

پادىشاھنىڭ ئادەملىرى بالىلارنى قولغا چۈشۈرگەندىن كېيىن ھېچ نەرسىگە قارىماي شامالدەك تېز مېڭىپ، پادىشاھ- قا بالىلارنى ساق ـ سالامەت تاپشۇرۇپتۇ. پادىشاھ بالىلارغا قارىغۇدەك بولسا، بۇ بىر جۈپ پەرزەنتنىڭ بىرى ئوغۇل، بى- رى قىز ئىكەن. پادىشاھ بۇنىڭدىن چەكسىز خۇشال بولۇپ، بالىنى ئېلىپ كەلگەنلەرگە خەزىنىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ قو- يۇپتۇ. شۇ خۇشاللىقىدا بالىلارغا مېھرىنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن، ۋەزىرلىرىگە دەرھال ياخشى ئىنىكئانا تېپىشنى بۇيرۇپتۇ. ۋە- زىرلەر كېچىكمەي پادىشاھنىڭ كۆڭلىدىكىدەك ئىنىكئانىدىن ئىككىنى تېپىپ كەپتۇ. پادىشاھ بالىلارنى ئىنىكئانىلارغا تاپ-

شۇرۇپ بېرىپ:

— بۈگۈندىن باشلاپ مېنىڭ بىر جۈپ سۆيۈملۈك پەر-زەنتىم بار. لېكىن، كىمكى بالىلارنىڭ سىرىنى ئاشكارىلاپ قويىدىكەن، ئۆز كاللىسىنى يەردە كۆرىدۇ، — دەپ تاپىلاپتۇ. بۇ سىرنى بىلىدىغانلارنىڭ ھەممىسى ئاشكارىلاپ قويۇشتىن ھەزەر ئەيلەيدىغانلىقىنى بىلدۇرۇشۇپ، پادىشاھنىڭ پەرزەنتلى-رىنى مۇبارەكلەپتۇ.

ئىنىكئانىلار بالىلارنى بېقىشقا باشلاپتۇ. بالىلارمۇ كۈن-سېرى ئانىلارنىڭ سۈتى، ئەجرىگە لايىق ساغلام چوڭ بولۇشقا باشلاپتۇ. پادىشاھمۇ كۈندە بىر نۆۋەت بالىلارنىڭ يېنىغا كې-رىپ ئۆز مېھرىنى يەتكۈزۈپ تۇرۇپتۇ، لېكىن بالا مېھرىگە قانماپتۇ. ئارىدىن يەتتە يىل ئۆتۈپتۇ. بالىلار ئوقۇش يېشىغا توشقاندا، پادىشاھ ۋەزىرلىرىنى چاقىرىپ:

— بالىلار ئوقۇش يېشىغا توشتى، مەن ئۇلارنى يارامىلىق ئادەم قىلىشنى ئارمان قىلىمەن، سىلەرچە قانداق قىلىش كېرەك؟ — دەپ مەسلىھەت سوراپتۇ. ۋەزىرلەر كۆپ تالاش-تارتىشتىن كېيىن:

— پادىشاھنىڭ پەرزەنتلىرىنى پادىشاھنىڭ كۆڭلىدىكى-دەك ئادەم قىلىش ئۈچۈن ئىلىم-ھېكمەتتە، ھۈنەردە، ئە-لەمدە كامالەتكە يەتكەن ئۇستازلارغا تەربىيىلەشكە بېرىش كې-رەك، — دېيىشىپتۇ. پادىشاھ بۇ مەسلىھەتنى ئورۇنلۇق تېپىپ:

— ھازىردىن باشلاپ بالىلارغا مېنىڭ تەلىپىم بويىچە تە-لىم بېرەلىگۈدەك ئۇستازلارنى تېپىڭلار، — دەپ ئەمر قىپتۇ. ۋەزىرلەر پۈتۈن شەھەرنى ئارىلاپ چىقىپ، پادىشاھنىڭ كۆڭ-لىدىكىدەك ئىككى ئۇستازنى تېپىپ كېلىپ، بالىلارنى ئۇلارغا تاپشۇرۇپتۇ.

بالىلار ئۇستازلىرىنىڭ كۆڭۈل قويۇپ تەربىيىلىشى، قات-

تىق تەلەپ قويۇشى بىلەن ئىلىمدە، ئەلەمدە يېتىلىشكە باشلاپتۇ. بالىلار يېشىنىڭ چوڭىيىشى، ئەقلىنىڭ ئۆسۈشى بىلەن، پادىشاھنىڭ كۈتكىنىدەك ھېچ نەرسىدىن قورقماس باتۇر چەۋەنداز بوپتۇ، بىلىمدە كامالەتكە يېتىپ، ئون بەش ياشقا كىرگەندە ئۇستازلىرىنىڭ ئۇلارغا ئۆگەتكۈدەك بىر نەرسىسى قالماپتۇ. پادىشاھ ئۆز پەرزەنتلىرىگە سىڭدۈرگەن ئەجرىنىڭ بىكارغا كەتمىگەنلىكىنى كۆرۈپ مەمنۇن بولۇپ، ئۆز ۋەدىسى بويىچە بالىلارنىڭ ئۇستازلىرىغا نۇرغۇن مال ـ دۇنيا ئىنئام بېرىپ، ئوردىدىن ئورۇن كۆرسىتىپ بېرىپتۇ.

بالىلار بالاغەتكە يېتىپ، ئۆز ئىشىنى مۇستەقىل قىلالايدىغان بولغاندا، پادىشاھ ئىنىكئانىلارغا نۇرغۇن مال ـ دۇنيا بېرىپ ئۆز ئۆيىگە يولغا سېلىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ يىگىت بىلەن قىز پادىشاھنىڭ ھوزۇرىدا بەھوزۇر تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ. بۇ جەرياندا قىز يىگىتنى ئۆز ئاكام، يىگىت قىزنى ئۆز سىڭلىم دەپ يۈرۈپتۇ. ئۇلار بىر ئادەمنىڭ بالىلىرىدەك بىر ـ بىرىگە ناھايىتى ئامراق ئىكەن، بىر ـ بىرىدىن ئايرىلىپ قالسا، خاتىرجەم تاماقمۇ يېمەيدىكەن، ئۇلار ئەنە شۇنداق ئامراقلىق ئىچىدە كۈنلەرنى ئۆتكۈزۈپتۇ. يىگىت:

— ئەي سىڭلىم، بىز ھازىر چوڭ بولدۇق، بىزنى بېقىپ چوڭ قىلغان ئىنىكئانىلىرىمىزنى يوقلاپ كېلەيلى، چۈنكى ئۇلار بىزنى كىچىكىمىزدىن بېقىپ چوڭ قىلدى ئەمەسمۇ، سىزنىڭچە قانداق؟ — دەپ مەسلىھەت سېلىپتۇ. قىز بۇ تەكلىپكە قوشۇلۇپتۇ ھەم:

— لېكىن، بىزنىڭ بارغىنىمىزنى ئاتىمىز بىلمەسلىكى كېرەك. بارغاندا قۇرۇق بارماي، بىر نەرسە ئالغاچ بېرىپ دەردىگە يېتەيلى، — دەپ، كەچ كىرىشنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ.

كەچ كىرىپ، گۇگۇم چۈشۈپ، كۆز باغلانغان پەيتتە

ئۇلار ئىككىسى خۇشال ھالدا يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار خېلى ئۇ-زۇن يول يۈرۈپ، دەسلەپ ئوغۇلنى باققان موماينىڭ كەپىسى ئالدىغا كەپتۇ. موماي ئۇلارنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلىپ ئالدىغا چىقىپ قارشى ئاپتۇ، كۆرۈشۈپ ئامان - ئېسەنلىك سوراش-قاندىن كېيىن، موماي ئۇلارنى كەپىگە باشلاپتۇ. ئۇلارمۇ مو-ماينىڭ كەينىدىن كەپىگە كىرىپتۇ. موماي ئۇلارنىڭ ئۆز ئال-دىدا تىزلىنىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، خۇشاللىقىدىن تە-شەككۇر ئېيتىپتۇ ۋە:

— ئەي باللىرىم، سىلەر مېنىڭ ھايات مېۋىلىرىم بو-لىسىلەر، مەن شۇنداق ئاددىي بىر ئايال بولساممۇ، مېنى يوقلاپ كەپسىلەر، رەھمەت، — دەپتۇ. لېكىن، موماي شۇ سۆزنى قىلىۋېتىپ، ئېغىر دەردكە مۇپتىلا بولغان ئادەمدەك ئۇھ تارتىپتۇيۇ، يەنە باللارغا قاراپ پىسسىڭگىدە كۈلۈپ قو-يۇپ، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا داستىخان سالپتۇ. مو-ماي داستىخاننى ئۆز ماجالىنىڭ يېتىشىچە تولدۇرۇپتۇ. يىگىت بىلەن قىز داستىخان ئاددىي بولسىمۇ، مول داستىخاندىن ئە-تىۋار بىلىپ كۆڭۈللۈك يېقىشىپتۇ. ئۇلار تاماقلىنىپ بولۇپ، ئۆز سوۋغاتلىرىنى موماينىڭ ئالدىغا قويۇپ:

— ئانا، بىز كېتەيلى، سىزنى بۈنىڭدىن كېيىن داۋاملىق يوقلاپ تۇرىمىز. كېتىش ئالدىدا بىر سوئال سوراي، جاۋاب بېرىشتىن باش تارتمىسىڭىز، — دەپتۇ يىگىت.

— قېنى، سوراڭ، بالام، جاۋاب بېرىشكە قۇربىم يەتسىلا جاۋاب بېرىمەن، — دەپتۇ موماي.

— ئابايا سىز بىزنى ئۆيگە تەكلىپ قىلغاندا كۈلدىڭىز، كېيىن ئاھ ئۇردىڭىز، بۇ نېمە سەۋەبتىن؟ — دەپ سوراپتۇ يىگىت. موماي باللارنىڭ ئۆز كۆڭلىدىكىنى سېزىپ قال-غانلىقىدىن، ئەگەر ئويلىغانلىرى ئاشكارىلىنىپ قالسا،

بىشىغا بىرەر بالا كېلىشتىن ئەنسىرەپ راست گەپ قىلىشقا پېتىنالماي:

— كۈلۈشۈمدىكى سەۋەب، سىلەرنى كۆرۈپ خۇشال بولى-دۇم. ئۇھ تارتىشىمنىڭ سەۋەبى بولسا، مەن سىلەر بىلەن داۋاملىق بىرگە بولالماي ئايرىلىپ كېتىدىغانلىقىمغا ئېچىنىپ ھەسرەتلەندىم، — دەپ يالغان سۆزلەپتۇ. يىگىت بۇ جاۋابقا قايىل بولماي:

— ئانا، ئەگەر شۇ سىرنى ئېيتىپ بەرمىسىڭىز زادى كەتمەيمەن، ئۇ توغرۇلۇق سىزنىڭ بېشىڭىزغا ھەرقانداق ئىش كەلسە مەن تەييار، — دېگىنىچە يېلىنىپ تۇرۇۋاپتۇ. موماي:

— ئەي باللىرىم، مەن بىر قېرى، ئاجىز ئايالمەن، مې-نى بۇنداق تەڭلىككە سالماڭلار، سىلەرنى بېقىپ چوڭ قىل-غاننىڭ ئىززەت - ھۆرمىتى ئۈچۈن بولسىمۇ، بۇ ئىشنى مې-نىڭدىن سورىماڭلار، — دېسىمۇ يىگىت زادى ئۇنىماپتۇ. ئاخىر موماي ئامال قىلالماي، سىرنى ئاشكارىلاشقا مەجبۇر بولۇپ:

— باللىرىم، سىلەر مېنى يامان يەردىن قىستىدىڭلار. سىلەر ھازىر ناھايىتى چىرايلىق، تەڭدىشىڭلار يوق ئۆسۈپ يېتىلدىڭلار، ھۆسن - جامالىڭلار ھەممىنى مەپتۇن قىلىدۇ، لېكىن مەن بۇ سىرنى ئاشكارىلىسام، سىلەر بۇ دۇنيادا مۇراد - مەقسىتىڭلارغا يېتەلمەيسىلەر. ئەسلىي ئىش مۇنداق، — دەپ، مو-ماي باللارنىڭ بۇ تاغلىق شەھەرگە كېلىپ قېلىشى، پادىشاھنىڭ باللارنىڭ ئۆز ئەسلىنى بىلىۋالماسلىقى ئۈچۈن قىلغان - ئەت-كەنلىرىنى تەپسىلىي سۆزلەپ كېلىپ، — سىلەر پادىشاھنىڭ ئۆز باللىرى ئەمەس، لېكىن تېگى - تەكتىڭلارنى مەنمۇ بىل-مەيمەن، بەلكىم باشقا بىر يۇرتتىن ئوغرىلاپ كېلىنگەن بو-لۇشۇڭلار مۇمكىن، قىسقىسى، گەپ شۇ. مەن سىلەردىن يەنە بىر قېتىم ئۆتۈنەي، ئۆزۈڭلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلىپ

www.uyghurkitap.com

قالغانلىقىڭلارنى ھېچ كىشىگە بىلدۈرمەڭلار، ئەگەر ئۇنداق بولمايدىكەن، سىلەرمۇ، مەنمۇ ئامان قالمايمىز، — دەپ ئۇلارغا ئامان - ئېسەنلىك، بەخت تىلەپ سۆزىنى تۈگىتىپ ئۇلارنى ئۈزىتىپ قويۇپتۇ...

يىگىت بىلەن قىز قىزنى باققان ئىنىكئانىنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. ئۇ موماىمۇ يىگىتنىڭ ئىنىكئانىسىغا ئوخشاش، بىر كۆلۈپ، بىر ئۇھ تارتىپ، ئۇن چىقارماي جىم ئولتۇرۇپتۇ. قىز بىلەن يىگىت يېلىنىپ ئۆز سۆزلىرىدە چىڭ تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، يىگىتنىڭ ئىنىكئانىسى سۆزلەپ بەرگەن ئەھۋاللارنى بىرمۇبىر سۆزلەپ بېرىپتۇ...

يىگىت بىلەن قىز ئىككى مومىنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئوخشاشلىقىدىن ئۇلارنىڭ راست سۆزلىگەنلىكىگە ئىشىنىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئەسلىنى بىلىپ، قەلبىگە ئىشق ئوتى تۇتىشىپ، بىر - بىرىگە بېقىشىپ تويماپتۇ. ئۇلارنىڭ قەلبىگە تۇيۇقسىز تۇتاشقان ئىشق ئوتى كۈندىن - كۈنگە ئۇلغىيىپ، كۈندۈزى بىر - بىرىنى كۆرمىسە چىدىمايدىغان، كېچىلىرى تۈننى تاڭغا ئۇيقۇسىز ئۇلايدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويۇپتۇ. ئۇلارنىڭ ئويلايدىغىنى، پىكىر - خىيالى تاغلىق شەھەردىن قۇتۇلۇپ چىقىپ، باشقا يۇرتلارغا بېرىپ ۋىسال تېپىش ئىكەن. ئۇلارنىڭ مېھىر - مۇھەببىتى كۈندىن - كۈنگە ئۇلغىيىپ، بىر كۈنى يىگىت:

— ئەي سۆيۈملۈك مەلىكەم، مېنىڭ سىزگە بولغان ھېرىسلىقىم تولىمۇ ئېشىپ كېتىۋاتىدۇ، تاقىتىم قالمىدى، — دەپ، قىزغا مۇھەببەت ئىزھار قىپتۇ. قىز يىگىتنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ تۇرۇپ يىغلاپ، ئۆز قەلبىنى ئىزھار قىپتۇ...

كۈندىن - كۈنگە ئۇلغىيىۋاتقان ئىشق ئوتى ئۇلارنى ئاخىر بىرەر چارە - ئامال تېپىپ بۇ يۇرتتىن چىقىپ كېتىش

www.uyghurkitap.com

قارارىغا كەلتۈرۈپتۇ. ئاخىر ئۇلار ئىككىسى: «بىز بۇ شەھەردە تۇرىۋەرسەك، بىزنى بىر پادىشاھنىڭ باللىرى دەپ بىلىپ، بىر - بىرىمىزدىن ئايرىپ، بىر - بىرىمىز بىلەن ھەرگىز كۆرۈشەلمەس ھالەتكە كەلتۈرۈپ داغدا قالدۇرىدۇ. شۇنداق تەقدىرگە دۇچ كەلمەسلىكىمىز ئۈچۈن، بىزنى بېقىپ چوڭ قىلغان ئانىلىرىمىزنىڭ مەسلىھەتىنى ئالايلى» دەپ مەسلىھەتلىشىپ، پادىشاھقا تۇيدۇرماي ناھايىتى كۆپ سوۋغا - سالام ئېلىپ ئىنىكئانىلىرىنىڭ ئالدىغا قاراپ مېڭىپتۇ...

يىگىتنىڭ ئىنىكئانىسى ئۇلارنى ناھايىتى خۇشال - خۇرام كۈتۈپتۇ. موماي ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان بۇ بىر جۈپ غۇنچىنى كۆرۈپ مەمنۇن بولۇپ، دىلى سۆيۈنگىنىدىن نېمە قىلارىنى بىلمەي قاپتۇ. يىگىت بىلەن قىز مومايىنىڭ تەييارلىغان تائاملىرىنى ئىشتىھا بىلەن يەپ، مومايىنى رازى قىپتۇ. موماي ئۇلاردىن رازى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرگەندىن كېيىن يىگىت ئورنىدىن تۇرۇپ، ئېگىلىپ تەزىم قىلىپ:

— ئەي قىممەتلىك، مېھرىبان ئانا، بىز سىزدىن بىر ئىشنى سورىغىلى كەلدۇق. بىز سىز ئېيتىپ بەرگەن سىرنى بىلگەندىن كېيىن دىلىمىزغا ئوت تۇتىشىپ، يۈرىكىمىز چوغ بولدى، ئەمدى چىدىغۇچىلىكىمىز قالمىدى، بۇ يۈرتتىن چىقىپ كېتىشنى ئويلاپ ھېچ ئامالىنى تاپالمىدۇق. ئاخىر يەنىلا سىزنى مۇشكۈلىمىزنى ئاسان قىلار، دەپ كەلدۇق. ياردەم قىلغاندىكىن ئاخىرغىچە ياردەم قىلىڭ، دەرۋازىدىن چىقىپ كېتىش ئامالى بارمۇ، يوق؟ — دەپ مومايغا يالۋۇرۇپتۇ. مومايى يىگىتنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىپ:

— باللىرىم، سىلەر ئەمدىلا ئۆسۈپ يېتىلدىڭلار، مەن سىلەرنى مۇراد - مەقسىتىڭلارغا يەتكۈزۈپ قويۇپ ئالەمدىن ئۆتسەم ئارمىنىم قالمايدۇ. باللىرىم، مېنىڭ ئېيتقانلىرىمنى

ئېسىڭلاردا چىڭ تۇتۇڭلار: بۇ شەھەردىن سىرتقا چىقىشنىڭ بىردىنبىر يولى شىمالىي تەرەپتىكى دەرۋازا، بىراق دەرۋازىنى بىر قارا دىۋە ساقلايدۇ، بۇ دىۋە ھېچقانداق نەرسىگە رەھىم قىلمايدۇ، ھەتتا چىۋىننىمۇ ئۆتكۈزمەيدۇ. بۇ دىۋە تۈنىنىڭ ئىككىنچى يېرىمىغا بارغاندا راسا ئۇخلايدۇ، بېشىنى ئاتلاپ ئۆتۈپ كەتسىمۇ تۇيمايدۇ. بىر ئاش پىشىم ياتىدۇ ــ دە، يەنە قوپۇپ دەرۋازىنى كۆزدىن كەچۈرىدۇ. ئەگەر بىرەرنەرسە ئۆتۈپ كەتكەننى سەزسە، شامالدىن تېز يۈگۈرىدىغان بىر دۇلدۇلى بار، شۇنى مىنىپ قاچقۇچىنى كەينىدىن قوغلاپ بېرىپ، قولىدىكى بىر سىلكىسە قىرىق گەز ئۇزىرايدىغان خىسلەتلىك قىلىچ بىلەن چېپىپ تاشلايدۇ ياكى بولمىسا پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىدۇ. نېمە بولسۇن، دەرۋازىدىن چىققۇچىنىڭ بەربىر كاللىسى كېتىدۇ. ئەمما، باللىرىم، تەلىيىڭلار ئوڭدىن كەلسە ئەجەب ئەمەس. سىلەر بۈگۈندىن باشلاپ، پادىشاھنىڭ ئۆزىدىن باشقا ئادەم مىنىپ باقمىغان بىر ئارغىمىقى بار، شۇنى مىنىپ، چاپتۇرۇشنى مەشىق قىلىڭلار. بۇ مەشىقىڭلار ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، قىلىچ چېپىشنى مەشىق قىلىڭلار. ئات مىنىش، قىلىچ چېپىشنى بىر ئاي مەشىق قىلىڭلار. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھنىڭ ھەر ئاينىڭ ئوتتۇزىنچى كۈنى پۈتۈن ئوردا ئەركانلىرىنى، ياساۋۇل ــ خىزمەتچىلىرىنى بىر كېچە زىياپەت قىلىپ كۈتۈۋالىدىغان پەيت كېلىدۇ. ئولتۇرۇش راسا قىزىپ، ئەۋجىگە چىققان پەيت دىۋىنىڭ راسا قاتتىق ئۇخلايدىغان ۋاقتى. سىلەر بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، پادىشاھنىڭ قىلىچى بىلەن دۇلدۇلىنى ئېلىپ، ھېچ نەرسىگە قارىماي دەرۋازىدىن چىقىپ كېتىڭلار. دىۋىنىڭ قولىدىن ئامان قۇتۇلۇپ چىقساڭلارمۇ زادى بىخۇدلۇق قىلماڭلار. سىلەر دەرۋازىدىن چىقىپ ئىككى كۈن يول يۈرۈپ، ئۈچىنچى

كۆنى چىڭقىچۆش مەزگىلى راسا چاڭقىغان ۋاقىتتا، بىر بۇلاق بويىدا بىر تۈپ چىنار بار ھاۋالىق جايغا يېتىپ بارسىلەر، ئۇ يەرنى ھاۋالىق، ياخشى جاي ئىكەن، دەپ چۈشكۈن تىلـ ـماڭلار، ئۇ يەر خەتەرلىك، — دەپ پۈتۈن ئەھۋالنى چۈشەنـ ـدۈرۈپ، ئۇلارغا ئامان ـ ئېسەنلىك، بەخت تىلەپ دۇئا بېرىپ يولغا ساپتۇ...

يىگىت بىلەن قىز موماي بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن قىزنىڭ ئىنىكئانىسىنىڭ ئۆيىگە بېرىپتۇ، ئۇمۇ ئوخشاشلا يول كۆرسىتىپتۇ. يىگىت بىلەن قىز ئۇنىڭ بىلەنمۇ خوشـ ـلىشىپ، ئوردىغا كەپتۇ. ئۇلار ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ، ئىنىكئاـ ـنىلىرىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە، پادىشاھتىن دۇلدۇلنى سوراپ ئېلىپ ئون بەش كۈن چاپتۇرۇپ مەشىق قىپتۇ. ئون بەش كۈندىن كېيىن پادىشاھنىڭ قىلىچىنى سورىۋېلىپ، چەۋەندازـ ـلىقنى ئون بەش كۈن مەشىق قىلىپ مومايىنىڭ دېگەن مۆھـ ـلىتىنى توشقۇزۇپتۇ. دېگەندەك، كۆتكەن پۇرسەت يېتىپ كەپـ ـتۇ. ئۇلار پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، ئىككىسى دۇلدۇلغا مىنىپ، ئۇخلاۋاتقان دېۋىنىڭ بېشىدىن ئاتلاپ ئۆتۈپ دەرۋاـ ـزىدىن چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇلار كەينىگە قارىماي ئۇچقاندەك چېپىپتۇ.

دېۋە ئويقۇسىدىن ئويغىنىپ قارىغۇدەك بولسا، ئۆزى قىدـ ـلىپ قويغان بەلگىلەر بۇزۇلغانىكەن. بۇنىڭدىن ئۇ دەرۋازىدىن بىرەرىنىڭ سىرتقا چىقىپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ سەپرايى ئۆرلەپ، دەرغەزەپ بىلەن:

— خەپ، توختاپ تۇرۇش، مەن قوغلاپ يېتىپ كاللاڭلارـ ـنى تېنىڭلاردىن جۇدا قىلمىسام، — دەپ دۇلدۇلغا مىنىپ يىگىت بىلەن قىزنى قوغلاپتۇ. ئاردىن ئۇچ ئاش پىشىم ئۆتـ ـكەندە ئۇچ كۈنلۈك يولنى بېسىپ، ئالدىدا قۇيۇندەك تېز كېـ

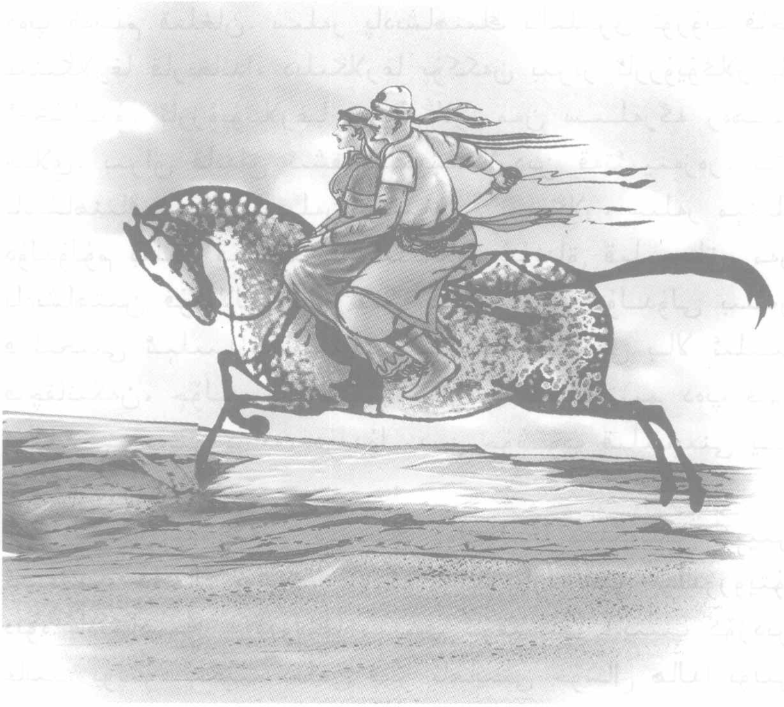

تىۋاتقان يىگىت بىلەن قىزنىڭ قارىسىنى كۆرۈپتۇ. دىۋە يەنە
بىرئاز مېڭىپلا قېچىپ كېتىۋاتقانلارنىڭ پادىشاھنىڭ قىزىنى
كەيىنگە مىنگەشتۈرۈپ كېتىۋاتقان پادىشاھنىڭ ئوغلى ئىكەنـ
لىكىنى تونۇپ:

— ئەي يىگىت، توختا ! — دەپ ۋارقىراپتۇ، يىگىت
توختىماپتۇ. دىۋە يەنە ۋارقىراپتۇ، يىگىت تېخىمۇ تېز سۈرئەت
بىلەن يولىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ. دىۋە ئۇلارنىڭ قېچىشىدا بىر
سىر بار دەپ ئويلاپ، ئۇلارغا رەھمى كېلىپ قىلىچنى شىلـ
تىماي، دۈلدۈلىنى چاپتۇرغىنىچە ئالدىغا ئۆتۈپ توسۇپ:

— ئەي باتۇر باللار، نەگە قاچىسىلەر؟ نېمە ئۈچۈن
توختا دېسەم توختىمايسىلەر؟ مەن ئادەمگە رەھىم قىلمايمەن

دەپ قەسەم قىلغان. سىلەر پادىشاھنىڭ بالىلىرى تۇرۇپ قاچ-قىنىڭلارغا قارىغاندا، دىلىڭلارغا پۈككەن بىرەر ئارزۇيۇڭلار بار ئوخشايدۇ، ئارزۇيۇڭلارغا يېتىڭلار، مەن سىلەرگە ياردەم قىلاي، بىراق قانداق ئىشقا مېڭىشىڭلاردىن قەتئىينەزەر باشقا پادىشاھنىڭ دۈلدۈلى بىلەن قىلىچىنى بېرىڭلار، سىلەر مېنىڭ دۈلدۈلۈم بىلەن قىلىچىمنى ئېلىڭلار. شۇنداق قىلمىساق، مەن پادىشاھتىن قۇتۇلالمايمەن. مەن پادىشاھنىڭ دۈلدۈلى بىلەن قىلىچىنى ئېلىپ بېرىپ، بۇ نەرسىنى ئىككى بالا ئېلىپ قاچقانىكەن، چۆلدە يېتىشىپ بېرىپ چانىۋەتتىم دەپ قۇتۇلاي، — دەپتۇ - دە، دۈلدۈلدىن چۈشۈپ قىلىچىنى يىگىتكە بېرىپتۇ.

يىگىت بىلەن قىز دىۋىنىڭ دۈلدۈلىغا مىنگەندىن كېيىن ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، دىۋىگە مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. دىۋە پادىشاھنىڭ دۈلدۈلىغا مىنىپ ئارقىسىغا قايتىپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ. يىگىت بىلەن قىز ناھايىتى خۇشال ھالدا يولنى داۋام ئېتىپتۇ. ئۇلارنىڭ خۇشاللىقى دىۋىنىڭ خىسلەتلىك قىلىچى بىلەن ئۇنىڭ شامالدىن تېز يۈگۈرىدىغان دۈلدۈلىغا ئىگە بولغانلىقىدىن ئىكەن. شۇڭا، ئۇلار كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ، ئۈچىنچى كۈنى چىڭقىچۈش بولغان چاغدا موماي ئېيتقان بۇلاق بويىغا يېتىپ كېلىپ، ئۆزلىرىدە ھارغىنلىق ھېس قىلىپ، مومايىنىڭ سۆزىنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويۇپتۇ. قىز ئۇسساپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىپ:

— ئەي قەدىرلىك شاھزادەم، بۇ يەر ھاۋالىق، ياخشى يەر ئىكەن، ھاردۇق ئېلىپ، سالقىنداپ، چاڭقىغىنىمىزنى بېسىپ ئاندىن يولىمىزنى داۋام ئەتمەيمىزمۇ؟ — دەپتۇ. يىگىت بۇ تەكلىپكە قوشۇلۇپتۇ. ئۇ دۈلدۈلدىن چۈشۈپ مەلىكىنى يەر-گە ئېلىپ قويۇپ، دۈلدۈلنى چىنار شېخىغا باغلاپ قويۇشقا

تۇتۇش قىپتۇ. مەلىكە بۇلاق بويىغا بېرىپ قولىنى سۇغا ئۇزاتقانىكەن، شۇ هامان بۇلاق تېگىدىن بىرنەرسە كۆتۈرۈلۈپ چىقىپ قىزنىڭ پېشانىسىگە تەگكەندەك تۇيۇلۇپتۇ. قىز شۇنداق قاتتىق ئېچىنىشلىق ۋارقىراپ تاشلاپتۇ، يىگىت بۇ ئاۋازدىن چۆچۈپ كېتىپ قىلىچىنى كۆتۈرگىنىچە بۇلاق بويى- غا كەلسە، قىز پېشانىسى يېرىلغان هالدا سۇنايلىنىپ ياتقان- كەن. يىگىت بۇنى كۆرۈپ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلمەكچى بولۇپ قىزنى چاقىرغانىكەن، لېكىن هېچقانداق جاۋاب ئالال- ماي، ئۇنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپتۇ، تومۇرىنىڭ ئاللىقاچان توخ- تاپ، نەپسىنىڭ ئۈزۈلۈپ قالغانلىقىنى بىلىپ:

— ئاھ، مېنىڭ سۆيۈملۈك مەلىكەم، سىزگە نېمە بول- دى؟ قانداق ياۋۇز سىزنىڭ جېنىڭىزغا زىيانكەشلىك قىلدى؟ — دەپ داد - پەرياد، نالە قىلىپ، سىرنى بىلىش ئۈچۈن يېقىن ئەتراپنى ئاختۇرغان بولسىمۇ، لېكىن هېچ نەرسىنىڭ شەپى- سىنى ئالالماپتۇ. يەنە كۆڭلى بۇزۇلۇپ، قىزنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۆز هالىتىدە ياتقانلىقىنى كۆرۈپ، هېچ ئامالىنى قىلالماپتۇ، ئاخىر دۇلدۇلىغا مىنىپ ئەتراپنى بىر كۈنلۈك يولغىچە چارلاپ، قىزغا زىيانكەشلىك قىلغان نەرسىنى تاپالماي يەنە قىزنىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىپ، قىزنىڭ دەردىدە يىغلاپتۇ، قاقشاپتۇ، لېكىن هېچ نەرسە ئەسلىگە كەلمەپتۇ. بۇ هال ئۇ- لۇغ ئارزۇ - ئىستەك بىلەن ئۆزىگە ئەركىن ماكان ئىزدەپ كېتىۋاتقان يىگىتكە قاتتىق ئەلەم بولۇپ، پۈتۈن جاهان ماتەم تونى كىيگەندەك كۆزىگە قاراڭغۇ كۆرۈنۈپتۇ. يىگىت قىز ئۈ- چۈن ئۈچ كۈن ماتەم تۇتۇپتۇ، تۆتىنچى كۈنى تاغلىق شەھەردىن قانداق چىققان بولسا، قىزنى شۇ پېتى دەپنە قىلىپ قويۇپ:

— ئاھ مەلىكەم، سىزنى بۇ هالدا كۆرۈشكە چىدىغۇچى- لىكىم قالمىدى، خەير، ئۆلۈم بىزنى ئايرىدى، مەن بۇ سىرنى

www.uyghurkitap.com

يەشمەي قويمايمەن، — دەپ قان يىغلىغىنىچە جانانى ئۆلگەن خوشلىشىپ دۆلدۆلىغا مىنىپتۇ، لېكىن نەگە بېرىپ، نەدە توختايدىغانلىقىنىمۇ بىلمىگەن ھالدا ئالغا قاراپ مېڭىۋېرىپتۇ.

بىرقانچە كۈن يول يۈرۈپ بىر شەھەرگە يېتىپ بېرىپتۇ. شەھەر ئاۋات، بازار قايناق ئىكەن. ئۇ غەشلىك كۆڭلىنى ئەمىن تاپتۇرۇپ، ئۆزىگە تەسەللى بېرىش ئۈچۈن بازار ئارىلاپ يۈرسە، ئالدىدىن ئۆز مەلىكىسىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشاش بىر قىز چىقىپ كەپتۇ. يىگىت ئۇ قىزنى كۆرۈپ خۇرسەن بولغان ھالدا قىزنىڭ ئالدىغا مېڭىپتۇ. لېكىن، قىز يىگىتكە قىلچە پەرۋا قىلماي يانداپ ئۆتۈپ كېتىپتۇ. يىگىت قىزنىڭ كەينىگە كىرىپ ماڭغانىكەن، ئۇ ھەشەمەتلىك كاتتا بىر ھويلىغا كىرىپ كېتىپتۇ. يىگىت بىر ھازا قاراپ تۇرۇپ، ئەمەس دېسەم، قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشاش، شۇ دېسەم، ماڭا پەرۋامۇ قىلمىدى. بۇ قىز زادى كىم؟ ئەي پەرۋەردىگار، بۇ قانداق سىر؟ دېگەنلەرنى ئويلاپ، غەم ـ قايغۇ ئىچىدە يۈزمىڭ نادامەت چېكىپ شەھەردىن چىقىپ كېتىپتۇ. ئۆز مەھبۇبىدىن ئايرىلىپ غەم ۋە خىيال دېڭىزىغا غەرق بولغان يىگىت ئۆزىنىڭ قانداق ماڭغان، قايان ماڭغانلىقىنى پەرق ئەتمەي، ئۆز يولىنى داۋاملاشتۇرۇپ يەنە بىر شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ.

بۇ شەھەرنىڭ كوچىلىرى كۆركەم، قەسىرلىرى ھەيۋەتلىك ئىكەن. ئۇ كوچا ئارىلاپ خېلى ماڭغان بولسىمۇ، لېكىن بىرەرمۇ ئادەم ئۇچرىماپتۇ. بۇنىڭدىن ئەجەبلىنىپ ئىشىكلەرگە قارىغانىكەن، ئىشىكلەرنىڭ ھەممىسى قۇلۇپلانغان، چاڭ ـ توزان باسقانىكەن. سەپسېلىپ قاراپ، شەھەرگە ئادەم ئايىغى باسمىغىنىغا خېلى ۋاقىتلار بولغانلىقىنى پەملەپ، بۇنىڭ تېگىدە نېمە سىر بارلىقىنى بىلەلمەي: «خەير، بۇمۇ بىر سىر بولدى، ئەمدى بۇ يەردىنمۇ چىقىپ كېتەي» دەپ، شەھەر

دەرۋازىسىغا كەلسە، دەرۋازا ئوچۇق ئىكەن، ئۇ دۇلدۇلنى چاپتۇرغىنىچە دەرۋازىدىن كەچ پېشىن بىلەن چىقىپ كېتىپتۇ.

ئۇ شەھەردىن چىقىپ بىر قەبرىستانلىقتىن ئۆتكەندە، ئالدىغا غول توغرا كەپتۇ. ئۇ غولنىڭ باش - ئاخىرىنى كۆ- رەلمەي، ئات يولى بىلەن غول ئىچىگە چۈشۈپتۇ. غولنىڭ ئوتتۇرىسىغا يېتىپ بارغاندا، دەھشەتلىك بوران كېلىپ ئۇنى ماڭدۇرماي قويۇپتۇ. ئۇ خېلى تىركىشىپ باققان بولسىمۇ، بىرەر قەدەممۇ ئىلگىرىلىيەلمەپتۇ. ئامالسىز غولدىن قايتىپ چىقىپتۇ. غولنىڭ ئۈستىگە چىقسا ھېچ نەرسە يوق، جاھان تىپتىنچ ئىكەن. ئۇ بوران توختاپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ، قايتا غولغا چۈشكەنىكەن، بوران ئىلگىرىكىدىنمۇ كۈچىيىپ ئۇنى كۆز ئاچقۇزماي قويۇپتۇ. ئۇ يەنە قايتىپ چىقىپتۇ. يەنە تىپتىنچ، بوراندىن ئەسەرمۇ يوق ئىكەن. ئۇ يەنە غولغا چۈ- شۈپتۇ، لېكىن بۇ نۆۋەت مىڭ تەسلىكتە جېنىنى قۇتۇلدۇرۇپ قايتىپ چىقىپتۇ. شۇنداق ئۈچ نۆۋەت چۈشۈپ غولدىن ئۆ- تۈشكە ئىنتىلگەن بولسىمۇ، لېكىن ھېچبىر يول يۈرەلمەي ئا- خىر: «بۇمۇ بىر سىر بولدى» دەپ كۆڭلىگە پۈكۈپ قويۇپ، ئا- دەمسىز قۇرۇق شەھەرگە قايتىپ كەپتۇ.

شەھەر دەرۋازىسىدىن كىرىپ، بىر دەرۋازا تۈۋىدە يا تى- رىك، يا ئۆلۈككە تەۋە ئەمەس، چاچلىرى ئۆسۈپ پاخپىيىپ كەتكەن، ساقىلى يەرگە سۆرىلىپ تۇرغان بىر بوۋاينى تامغا يۆلەنگىنىچە كۆزلىرى كەينىگە تارتىشىپ ئولتۇرغان ھالەتتە كۆرۈپ: «خۇداغا شۈكۈر، ئادەم بار ئىكەن» دەپ خۇشال بولۇپ، ئاتتىن چۈشۈپ سالام بېرىپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭ سالىمىنى قوبۇل قىلىپ، ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ئەي ئوغلۇم، قەيەردىن كېلىۋاتىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— مەن بىر يولۇچى ئىدىم، كەچ قېلىپ يولدا بورانغا دۇچ

كەلدىم، ئىلاجسىز بۇ شەھەرگە پاناھ ئىزدەپ كەلدىم، ماڭا بىر كېچە قونالغۇ بەرسىڭىز، — دەپ ئۆز ئەھۋالىنى چۈشەندۈرۈپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭ ئۇستۇۋېشىغا بىر قۇر قاراپ چىقىپ:

— مەن سېنى ئۆيۈمدە قوندۇرۇپ قېلىپ ياخشى مېھمان قىلاي، لېكىن مېنىڭ بىر شەرتىم بار، شۇنى ئورۇندىشىڭ كېرەك، — دەپتۇ.

يىگىت رازى بولۇپ بوۋاينىڭ كەينىدىن ئۇنىڭ ھويلىسىغا كىرىپ، دۇلدۇلىنى ئوقۇرغا باغلاپ قويۇپ، بوۋاينىڭ ئۆيىگە كىرىپتۇ. ئۆينىڭ ئىچى پاك ـ پاكىز تازىلانغان، ھەممە نەرسە ئۆز جايىدا سەرەمجان، ئۆينىڭ تۆرىگە ئېگىز بىر كارىۋات قويۇلغانىكەن. بوۋاي ئۇنى ئۆيىگە باشلاپ كىرىپ كارىمۇ بولماي، گەپ ـ سۆزمۇ قىلماي كارىۋاتقا چىقىپ يېتىپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي خورەك تارتىپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. يىگىت يول يۈرۈپ ھارغان بولسىمۇ، ئۇ كۆرگەن غەلىتە ئىشلار كۆز ئالدىغا كېلىۋېلىپ ئۇيقۇسىنى قاچۇرۇپتۇ. ئۇنىڭغا بۇ تۈن مەڭگۈ قاراڭغۇلۇققا ھۆكۈم قىلىنغاندەك تۇيۇلۇپ، بىئارام بوپتۇ. ئاخىر توخۇ چىللاپتۇ. يىگىت سەھەر يولغا چىقىشنى ئويلاپ:

— ئەي بوۋا، قوپۇڭ، مەن سەھەر يولغا چىقىمەن، شەرتىڭىزنى قويۇڭ، — دەپ چاقىرىپتۇ. بوۋاي ياستۇقتىن بېشىنى كۆتۈرمەيلا:

— ئوغلۇم، ئالدىرىما، تېخى ئەتىگەن، بىرئاز ۋاقتى بار، — دەپ يېتىۋېرىپتۇ. يىگىت تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈشكە باشلاپتۇ. ئارىدىن ئىككى ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ، بوۋاي ئورنىدىن تۇرماپتۇ. ئاخىر يىگىت چىدىماي سىرتقا چىقىپ چاشگاھ ۋاقتى بولغانلىقىنى كۆرۈپ، دۇلدۇلنى توقۇپ قوياي دەپ، يەنە بوۋاي ئورنىدىن تۇرمىدى، كېتەي دېسەم بۇ بوۋاي تولىمۇ قېرى ئىكەن، ھاجىتىدىن چىقمىسام بولماس، دەپ

ئويلاپ ئالدىراپ كىرىپ:

— ئەي بوۋا، كونىمۇ بىر يەرگە باردى، ئورنىڭىزدىن تۇ-رۇپ شەرتىڭىزنى قويۇڭ، مېنىڭ ئىشىم ئالدىراش ئىدى، — دەپ يالۋۇرۇپ چاقىرىپتۇ. بوۋاي بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭغا ئىلگىرى كۆرمىگەندەك قاراپ:

— توختاپ تۇر، ئوغلۇم، هازىرلا بارىمىز، — دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، بوۋاي كونا تازا چىڭقىچۇش بولغان ۋاقىتتا ئۆز ئەھۋالىغا ماس كەلمەيدىغان چاققانلىق بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆي ئىچىنى ئۇيان - بۇيان قىلىپ يىغىشتۇرغاندىن كېيىن:

— يۈر، ئوغلۇم، مەن بىلەن ماڭ، — دەپ كەينىگە سېلىپ مېڭىپتۇ. بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن شۇنداق چوڭ بىر دەرۋازا كۆرۈنۈپتۇ، دەرۋازىغا ئادەمدەك چوڭلۇقتا بىر قۇلۇپ سېلىنغا-نىكەن. بوۋاي بىردىنلا توختاپ:

— ئوغلۇم، توختا، ئەنە ئاۋۇ يوغان قۇلۇپ سېلىنغان دەرۋازىنى كۆردۈڭمۇ؟ مەن بېرىپ شۇ قۇلۇپنى ئېچىپ ئىچى-گە كىرىمەن، سەن سىرتتا قالىسەن. مەن ئىچىگە كىرىپ ئاچقۇچنى ساڭا بېرىمەن. سەن ئاچقۇچنى ئېلىپ، دەرۋازىنى قۇلۇپلاپ قويۇپ، ئاچقۇچنى ئۆيۈمگە ئەكىرىپ قويۇپ كەتسەڭ بولىدۇ. ئوغلۇم، شۇنداق قىلساڭ مەن سەندىن ئۇ دۇنيا، بۇ دۇنيا رازى. لېكىن، ئوغلۇم، مەن ساڭا ياخشىلىق قىلدىم، سەنمۇ ماڭا ياخشىلىق قىلساڭ، مەن دەرۋازىنىڭ ئىچىگە كىرگەندە سەن ئى-چىگە قارىما، قارىساڭ پەقەتلا بولمايدۇ. قانداق، ئوغلۇم، قارام-سەن، قارىمامسەن؟ — دەپتۇ. يىگىت قارىمايدىغانلىقىنى بىلدۈ-رۈپتۇ. بوۋاي خاتىرجەم بولالماي، يەنە:

— ئوغلۇم، ياخشىلىققا ياخشىلىق قىلامسەن ياكى دەرۋازى-نىڭ ئىچىگە قارامسەن؟ — دەپ قايتىلاپ سوراپتۇ. بوۋاي قايتا -

قايتا تاپىلغانچە يىگىتتە بۇ يەردە نېمە سىرى بارلىقىنى بىلىپ بېقىش ئىستىكى ئۇلغىيىپتۇ. شۇنداقتىمۇ ئۇ خىيالىنى چاندۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن، ئاغزىدىلا:

— پەقەت قارىمايمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن بوۋاي قولىغا ئادەم بىلىكىدەك ئاچقۇچنى ئېلىپ، ئۇنى ئەگەشتۇرۇپ دەرۋازا تۈۋىگە بېرىپ، قۇلۇپنى ئېچىپ، ئىشىكنى ئۆزى پاتقۇدەك قىيا ئېچىپ ئىچىگە كىرمەكچى بولغاندا، يىگىت كۆزىنىڭ قۇيرۇقى بىلەن دەرۋازىنىڭ ئىچىگە قاراپ، جەينەكنىڭ ئۇستىلا بار شۇنداق يوغان بىر قولنىڭ بىر پولات زەنجىرنى تۇتۇپ تۇرغانلىقىنى، بۇ زەنجىرنىڭ پۈتۈن شەھەرنى ئوراپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قاپتۇ. بوۋاي ئىچىگە كىرىپ دەرۋازىنى تاقاپ ئاچقۇچنى يىگىتكە بېرىپتۇ. يىگىت دەرۋازىنى قۇلۇپلاپ كەينىگە قايرىلىپ ماڭغانىكەن، دەرۋازا ئىچىدىن شۇنداق دەھشەتلىك، ئېچىنىشلىق ئاۋاز چىقىپ يىگىتنى چۆچۈتۈۋېتىپتۇ. ئۇ ئاۋازنى ئاڭلاپلا كەينىگە قارىغانىكەن، دەرۋازا ئۆرۈلۈپ، ئىمارەتلەر ۋەيران بولغان، بوۋاي ئۆلۈك ياتقان. يىگىت كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا يۈز بەرگەن بۇ ئىشتىن ئەجەبلىنىپ بوۋايغا يېقىن بېرىپ قارىسا، بوۋاي ئاغزىدا بىر تال چوكىدەك ياغاچنى قاتتىق چىشلىگىنىچە ياتقانىكەن. يىگىت بۇ ھالغا ھەيران بولۇپ: «سۇبھانالىلا، بۇ قانداق سىر؟» دەپ بىرھازا تۇرۇپ كېتىپ، ھەممە كەچۈرمىشلىرىنى ئەسكە ئاپتۇ. ئۇ ھەممە كەچۈرمىشلىرىنى ئەسلەپ بولۇپ: «مەن مەلىكەمدىن ئايرىلغاندىن كېيىن بۇ شەھەرگە كېلىپ، بۇ قېرىنىڭ ئۆيىدە بىر كېچە قونىدۇم، شۇنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن بۇ قېرىنى ئۆيىگە ئاپىرىپ ياخشى يۇيۇپ - تاراپ، كۆمۈپ قويااي» دېگەن ئوي بىلەن بوۋاينى يۈدۈپ ئۆيىگە ئېلىپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭغا شەھەر سىرتىدا ئۇچرىغان

قەبرىستانلىقتىن بىر گۆر ھازىرلاپ، يۇيۇپ ـ تاراپتۇ. كۆمۈش ئالدىدا ئاغزىدىكى ياغاچنى چىقىرىپ مەيدە يانچۇقىغا سېلىۋاپتۇ. ئۇ ھەممە ئىشنى تۈگىتىپ، يولنى داۋام ئېتەي دېسە يەنە كەچ كىرىپ قېلىپ مېڭىش ئىمكانىيىتى قالماي: «نېمىلا بولسۇن، بوۋاينىڭ ئۆيىگە بېرىپ بۈگۈن كېچە چىرىغىنى ياندۇرۇپ، ئەتە ئەتىگەن كېتەي» دەپ شەھەرگە قايتىپ كەپتۇ.

يىگىت بوۋاينىڭ ئۆيىگە كىرىپ، بوۋاينىڭ كارىۋىتىغا چىقىپ يېتىپتۇ، لېكىن ئۇيقۇسى كەلمەپتۇ. ئۇيقۇسى كەلمەي خىيال سۈرۈپ تۈڭلۈككە قاراپ ياتسا، تۈڭلۈكتىن يوغان بىر دېۋىنىڭ ئۈچۈپ كېلىۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپتۇ. قاراپ تۇرسا، ئۇ دېۋە كىچىكلەپ بىر قۇشقاچچىلىك بولۇپ قاپتۇ. يىگىت بۇ ھېكمەتكە ھەيران بولۇپ تۇرسا، قۇشقاچ كېلىپ تۈڭلۈككە قونۇپتۇ، بىرئازدىن كېيىن ئۆيگە كىرىپ يىگىتنىڭ يېنىغا كەپتۇ. يىگىت ئەھۋالنى كۆزىتىپ مىدىرلىماي جىم يېتىپتۇ. قۇشقاچ ئاخىر يىگىتنىڭ پۇتىغا چىقىپتۇ، ئاندىن ئاستا مېڭىپ تىزىغا كەلگەندە، بىر سەكرەپلا يىگىت بوۋاينىڭ ئاغزىدىن ئېلىۋېلىپ مەيدە يانچۇقىغا سېلىۋالغان ياغاچنى چىشلەپ ئېلىپ قېچىپ، تۈڭلۈكتىن چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇ ھەيرانلىقتا نېمە قىلارىنى بىلمەي قاپتۇ. يىگىت ئەتىسى ئەتىگەن ئورنىدىن تۇرۇپ بۇ سىرنىمۇ كۆڭلىگە پۈكۈپ، دۇلدۇلغا مىنىپ بوۋاينى كۆمگەن يەرگە بارسا، بوۋاي يول ئۈستىدە ھېلىقى ياغاچنى يەنە ئاغزىدا چىشلىگەن ھالەتتە ياتقۇدەك. بۇنى كۆرگەن يىگىت ھەيران بولۇپ: «ھوي، بۇ قانداق ئىش؟ بۇ بوۋاينى مەن تۈنۈگۈن كۆمۈپ قويسام بۈگۈن يولدا ياتىدىغۇ» دەپ، دۇلدۇلدىن چۈشۈپ بوۋاينى كۆمۈپ قويغان يەرلىككە بارسا، بوۋاي كۆمۈپ قويغان يەردە يوق ئىكەن. يىگىت ھەرقانچە ئويلىغان بولسىمۇ بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يېتەلمەي، ئاخىر يەنە بوۋاينى ئۆز ئورنىغا ئەكېلىپ ئاغزىدىكى

ياغاچنى ئالماي كۆمۈپ قويۇپ، بوۋاينىڭ ئۆيىدە يەنە بىر كېچە قونۇپ باقاي، يەنە قانداق ئىش يۈز بېرىدىكىن دەپ ئويلاپ بوۋاينىڭ ئۆيىگە بېرىپ قونۇپتۇ، لېكىن بۇ كېچە ھېچقانداق ئىش سادىر بولماي تىپتىنچ ئۆتۈپ كېتىپتۇ.

يىگىت ئەتىسى سەھەر يولغا راۋان بوپتۇ. لېكىن، يىگىتنىڭ كاللىسىدا ناھايىتى نۇرغۇن نەرسىلەر تېپىشماق ھالەتتە قېلىۋېرىپتۇ. بۇ تېپىشماقلار ئىچىدە يېشىلمەي يىگىتنى ھەممىدىن ئازابلايدىغىنى ئۆز ئاشىقى مەلىكىنىڭ ئۆلۈمى ئىكەن. يىگىت ئۆزىنىڭ شۇنداق قورقماس، باتۇر تۇرۇقلۇق گۈزەل نازىنىنغا پاناھ بولالمىغانلىقىغا ۋىجدانى چىدىماي، باغرى كاۋاپ بولىدىكەن. ئۇ ئاشۇ ئازابلىق ئەسلىمىلەر بىلەن بەند بولۇپ، قانچىلىك يول يۈرگىنىنىمۇ سەزمەي بىر شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ.

ئۇ شەھەرگە كىرىپ ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرسە، ھەممىلا يەردە ئادەملەر توپلىشىۋېلىپ بىر — بىرى بىلەن مۇشتلىشىۋاتقانىكەن. دەسلەپتە ئۇ، كىشىلەر بىر — بىرى بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغان چېغى دەپ ئېتىبار قىلماپتۇ، لېكىن نەگىلا بارسا ئاشۇ ئىش بولغاچقا، بۇ ئىش يىگىتنى ئەجەبلەندۇرۇپتۇ — دە، زادى نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلگۈسى كېلىپ، بىر بوۋايدىن:

— ئەي بوۋا، كىشىلەر نېمە ئۈچۈن بىر — بىرىگە رەھىم قىلماي شۇنچە مۇشتلىشىدۇ؟ بۇنىڭدىكى سەۋەب نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭ ئۈستىۋېشىغا قاراپ چىقىپ:

— تەقى — تۇرقۇڭ، گەپ — سۆزۈڭدىن بۇ شەھەرلىك ئەمەس ئوخشايسەن. بۇ يۇرتنىڭ پادىشاھى يەتتە نوچى. بۇ يۇرتنى ئاشۇ مۇشتۇمزورلار سورايدۇ، بىز شۇلارنى يەڭگۈدەك نوچى تاللاۋاتىمىز. ئەمدى تېخى بىرى چىقتى. قانداق، بىر سىناپ كۆرەمسەن؟ — دەپتۇ. يىگىت ئەھۋالنى چۈشىنىپتۇ — دە،

ئويلانمايلا ماقۇللۇق بىلدۈرۈپتۇ. ئۇ دۇلدۇلنى قويۇۋېتىپ
مەيدانغا چۈشۈپتۇ. ئۇ ئىلگىرى ئۆگەنگەن ھۈنەر، كارامەتلىرىنى
ئىشلىتىشكە پۇرسەت چىققانلىقىدىن خۇش بولۇپ، ئانچە كۆ-
چىمەيلا ھەممىنى يېڭىپ چۈشۈپتۇ. تاللانغان باتۇرنىمۇ يې-
ڭىپتۇ. بۇ خەۋەر يەتتە نوچىغا يېتىپتۇ. ئۇلار ئۆزلىرى بىلەن
ئېلىشىدىغان ئادەمنىڭ چىققانلىقىغا ھەيران قېلىپ، ئۇنىڭ
بىلەن ئېلىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشۈپتۇ.

ئەتىسى سەھەردە شەھەر مەركىزىگە چوڭ سورۇن تەييار-
لىنىپتۇ. ئەتراپتىكىلەر يىگىتنىڭ يېڭىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ
تۇرغاندا، يەتتە نوچى ھەيۋە بىلەن مەيدانغا كىرىپ، يىگىتنى
مەنسىتمەي گىدىيىپ تۇرۇپتۇ. ئارىدىن بىرى چىقىپ، ئەتراپ-
تىكىلەرگە:

— بىز شەھەر نوچىلىرى، ئەگەر بىزنى يېڭىدىغان ئادەم
چىقسا، يۇرتنى ئۇڭچە تاشلاپ بېرىمىز، — دەپتۇ. ئەتراپتى-
كىلەر يىگىتكە مەدەت بېرىپتۇ. يىگىت مەيدانغا چۈشكەندىن
كېيىن، نوچىلاردىن بىرى:

— بىر - بىرلەپ چۈشىمىزمۇ ياكى بىرلىشىپ چۈشى-
مىزمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. يىگىت تەمكىنلىك بىلەن:

— ئىختىيار ئۆزۈڭلاردا، مەيدانغا قانداق چۈشۈشنى خالى-
ساڭلار، شۇنداق چۈشسەڭلار بولىدۇ، — دەپتۇ. كەينى - كەينى-
دىن ئۈچ نوچى يەككە - يەككە ھالدا مەيدانغا چۈشۈپ، كۆپ ئې-
لىشمايلا يېڭىلىپ قاپتۇ. قالغانلىرى يەككە - يەككە چۈشۈشكە
جۈرئەت قىلالماي، ئىككىدىن - ئىككىدىن مەيدانغا چۈشۈپ يې-
ڭىلىپ قاپتۇ. يەتتە نوچى يېڭىلىپ قالغانلىقىنى بويىنىغا ئې-
لىپ، ئۆز لەۋزىدە تۇرۇپ يۇرتنى يىگىتكە تاپشۇرۇپتۇ. يىگىت
شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ بۇ يۇرتقا پادىشاھ بولۇپ يۇرتنى ئادىللىق
بىلەن سوراپتۇ، خەلقنى رازى قىپتۇ. لېكىن، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى

بىلەن مەلىكىنىڭ ئىشقىدا ھەممىدىن ۋاز كېچىشكە مەجبۇر بوپتۇ. ئۇ پادىشاھلىق دىگەنلەرگە پىسەنت قىلماي ۋەزىرىنى ئۆز ئور- نىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، مەلىكىنىڭ قەبرىسىنى تاۋاپ قىلىشى- نى ئويلاپتۇ ۋە بۇ ھەقتە ۋەزىرلىرىگە مەسلىھەت ساپتۇ. شۇ كۈنلەردە يەتتە نوچى يەنە شەھەرنى تارتىۋېلىشنى ئويلاپ يۈرگە- نىكەن، ئۇلار بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپتۇ ـ دە، يەتتىسى بىر يەرگە جەم بولۇپ: «ئاغىنىلەر، بىز ئىلگىرى بۇ يۇرتنى سوراپ كەلگەن، ئەمدى بېشىمىزغا بۇ بالا كەلدى. بىز ئۇنى تۆردە ئول- تۇرغۇزۇپ قويۇپ قانداقمۇ بىر ئىش قىلالايمىز؟ ياخشىسى، ئۇنى يىراق سەپەرگە ئېلىپ چىقىپ يولدا جايلىۋېتەيلى» دەپ مەسلى- ھەت قىلىشىپتۇ ۋە بىر كۈنى ئۇنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— ئەي پادىشاھ، بىز يۇرتنى سوراۋاتقان ۋاقىتتا يىراق يۇرتلارغا بېرىپ سودا قىلاتتۇق. بىز بارىدىغان شەھەرلەرنىڭ ئىچىدە ناھايىتى كاتتا بىر شەھەر بار، يولدا خەتەر كۆپ بول- غاچقا، ئەنسىرەپ بارالماي تۇرۇۋاتاتتۇق، ھەمدەمدە بولۇپ بىللە بېرىپ كەلسەك، — دەپتۇ. يىگىت ئويلانمايلا ماقۇل بوپ- تۇ. ئۇلار تەييارلىقنى پۈتكۈزگىچە يىگىت توغرا نىيەتلىك ۋەزىردىن بىرنى ئورنىدا ئولتۇرغۇزۇپ، شاھلىق مۆھرىنى تۇتقۇزۇپ، يەتتە نوچى بىلەن سودىغا بېرىشقا تەييارلىنىپتۇ. نوچىلار تەييارلىقنى پۈتتۈرۈپ، ئوتتۇز باتۇرغا قىلىچ تۇتقۇزۇپ بىرگە ئېلىپ مېڭىپتۇ ھەم يولدا تۇيدۇرماي ئۇجۇقتۇرۇشنى مەسلىھەتلىشىپ يىگىتنى ئالدىدا مېڭىشقا دەۋەت قىلغانىكەن، يىگىت:

— مەن يول بىلمەيمەن، سىلەر باشلاپ مېڭىڭلار، — دەپ ئۇلارنى ئالدىغا سېلىپ مېڭىپتۇ. نوچىلار ئامالسىز ئاتمىش كۈن چۆل ـ جەزىرىدە يول يۈرگەن بولسىمۇ، يىگىتنى تاك قىلىپ چىكەلمەپتۇ. ئۇلار بىر شەھەرگە يېتىپ كېلىپ بىر

سارايغا چۈشۈپتۇ. ئاخىر ئۇلار يىگىتنى تاشلاپ قېچىش چارىسىنى ئويلاپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— پادىشاھىئالەم، بىز شەھەر ئارىلاپ باقماقچى، — دەپتۇ. يىگىت رۇخسەت قىپتۇ. ئۇلار بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ شۇ چىققىنىچە شەھەرنى، يىگىتنى تاشلاپ قېچىپ كېتىپتۇ...

يىگىت ئۇلارنىڭ قايتىپ كەلمىگەنلىكىگە ئەجەبلەنمەپتۇ. ئۇ ئۇلاردىن قۇتۇلغىنىغا خۇش بولۇپ، چۈشكەن سارىيىدا بىرقانچە كۈن ئارام ئېلىپ، ئاندىن مەلىكە يېتىپ قالغان بۇلاق بېشىنى ئىزدەپ سەپەرگە چىقىپتۇ، بىرقانچە كېچە-كۈندۈز تىنماي يول يۈرۈپ بۇلاقنى تېپىپتۇ، قارىسا مەلىكىنىڭ قەبرىسى تۇرغان، نېمە ئامال، يەنە يىغلاپتۇ، قاقشاپتۇ. نېمىلا بولسۇن، ئۆمرىنى مەلىكىسىنىڭ روھىغا ھەمراھ بولۇپ ئۆتكۈزۈش ئارزۇسى بىلەن بۇلاق بويىغا بىر كەپە ياساپتۇ.

بىر كۈنى يىگىت بۇلاقتىن سۇ ئىچمەكچى بولۇپ سۇغا قول ئۇزاتقانىكەن، شۇنداق دەھشەتلىك بىر مۇشت كېلىپ ئۇنىڭ چوققىسىغا تېگىپتۇ. ئۇ تىن تارتماي بۇلاققا مۇللاق ئېتىپ چۈشۈپ كېتىپتۇ. بىر چاغدا ئېسىگە كېلىپ، ئۆزىنىڭ كوچىسى تار بىر شەھەردە كېتىۋاتقانلىقىنى سېزىپتۇ. ئۇ بۇنىڭدىن ئەجەبلىنىپ: «ھەممە سىر ئاشكارىلىنىدىغان بولدىمۇ نېمە» دەپ يەنە بىرئاز ماڭغانىكەن، بىر يەردە يېتىم بالىلاردەك شۈمشىيىپ ئولتۇرغان نۇرغۇنلىغان بوۋايلار ئۇچراپتۇ. ئۇ يولىنى ئۆزگەرتىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بەرگەندىن كېيىن:

— ئەي بوۋىلار، بۇ قانداق يەر، سىلەر نېمە ئادەملەر؟ — دەپ سوراپتۇ. بوۋايلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ سالىمىنى قوبۇل قىپتۇ. ئاردىن بىرى چىقىپ:

— ئەي ئوغلۇم، سەن بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈرىسەن؟ بۇ دىۋىلەرنىڭ يەر ئاستى شەھىرى، يەر ئۈستىدىكى بۇلاق بولسا بۇ شەھەرگە كىرىشتىكى سېھىرلەنگەن دەرۋازىسىدۇر. كىشىلەر بۇنى بىلمىگەچكە، سۇ ئېلىش ئۈچۈن كەلسە، سېھىرنىڭ كۈچى بىلەن بۇلاققا چۈشۈپ كېتىپ، بۇ شەھەرگە قامىلىپ، نۆۋىتى كەلسە دىۋىلەرگە يەم بولىدىكەن. كۈندۈزى مۇشۇنداق ئولتۇرىمىز، كېچىسى دىۋىلەر بىزنى بىر ئەپسۇن بىلەن ئېشەككە ئايلاندۇرۇپ مىنىپ ئوينىشىدۇ، — دەپتۇ. ئارىدىن يەنە بىرى:

— ئېشەك قىلىپ مىنگەچكە، دۈمبىلىرىمىز يېغىر بولۇپ كەتتى. مەن ئەسلى بىر چوڭ سودىگەر ئىدىم. بۇلاق بويىغا چۈشۈپ، بۇلاقتىن سۇ ئالماقچى بولۇۋىدىم، چېكەمگە دەھشەتلىك بىر مۇشت تەگدى ـ دە، ئۆزۈمنى مۇشۇ يەردە كۆردۈم. مال ـ مۈلكۈم قانداق بولغىنىنى بىلمەيمەن. ئېغى مۇشت چالا تېگىپ قالسا، بۇلاقنىڭ سىرتىدا چالا ئۆلۈك بولۇپ يېتىپ قالىدىغان ئىش ئىكەن، — دەپ بۇلاقنىڭ سىرىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. يىگىت مەلىكىنىڭ چالا ئۆلۈك ھالدا ياتقانلىقىنى بىلىپ، دىلى بىر ئاز يورۇپتۇ. ئۇ بوۋايلارغا:

— ئەي بوۋىلار، بۇ يەردىن چىقىپ كەتكىلى بولمامدىكەن؟ — دەپ سورىغانىكەن، بوۋايلاردىن بىرى ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ياق، بالام، ئالدىمىزدا بىر دىۋە يولىمىزنى توسۇپ ياتىدۇ، ئۇ ئادەمگە رەھىم قىلمايدۇ. ئۇنىڭدىن ئۆتكەن تەقدىردىمۇ ئىككىنچى قەدەمدە سېھىر قىلىنغان بۇلاق بار، ئۇلارنىڭ سېھىرىنى قانداق يەشكىلى بولسۇن؟ ئەگەر ئۇلاردىن قۇتۇلۇپ يەر يۈزىگە چىقساقلا، ئۆلۈك ـ تىرىكلەرنىڭ ھەممىسى ئەسلىگە كەلگەن بولاتتى، — دەپتۇ.

ئۆزۈندىن بىرى ئاشۇ سىرلارنى ئېچىشنىڭ كويىدا يۈرگەن

www.uyghurkitap.com

يىگىت بوۋايلارنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئاڭلاپ غەيرىتىگە غەيرەت قوشۇلۇپ، قىلىچىنى قىنىدىن سۇغۇرۇۋېلىپ:
— يۇرۇڭلار، مەن يول ئاچىمەن! — دەپ ئۇلارنى باشلاپ مېڭىپتۇ. دىۋە ئۇلارنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئورنىدىن تەۋرىگەن بولسىمۇ، يىگىتنىڭ قولىدىكى قىلىچنى كۆرۈپ يەنە جىم يېتىپتۇ. ئەسلىدە تاغلىق شەھەردىكى دىۋە مۇشۇ يەر ئاستى شەھەردىن تاغلىق شەھەرگە بېرىپ دەرۋازىغا قاراۋاتقانىكەن. دىۋە يىگىتنىڭ قولىدىكى ئۆز ھەمراھىنىڭ قىلىچى ئىكەنلىكىنى تونۇپ جىم بولۇپ قالغانىكەن. يىگىت دىۋىگە يېقىن كېلىپ قىلىچنى دىۋىنىڭ بېشىغا تەڭلەپ تۇرۇپ:
— ئەي دىۋە، بوۋايلارنىڭ ئېيتقانلىرى راستمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. دىۋە:
— راست، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. يىگىت يەنە:
— بۇ يەردىكى سېھىر - جادۇلارنى قانداق يەشكىلى بولىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.
— مېنىڭ يول قويغىنىم — ھەممە سىرنىڭ يېشىلگىنى، — دەپتۇ دىۋە.
— نېمە ئۈچۈن بىزگە ئەمدى يول قويماقچى بولىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ يىگىت.
— بىزنى بەند قىلغان دىۋە ساڭا يول قويغانىكەن، مەنمۇ يول قويماي نېمە ئامال؟! — دەپ يىگىتنىڭ قولىدىكى قىلىچنىڭ ھېكمەتلىك قىلىچ ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. يىگىت ئەھۋالنى چۈشىنىپ، ئۇنىڭدىن يەنە ئادەمسىز شەھەرنىڭ سىرىنى سورىغانىكەن، دىۋە:
— ئۇ شەھەر ئەسلىي ناھايىتى ئاۋات، گۈللەنگەن شەھەر ئىدى. شەھەرگە بىر يەتتە باشلىق يالماۋۇز ئولتۇراقلاشقاندىن كېيىن كېچىلىرى ئادەم تۇتۇپ يەيدى، كۈندۈزى شەھەردە قالايمى-

www.uyghurkitap.com

قانچىلىق تۇغدۇرۇپ، شەھەر خەلقىگە ئارام بەرمەي پاراكەندە قىلدى. شەھەر خەلقى خاتىرجەم بولالماي بىر قىسمى ياقا يۇرتلارغا سەرسان ــ سەرگەردان بولۇپ چىقىپ كەتتى، قالغان بىر قىسمىنى يالماۋۇز يەپ تۈگەتتى. شەھەردە ئادەم قالمىغاندىن كېيىن، ئۇ سېھىر ــ جادۇسىنىڭ كۈچى بىلەن تۇز يەردە غول پەيدا قىلىپ، بوران قايىنىتىپ يولۇچىلارنى مەجبۇرىي شەھەرگە ئېلىپ كىرىپ يېدى. شەھەرنى سېھىر قىلىپ، پولات زەنجىرنى بىر كېسىلگەن قولغا تۇتقۇزغان. ئەگەر سەن ئۇ بوۋاي شەكلىگە كىرىۋالغان جادۇگەرنىڭ سۆزىگە كىرىپ، دەرۋازىنىڭ ئىچىگە قارىماي يىگىرمە قەدەم ماڭغان بولساڭ ئاللىقاچان تۈگەشكەن بولاتتىڭ. سەن ئۇنىڭ سېھىر ــ جادۇسىنى تۇيۇپ قالغانلىقىڭ ئۈچۈن ئۆزى ھالاك بولدى. ئۇنىڭ گۆردىن چىقىپ يولدا ياتقانلىقى ــ ئۇنىڭ جېنى بەند قىلغان ياغاچنىڭ سېنىڭ قولۇڭغا چىقىپ قالغانلىقى. ئەگەر ئۇ باشقا بىر جادۇگەرنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالسا، تېخىمۇ چوڭ بالا ــ قازا تۇغۇلغان بولاتتى. مانا بۇلار ئادەمسىز شەھەرنىڭ سىرى، ــ دەپ سۆزىنى تۈگىتىپتۇ. يىگىت ئۆز مەلىكىسىگە ئوخشاش مەلىكىنى ئۇچراتقانلىقىنى سورىغانىكەن، دىۋە:

ــ ئۇ سىلەر ئىنسانلار ئارىسىدىكى ئىش، ئۇنىڭ نېمە سىر ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن، سەن مەقسىتىڭگە يېتىپ يەر يۈزىگە چىققاندىن كېيىن ئۇ سىرنى يېشىۋالارسەن، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

يىگىت دىۋە بىلەن خوشلىشىپ، توسۇقلاردىن بىمالال ئۆتۈپ، بۇلاق ئارقىلىق سىرتقا چىققانىكەن، مەلىكىسى يىراقتىن يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئۇنىڭ بويىنىغا گىرە سېلىپ، سېغىنىش ۋىسالىنى قاندۇرۇپ، يىگىتنى خۇشاللىقتا مۇيەسسەر قىپتۇ. يەر تېگىدىن قايتىپ چىققان ئادەملەر يىگىتنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ كېتىپتۇ. ئۇلار ئۆز جېنىنىڭ ئامان قالغانلىقى، مال ـ

مۇلكىگە قايتا ئېرىشكەنلىكىگە خۇشال بولۇپ، بۇلاق بويىدا بەزمە قۇرۇپ، بىرقانچە كۈن مېھمان بولۇپ، يىگىت بىلەن خوشلىشىپتۇ. يىگىت مەلىكىسىنى ئېلىپ ئۆز مەلىكىسىگە ئوخشاش قىزنى كۆرگەن شەھەرگە بۇ سىرنى ئېچىش ئۈچۈن مېڭىپتۇ. ئۇلار بۇ نۆۋەت شاد - خۇراملىق ئىچىدە سەپەر قىلىپ، ئاشۇ قىز بار شەھەرگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى - مۇ سەزمەپتۇ. ئۇلار بىر سارايغا ئورۇنلىشىپ، نەرسە - كې - رەكلىرىنى قويۇپ، يىگىت ئۇچراتقان قىز كىرىپ كەتكەن هويلىنىڭ ئىشىكىگە بېرىشىغا، يىگىت كۆرگەن قىز بىر چېلەكنى كۆتۈرۈپ سۇغا چىقىپتۇ. مەلىكىمۇ قىزنىڭ هەقى - قەتەن ئۆزىگە ئوخشايدىغانلىقىنى كۆرۈپ هەيران بوپتۇ. يىگىت بۇنىڭ قانداق سىر ئىكەنلىكىنى ئېچىش ئۈچۈن، مەلىكىگە:

— سىز دەرهال ئۆيگە كىرىپ، ئاپا، چېلەك سۇغا چۈ - شۈپ كەتتى دەپ بېقىڭ، — دەپتۇ. مەلىكە يىگىتنىڭ ئېيت - قىنى بويىچە ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىپ:

— ئاپا، چېلەك سۇغا چۈشۈپ كەتتى، — دەپتۇ. ئۆيدە ئول - تۇرغان ئوتتۇرا بوي، كېلىشكەن بىر ئايال باشقا گەپ - سۆز قىلماي مەلىكىگە يەنە بىر چېلەك ئېلىپ بېرەي دەپ تۇرغاندا، سۇغا چىقىپ كەتكەن قىز بىر چېلەك سۇ كۆتۈرۈپ كىرىپ قاپتۇ. ئايال بۇ ئىككى قىزدىن قايسىسىنىڭ ئۆز قىزى ئىكەنلى - كىنى ئايرىيالماي تۇرغاندا يىگىت كىرىپتۇ. ئۇلار ئۆيگە كىرىپ ئەھۋاللىشىپتۇ. يىگىت ئۆزلىرىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن پۈتۈن كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئايال يىگىتنىڭ ئېيتقانلى - رىنى ئاڭلاپ ئالدىدىكى قىزنىڭ ئۆز قىزى ئىكەنلىكىنى بىلىپ - تۇ - دە، يىگىرمە يىل ئىلگىرى يېڭى تۇغۇلغان ۋاقىتتا بولغان ئەھۋاللارنى ئۇلارغا سۆزلەپ بېرىپتۇ. يىگىت ئۆزلىرىنىڭ تاغلىق شەھەرگە ئوغرىلاپ بېرىلگەنلىكىنىڭ ئىنىكئانىسى ئېيتقاندەك

راست چىققانلىقىغا ئىشىنىپ، مەلىكىنىڭ ئانىسى تېپىلغان-لىقىدىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ، ئۆزىنىڭمۇ مەلىكە بىلەن تەڭ شۇ تاغلىق شەھەرگە بېرىپ قالغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. بۇ-نى ئاڭلىغان ئايال:

— ئۇنداقتا سىنىڭ ئاتا - ئاناڭمۇ مۇشۇ مەھەللىدە، دەپ، يىگىتنى ئاتا - ئانىسىغا تونۇشتۇرۇپتۇ. ئۆز پەرزەنتلى-رىنى كۆرگەن ئىككى ئائىلىدىكى ئاتا - ئانا پەرزەنتلىرىنىڭ بىر - بىرىگە مېھىر - مۇھەببىتى بارلىقىنى بىلىپ، ئۇلارنىڭ توينى قىلىپ قويۇپتۇ. يىگىت بىلەن قىز ۋىسال ئارزۇسىغا يېتىپتۇ. كېيىنكى كۈنلەردە ئادەمسىز شەھەرنىڭ سىرىنى مە-لىكىگە سۆزلەپ بېرىپ، ئۇ شەھەرنى قايتا گۈللەندۈرۈش ئۈ-چۈن ئاتا - ئانىسى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، پۈتۈن ئىقلىمغا ئۇ شەھەردىكى يەتتە باشلىق يالماۋۇزنىڭ يوقىتىلغانلىقىنى، ئەسلىي ئاشۇ شەھەرلىكلەرنىڭ قايتىپ كېلىشى توغرۇلۇق ئۇقتۇرۇش چىقىرىپتۇ. كىشىلەر شەھەرگە ئاستا - ئاستا قايتىپ كېلىپ، شەھەرنى قايتا ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە باشلاپ-

تۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي شەھەر ئەسلىگە كېلىپ گۈللىنىپتۇ. بۇ چاغدا يىگىت تاغلىق شەھەرگە يۇرۇش قىلىشنى دىلىغا پۇكۇپ، يۇرت ئۆلىمالىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپتۇ. ئاندىن تاغلىق شەھەرگە بېرىپتۇ. دىۋە ھېچقانداق قارشىلىق كۆرسەتمىگەندىن كېيىن تاغلىق شەھەرگە بىمالال كىرىپ، پادىشاھقا ئۆزىنى ئاشكارىلاپتۇ. پادىشاھ ئەھۋالنى بىلگەندىن كېيىن، ناھايىتى پۇشايمان قىلىپ يىگىتتىن ئەپۇ سوراپتۇ. يىگىتمۇ پادىشاھنى كەچۈرۈپتۇ ھەم دىۋىدىن سېھرىي بۇلاقنى يوقىتىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. دىۋە ئۇ سېھىرلەنگەن بۇلاقنى غايىب قىپتۇ. كىشىلەرمۇ ئەمدى غايىب بالا ـ قازالارغا يولۇقمايدىغان بولۇپ قاپتۇ.

شۇنىڭدىن ئېتىبارەن تاغلىق شەھەر بىلەن يىگىتنىڭ شەھىرى بېرىش ـ كېلىش قىلىپ، دوست بولۇشۇپ، خەلق خاتىرجەم ياشاپ، يۇرتنى گۈللەندۈرۈپتۇ.

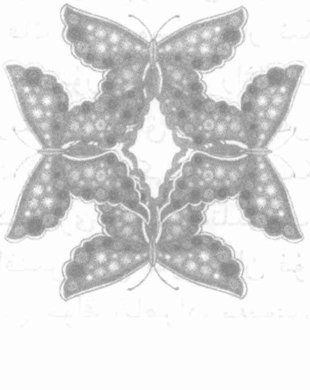

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگى ئادرىسى

كوھقاپ پادىشاھىنىڭ قىزى

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، ئۆتكەن زاماندا چالىم دېگەن مەمە-لىكەتنىڭ بىر پادىشاھى بار ئىكەن. بۇ پادىشاھنىڭ ئۈچ ئوغلى بار ئىكەن. چوڭ ئوغلىنىڭ ئىسمى مەمەت، ئوتتۇرانچىسىنىڭ ئىسمى يارمەھەممەت، كىچىكىنىڭ ئىسمى ئامەت ئىكەن. پادى-شاھ بۇ ئۈچ ئوغلىنى ئىلىمدە كامىل قىلىپ يېتىشتۈرۈپتۇ. با-لىلارنىڭ چوڭى يىگىرمە ياشقا، ئوتتۇرانچىسى ئون سەككىز ياشقا، كىچىكى ئون ئالتە ياشقا كىرىپتۇ.

بىر كۈنى پادىشاھ قول ئاستىدىكى ۋەزىر - ۋۇزرالىرىنى ئوردىغا چاقىرتىپ ئۈچ ئوغلىنىڭ نىكاھ ئىشلىرىنى مەسلىھەت-لىشىپتۇ. بۇ ئەلنىڭ زامانى ئەۋۋەلدىن تارتىپ داۋاملىشىپ كې-لىۋاتقان مۇنداق بىر قائىدە - يوسۇنى بار ئىكەن: ئۆيلەنمەكچى بولغان يىگىت شەھەر ئوتتۇرىسىدىكى راۋاقتىن ئۆزى خالىغان تەرەپتىكى نىشانغا قارىتىپ رۇچاق[1] ئاتىدىكەن. رۇچاق ئوقى قە-يەرگە چۈشسە، يىگىت شۇ جايدىكى قىزنى نىكاھىغا ئالىدىكەن. پادىشاھ ۋە ئوردا ئەركانلىرى مەسلىھەتلىشىپ، جۈمە كۈنىنى ئۈچ شاھزادىنىڭ راۋاقتىن ئوق ئۈزىدىغان قۇتلۇق كۈن قىلىپ بېكىتىپتۇ. جۈمە كۈنى چوڭ شاھزادە مەمەت، ئۆتكەن قېتىم

---

① رۇچاق — ئوقيا.

ئۇۋدىن قايتىپ كېلىۋاتسام، ئاۋۇ بۇككىدە باغۋارانلىق ھويلىنىڭ چوڭ دەرۋازىسىدىن بىر چىرايلىق قىز كىرىپ كېتىۋېتىپ ماڭا ناز بىلەن كۆز تاشلىغانىدى، دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، رۇچاقنى ئاشۇ ھويلىنى نىشانلاپ ئېتىپتۇ. ئوتتۇرانچى ئوغۇل يارمەھەممەت، مەن بىر كۇنى ئاۋۇ كۆل بويىدا بىر قىزنى ئۇچراتقانىدىم، ئۇ ماڭا سالام قىلغان، ئۆيىنى كۆلنىڭ يېنىدىكى باغلىق ھويلىدا دېگەنىدى، دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، كۆل بويىدىكى باغۋارانلىق ھەشەمەتلىك ھويلىنى نىشانلاپ ئوق ئۇزۇپتۇ. كەنجى ئوغۇل ئامەت بولسا، ئىككى ئاكىسىنىڭ مەسلىھەتلىرىگە پەرۋا قىلماي، «يا تەۋەككۇل» دەپ رۇچاقنى ئاسمانغا قارىتىپ ئېتىپتۇ. چوڭ شاھزادە مەمەتنىڭ ئاتقان ئوقى ئۆزى كۆزلىگەن ھېلىقى چوڭ دەرۋازىلىق ھويلىغا چۈشۈپتۇ. ھويلا ئىگىسى شەھەر بويىچە داڭلىق باي سودىگەر ئىكەن. شاھزادە مەمەت بۇ سودىگەرنىڭ قىزى گۇلسەيدەمخاننى ئۆز نىكاھىغا ئاپتۇ. ئوتتۇرانچى شاھزادە يارمەھەممەتنىڭ ئۇزگەن ئوقى ئۆزى نىشانلىغان كۆل بويىدىكى باغۋارانلىق كاتتا زېمىندارنىڭ ئۆگزىسىگە سانجىلىپتۇ. يارمەھەممەت زېمىندارنىڭ قىزى گۇلزىرەنى نىكاھىغا ئاپتۇ. كەنجى شاھزادە ئامەت-

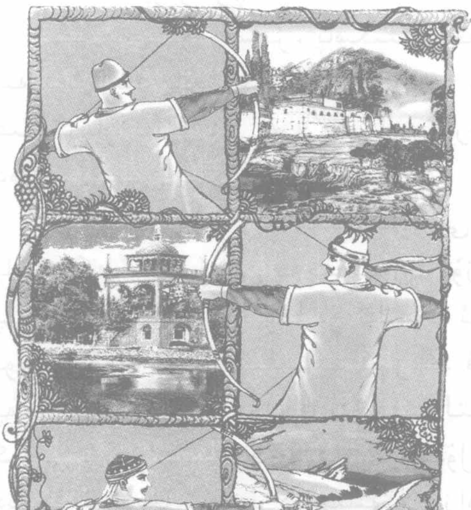

نىڭ ئاتقان ئوقى ئۇچۇپ كەتكىنىچە ھېچ يەردىن دېرىكى چىقماپتۇ. ئادەت بويىچە ئوقنى چوقۇم تېپىپ كېلىش شەرت ئىكەن. پادىشاھنىڭ لەشكەر ۋە مۇلازىملىرى تۆت تەرەپكە كېچە-كۈندۈز ئىزدەپ، ئاخىر ئوقنى شەھەر سىرتىدىكى ئەتراپى يۇلغۇن، توغراق، قومۇشلار قاپلىغان كۆل بويىدىن تېپىپتۇ. ئۇلار ئوقنى تاپالىغىنىغا خۇش بولۇشۇپ قايتىشقا تەمشەلگىنىدە، ئۇشتۇمتۇت توغراقلىق ئارىسىدىن بىر مايمۇن ئېتىلىپ چىقىپتۇ ـ دە، ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسۇپ:

— توختاڭلار، ئاتايىن كەلگەندىكىن قىزىمنى ئېلىپ كېتىڭلار، — دەپتۇ.

شاھنىڭ مۇلازىم، لەشكەرلىرى قارىغۇدەك بولسا، سەت، يۆگىلۈق بىر چىشى مايمۇن ھىڭگىيىپ تۇرغۇدەك. لەشكەرلەر ھاڭ ـ تاڭ بولۇشۇپ:

— ھەي كۆرۈمسىز، پاسكىنا مەخلۇق، روچاق ئاتقان يېگىت سەلتەنەتلىك پادىشاھىمىزنىڭ كەنجى شاھزادىسى بولىدۇ. سەن قىزىڭنىڭ تەلىيىنى تەمە قىلماي، دەرھال يولىنى بوشات! — دەپتۇ. مايمۇن بوش كەلمەي:

— مەن مۇشۇ زېمىننىڭ سۈيىنى ئىچىپ، مۇشۇ زېمىندا ياشاپ كەلگەن مۆمىن مەخلۇقمەن، ئۆزۈمنى مۇشۇ ئەلنىڭ پۇقراسى سانايمەن، شۇڭا بۇ ئەلنىڭ ئۆرپ ـ ئادەت، قائىدە ـ يوسۇنلىرىغا ئەمەل قىلىشىم كېرەك. قىزىمنىڭ ياتلىق بولۇش پەيتى تولغاندا، قىزىمنىڭ تەقدىر يۇلتۇزى دەل پادىشاھىمىزنىڭ كەنجى شاھزادىسىنىڭ يۇلتۇزىغا ئۇدۇل كەپتۇ. قىزىمنى شاھزادىنىڭ قېشىغا ئېلىپ كەتمىسەڭلار زادى بولمايدۇ، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ.

مۇلازىم ۋە لەشكەرلەر چىشى مايمۇننىڭ گەپلىرىگە پىسەنت قىلماي، روچاق ئوقنى ئېلىپ قايتماقچى بولغانىكەن، يول تو-

سۈپ تۇرغان چىشى مايمۇن غەزەپكە كېلىپ قۇيرۇقىنى يەرگە بىرنى ئۇرۇپتۇ. شۇئان دەھشەتلىك قارا بوران چىقىپ، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ، كۆزلىرىنى چەك-چەيتىپ تۇرغان بىر توپ بەھەيۋەت دىۋىلەر پەيدا بوپتۇ. شاھ لەشكەرلىرىنىڭ جان - ئىمانلىرى چىقىپ، ئەقىللىرىنى يو-قىتىپ قويۇشقا ئاز قاپتۇ. ھېلىقى چىشى مايمۇن:

— قېنى، قانداق قىلىسىلەر؟ قىزىمنى ئېلىپ كېتەمسىلەر ياكى كۆرگۈلۈكۈڭلارنى كۆرەمسىلەر؟ — دەپتۇ. شاھنىڭ مۇلا-زىم ۋە لەشكەرلىرى نائىلاج ھالدا مايمۇننىڭ قىزىنى تەخ-تىراۋانغا چىقىرىپ شەھەرگە ئېلىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ ئۈچ ئوغلىنىڭ توينى قىرىق كېچە - كۈندۈزگىچە ئەل - يۇرتقا ئاش تارتىپ، نەغمە - ناۋا، مەرىكە - بەيگىلەر بىلەن كاتتا ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ.

توي مەرىكىلەر بېسىقىپ بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن، پادىشاھ ۋەزىر - ۋۇزرالىرىنى چاقىرىپ:

— ئۈچ ئوغلۇمنىڭ توينى قىلىپ ئۆمۈرلۈك قەرزىمدىن بىرنى ئادا قىلدىم، كۆڭلۈم تىندى. بىراق، ئىشلىرىمنىڭ تولى-لىقىدىن تا مۇشۇ كەمگىچە كېلىنلىرىمنىڭ دىدارىنى كۆرەلمەي كېلىۋاتىمەن، — دەپتۇ.

ۋەزىرلەر پادىشاھنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ دەككە - دۈككىگە چۈشۈپتۇ، چۈنكى پادىشاھ بۇ كەمگە قەدەر كىچىك ئوغلى ئامەت-كە مايمۇننىڭ قىزىنى ئېلىپ بەرگەنلىكتىن خەۋەرسىز ئىكەن. ۋەزىرلەر: «ئەمدى قانداق قىلارمىز؟» دەپ بېشى قېتىپ تۇر-غاندا، ئوڭ قول ۋەزىر ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ھۆرمەتلىك شاھىم، بارلىق توخۇنىڭ تۇخۇمى ئوخشاش بولغىنىدەك، جاھاندىكى خوتۇن خەقنىڭ ھەممىسى ئوخشاش. كېلىنلەرنىڭ تەڭداشسىز گۈزەللەردىن بولۇشىغا كاپالەتلىك

قىلدۇق. ئۆزلىرىنىڭ سەلتەنەتلىرىنى نەزەرگە ئېلىپ تويىنى كاتتا ئۆتكۈزدۇق. ھەممە ئىش كۆڭۈلدىكىدەك بولدى. ئەگەر كېلىنلىرىنى كۆرۈش ئىستەكلىرى بولسا، دىدارلىشىشنىلا ئويلىماي، ئۇلارنىڭ ئەقىل - پاراسىتى، ئەخلاق - پەزىلىتى ۋە چېۋەر - چاققانلىقىنى كۆرۈپ باقسىلا تېخىمۇ ياخشى بولاتتى، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

پادىشاھ ئوڭ قول ۋەزىرىنىڭ مەسلىھەتىنى قوبۇل كۆرۈپ ماقۇللۇق بىلدۈرۈپتۇ. ئوڭ قول ۋەزىر ئۈچ ئوغۇلنى پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا چاقىرتىپ:

— كېلىنلەرنىڭ ھەربىرى ئۈچ كۈن ئىچىدە بىردىن كەشتە تەييارلىسۇن، — دەپتۇ.

ئۈچ ئوغۇل ئاتىسىنىڭ ئالدىدىن قايتىپ، خوتۇنلىرىغا پۈتۈن ھۈنەر - سەنئىتىنى ئىشقا سېلىپ بىردىن كەشتە تىكىپ چىقىشنى تاپىلاپتۇ.

چوڭ ۋە ئوتتۇرانچى شاھزادىنىڭ خوتۇنلىرى شۇ كۈندىن ئېتىبارەن جىددىي ئىشقا كىرىشىپتۇ. كىچىك شاھزادە ئامەتنىڭ مايمۇن خوتۇنى ئۇندىمەي تۇرۇۋېرىپتۇ. ئامەت تاقەتسىزلىنىپ:

— كەشتە ئىشلەشكە بۈگۈندىن باشلاپ چۈشمىسەڭ كېچىكىمىز، ئاكىلىرىمنىڭ خوتۇنلىرى ئاللىقاچان ئىشقا كىرىشىپ بولدى، — دەپتۇ. مايمۇن قىز:

— نېمىشقا ئالدىرايدىلا، بىزمۇ ئۈلگۈرتەرمىز، — دېگەندىن باشقا گەپ - سۆز قىلماپتۇ. ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتۈپتۇ. چوڭ ئوغۇللارنىڭ خوتۇنلىرى كەشتىلەرنى تەخمىنەن تەخمۇتەخ قىلىپ بولۇشۇپتۇ. ئامەتنىڭ مايمۇن خوتۇنى ھېچ ئىش بولمىغاندەك بەخىرامان يۈرۈۋېرىپتۇ. ئامەتنىڭ ئىچى تىتىلداپ، خاپىچىلىقتا بالدۇرلا يېتىپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.

مايمۇن قىز ئەسلىدە كۆھقاپ پادىشاھىنىڭ كەنجى مەلىـ

كىسى رابىيە ئىكەن. ئۇ تەڭ كېچىدە بىر كۆك كەپتەرگە ئاي-لىنىپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپتۇ. كونىقاپ پادىشاھلىقىنىڭ خە-زىنىسىدە بۇنىڭدىن ئالتە مىڭ يىل ئىلگىرى يەر يۈزىگە تار-قالغان گۈل نۇسخىلىرىنى يىغىپ ئىشلىگەن «كەشتەئى جا-هان» ناملىق بىر ئېسىل كەشتە ساقلاقلىق ئىكەن. مايمۇن قىز كېچىچە ئاتىسىنىڭ خەزىنىسىدىن بۇ كەشتىنى ئېلىپ كەپتۇ - دە، ئامەتنىڭ قويندا خاتىرجەم ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئەتىسى ئامەت بامدات نامىزىدىن قايتىپ ناشتا قىلىپ بول-غاندىن كېيىن، ئاتىسىنىڭ يېنىغا كىرىشكە هازىرلىنىپتۇ. مايمۇن كېلىن «كەشتەئى جاھان»نى ئامەتنىڭ ئالدىغا قويۇپ-تۇ. ئامەت كەشتىنى كۆرۈپ ھەيران بولغان ھالدا مايمۇن خو-تۇنىنى باغرىغا بېسىپ سۆ-يۈپتۇ - دە، كەشتىنى ئې-لىپ ئوردىغا كىرىپتۇ.

ئامەت شاھ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرسە، ئىككى ئاكىسى ئالىلقاچان ئۆز خوتۇنلىرى توقۇغان كەش-تىلەرنى پادىشاھقا كۆرسى-تىپ تۇرغۇدەك. ئوردىدى-كى ۋەزىر - ۋۇزرا، ئاكا-بىر - ئەشرەپلەر بولسا كەشتىلەرنى قولدىن - قولغا ئېلىپ زوق بىلەن كۆرۈشۈۋاتقۇدەك. ئامەت قويندىن «كەشتەئى جا-هان»نى چىقىرىپ ئاتىسى-

www.uyghurkitap.com

نىڭ ئالدىغا قويۇپتىكەن، پۈتكۈل ئوردا ئەھلى بۇ گۈزەل كەشتىنى ئىنسان بالىسى ئىشلىگەنگە چىنپۇتمەي، ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ماختاشقىلى تۇرۇپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەمەمەت قاتتىق ئوسال بولۇپ ئۆيلىرىگە قايتىپتۇ ـ دە، خوتۇنلىرىنى تازا ئەدەپلەپتۇ.

ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى پادىشاھ يەنە ئۈچ قول ۋەزىرىنى چاقىرتىپ:

— يېشىم چوڭايدى، كۆزۈم خىرەلەشتى، ھايات ۋاقتىمدا كېلىنلىرىمنى بىر كۆرسەم، — دەپتۇ. ۋەزىر:

— شەۋكەتلىك شاھىم، ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى چۈشەندىم. ئەمما، مەزلۇم خەقنىڭ چېۋەر ـ چاققانلىقىنى كۆرۈش ئۆزىنى كۆرگەنگە باراۋەر. ئۆتكەن قېتىم كىچىك شاھزادە ئامەتنىڭ جورىسىدىن رازى بولدىلا. بۇ قېتىم كېلىنلەرنى غىزا تەييارلىتىپ سىناپ كۆرەيلى، — دەپتۇ.

پادىشاھ بۇ مەسلىھەتكىمۇ كۆنۈپتۇ. ئۈچ ئوغلىنى چاقىرتىپ، كېلىنلىرىنىڭ ئۆز قوللىرى بىلەن تاماق تەييارلاپ كېلىشىنى تەلەپ قىپتۇ. ئوغۇللار ئۆيلىرىگە قايتىپ، شاھ ئاتىسىنىڭ تەلىپىنى ئۆز خوتۇنلىرىغا يەتكۈزۈپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەمەمەتنىڭ خوتۇنلىرى دەرھال ئىشقا كىرىشىپ كېتىپتۇ. كىچىك ئوغۇل ئامەتنىڭ خوتۇنى ھېچ ئىشقا قول تىقماي يۈرۈپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەمەمەتنىڭ خوتۇنلىرى ئوخشىتىپ پولۇ ئېتىشكە تەييارلىق قىپتۇ. ئامەت مايمۇن خوتۇنىنىڭ غېمىدە يوق يۈرگىنىنى كۆرۈپ باشقا گەپ ـ سۆز قىلماي ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. مايمۇن قىز يەنە كۆك كەپتەرگە ئايلىنىپ، كۆھقاپ پادىشاھلىقىغا ئۇچۇپ بېرىپتۇ. كۆھقاپ پادىشاھلىقىنىڭ خەزىنىسىدە شاھ پىرىدۇن زامانىسىدا ئون يەتتە مىڭ ئالەمنىڭ تەم ـ خۇرۇچلىرى، سېھىر ـ ھېكمەتلىرى بىلەن ياسالغان، شاھ پىرىد-

دۇن ئىغىز تېگىشكە ئۈلگۈرەلمىگەن، كېيىن مۇنكىر - نەكىرلەر تاشقا ئايلاندۇرۇۋەتكەن بىر قاچا تائام بار ئىكەن. مايمۇن قىز ئۇنى سېھىر - ھېكمەتلەر بىلەن ئۆز ھالىتىگە كەلتۈرۈپ ئېلىپ كەپتۇ - دە، ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئەتىسى تاڭ ئېتىپتۇ، چۈشمۇ بوپتۇ. ئامەت خالار - خالىماس ھالدا ئوردىغا بېرىشقا تەييارلىنىپتۇ. شۇ چاغدا، مايمۇن كېلىن بىر قاچا تائامنى ئامەتكە تۇتقۇزۇپ:

— بۇنى ئالغاچ بېرىڭ، شاھ دادىمىز تېتىپ كۆرسۇن، — دەپتۇ. ئامەت قارىسا، تېخى ئەمدىلا قازاندىن ئۇسۇۋېلىنغان بىر قاچا مەززىلىك تائام ئىكەن. ئامەت غىزانى ئېلىپ دادىسى ئالدىدا ھازىر بوپتۇ. قارىسا، ئۇ يەردە ئىككى ئاكىسى خوتۇنلىرى ئەتكەن تاماقلارنى ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ماختىشىپ تۇرغانىكەن. ئامەتمۇ ئۆزى ئېلىپ كەلگەن بىر قاچا تاماقنى شاھ دادىسىنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. پادىشاھ ئالدىغا قويۇلغان تائاملاردىن بىر لوقمىدىن تېتىپ كۆرۈپتۇ. كىچىك ئوغلى ئېلىپ كەلگەن تائام ئىنتايىن لەززەتلىك ئىكەن، پادىشاھ ئۆمرىدە بۇنداق ئېسىل تائامنى تېتىپ باقمىغانىكەن. ۋەزىر - ۋۇزرالارمۇ بىر لوقمىدىن يەپ كۆرۈپ، ئامەتنىڭ خوتۇنىنى راسا ماختىغىلى تۇرۇپتۇ. پادىشاھ پەقەت مۇشۇ قاچىدىكى تائامنىلا يەپ، باشقىلىرىغا قاراپمۇ قويماپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەھەممەت ئىزا ۋە ئەلەمدىن ئۆلگۈدەك بولۇپ، ئۆيلىرىگە قايتىپ بېرىپ خوتۇنلىرىنى قامچا بىلەن ساۋاپ ھالىدىن كەتكۈزۈۋېتىپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ئايلار ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى ئوردىدا زور بىر يىغىلىش بوپتۇ. بۇ يىغىلىشتا يازدا پادىشاھنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى قۇتلۇقلاش يۈزىسىدىن ئوردا ئىچىگە چىرايلىق گۈلىستانلىق بەرپا قىلىش قارار قىلىنىپتۇ. ئۈچ ئوغۇلغىمۇ بىر پارچىدىن يەر تەقسىملەپ بېرىلىپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەھەممەت: «شاھ

ئاتىمىزنىڭ ئالدىدا ئۇدا ئىككى قېتىم يوڭگە قاراپ قالدۇق. بۇ قېتىم گۈل ـ گىياھلارنى ئوبدان تېرىپ، شاھ ئاتىمىز ۋە ئەل ـ جامائەت ئالدىدا ماختاشقا ئېرىشىپ، ئامەت «بىز تىرى ـ شىمىز لازىم» دېيىشىپتۇ. ئۇلار شۇ كۈندىن تارتىپ گۈل ـ گىياھ تېرىشنىڭ تەييارلىقىغا كىرىشىپتۇ. ئامەتنىڭ مايمۇن خوتۇنى بولسا ئاۋۋالقىدەكلا پەرۋاسىز يۈرۈۋېرىپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپ، گۈل تېرىش مەۋسۇمى يېتىپ كەپتۇ. ئىككى ئاكىسى ئېتىز بېشىغا كۆچۈپ چىقىپتۇ. ئۇلار تەرەپ ـ تەرەپكە چېپىشىپ سەرخىل گۈللەرنىڭ ئۇرۇقلىرىنى تېپىپ كېلىشىپ ـ تۇ، يەرلەرنى ئوغۇتلاپ تازا ئىشلەپتۇ. ئامەت بولسا تىت ـ تىت بولۇپ، مايمۇن خوتۇنىغا:

ـــ ئاكىلىرىم گۈللەرنى تېرىپ بولدى. بىزمۇ تېرىشقا چۈشسەك بولاتتى، ـــ دەپتۇ. مايمۇن كېلىن:

ـــ بىزمۇ تېرىپ ئۈلگۈرىمىز، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئارىدىن ئىككى ـ ئۈچ ئاي ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئامەتكە ئايرىلغان يەر ئاق پېتى تۇرۇۋېرىپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەھەممەتنىڭ ئېتىزلىرىدا گۈللەر ئېچىلىشقا باشلاپتۇ. پادىشاھنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنىڭ هارپىسىدا، ئامەت مايمۇن خوتۇنىغا:

ـــ ئەتە شاھ ئاتامنىڭ تۇغۇلغان كۈنى. پۈتۈن ئوردىدىكىلەر باغ سەيلىسى قىلىش ئۈچۈن گۈللۈككە يىغىلىدۇ. بىزگە ئايرىلـ ـغان ئېتىز تېخى ئاق پېتىچە تۇرىدۇ، ـــ دەپتۇ.

مايمۇن كېلىن گەپ ـ سۆز قىلماي ئۆز ئىشى بىلەن بولۇۋېرىپتۇ. كەچ كىرىپ ئامەت ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. مايمۇن كېلىن كېچىدە كەپتەرگە ئايلىنىپ كۆھىقاپ پادىشاھلىقىنىڭ بېغىغا يېتىپ كەپتۇ. كۆھىقاپ پادىشاھلىقىنىڭ بېغىدا يەر يۈزىدىكى گۈل ـ گىياھلارغا تاج بولالايدىغان، خۇش پۇرىقى ئادەمنى مەستخۇش قىلىدىغان سەرخىل گۈللەر بار ئىكەن.

مايمۇن كىلىن باغدىكى قىرىق كىنىزەك قىزنى ياردەمگە چاقىرىپ، كىچىچە ھېلىقى سەرخىل گۈللەرنى ئۈزلىرىگە بۆلۈپ بېرىلگەن ئىتىزغا كۆچۈرۈپتۇ. گۈل كۆچۈرۈش تاڭ سۈزۈلۈشتىن ئىلگىرى تامام بوپتۇ.

كەنجى شاھزادە ئامەت ئەتىسى ناشتىدىن كېيىن، كۆڭلى غەش ھالدا ئوردا ئەھلىگە قوشۇلۇپ پادىشاھنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى قۇتلۇقلاش ئۈچۈن يول ئاپتۇ. ئوردا ئىچىدىكى گۈللۈككە كەلسە، پۈتكۈل شەھەر خەلقى ۋە ئوردا ئەھلى ئامەتكە بۆلۈنگەن ھېلىقى بىر پارچە يەرگە توپلىشىۋاپتۇدەك. يېقىن بېرىپ قاراپتىكەن، بۇ يەردە كۆزنى قاماشتۇرغۇدەك ئاجايىپ كۆركەم گۈللەر ھۆپپىدە ئېچىلىپ خۇش پۇراق چېچىپ تۇرغۇدەك. ئىككى ئاكىسىغا تەۋە گۈللۈككە كىشىلەر قاراپمۇ قويماپتۇدەك. پادىشاھمۇ ئامەتكە تەۋە گۈلزارلىقتىن ئايرىلىشقا كۆزى قىيماي قاپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەھەممەت بولسا ئەلەمدىن ئۆلگۈدەك بوپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ئايلار ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى ئاكىلىرى ئامەتنى بىللە ئېلىپ شىكارغا كېتىشىپتۇ. تاياق زەربىسىدىن ئەمدىلا ئوڭشالغان گۈلسەيدەم بىلەن گۈلزىرە: «ئاڭلىساق، ئامەت دېگەن شۇمتەكنىڭ خوتۇنى مايمۇن كۈچۈكمىش. ئۇ راستىنلا مايمۇن كۈچۈكمۇ ياكى ئىنسان بالىسىمۇ، بېرىپ بىر كۆرۈپ باقايلى» دېيىشىپ، ئامەتنىڭ ھويلىسى تەرەپكە بېرىشىپتۇ ـ دە، ھۇجرا تېمىنى تېشىپ ئامەتنىڭ ئۆي ئىچىنى كۆزىتىپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، ھۇجرا ئىچىدە ئاي دېسە ئاغزى بار، كۈن دېسە كۆزى بار ئاجايىپ گۈزەل بىر پەرىزات ئولتۇرغۇدەك. مارىشىۋاتقان بۇ ئىككى خوتۇن ئەقىل ـ ھوشىنى يوقىتىپ «ۋىيەي!» دەپ ۋارقىراپ سېپتۇ ـ دە، ھوشىدىن كېتىشىپتۇ. مايمۇن كىلىن ئۇلارنىڭ ئاۋازىدىن چۆچۈپ كۆك كەپتەر شەكلىگە ئايلىنىپتۇ ـ دە، پۇر قىلىپ

كۆككە كۆتۈرۈلۈپ غايىب بوپتۇ.

ئەتىسى ئۈچ ئاكا ـ ئۇكا شىكاردىن قايتىپتۇ. ئامەت ئۆيگە كىرىپ قارىسا، مايمۇن خوتۇنى يوقمىش. چاردەۋرىنى ئىزدەپتۇ، دېرىكى بولماپتۇ، تام ـ تورۇسلارغا زەن سالسا بىر تۆشۈك تۇرغۇدەك. ئامەت بۇنىڭدىن ئەھۋالنى چۈشىنىپتۇ. ئانا مايمۇننىڭ ئۆز قىزىنى قوشۇپ بېرەردە، ئۇڭ قول ۋەزىرگە ئالاھىدە تاپىلاپ:

«قىزىمنى نىكاھىغا ئالغان يىگىتتىن ئۆزگە ئىنسان قىزىمنى كۆرمىسۇن، بولمىسا، قىزىم يوقىلىپ كېتىدۇ. ئەگەر مۇشۇ شەرتكە ئەمەل قىلىنمىسا، كۈيئوغلۇم ھەممىنى ئۆز پۇشانىسىدىن كۆرگەي» دېگەن سۆزىنى ئېسىگە ئاپتۇ. ئامەت شۇ ھامان شاھ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ خوتۇنىنىڭ غايىب بولغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ خوتۇنىنى ئىزدەپ سەپەرگە ئاتلانماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى مەلۇم قىپتۇ. پادىشاھ ئامەتكە بىر تۈمەن سەرخىل لەشكەر قوشۇپ بېرىپتۇ. ئامەت ھېلىقى توغراقلىقتىكى كۆل بويىغا بېرىپ ئانا مايمۇننى ئىزدەپ تېپىپتۇ. ئامەت ئانا مايمۇن ئالدىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ئەھۋالنى بايان قىپتۇ. ئانا مايمۇن:

ــ قىزىمنى ئىزدەپ بىھۇدە ئاۋارە بوپسىلەر. مەن ئەسلىدە كۆھىقاپ پادىشاھىنىڭ خانىشى بولىمەن. ئېرىم مېنى ئوردىدىن قوغلاپ چىقارغاچقا، كەنجى قىزىم رابىيەنى ئېلىپ يامانلاپ مەملىكىتىڭلار تەۋەسىگە كېلىۋالغىلى ئۇزۇن زامانلار بولدى. ئىككى چوڭ قىزىم ئاتىسىنىڭ يېنىدا ئىدى. بۇ ئەھۋالدىن قارىغاندا، كەنجى قىزىم ئاتىسى ۋە ئاچىلىرىنى پاناھداپ كەتكەن چېغى. مەن قىزىمنى قوشۇپ بېرەردە، ئۇڭ قول ۋەزىرگە ھەممىنى ئېيتقانىدىم. ئەمدى بولغۇلۇق بوپتۇ، چارىسىزمەن. تەقدىرگە تەن بېرىپ قايتىڭ، قىزىمنى تاپالمايسىز، ــ دەپتۇ.

ئامەت ئانا مايمۇننىڭ پۇتلىرىنى قۇچاقلاپ، ياشلىرىنى
يامغۇردەك تۆكۈپ زار - زار يىغلاپتۇ. ئانا مايمۇننىڭ شاھزادە
ئامەتكە ئىچى ئاغرىپ:

— بوپتۇ، بالام، ئەمىسە قىزىم بىلەن كۆرۈشۈشنىڭ
يوللىرىنى ئېيتىپ بېرەي، ئەمما ئۇ ئاسانغا توختىمايدۇ. مۇ-
شۇ جايدىن كۈنپېتىشقا قاراپ تۆت يۈز ئەللىك كۈن ماڭغاذ-
دىن كېيىن مەنبەسى يوق، لېكىن شاۋقۇن سېلىپ ئاقىدىغان
بىر چوڭ دەريا بويىغا چىقىپ قالىسىز. دەريا بويىدا ئۈچ تې-
مى يوق، بىر تېمى بار ئۆي بار. ئېلىپ ماڭغان لەشكەرلىرى-
ڭىزنى شۇ جايدا قالدۇرۇپ، قىرىق كۈنلۈككە يەتكۈدەك سۇ
ۋە ئوزۇق تەييارلاپ: «يا تەۋەككۇل» دەپ دەرياغا چۈشۈڭ -
دە، كۆزلىرىڭىزنى چىڭ يۇمۇۋېلىپ بىردەمدىن كېيىن ئاچ-
سىڭىز، ئۆزىڭىزنى نېرىقى قىرغاقتا كۆرىسىز. قىرغاقتا
چىققاندىن كېيىن، يەنە كۈنپېتىشنى كۆزلەپ تولۇق يىگىرمە
كۈن ماڭسىڭىز ئاسمانغا تاقاشقان بىر تىك تاغ ئۇچرايدۇ. تاغ
ئارىسىدىن بېشى يوغان دۆڭدەك، كۆزلىرى مۇز قاتقان كۆل-
دەك، ئاغزى تاغ ئۆڭكۈرىدەك، بۇرنىنى چىغ - قومۇشتەك
تۈك قاپلىغان، بىلەكلىرى ئىككى غۇلاچ جىگدە كۆتىكىدەك
بەقۇۋۋەت بىر دىۋە خىرىس قىلىپ يول توسۇيدۇ. مەن مۇنۇ

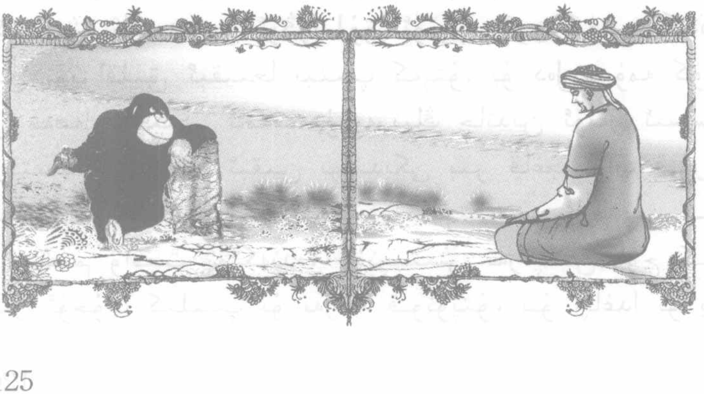

ئۈزۈكنى بېرەي، بىر پارچە خەت پۈتۈپ بېرەي. ئۈزۈك بىلەن خەتنى كۆرسىلا، ئۇ دىۋە يول بوشىتىدۇ. تاغ تىگى بىلەن يەنە بەش كۈن يول ماڭسىڭىز، ئالدىنقى دىۋىدىنمۇ بەتبەشىرە يەنە بىر دىۋە يول توسۇيدۇ، ئۇمۇ ئۈزۈك بىلەن خەتنى كۆرۈپ يول بوشىتىدۇ. يەنە بەش كۈن ماڭسىڭىز، ئالدىنقى ئىككى دىۋىدىنمۇ قورقۇنچلۇق يەنە بىرى يول توسۇيدۇ، ئۇمۇ ئۈزۈك بىلەن خەتنى كۆرسە يول بوشىتىدۇ. تاغ ئارىسىدىن چىقىپ توپتوغرا ئون كۈن ساي ئىچىدە ماڭسىڭىز قىزىل تۇپراقلىق سۇسىز ئېقىنغا يېتىپ بارسىز. بۇ دەل جۇمە كۈنى چىڭقىدچۈش مەزگىلىگە توغرا كېلىشى كېرەك. ئەنە شۇ چاغ، ئەنە شۇ ۋاقىتتىلا قىزىم بىلەن ئۇچرىشالايسىز، ــ دەپتۇ ــ دە، بىر پارچە خەت بىلەن قولىدىكى ئۈزۈكنى چىقىرىپ ئامەتكە بېرىپتۇ.

ئامەت ئانا مايمۇنغا كۆپتىن ـ كۆپ رەھمەتلەر ئېيتىپ، كۈنپېتىشقا قاراپ يولغا چىقىپتۇ. تۆت يۈز ئەللىك كۈندە ھېلىقى شاۋقۇنلۇق دەريا ياقىسىغا يېتىپ، لەشكەرلىرىنى بىر تاملىق ئۆيدە قالدۇرۇپتۇ. دەريادىن ئامان ـ ئېسەن قىرغاققا چىقىپ تاغ باغرىغا بارسا، ئالدىنى بىر بەھەيۋەت، قورقۇنچلۇق دىۋە توسۇپتۇ. ئامەت مايمۇن قېيىنانىسى بەرگەن خەت بىلەن ئۈزۈكنى كۆرسىتىپ بىخەتەر ئۆتۈپ كېتىپتۇ. كېيىنكى ئىككى دىۋە ئالدىدىنمۇ ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ، ئون كۈن دېگەندە قىزىل تۇپراقلىق ئېقىنغا يېتىپ كەپتۇ. بۇ دەل جۇمە كۈنى چۈش مەھەل ئىكەن. ئامەت بۇ يەرنىڭ جاندىن ئۆتەر ئىسسىق ھارارىتىگە پايلىماي، ئېقىن بويىدىكى بىر قاغجىراپ قۇرۇپ كەتكەن توغراقنىڭ كامىرىغا كىرىپ يېتىپتۇ. ئارىدىن بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتكەندە، كۈنپېتىش تەرەپتىن ئۈچ كۆك كەپتەر ئۇچۇپ كېلىپ بۇ يەرگە قونۇپتۇ، بۇ چاغدا بۇ يەر

قاتتىق تەۋرەپ قاراڭغۇ زۇلمەت ئىچىدە قاپتۇ ـ دە، سەل تۇرۇپ قايتا يورۇپتۇ، ئامەت قارىغۇدەك بولسا، كۆز ئالدىدا بىر گۈزەل باغ نامايان بوپتۇ. ھېلىقى ئۈچ كۆك كەپتەر باغ ئوتتۇرىسىدىكى زۇمرەت كۆل بويىغا كېلىپ، بىردىن ساھىبجامال قىزغا ئايلىنىپ، كۆلدە چۆمۈلۈپ ئويناشقا باشلاپتۇ. ئامەت سىنچىلاپ قارىسا، ئۇلارنىڭ بىرى ئۆزىنىڭ خوتۇنى ئىكەن. قىزلار بىرپەس سۇغا چۆمۈلۈپ ئوينىغاندىن كېيىن، باغ ئارىلاپ سەيلە قىلىشماقچى بوپتۇ. قىزلارنىڭ ئوتتۇرانچىسى:

— ئاچا ـ سىڭىللار، مېنىڭ كۆڭلۈم ئادەمزات شەپىسىنى سېزىپ تۇرۇۋاتىدۇ. يېقىن ئەتراپتا بىرەر ئادەمزات بارمۇ، قانداق؟ تېزرەك قايتىپ كەتسەكمىكىن؟ — دەپتىكەن، چوڭ ئاچىسى:

— ئانىمىز سىڭلىمىزنى ئادەمزاتلارغا يېقىن جايدا بېقىپ چوڭ قىلدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە سىڭلىمىز بىر مەزگىل ئادەمزات ئارىسىدا ياشىدى، تېنىگە ئىنسان ھىدى سىڭدى، شۇڭا بۇ كېلىنۋاتقان ھىد سىڭلىمىزدىن چىققان. ئەنسىرەشنىڭ ھاجىتى يوق، خاتىرجەم ئويناۋېرەيلى، — دەپتۇ.

مايمۇن قىزنىڭ چوڭ ئاچىسى ئامەتنىڭ بۇ يەردە مۆكۈپ ياتقانلىقىنى ئاللىقاچان بىلىپ بولغانىكەن، شۇڭا ئۇ ئىككى سىڭلىسىغا:

— كېلەر جۈمە كۈنىگىچە بۇ باغقا كېلىش پۇرسىتى چىقمايدۇ، شۇڭا بىز باغنى بۆلۈنۈپ سەيلە قىلايلى. مەن ئاۋۇ تەرەپكە، سەن ماۋۇ تەرەپكە، سەن بۇ تەرەپكە بېرىپ ئايلىنىپ كېلەيلى، — دەپتۇ ـ دە، ئۈچى ئۈچ ياققا يۈرۈپ كېتىپتۇ. كەنجى قىزغا كۆرسىتىلگەن نىشان دەل ئامەت مۆكۈپ تۇرۇۋاتقان جاي ئىكەن. مايمۇن قىز ئەمدىلا بىرقانچە قەدەم ئېلىشىغا، مۆكۈپ ياتقان ئامەت ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. مايمۇن قىز ئېرىنى كۆرۈپ

ئۆزىنى ئۇنىڭ باغرىغا ئېتىپتۇ. ئامەت خوتۇنغا بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى بايان قىپتۇ. مايمۇن قىز:

— ئەمدى مەن سىز بىلەن بىللە كېتەلمەيمەن. مانا مەن بىلەن بىللە كەلگەنلەر ئاچىلىرىم بولىدۇ. ئىككىمىزنىڭ توي ئىشىنى پەقەت ئانام بىلەن چوڭ ئاچاملا بىلىدۇ، دادام بىلەن كىچىك ئاچام تېخى خەۋەرسىز. بۇ هالدا سىز بىلەن بىللە كېتىشىم زادى مۇمكىن ئەمەس. مەن سىزگە بىر سۇناي بېرەي، قاچانكى مېنى سېغىنسىڭىز، سۇنايىنى چېلىڭ، شۇ هامان يېنىڭىزدا هازىر بولىمەن. ئەمما، سىزدىن ئۆزگە ئادەم سۇنايىنى چېلىپ سالمىسۇن، بولمىسا سۇنايىنىڭ خاسىيىتى تۈگەيدۇ، — دەپتۇ — دە، ئامەتكە كىچىك بىر سۇنايىنى بې-رىپتۇ. ئامەت سۇنايىنى ئېلىپ خوتۇنى بىلەن خوشلىشىپتۇ. بىردەمدىن كېيىن ئۈچ ئاچا — سىڭىل كۆل بويىدا جەم بو-لۇپ، بىر يۇمىلاپلا كۆك كەپتەرگە ئايلىنىپ كۆك قەرىگە ئۆرلەپ كېتىشىپتۇ. بۇ چاغدا يەنە ئەتراپ قاتتىق تەۋرەپ قاراڭغۇلۇققا ئايلىنىپتۇ. بىردەمدىن كېيىن ئەتراپ يورۇپ، ئەسلىگە كەلگەندە، بايىقى گۈزەل باغنىڭ ئىزناسىمۇ قالماي، ئاۋۋالقىدەك سۇسىز قىزىل تۇپراقلىق سايغا ئايلىنىپ قاپتۇ. ئامەت كەلگەن يولى بىلەن قايتىپ، ئۇن نەچچە كۈن بولغاندا، ئاخىرقى قېتىم يول توسقان بەھەيۋەت دىۋىگە ئۇچراپتۇ. ئامەت:

— ئەي دىۋە، ئەمدى ئالدىمنى توسۇمىغىن، مەن خوتۇ-نۇم — كۆھىقاپ پادىشاھلىقىنىڭ كەنجى مەلىكىسى رابىيە بىلەن دىدارلىشىپ كەلدىم. ئۇ ماڭا بىر خاسىيەتلىك سۇناي تەقدىم قىلدى. مەن خوتۇنۇم رابىيەنى قاچان سېغىنسام شۇ چاغدا بۇ سۇنايىنى چالىمەن — دە، ئۇ يېتىپ كېلىدۇ، — دەپتۇ. دىۋە قاقاقلاپ كۈلۈپ، ئامەتنى تېخىمۇ چىڭ توسۇۋاپتۇ ۋە ئامەتكە:

— ئىككىمىز كېلىشەيلى، سەن سۇنىيىڭنى بەر، مەن ساڭا يەنە بىر خاسىيەتلىك نەرسەمنى بېرەي. بۇ كەمگىچە بىرەر ئايال زاتىنىڭ دىدارىنى كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن، مەلىكىنى ئىلكىمگە ئېلىپ بىر يايرىۋالاي، — دەپتۇ. ئامەت دىۋىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلماي:

— بوپتۇ، قېنى، خاسىيەتلىك نەرسەڭنى چىقار، كۆرۈپ باقاي، — دەپتىكەن، دىۋە دەرھال تاغ ئۆڭكۈرىدىن بىر ھاسىنى ئېلىپ چىقىپ:

— ئەي ھەزرىتى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋەررۈك ھاسىسى، قېنى، كارامىتىڭنى كۆرسەت، ئاۋۇ كۆرۈنگەن تاغنى ئىككى پارچە قىلىپ، بىر پارچىسىنى ئالدىمغا كەلتۈر، — دەپتىكەن، ھاسا كۆزدىن غايىب بوپتۇ. كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئارىلىقتا ئۇدۇلدىكى ئېگىز تاغ ئىككىگە پارچىلىنىپ، ئۇنىڭ يوغان بىر پارچىسى ئۇچۇپ كېلىپ ئۇلارنىڭ ئالدىدا توختاپتۇ. بۇ كارامەتنى كۆرگەن ئامەت دەرھال سۇنايىنى چىقىرىپ دىۋىگە بېرىپتۇ. دىۋە ھاسىسىنى ئامەتكە بېرىپتۇ. ئامەت تېخى ئۇزاپ كەتمەستە، دىۋە سۇنايىنى چالغىلى تەمشىلىپتۇ. ئامەت قولىدىكى ھاسىغا:

— ئەي ھەزرىتى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋەررۈك ھاسىسى، قېنى، كارامىتىڭنى كۆرسەت، ئاۋۇ دىۋىنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ سۇنايىنى ئېلىپ كەل، — دېگەنىكەن، ھاسا كۆزدىن غايىب بولۇپ، دىۋىنى بىر ئۇرۇپ يەتتە قات ئاسمانغا چىقىرىۋېتىپتۇ. دىۋە يەتتە قات ئاسماندىن يەرگە چۈشكەندە پارە - پارە بولۇپ ئۆلۈپتۇ. ھاسا خاسىيەتلىك سۇنايىنى ئۇچىغا ئىلىندۇرۇپ ئېلىپ كەپتۇ.

ئامەت سەپىرىنى داۋام قىپتۇ. بىر جايغا كەلگەندە ئالدىنى ئىككىنچى قېتىم ئۇچرىغان دىۋە توسۇۋاپتۇ. بۇ دىۋىمۇ

ياۋۇلقى دۇنيادەك تەلەپ قويۇپتۇ. بۇ دۇنيادە ھەزرىتى سۇلايمان ئەلەيھى- ھىسسالامدىن قال- غان خاسىيەتلىك قالپاق بار ئىكەن. بۇ قالپاقنى كى- يىۋالغان ھەر- قانداق ئادەم ئۆز- گە ئادەمگە كۆرۈن- مەيدىكەن، ھەتتا جىن - پەرىلەرمۇ بۇ قالپاقنى كى- يىۋالغان ئادەمنى

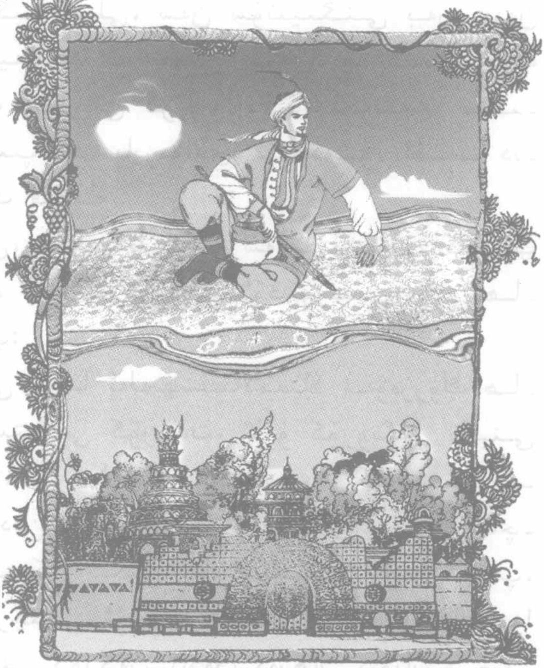

كۆرەلمەيدىكەن. ئامەت خاسىيەتلىك ھاسىنىڭ ياردىمى بىلەن بۇ دۇنيانىمۇ ئۇچۇقتۇرۇپ، قالپاقنى قولغا چۈشۈرۈپتۇ.

يەنە بىرقانچە كۈن يول ماڭغاندىن كېيىن ئەڭ دەسلەپ ئالدىنى توسۇغان دىۋە يول توسۇپ تۇرۇپتۇ. بۇ دىۋىدە ھەزرى- تى داۋۇت ئەلەيھىسسالامدىن قالغان بىر خىسلەتلىك ئۇچار گىلەم بار ئىكەن. بۇ گىلەم كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە قىرىق يىللىق مۇساپىنى بېسىپ ئۆتەلەيدىكەن. ئامەت خاسىيەتلىك ھاسىنىڭ ياردىمى بىلەن ئۇ دىۋىنىمۇ جەھەننەمگە يوللاپ، گىلەمنى قولغا كەلتۈرۈپتۇ ۋە گىلەمگە ئولتۇرۇپ: «ئەي ھەزرىتى داۋۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋەررۈك گىلىمى، مېنى لەشكەرلىرىم تۇرۇۋاتقان تەۋەككۈل دەرياسى بويىغا يەتكۈز- گىن» دەپتىكەن، كۆز يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئۆزىنى دەريا بويىد-

دىكى لەشكەرلەر ئارىسىدا كۆرۈپتۇ. ئۇ لەشكەرلىرىگە:

— سىلەر ئۇردىغا قايتقاچ تۇرۇڭلار، مەن بۇ يەردە بىر-قانچە كۈن دەم ئېلىپ، ئارقاڭلاردىن يېتىپ بارىمەن، — دەپ ئۇلارنى يولغا سېلىپ قويۇپتۇ. ئارىدىن ئۈچ كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ئامەت گىلەمگە ئولتۇرۇپ: «ئەي ھەزرىتى داۋۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋەررۇك گىلىمى، مېنى ئۆيۈمنىڭ ئالدىدىكى يول ئۈستىگە ئېلىپ بار» دەپ كۆزىنى يۇمۇپتۇ، كۆزىنى ئاچسا دەل ئۆز ئۆيى ئالدىدا تۇرغۇدەك. ئامەت ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ، ئۆزىنىڭ سالامەت قايتقانلىقىنى، لەشكەرلىرىنىڭ يول ئۈستىدە ئىكەنلىكىنى يەتكۈزۈپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، ئامەت مايمۇن خوتۇننى سېغىنغاندا سۇنىينى چالىدىكەن، مايمۇن مەلىكە شۇ زامان پەيدا بولىدىكەن - دە، دىدارلىشىپ، مۇڭدىشىپ ئاندىن غايىب بولىدىكەن. مەمەت بىلەن يارمەھەممەتنىڭ خوتۇنلىرى:

— ئامەت دېگەن شۇم كۈندە سۇناي چالىدىغان بولۇپ قالدى، بۇنىڭدا چوقۇم بىر گەپ بار، — دېيىشىپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ئايلار ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى ئۈچ ئاكا - ئۇكا يەنە شىكارغا ئاتلىنىپتۇ. مەمەت بىلەن يارمەھەممەتنىڭ خوتۇنلىرى پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىشىپ، ئۇستا تۆمۈرچىلەرنى چاقىرتىپ ئامەتنىڭ ئىشىكىدىكى قۇلۇپلارنى پەم بىلەن ئاچقۇزۇپتۇ - دە، ساندۇق، جاۋەنلەرنى ئاختۇرۇپ، ھېلىقى سۇناينى تېپىۋېلىشىپتۇ. ئۇلار سۇناينى چېلىپ بېقىپتىكەن، ئۆينىڭ تۈڭلۈكىدىن بىر كۆك كەپتەر چىقىپ يەنە دەرھال غايىب بوپتۇ.

ئاكا - ئۇكىلار شىكاردىن يانغاندىن كېيىن، ئامەت ئۆيىگە كىرىپ مايمۇن خوتۇنى بىلەن دىدارلاشمىغىلى بىرقانچە كۈن بولۇپ قالغانلىقىنى ئەسكە ئاپتۇ - دە، سېغىنىش ئىچىدە

سۇنايىنى ئېلىپ چالغىلى تۇرۇپتۇ. ئىلگىرى سۇناي بىرەر پە-دىگە چېلىنىپ بولغۇچە مايمۇن مەلىكە كۆك كىتابلار سىياقىدا دەرھال ھازىر بولىدىكەن. ئەمدى چېلىپتۇ، چېلىپتۇ، بىراق مايمۇن مەلىكىدىن ھېچ دېرەك بولماپتۇ. ئامەت ھەيرانلىق ئىچىدە خوتۇنۇم سۇنايىنى بەرگەندە: «سىزدىن باشقا كىشى چالمىسۇن» دېگەنىدى. قارىغاندا، مەن يوق چاغدا يات ئادەم ئۆيۈمگە كىرىپ سۇنايىنى چالغان ئوخشايدۇ، دېگەن گۇماندا ئۇزاق ئويلىنىپ، شاھ ئاتىسىنىڭ قېشىغا كىرىپتۇ ۋە ئۆزدىنىڭ يىراق سەپەرگە چىقماقچى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ.

ئامەت شۇ كۈنى كەچتە ئۇچار گىلەمگە ئولتۇرۇپ: «ئەي ھەزرىتى داۋۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋەررۈك گىلىمى، مېنى كۆھىقاپ پادىشاھلىقىنىڭ تەختىگە ئېلىپ بارغىن» دەپ مۇراجىئەت قىپتىكەن، كۆزىنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئۆزىنى كۆھىقاپتا كۆرۈپتۇ. ئامەت كۆھىقاپ مەركىزىدىكى تۆت كوچا ئاغزىدا گىلەمدىن چۈشۈپ، ھېلىقى دىۋىدىن ئولجا ئالغان خىسلەتلىك سۇلايمان قالپىقىنى كىيىپتۇ. بىرپەستىن كېيىن، شەرق تەرەپتىكى چوڭ كوچىدىن كۆھىقاپ پادىشاھلىقىنىڭ چوڭ مەلىكىسى قىرىق كېنىزىكىنى ئەگەشتۈرۈپ يەنە بىر چوڭ كوچىغا كىرىپ كېتىپتۇ. ئارقىدىن ئوتتۇرانچى مەلىكىمۇ چوڭ مەلىكە كىرىپ كەتكەن كوچىغا كىرىپ كېتىپتۇ. بىردەمدىن كېيىن ئۆز خوتۇنى قىرىق كېنىزىكى بىلەن ئاچىلىرى ماڭغان كوچىغا بۇرۇلغانىكەن، ئامەت بېشىدىكى سۇلايمان قالپىقىنى ئېلىۋېتىپ ئۆزىنى خوتۇنى ئالدىدا ئاشكارا قىپتۇ. كەنجى مەلىكە رابىيە كۆز ئالدىدا ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولغان ئېرىنى كۆرۈپ ھەم ھاڭ ـ تاڭ قاپتۇ، ھەم چۆچۈپتۇ. ئامەت خوتۇنىغا كەچۈرمىشلىرىنى، كېلىش مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ. مەلىكە رابىيە:

— بىز ھازىر شاھ ئاتىمىزنىڭ ئالدىغا كېتىۋاتىمىز، بىز ئۈچ ئاچا-سىڭىلنىڭ كۈندە چۈشتە ئاتىمىزغا ئويۇن قويۇپ بېرىدىغان ئادىتىمىز بار. بىز قايتقۇچە مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرۇڭ، قالدى ئىشلارنى كېيىن مەسلىھەتلىشەيلى، — دەپ، ئاچىلىرى كىرىپ كەتكەن كوچىغا راۋان بوپتۇ. ئامەت سۇلايمان قالپىقىنى كىيىۋېلىپ، كوچا مەركىزىدە خوتۇننى بىر ئاش پىشىمغىچە ساقلاپتۇ. مەلىكە قايتىپ كەپتۇ. ئامەت رابىيەنىڭ كېنىزەكلىرى ئارىسىغا كىرىۋېلىپ، ئۇلار بىلەن بىللە رابىيەنىڭ خاس ھويلىسىغا كەپتۇ. رابىيە ئامەتنى ھۇجرىسىغا باشلىغاندىن كېيىن:

— دەل پەيتىدە يېتىپ كەپسىز. ھازىر ئاتام يالغۇزلۇق تارتىپ تازا زېرىكىشكە باشلىغاندى، بىز ھەرقانداق قىلىپمۇ ئاتامنىڭ كۆڭلىنى ئاچالمايۋاتاتتۇق. بىزنىڭ تويىمىز بولۇۋاتقاندا، مەن سىلەرنىڭ يۇرتتا داپ دېيىلىدىغان بىر خىل سازنى كۆرگەن. بۇنداق ساز بۇ ئەلدە يوق. سىز ئەتىكى كۆڭۈل ئېچىشقا ئۇلگۇرتۇپ شۇ داپتىن بىرنى تېپىپ كەلسىڭىز. خاسىيەتلىك قالپىقىڭىزنىڭ ھېكمىتى بىلەن ئون ئالتە-ئون يەتتە ياشلىق بالا سىياقىدا ئارىمىزغا قوشۇلۇپ، دېپىڭىزنى تازا چالغىلى تۇرسىڭىز، ئېھتىمال ئاتام بۇ كارامەتتىن كۆڭلى سۆيۈنۈپ سىز بىلەن ئايرىم كۆرۈشىدۇ، سىزنىڭ ھەرقانداق تەلىپىڭىز بولسا چوقۇم ئورۇنداشقا ۋەدە بېرىدۇ. سىز تەلەپ قويۇش ئالدىدا، ئاتامدىن بىر قوشۇق قېنىڭىزنى تىلەڭ، ئاتام ماقۇل بولغاندىن كېيىن ئاندىن «مېنىڭ باشقا تەلىپىم يوق. خانىشىڭىز بودىنەنى پالانى مەملىكەتكە پالىۋەتكىلى مانچە يىل بوپتۇ. بولسا، بودىنە ئاغىچىنى قايتۇرۇپ كېلىپ بىللە ئۆتكەن بولسىڭىز» دەيسىز، ئاتام ئىلاجسىز ماقۇل بولىدۇ. ئانام قايتىپ كەلسىلا باشقا ئىشلار ئاسان بولىدۇ، شۇ

www.uyghurkitap.com

چاغدىلا مۇراد ـ مەقسىتىمىزگە يېتەلەيمىز، ـ دەپتۇ.

ئامەت دەرھال گىلەمگە ئولتۇرۇپ كۆزنى يۇمۇپ ئاچ-قۇچە چالىم ئېلىگە يېتىپ كەپتۇ ۋە سازەندە ئاغىنىلىرىدىن داپ چېلىشنى ئۆگىنىپتۇ، ئاندىن داپتىن بىرنى ئېلىپ يەنە كوھىقاپ ئېلىگە كېلىپ سېھىرلىك قالپىقىنى كىيىپتۇ ـ دە، ئوردا كېنىزەكلىرى بىلەن بىللە كوھىقاپ پادىشاھلىقىنىڭ ئوردىسىدىكى نەغمە كېچىلىكىگە قاتنىشىپتۇ.

ئەسلىدە بۇ قالپاقنى سەل ـ پەل كۆتۈرۈپ كىيسە، كىيگەن ئادەمنى ياش باللار سىياقىغا كەلتۈرىدىكەن. ئامەت ئون ئالتە ياشلاردىكى بالا سىياقىدا سازەندىلەرگە قوشۇلۇپ داپنى شۇنداق چېلىپتۇكى، ئوردا ئەھلى ھەيرانۇ ھەس بولۇپ قېتىپ قېلىشىپتۇ. كوھىقاپ پادىشاھنىڭ يۈرىكى ئېزىلىپ، كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلۇپتۇ. ئۇيۇن يېرىم كېچىگىچە داۋام

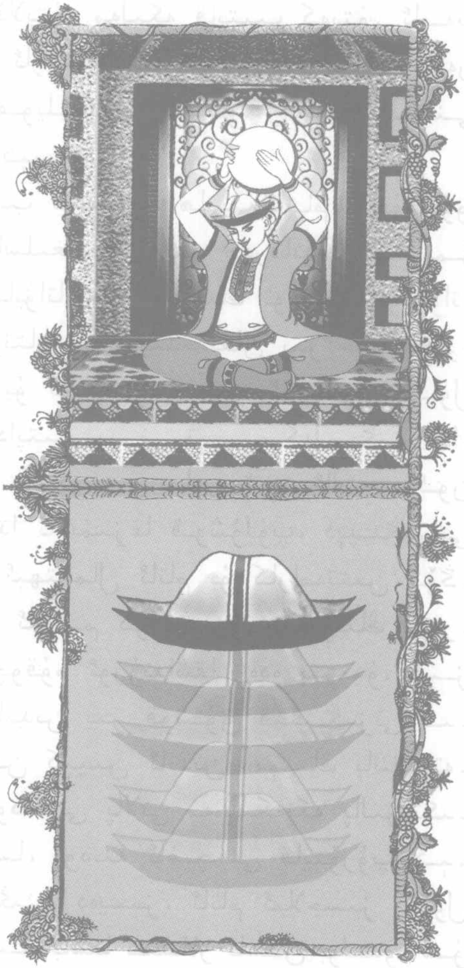

قىپتۇ. پادىشاھ بۇگۇنكى كۆڭۈل ئېچىشتىن ئىنتايىن مەمنۇن بولۇپ، سورۇن ئەھلى تارقىغاندا ئامەتنى ئايرىم چاقىرىپ، ئۇنىڭدىن:

— ئەي ئوغلۇم، بۇگۇن سەن بۇ سازىڭنى چېلىپ كۆڭلۇمنى يايرىتىۋەتتىڭ، ئۇزۇن يىللىق ئىچ پۇشۇقلىرىم كۆتۈرۈلدى. قېنى، قانداق تەلىپىڭ بولسا ئېيت، شەرتسىز ئورۇندايمەن، — دەپتۇ. ئامەت تەزىم قىلىپ:

— ھۆرمەتلىك شاھىم، تەلىپىمنى ئېيتىشتىن بۇرۇن بىر قوشۇق قېنىمنى تىلەيمەن، — دەپتىكەن، كۇھىقاپ شاھى رازىلىق بېرىپتۇ. ئامەت شاھتىن ئۈچ قېتىم لەۋز ئالغاندىن كېيىن:

— ئەي شاھىنشاھىم، بىلىشىمچە، خانىشلىرى بودىنە ئاغىچا چالىم ئېلىگە پالانغىلى كۆپ يىللار بوپتۇ. بىر ئۆمۈر بىللە ئۆتكەن قەدىناسلارنىڭ ھىجران پىراقى ئېغىر بولىدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە سىلىنىڭ بودىنە ئاغىچىدىن ئۈچ قىزلىرى بار. قىزلارمۇ بويىغا يېتىپ قاپتۇ. ئۇلارغا ئانا بولمىسا بولماس. مېنىڭچە، سىلى بودىنە ئاغىچىنى يانلىرىغا قايتۇرۇپ ئەكېلىپ بىللە ئۆتسىلە ئۆزلىرىگىمۇ، قىزلارغىمۇ كۆپ ياخشى بولاتتى، — دەپتىكەن، كۇھىقاپ شاھىنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت، بۇرۇن تۆشۈكلىرىدىن بوران چىقىپ:

— جاللات! — دەپ ۋارقىراپتۇ. چىش - تىرنىقىغىچە قوراللانغان تۆت جۇپ جاللات ھازىر بوپتۇ. كۇھىقاپ شاھى ئالدىدىكى بۇ مەسۇم بالىنىڭ ئىلتىجالىق تۇرقىغا قاراپ، ئۆزىنىڭ لەۋزىگە خىلاپ ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى ئېسىگە كەلتۈرۈپتۇ - دە، جاللاتلارغا:

— رەپىقەم بودىنە خانىمنى دەرھال قايتۇرۇپ كېلىڭلار، — دەپ پەرمان بېرىپتۇ.

ئەسلىدە ھازىرغىچە كۆھقاپ پادىشاھلىقىدا شاھقا بۇنداق تەلەپنى قويۇشقا ھېچكىم پېتىنالماي كەلگەنىكەن، بۇنىڭغا ئا-غىچا چالىم مەملىكىتىدىن قايتۇرۇپ كېلىنىپتۇ. ئەتىسى پادى-شاھ:

— ئاغىچا، ئۆزلىرىنىڭ قايتۇرۇپ كېلىنىپ ئوردا ئىچى-دە مەن بىلەن جەم بولۇشلىرى ئاجايىپ ئىش. ئەسلى مېنىڭ ئۆزلىرىنى ئەپۇ قىلىش نىيىتىم بولمىغاچقا، ئۆمۈر بويى چا-لىم دىيارىدا ئۆتسۇن دەپ، كۆڭلۇمدىن چىقىرىۋېتىشكە ئۇرۇ-نۇپ يۈرەتتىم، — دەپتىكەن، بودىنە ئاغىچا:

— ئەي شاھىم، ئۆزۈممۇ ھەيرانمەن، مېنىڭ ئۆزلىرى بىلەن ئۇشتۇمتۇت قايتا جەم بولۇشۇم زادى نېمە ۋەجىدىن؟ — دەپ سوراپتۇ.

پادىشاھ ئوردا كەچكى مەشرىپىدىكى ھېلىقى ئاجايىپ ۋەقەلەرنى، كىچىك سازەندىنىڭ تەلىپىنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بېرىپتۇ. بودىنە ئاغىچا ئىشنىڭ تەكتىنى پەملەپتۇ-دە، پادىشاھتىن:

— مېنى قايتۇرۇپ كېلىشنى قاتتىق تەلەپ قىلغان بالىنىڭ كىملىكىنى بىلدىلىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. شاھ باش چايقاپتۇ. بودىنە ئاغىچا چالىم ئېلىدە بولغان ۋەقەلەرنى بايان قىپتۇ ۋە سازەندە بالىنىڭ سازەندە ئەمەس، بەلكى چالىم ئېلىنىڭ كەنجى شاھزادىسى، يەنى ئۆزلىرىنىڭ كۈيئوغلى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. كۆھقاپ شاھى ئىنتايىن خۇرسەن بولۇپ، ئەتىسى قىزى ۋە كۈيئوغلى ئامەتنى ئوردىغا چاقىرتىپ ئۇلارنى تەبرىكلەپتۇ. شۇ كۈندىن تارتىپ كۆھقاپ پادىشاھلىقى تەۋەسىدە قىرىق كېچە - كۈندۈز توي - مەشرەپ بوپتۇ. تويدىن كېيىن كۆھقاپ شاھى ئامەتنى ئۆز يېنىدا قالدۇرۇپ، ئۆزىگە ئوڭ قول ۋەزىر قىلىۋاپتۇ.

ئامەت كۇھىقاپ پادىشاھلىقىدا ۋەزىر بولۇپ دەۋران سۈ-
رۈۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر كېچىسى ئاجايىپ چۈش كۆ-
رۈپتۇ: بىر لايقا سۇلۇق دېڭىز، دېڭىز ئەتراپىدا ئوت كۆيۈۋات-
قۇدەك، دېڭىز ئوتتۇرىسىدىكى بىر غۇلاچچە قورام تاش ئۈس-
تىدە شاھ ئاتىسى ۋە ئانىسى دۈگدەرەپ تۇرغۇدەك. تۇساتتىن
دېڭىزدا دەھشەتلىك دولقۇن كۆتۈرۈلۈپ، ئاتا - ئانىسىنى يۇ-
تۇپ كېتىپتۇدەك. يىراق جايدا ئىككى ئاكىسى بېلىق تۇتۇپ،
كېمە ئۈستىدە پەرۋاسىز ئولتۇرغۇدەكمىش... ئامەت چۈشىدىن
چۆچۈپ ئويغىنىپ، چىلىق - چىلىق قارا تەر ئىچىدە: «ئاتا،
ئانا» دەپ نالە قىلغىنىچە كېسەل بولۇپ يېتىپ قاپتۇ. كۇھى-
قاپ پادىشاھى ئۇنى يوقلاپ كىرگەنىكەن، ئۇ كۆرگەن چۈشىنى
بىرمۇ بىر بايان قىلىپ، ئاتا - ئانىسىنى يوقلاپ كېلىش تى-
لىكىنى ئېيتىپتۇ. كۇھىقاپ شاھى ئوردا دانىشمەنلىرىنى يى-
غىپ، ئامەتنىڭ كۆرگەن چۈشلىرىگە تەبىر بېرىشنى بۇيرۇپ-
تۇ. بىر دانىشمەن:
— كۈيئوغۇللىرىنىڭ يۇرتىدا ئۇرۇش يېغىلىقى كۆتۈرۈ-
لۈپ، قۇدىلار قىيىن ئەھۋالدا قاپتۇ. ئامەتنىڭ ئىككى ئاكىسى
ياۋلارغا يانتاياق بولۇپ، قۇدىلارنىڭ تاجۇ تەختىنى دۈشمەنگە
تۇتۇپ بېرىپتۇ. ئەھۋال تولىمۇ ئېغىر، — دەپ تەبىر بېرىپتۇ.
كۇھىقاپ پادىشاھى دەرھال بىر تۇمەن ئاق دىۋە، بىر تۇمەن
قارا دىۋە، بىر تۇمەن سېرىق دىۋىنى يىغىپ، ئامەتنى ئۇلارغا
باشچى قىلىپ يولغا سېپتۇ. ئامەت ئۈچ تۇمەن دىۋە قوشۇنى بى-
لەن يۇرتىغا كەلگەندە، ياۋلار چالىم ئېلىنى ئاللىقاچان ئىگى-
لىۋالغانىكەن. ئامەت بىر تۇمەن قارا دىۋىنى ئىشقا سېلىپ ئاتا-
ئانىسىنى بىر چەت چۆل - جەزىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن تېپىپ
كەپتۇ. قالغان ئىككى تۇمەن دىۋە يات ئەلدىن كەلگەن دۈش-
مەنلەرنى تىرىپىرەن قىلىپ، يۇرتنى قايتۇرۇۋاپتۇ. ئامەتنىڭ

ئىككى ئاكىسى ياۋلارغا تەسلىم بولۇپ، ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن ئۆتكەنىكەن. ئامەت ئۇلارنىمۇ تۇتۇپ كې[illegible]ان چۈشۈرۈپتۇ.

بۇ چاغدا مايمۇن مەلىكە رابىيەمۇ يېتىپ كېلىپ، ئۆز قېيناتا ـ قېينانىسى بىلەن دىدار كۆرۈشۈپتۇ. چالىم ئېلىنىڭ تەختى يېڭىۋاشتىن ئامەتنىڭ ئاتىسىنىڭ قولىغا ئۆتۈپتۇ. ئامەتنىڭ ئىككى ئاكىسى مەمەت بىلەن يارمەھەممەتنىڭ گۇناھى ئېغىر بولغاچقا، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغانىكەن، ئەمما ئامەت شاھ ئاتىسى بىلەن ئانىسىغا يالۋۇرۇپ، ئۇلارنى كەچۈرۈم قىپتۇ. كەچۈرۈمگە ئېرىشكەن مەمەت بىلەن يارمەھەممەت بولسا ئاتا ـ ئانىسىدىن يەنە يۈز ئۆرۈپ يات ئەلگە قاچقانىكەن، تەڭ يولدا بىرى بۆرىگە، يەنە بىرى تۈلكىگە ئايلىنىپ چۆلگە چىقىپ كېتىپتۇ. بۇ ئىككىسىنىڭ خوتۇنلىرى گۈلسەيدەمخان بىلەن گۈلزىرە بولسا، سېغىزغان بىلەن توڭ قاغىغا ئايلىنىپ بېشى قايغان تەرەپلەرگە ئۇچۇپ غايىب بوپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، چالىم پادشاھلىقى بىلەن كۆھقاپ پادىشاھلىقى قۇدىلاشقان ئىناق ئەللەرگە ئايلىنىپتۇ. ئامەت بەزىدە چالىم ئېلىدە ئاتا ـ ئانىسىنىڭ يېنىدا، بەزىدە قېيناتا ـ قېينانىسى تۇرۇشلۇق كۆھقاپ پادىشاھلىقىدا ياشاپتۇ. ئەگەر دە ئامەت چالىم مەملىكىتىدە ئۇزاقراق تۇرۇپ قالسا، كۆھقاپ پادىشاھى ئۆز كۆيئوغلىنى سېغىنىپ بوران نۆكەرلىرىنى چالىم ئېلىگە ئەۋەتىدىكەن. ئەگەر ئامەت كۆھقاپ ئېلىدە كۆپرەك تۇرۇپ قالسا، چالىم پادىشاھى كۆھقاپ پادىشاھلىقىغا چاقماق بەگنى سەردار قىلىپ يامغۇر نۆكەرلىرىنى ئەۋەتىپ، يامغۇر ياغدۇرىدىكەن. بوران بىلەن يامغۇر بىر ـ بىرى بىلەن كېلىشەلەيدىكەن. يامغۇر ياغقاندا بوران چىقسا، يامغۇرنىڭ توختاپ قېلىشى شۇنىڭدىن قالغانىكەن.

گۈلچى تازنىڭ مەلىكىگە ئۆيلىنىشى

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا، كۆرۈنمەس تاغنىڭ بېرىسىدا، كۆرۈنگەن تاغنىڭ نېرىسىدا بىر يۇرت بولۇپ، ئۇ يەردە ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن بىر گۈلچى موماي ئوغلى بىلەن ياشايدىكەن، مومايىنىڭ ئوغلى ئەقىللىق بولسىمۇ، ئەمما تاز ئىكەن. كۈنلەرنىڭ بىردە بۇ تاز ئانىسى تىزىپ بەرگەن چىرايلىق گۈللەرنى شەھەرگە ساتقىلى ئېلىپ كىرىپتۇ. بىر چاغدا جاكارچى پادىشاھنىڭ ساھىبجامال مەلىكىسىنىڭ شەھەر سەيلىسىگە چىققانلىقىنى خەۋەر قىپتۇ. بىردەمدىن كېيىن پادىشاھنىڭ ئارزۇلۇق مەلىكىسى قىرىق قىز بىلەن يېتىپ كەپتۇ. مەلىكە تازنىڭ ئالدىغا كەلگەندە مەپىدىن چۈشۈپ، تازنىڭ قولىدىكى بىر تال چۇغلۇق گۈلنى ئۈچ تىللاغا سېتىۋاپتۇ. تاز «ئاھ» دېگىنىچە ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپتۇ، مەلىكە پەرۋاسىز ئۆز يولىغا كېتىۋېرىپتۇ. كۈنلەر كەينى ـ كەينىدىن ئۆتۈپتۇ، تازنىڭ ئەھۋالى بارغانچە يامانلاپ چىرايى سارغىيىپتۇ، ئانىسى ئۇنىڭ ئەھۋالىدىن قاتتىق قايغۇرۇپتۇ.

بىر كۈنى سىرىنى يوشۇرۇشقا ئامالسىز قالغان تاز يىغلاپ تۇرۇپ دەردىنى ئانىسىغا ئېيتىپتۇ. ئانىسى بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي، بىردە يىغلاپ، بىردە تىللاپ، تازغا نەسىھەت قىپتۇ. تاز ئانىسىغا:

www.uyghurkitap.com

— جىنىم ئانا، مۈشكۈلۈمنى ئاسان قىلغىن، مېنىڭ ئەھۋالىمنى پادىشاھقا يەتكۈزگىن، — دەپ، نىيىتىدىن يانماپتۇ.

موماي ئىلاجسىز تەرسا ئوغلىنىڭ دېگىنى بويىچە ھەر كۈنى سەھەردە شاھ ئوردىسى ئالدىنى سۈپۈرىدىغان بوپتۇ. كۈنلەرنىڭ بىرىدە مومايىنىڭ بۇ ئىشى شاھقا يېتىپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرىگە:

— ئوردا ئالدىنى سۈپۈرۈپ قويىۋاتقان مەزلۇمنى چاقىرىپ كېلىڭلار، نېمە تىلىكى بولسا ماڭا دېسۇن، رازى قىلاي ! — دەپ بۇيرۇق بېرىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن مۇلازىملار مومايىنى شاھ ئالدىغا باشلاپ كىرىپتۇ. موماي شاھ ئالدىدا تىز پۈكۈپ ئولتۇرۇپ، ئوغلىنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىپتۇ ۋە زار - زار يىغلاپ، نادان بالىنىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈشىنى ئۆتۈنۈپتۇ. بۇ ئەھۋالنى ئاڭلىغان شاھ تولىمۇ ھەيران بوپتۇ ۋە نى - نى شاھزادىلەردىن ئەلچى كەلسە قىزىم ئۇلارنىڭ بىرىنىمۇ لايىق كۆرمىگەن، ئەمدى ئاددىي پۇقرادىن ئەلچى كەپتۇ، قىزىم بۇ ئەھۋاللارنىمۇ بىلىپ باقسۇن، دەپ ئويلاپ، قىزىغا كىشى كىرگۈزۈپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان مەلىكە ھېلىقى كۈنى شەھەر سەيلىسىدە ئۆزىنى كۆرۈپ ھوشىدىن كەتكەن گۈلچى تازنى ئەسلەپتۇ - دە، ئۇنى ئېغىر بىر شەرت بىلەن ياندۇرماق بولۇپ، شۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

— ئەگەر ئۇ يىگىتنىڭ راستتىنلا ماڭا ئۆيلىنىش نىيىتى بولسا، ئادەم بىلمەيدىغان ھەم ئىشەنمەيدىغان بىر ھۈنەر

ئۆگىنىپ كەلسۇن، شۇ چاغدا ئۇنى ئۆزۈمگە قوبۇل قىلىمەن.

شاھ قىزنىڭ بۇ جاۋابىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، قىزنىڭ ئەقلىدىن رازى بوپتۇ ۋە تازنىڭ مۇنداق ئېغىر شەرتنى ئو-رۇنداپ كېلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ:

— ئەگەر ئوغلىڭىز قىزىمىزنىڭ مۇشۇ شەرتىنى ئو-رۇندىسا، مەن شاھانە توي قىلىپ قىزىمنى ئوغلىڭىزغا بېرى-مەن، — دەپ ۋەدە قىلىپ، مومايىنى يولغا ساپتۇ.

موماي ئۆيىگە كېلىپ، مەلىكىنىڭ شەرتىنى ئوغلىغا يەت-كۈزۈپتۇ ۋە:

— بۇنداق ئىش شەيتانىڭمۇ قولىدىن كەلمەيدۇ، نىيە-تىڭدىن يانغىن، — دەپ يەنە نەسىھەت قىپتۇ، بىراق تاز نى-يىتىدىن يانماپتۇ. ئۇ ئاخىر ئانىسىنىڭ دۇئاسىنى ئېلىپ، ئادەم بىلمەيدىغان ھۈنەرنى ئۆگىنىپ كېلىش ئۈچۈن تەۋەككۇل كەمىرىنى بېلىگە باغلاپ سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. كىشىلەردىن سۈرۈشتۈرۈپ يۈرۈپ، ئاخىر يەتتە تاغنىڭ نېرىسىدىكى يالغۇز بىر جاڭگالدا تۇرىدىغان بىر جادۇگەرنىڭ نامىنى ئاڭلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يول يۈرسىمۇ مول يۈرۈپ، يەتتە تاغنى يەت-تە كۈندە ئاتلاپ بىر جاڭگالغا كەپتۇ. قارىسا، بۇلاق بېشىدا بىر قىز يالغۇز ئولتۇرۇپ چېچىنى تاراۋاتقۇدەك. تاز قىزنىڭ يېنىغا بېرىپ:

— ئەي پەرىشتە، ئۇسسىدىم، سۇ بەرسىڭىز، ئاچ قالدىم، نان بەرسىڭىز، — دەپتۇ.

قىز بۇ ناتونۇش يولۇچىغا قاراپ:

— ئاچ قالغان بولسىڭىز نان يەڭ، — دەپ، بىر تاشنى ئېلىپ تازغا سۇنۇپتۇ. تاز بۇ ئىشتىن ئەجەبلەنگەن بولسىمۇ، ئېلىشقا مەجبۇر بوپتۇ. ئېلىپ قارىسا، قولىدا تاش ئەمەس، قىزىرىپ پىشقان ياغلىق توقاچ تۇرغۇدەك. قىز يەنە:

— ئۇسسىغان بولسىڭىز سۇت ئىچىڭلار، — دەپ، بۇلاق-تىن بىر كومزەك سۇ ئېلىپ سۇنۇپتۇ، تاز قارىسا، كۆلىدە سۇ ئەمەس، سۇت تۇرغۇدەك. تاز شۇنداق قىلىپ قورسىقىنى توقلاپتۇ. قىز تازدىن نېمە سەۋەب بىلەن بۇ ئادەم ئاياغ باس-مايدىغان جاڭگالغا كېلىپ قالغانلىقىنى سوراپتۇ. تاز ئۆزىنىڭ ئادەم بالىسى بىلمەيدىغان ھەم كىشى ئىشەنمەيدىغان ھۇنەر ئۆگەنگىلى كەلگەنلىكىنى بايان قىپتۇ.

— ئۇنداق ھۇنەرنى، — دەپتۇ قىز، — يەتتە ئىقلىمدا بىر دادالا بىلىدۇ، ھەتتا شەيتانمۇ بىلمەيدۇ. مەن سىزگە ياردەم قىلاي.

قىز تازنى ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپتۇ. قىزنىڭ دادىسى جا-دۇگەر بولۇپ، جانلىق، جانسىز بولۇپ يەتمىش ئىككى خىل مەۋجۇداتقا ئۆزگىرەلەيدىكەن. ئۇ ھۇنەر ئۆگەنگىلى كەلگەن يىگىتلەرنى يىللاپ قۇلدەك ئىشلىتىپ، ئاز - تولا ھۇنەرنى ئۆگىتىپ قويىدىكەنۇ، ئەمما شاگىرتى كەتمەكچى بولغاندا ھىيلە بىلەن ئۇنى ئۆلتۈرىۋېتىدىكەن، شۇڭا ئۇنىڭ ھۇنىرىنى قىزىدىن باشقا ئىنس - جىن بىلمەيدىكەن. ئۇ ئارتۇق گەپ قىلماي، تازنى قوبۇل قىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ تاز جادۇگەر-نىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ قاپتۇ. جادۇگەر تازنى ئەتىدىن - كەچكىچە ئوتۇن ياردۇرۇپ، ئېرىق چاپتۇرۇپ، يەر كولىتىپ، كولىغان يەرنى يەنە تىندۇرغۇزۇپ ئىشلىتىپتۇ. نەچچە ئايغىچە تاز كو-لىمىغان بىر تاپان يەر قالماپتۇ، يارغان ئوتۇنلىرى تاغدەك دۆۋىلىنىپ كېتىپتۇ. جادۇگەر تازنىڭ ئىشچانلىقىدىن رازى بولۇپ، بىرنەچچە ھۇنىرىنى ئۆگىتىپ قويۇپتۇ. شۇ كۈنلەردە جادۇگەرنىڭ قىزى تازنى ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ، شۇڭا ئۇ دادىسىدىن ئۆگىنىۋالغان ھۇنەرلەرنى ئوغرىلىقچە تازغا ئۆگى-تىپ قويۇپتۇ ۋە:

— ھەي تاز، دادام سىنى يىراققا ئىشقا بۇيرۇسا يوگو-روپلا مىڭىپ كەتمە، ئاۋۋال ماڭا كېلىپ دېگىن، — دەپ جېكىلەپ قويۇپتۇ. تاز بۇ گەپنى ئېسىدە تۇتۇپتۇ.

بىر كۈنى جادۇگەر، ئەمدى قىلدۇرغۇدەك ئىشمۇ قالمىدى، بۇ تاز ئەقىللىق ھەم چېچەن ئىكەن. ئۇ ئەمدى ھۈنەر-لىرىمنىڭ ھەممىسىنى بىلىۋېلىشىنىڭ كويىغا چۈشتى، ئۇنى ۋاقتىدا كۆزدىن يوقىتاي، دەپ ئويلاپ، تازنى ئالدىغا چاقى-رىپتۇ ۋە:

— ئاۋۇ دۆڭنىڭ ئارقىسىدا بىر توپ قوي بار، ھەيدەپ كەل، — دەپ بۇيرۇپتۇ. تاز:

— خوپ، — دەپ ماڭماقچى بوپتۇ، ئەمما قىزنىڭ دېگەن گېپى ئېسىگە كېلىپ قىزنى ئىزدەپ بېرىپتۇ.

— ئەي پەرىشتە، داداڭ مېنى دۆڭنىڭ ئارقىسىدىكى قويلار-نى ھەيدەپ كېلىشكە بۇيرۇدى، قانداق قىلاي؟ — دەپتۇ تاز.

— بارغىن، ئەمما قولۇڭدىن بۇ كالتەكنى چۈشۈرمە. قويلارنى ھەيدەپ ماڭساڭ، ئالدىڭغا بىر تايغان چىقىدۇ، قورق-ماي تۇمشۇقىغا بىرلا ئۇر، — دەپ قولىغا بىر كالتەكنى تۇتقۇزۇپ قويۇپتۇ.

تاز قويلارنى ھەيدەپ كېلىۋاتسا، دېگەندەك ئالدىدىن بىر تايغان ئېتىلىپ چىقىپتۇ. تاز تايغاننىڭ تۇمشۇقىغا كەلتۈرۈپ بىرنى ئۇرغانىكەن، ئۇ غىڭشىغىنىچە قېچىپتۇ. ئەسلىدە جادۇ-گەر تايغان سۈرىتىگە كىرىپ تازنى ئۆلتۈرگىلى كەلگەنىكەن.

تاز قويلارنى ھەيدەپ كەلسە، جادۇگەر ۋاي - ۋايلاپ ياتقۇدەك. تاز ھېچنېمىنى سەزمىگەندەك بولۇپ ئۆز ئىشىنى قى-لىپ يۈرۈۋېرىپتۇ. يەنە بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، جادۇگەر جاڭگالدىن ئېشەككە ئوتۇن ئارتىپ كېلىشكە بۇيرۇ-پتۇ. تاز قىزغا يەنە مەسلىھەت سالغانىكەن، قىز ئۇنىڭغا:

— بۇيرۇغان بولسا بار، ئەمما يولدا ئېشەكتىن چۈشمە، چۈشسەڭ نوختىنى قويۇپ بەرمە. ئېشەكنى چىڭ باغلاپ قو-يۇپ، ئوتۇننى بولۇشىچە ئارتىپ ئېلىپ كەل، نوختىنى بوش تۇتما، — دەپ يولغا ساپتۇ.

تاز قىزنىڭ دېگىنى بويىچە نوختىنى چىڭ تۇتۇپ، ئو-تۇننى بولۇشىچە ئارتىپ ئېلىپ كەپتۇ. بۇ قېتىم راسا ئەدد-پىنى يېگەن جادۇگەر تېخىمۇ غەزەپكە كېلىپ، تازنى ئۆلتۈ-رۈشنىڭ ئۈچىنچى چارىسىنى ئىشلەتمەكچى بوپتۇ. شۇ ئارد-لىقتا تاز قىزنىڭ ياردىمى بىلەن جادۇگەرنىڭ ھۈنەرلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆگىنىپ بوپتۇ. قىزنىڭ تازغا ياردەم قىلغۇۋات-قانلىقىنى تۇيۇپ قالغان جادۇگەر تازنى قىزغا تۇيدۇرماي بابلاش نىيىتىگە كەپتۇ. بىر كۈنى ئۇ تازنى دەرھال قازناقتىن پالتا ئېلىپ چىقىشقا بۇيرۇپتۇ. جادۇگەرنىڭ قىرىق بىر قاز-نىقى بار ئىكەن. تاز بۇنىڭ قەست ئىكەنلىكىنى بىلمەپتۇ، قىزغىمۇ دېمەپتۇ. ئۇ قىرىق قازناقنىڭ ھەممىسىنى ئاختۇ-رۇپمۇ پالتىنى تاپالماپتۇ. قىرىق بىرىنچى قازناققا كەلگەندە، جادۇگەر: «دۆت، قارىغۇ، پالتا ماۋۇ ئۆيدە» دەپ تازنى قازناققا ئىتتىرىۋېتىپ، ئىشىكنى ئېتىپ قويۇپتۇ. تاز، ئەمدى تۈ-گەشتىم، دەپ ئۈمىدىنى ئۈزۈپ ئۆلۈمنى كۈتۈپتۇ.

دەل شۇ ۋاقىتتا تازنىڭ ئانىسى نەچچە ئايغىچە ئوغلىنىڭ دېرىكىنى ئالالماي، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئىزدەپ بۇ جاڭگالغا كېلىپ قاپتۇ ۋە بۇلاق بېشىدا قىزغا ئۇچراپ، جادۇگەرنىڭ ئۆيىگە كەپتۇ. جادۇگەر: «ئوغلۇڭ ئوتۇنغا كەتتى» دەپ تازنى مومايغا كۆرسەتمەپتۇ. شۇ ئارىلىقتا دادىسىنىڭ ئىشىنى ئۇق-قان قىز يۈگۈرۈپ قازناقنىڭ ئۆگزىسىگە چىقىپ:

— ھەي تاز، جىم ياتامسەن، ئاناڭ كەلدى، سورەن سال! — دەپتۇ.

تاز داد ـ پەرياد كۆتۈرۈپ: «ئانا» دەپ ۋارقىراپتۇ. جادۇگەر ئامالسىز تازنى قازناقتىن چىقىرىپ بېرىپتۇ ۋە بىر پۈرسەتتە ئانا ـ بالا ئىككىسىنى بىراقلا يىغىشتۇرۇشنى ئويلاپتۇ. جادۇگەر ئانا ـ بالا ئىككىسىنى بىر ئۆيگە ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى قاتتىق ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. تۈن نىسپى بولغاندا، تاز ئانىسى بىلەن تۈيدۈرماي تالاغا چىقىپ بىر دومىلاپ ئاتقا ئايلىنىپتۇ ـ دە، ئانىسىنى مىندۈرۈپ يۇرتىغا راۋان بوپتۇ.

ئەتىسى جادۇگەر ئۆز ھۈنىرىنىڭ ئاشكارا بولۇپ كېتىشىدىن قورقۇپ، تازنى ئىزدەپ يولغا چىقىپتۇ.

تاز ئانىسىنى ئېلىپ ئۇدۇل ئۆيىگە كەپتۇ ۋە شاھنىڭ ئالدىغا بارغاندا كىيىگۈدەك كىيىملەرنى ئېلىش ئۈچۈن، ئانىسىغا:

— مەن بوز ئايغىرغا ئۆزگىرىمەن، مېنى بازارغا ئېلىپ چىقىپ يەتتە تىللاغا سات، ئەمما نوختامنى بەرمە، — دەپتۇ ۋە كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئارىلىقتا ئېگەرلەنگەن، قۇشقۇن ـ ئۈزەڭگىلىرى ۋالىلداپ تۇرغان ئارغىماققا ئايلىنىپتۇ. موماي ئارغىماقنى بازارغا ئەكىرىپتۇ. ئاتقا شەھەر قازىسىنىڭ كۆزى چۈشۈپتۇ. قازى باھا تالاشمايلا مومايغا يەتتە تىللانى بېرىپ، ئاتنى مىنىپ ھەيۋەت بىلەن ھويلىسىغا كىرىپ ئاتنى باغلاپتۇ ـ دە، خوتۇنلىرىغا ماختىنىپ كۆرسەتمەكچى بولۇپ، ئۇلارنى چاقىرغىلى كىرىپ كېتىپتۇ. دەل شۇ ئارىلىقتا تاز بىر دومىلاپ ئەسلىگە كەپتۇ ـ دە، شىپپىدە چىقىپ كېتىپتۇ. قازى ماختانغان ھالدا خوتۇنلىرىنى باشلاپ چىقسا، ئات يوق تۇرغۇدەك. خوتۇنلىرىنىڭ ئالدىدا ئوسال بولغان قازى ئاتنى ئىزدىتىپ تەرەپ ـ تەرەپكە ئادەم چىقارتىپتۇ.

موماي نوختىنى ئېلىپ ئۆيىگە كەلسە، ئوغلى ئۆيدە ياتـ

www.uyghurkitap.com

قۇدەك. بۇنى كۆرۈپ موماي ئوغلىنىڭ كارامىتىگە قايىل بوپ-تۇ. ئەتىسى تاز:

— ئانا، مەن ئەمدى تۆگىگە ئۆزگىرەي، يەتتە تىللاغا ساتقىن، ئەمما نوختامنى بەرمە، — دەپتۇ.

موماي تۆگىنى يېتىلەپ بازارغا كىرىپتۇ. دەل شۇ كۈنى جادۇگەرمۇ تازنى ئىزدەپ يۈرگەنىكەن. ئۇ بىر قاراپلا تۆگىگە ئۆزگىرىۋالغان تازنى تونۇۋاپتۇ ـ دە، مومايىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— تۆگىڭىزنى قانچىگە ساتىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— يەتتە تىللا، ئەمما نوختىنى بەرمەيمەن، — دەپتۇ موماي جادۇگەرنى تونۇماي.

— مەن سىزگە ئون تىللا بېرەي، نوختىسى بىلەن بېرىڭ، — دەپتۇ جادۇگەر. موماي ئويلىمايلا ماقۇل بوپتۇ.

جادۇگەر تۆگىنى سېتىۋالغاندىن كېيىن بىقىنىغا بىگىز سانجىپ، ئۇرۇپ، توختىماي چاپتۇرغىنىچە ئۆيىگە قاراپ مېڭىپتۇ. جادۇگەرنىڭ قىزى يىراقتىن دادىسىنىڭ تازنى مىنىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ غەمگە چۆكۈپتۇ ۋە ئۆيىدە بار پالتا ـ پىچاق، كەكە ـ قىڭراقلارنىڭ ھەممىسىنى سۇغا تاشلىۋېتىپ-تۇ. جادۇگەر تۆگىنى ئېلىپ كېلىپ، پۇت ـ قولىنى باغلاپ يىقىتىپ، بېشىدىن بېسىپ تۇرۇپ:

— ھەي قىزىم، پىچاقنى ئېلىپ چىق! — دەپ ۋارقىراپتۇ. قىزى كىرىپ كېتىپ:

— دادا، پىچاق يوق تۇرىدۇ، — دەپتۇ. جادۇگەر:

— پالتىنى ئېلىپ چىق، — دەپتۇ. قىز:

— يوق تۇرىدۇ، — دەپتۇ يەنە تاپالمىغان بولۇپ. جادۇ-گەر جىلە بولۇپ:

— ھەي قارىغۇ، ماۋۇنى تۇت، ئۇنىڭ بېشىنى باس! مەن

تېپىپ چىقاي، — دەپ قىزىغا تۆگىنى تۇتقۇزۇپ ئۆيگە يۈ-
گۈرۈپتۇ. قىزى شۇئان:

— ھەي تاز، ياتامسەن، سۈرەن سېلىپ قاچامسەن، — دەپتۇ. تاز سۈرەن سېلىپ تېپىرلاشقا باشلاپتۇ. قىز دەرھاللا ئۇنىڭ پۇتلىرىنى يېشىۋېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن تاز بىر دو-
ملاپ كەپتەرگە ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. جادۇگەر يۈگۈرۈپ چىقسا، قىزى يىغلاپ ئولتۇرغۇدەك، قارىسا، تاز بىر كەپتەر بولۇپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقۇدەك. جادۇگەر شۇئان بىر دوملاپ لاچىنغا ئۆزگىرىپتۇ-دە، تازنىڭ كەينىدىن قوغلاپتۇ. نەچچە تاغنى ئاتلىغاندىن كېيىن تاز بىر دۆۋە شاخ-شۇمبىنىڭ ئارىسىغا كىرىۋاپتۇ. جادۇگەر بىر تاشنىڭ ئۈستىدە ساقلاپ ئولتۇرۇپتۇ. تاز سەل دېمىنى ئېلىۋالغاندىن كېيىن، بىر دو-
ملاپلا قۇشقاچقا ئايلىنىپ پۇررىدە ئۇچۇپ كېتىپتۇ. جادۇگەر تىنماستىن قوغلاپتۇ.

بىرھازا ئۇچقاندىن كېيىن تاز چىرايلىق بىر گۈلزارلىققا كىرىپ قاپتۇ-دە، بىرلا سىلكىنىپ گۈللەر ئارىسىدىكى چۇغلۇققا ئۆزگىرىۋاپتۇ. جادۇگەر بىر دەرەخنىڭ ئۈستىدە ساقلاپ تۇرۇپتۇ.

بۇ باغ ئەسلىدە پادىشاھنىڭ قىزى ئۈچۈن ياسالغان چار-
باغ ئىكەن. شۇ كۈنى مەلىكە باغ سەيلە-
سىگە چىقىپ، ھېلى-
قى گۈلزارلىققا كې-
لىپ قاپتۇ. قارىسا، گۈللەر ئىچىدە قىپ-
قىزىل ئېچىلغان بىر چۇغلۇق تۇرغۇ-

دەك، مەلىكە ئۇنى ئۈزۈپ چېكىسىگە قىسىپتۇ. شۇ زامات جادۇگەر دەرەختىن چۈشۈپ بىر قەلەندەر سىياقىغا كىرىپ: «هەق دوست» دەپ مەلىكىنىڭ ئالدىغا كەپتۇ ۋە مەلىكىنىڭ چېكىسىدىكى گۈلنى سوراپتۇ. مەلىكە، بۇ قانداق ئىش، قە-لەندەر چارباغقا قانداق كىرگەندۇ؟ قارىغاندا، بۇ خاسىيەتلىك قەلەندەر ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ، چېكىسىدىكى گۈلنى ئېلىپ ئۇنىڭغا ئۇزىتىپتۇ. شۇ هامان مەلىكىنىڭ قولىدىكى گۈل بىر سىقىم تىرىققا ئايلىنىپ چېچىلىپ كېتىپتۇ. جادۇگەرمۇ بىر دومىلاپ ئالتە چۈجىسى بار مېكىيانغا ئايلىنىپ تىرىقلار-نى يېگىلى تۇرۇپتۇ. مەلىكىنىڭ يېنىغا چۈشۈپ قالغان بىر تال تىرىق بىر دومىلاپ يوغان بىر مۈشۈككە ئايلىنىپتۇ-دە، مېكىيان ئۆزىنى ئوڭشاپ بولغۇچە چۈجىلىرى بىلەن قو-شۇپ هەممىسىنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈپتۇ. مەلىكە بۇ كارامەتلەرگە هەيران بولۇپ تۇرغىنىدا، تاز ئەسلىي قىياپىتىگە كېلىپ، مەلىكىگە تەزىم بەجا كەلتۈرۈپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ مەلىكىگە ئاشى-قى بىقارار ئىكەنلىكىنى، مەلىكىنىڭ شەرتىنى ئادا قىلىپ، ئىنسان بىلمەيدىغان، كۆرسە ئىشەنمەيدىغان هۈنەرنى ئۆگىنىپ كەلگەنلىكىنى بايان قىپتۇ. مەلىكىمۇ تازنىڭ باتۇرلۇقى، پەم-پاراستى هەم ساداقىتىدىن تەسىرلىنىپ، ئۇنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىپتۇ. پادىشاھمۇ لەۋزىدىن يانماي، قىرىق كېچە-كۈندۈز شاهانە توي قىلىپ، قىزىنى تازغا نىكاهلاپ بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ تاز مەلىكە بىلەن بىللە ئۆتۈپتۇ. شاھ ئۆل-گەندىن كېيىن ئۇ يۇرتنى ئادىل سوراپ، جادۇگەرلىك هۈنى-رىنى كۆڭلىدىلا ساقلاپ، ئاخىر ئۆزى بىلەن بىللە ئۇ دۇنياغا ئېلىپ كېتىپتۇ. شۇنىڭدىن بۇيان بۇ هۈنەرنى هېچ كىشى بىلمەيدىكەن. خەلق ئىچىدە ئۇلاغ ساتسا نوختىنى ساتمايدىغان ئىش مانا شۇنىڭدىن قالغانىكەن.

[General Information]
书名=维吾尔民间故事 9 维吾尔文
SS号=40250803